

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΟΗ' - ΤΕΥΧΟΣ 4 - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2001
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδίδεται

Προνοία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. **ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

ὑπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Διευθυντῆς τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Χαράμαντίδης

Διευθυντῆς Συντάξεως τοῦ Δελτίου
Εὐάγγελος Θεοδώρου
Ὁμότιμος Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Τακτικὸν μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

Ἀρχισυντάκτης
Εὐάγγελος Π. Λέκκος, θεολόγος, νομικὸς
Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ
Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Σκλήφας
Ἀρχιμ. Νεκτάριος Παρασκευάκος
Πρωτοπρ. **Δημήτριος Τζέρεπος**

Συλλογὴ ὕλης
Ἀριστομένης Ματσάγγας, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Χρῆστος Καραγιάννης, M. Th.

Ἰω. Γενναδίου 14 - 115 21 Ἀθῆναι
Τηλ.: 72.18.308. Fax: 72.18.336
<http://www.ecclesia.gr>
e-mail: iera-synodos@ath.forthnet.gr

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου
τῆς Ἐταιρείας Γραφικῶν Τεχνῶν “**ΑΒΕΛ**”
Μενελάου 2, Ἡλιούπολη, Τηλ. 97.11.877. Fax: 97.61.274

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΣΥΝΟΔΙΚΑΙ ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χριστοδούλου, Μήνυμα ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει	278
Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Πέτρου, Εἰρηνικὸν Γράμμα ἐπὶ τῷ Πάσχα	279
Ἀγγέλου Καρδινάλιον Σοντάνο, Γράμμα πρὸς τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν	280
Ἱερᾶς Συνόδου, Μήνυμα γιὰ τὴν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση	281
Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χριστοδούλου, Ἑγγραφα πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς κ. Ἀπόστολον Κακλαμάνην (ἐλληνιστὶ καὶ ἀγγλι- στὶ)	282
Καὶ πρὸς τὸν κ. Daniel J. O' Grady τοῦ Τμήμα- τος Πολιτικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀμερικανικῆς Πρεσβείας (ἐλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ)	288
Ἱερᾶς Συνόδου, Ἐγκύκλιος 2711 (Πρὸς τὸ Χριστεπώνυμον Πλήρωμα, εὐχαριστήριον διὰ τὴν ἀθρόαν ὑπο- γραφὴν ἐντύπων διὰ τὸ θέμα τῶν ταυτοτήτων)	294
Ἐγκύκλιος 2712 (Πρὸς τοὺς Σεβ. Μητροπολί- τας, περὶ τοῦ ποῖοι ἐκ τῶν αὐτοχείρων κηδεύον- ται ἐκκλησιαστικῶς)	297
Ἐγκύκλιος 2713 (Πρὸς τὸν Ἱερὸν Κλῆρον καὶ τὰς Μοναστικὰς Ἀδελφότητες, περὶ τῆς ἐπισκέ- ψεως τοῦ Πάπα)	300
Ἐγκύκλια Σημειώματα	303
Συμπληρωματικὸς Προκαταρκτικὸς Πίναξ ὑποψηφίων δι' ἐγγραφὴν εἰς τὸν κατάλογον τῶν πρὸς Ἀρχιερατείαν ἐκλογίμων	306

ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Καθηγητοῦ Παναγιώτου Ἐπαμ. Χριστινάκη, Τὸ ἐπιτρεπτὸν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοχείρων ἀπὸ κανονικῆς ἐπόψεως	309
--	-----

Σ.Ε. ἐπὶ τῶν Αἵρέσεων, Ἡ Αὐτορία θέτει ἐν ἰσχύι νόμον ἰδρύοντα κρα- τικὴν Ὑπηρεσίαν τεκμηριώσεως καὶ πληροφορή- σεως ἐπὶ θεμάτων αἵρέσεων	331
Ἀρχμ. Θεολόγου Ἀποστολίδη, Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας	333
Ἀρχμ. Θεολόγου Ἀποστολίδη, Λόγος ἐπικήδειος εἰς τὸν αἰόδιμον Μητρο- πολίτην Νέας Σμύρνης κυρὸν Ἀγαθάγγελον (Ταμπουρατζάκη) τὸν Κοῖτα (1929 - 2001)	337
Ἐπισκόπου Χριστιανουπόλεως Σεραφεῖμ, Χειροτονητήριος Λόγος (21.1.2001)	341

ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑ- ΞΕΩΣ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ - ΕΚ- ΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἀνθολόγιον ἐπισημάνσεων περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ παπικοῦ πρωτείου	347
Ε.Δ.Θ., Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια	350
Ε.Π.Α. (ἐπιμέλεια), Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικὰ	353

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

Κανονισμὸς 147/2001 “Περὶ συστάσεως καὶ λειτουργίας Νομικῆς Ὑπηρεσίας παρὰ τῇ Ἐκ- κλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος”	364
---	-----

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ	367
--------------------	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Προκηρύξεις πληρώσεως κενῶν θέσεων	368
--	-----

ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΣΥΝΟΔΙΚΑΙ ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ 2001

ΜΗΝΥΜΑ ΕΠΙ Τῆς ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἀγαπητά μου πνευματικά παιδιά,

ΚΑΘΩΣ ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΕΣ γιορτάζουμε μὲ τὴ συνηθισμένη παραδοσιακὴ θαλπωρὴ καὶ μεγαλοπρέπεια τὴ μεγάλη καὶ λαοπρόβλητη γιορτὴ τοῦ Πάσχα, ἀφήνουμε τὶς καρδιές μας νὰ πλημμυρῶσιν ἀπὸ φῶς καὶ ἐλπίδα καὶ ζωὴ. Στὴ διάρκειά τῆς Μεγ. Ἑβδομάδας ζήσαμε τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ καὶ δοκιμάσαμε τὴν πικρὴ γεύση τοῦ κόσμου τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀδικίας, πὺν ἀδίστακτος καθὼς εἶναι δὲν ὑπολογίζει οὔτε τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Τὸν ἀνεβάζει στὸ Σταυρὸ καὶ τὸν καθελώνει στὸ ἀτιμωτικὸ ξύλο, τὸν παραδίδει στὸ θάνατο. Σήμερα ὁμως νιώθουμε τὴ χαρὰ τῆς νίκης.

* * *

ΚΑΠΟΥ ΟΜΩΣ ΜΕΣΑ μας ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει ἡ ἀπορία. Τί νόημα μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου, τὸ «θανάτω θάνατον πατήσας», ὅταν ζοῦμε σ' ἓνα κόσμον γεμάτον πόνο, φωτιά, μίση καὶ ἀδικία; Ποιὸ νόημα ἔχει νὰ λέμε, μαζί μὲ τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο, «*Ἀνέστη Χριστὸς καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐπὶ μνήματος*», ὅταν ὁ θάνατος ἐξακολουθεῖ νὰ βασιλεύει πάντων στὴ γῆ; Εἶναι δυνατόν ἡ νύχτα αὐτὴ, νὰ εἶναι μιὰ φευγαλέα διαφυγὴ ἀπὸ τὴ σκληρὴ πραγματικότητα καὶ μετὰ νὰ ἐπιστρέφει στὴν καθημερινὴ ρουτίνα, στὴ κούρσα τοῦ θανάτου;

* * *

Ἡ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΠΛΗ. Ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τὸ Θεὸ ὅχι γιὰτὶ ἔχει νοῦ, ἀλλὰ

γιὰτὶ ἔχει τὴ δυνατότητα τῆς σχέσης μαζί Του. Νὰ ὑπάρχει μὲ τὸν τρόπο ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν φύση του. Μέσα ἀπ' τὴν ἀλήθεια αὐτὴ ἐκπηγάζει ἡ βεβαιότητα τῆς ἐμπειρίας, πὺν κινεῖται πέρα ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς αὐταπάτης καὶ ἀγκαλιάζεται ὅλη τὴν ὑπαρξή. Καὶ ἡ ἐμπειρία αὐτὴ εἶναι μοναδική, καταλυτικὴ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου, πέρασμα στὸν κόσμον τῆς ἀθανασίας. Ἡ νίκη τοῦ θανάτου ἀπὸ τὸν Ἀναστημένο Χριστὸ εἶναι ἀληθινὸς θρίαμβος κατὰ τῆς χρονικότητος.

* * *

Ο ΘΕΟΣ ΕΧΕΙ ΟΝΟΜΑ, εἶναι πρόσωπο. Μαζί Του μόνο προσωπικὴ σχέση μπορεῖ νὰ ὑπάρξει, ὅχι ἰδεολογικὴ ἀφηρημένη μεταφυσικὴ θεώρηση. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἀσχολεῖται μὲ «ἀποδείξεις» τῆς Ἀναστάσεως. Μᾶς καλεῖ σὲ ἐμπειρικὴ ψηλάφηση τῆς ἀλήθειας, σὲ αὐτοψία τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος. Κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις ὁ θάνατος ξεπερνιέται ὡς βιολογικὸ γεγονὸς φθορᾶς καὶ βιώνεται ὡς ὄντολογικὴ ἀναίρεσις τῆς θνητότητας, ὡς ἀθανασίας καὶ αἰωνιότητος περίσσεια. Γι' αὐτὸ στὴ γλώσσα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας ὁ θάνατος σημαίνει τὴν Ἀνάστασις, τὴ ζωὴ.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ - ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ
ΚΑΙ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΑ

Μὲ πατρικὲς εὐχὲς
Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ο ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ κ. ΠΕΤΡΟΣ

Ἀριθμ. Πρωτ. 144

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τιμώτατε τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Χριστόδουλε, τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερῆδιστα προσαγορεύομεν.

Τῆς φωτομόρφου Ἀνατολῆς τῶν ἀνατολῶν μέτοχοι γενόμενοι, «ὄρθρου βαθέος», ἐν τῇ προσεγγίσει τῶν θυσιαστηρίων τῆς ἕως θανάτου ἀγάπης τοῦ ἐξ οὐρανοῦ κατελθόντος καὶ σαρκωθέντος ἐξ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καὶ πολλὰ παθόντος καὶ τέλος σταυρωθέντος, καὶ ταφέντος «ἐν καινῷ μνημείῳ λελατομημένῳ ἐκ πέτρας», οὗ ὑποτυπώσεις τὰ ὡς ἄνω θυσιαστήρια, καταξιούμεθα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν «κλητὴν καὶ ἀγίαν ἡμέραν, τὴν μίαν τῶν Σαββάτων, τὴν Βασιλίδα καὶ Κυρίαν», ἵνα ἴδωμεν καὶ ψηλαφήσωμεν Αὐτὸν ἐκ νεκάδων Ἀναστάντα καὶ συνεγείραντα τοὺς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένους, ὥστε κενὸν ἀφιέναι τὸν ταλανίζοντα τὸ τῶν βροτῶν γένος δεινὸν Ἄδην.

Καὶ «τὰ ἱμάτια Αὐτοῦ ἐρυθρὰ καὶ τὰ ἐνδύματα Αὐτοῦ ὡς ἀπὸ πατητοῦ ληνοῦ», «καὶ οὕτως ὡραῖος ἐν στολῇ Αὐτοῦ» φωταγωγῶν «οὐρανόν τε καὶ γῆν καὶ τὰ καταχθόνια».

Ἰδωμεν Αὐτὸν μερίζοντα ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν τέκνων τῆς Ἀγιοτόκου Ἐκκλησίας Φῶς ἄχρονον, φωτίζον μὲν ψυχὰς καὶ σώματα, ζῶντας τε καὶ τεθνεῶτας, ἀναπλάττον δὲ «κόσμον ὁρατὸν τε πάντα καὶ ἀόρατον», ὥστε κατανοεῖν καὶ ἐπιλύειν τὸ τοῦ Ἡσαΐου σκιῶδες: «Καὶ ἐγένετο αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν ἐκ πάσης θλίψεως αὐτῶν, οὐ πρόσβυς, οὐδὲ Ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτούς, διὰ τὸ ἀγαπᾶν αὐτούς καὶ φείδεσθαι αὐτῶν. Αὐτὸ ἐλυτρώσατο αὐτούς, καὶ ἀνέλαβεν

αὐτούς, καὶ ὑπερύψωσεν αὐτοὺς πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ αἰῶνος».

Τούτου τοῦ Φωτὸς καὶ τοῦ θάμβους Αὐτοῦ πληρούμενοι, ἔμπλεοι τῆς πρὸς Αὐτὸν δοξολογίας, τρεπόμεθα αὐθις εἰς τὴν πτωχὴν ταύτην καὶ πενιχρὰν ἐπικοινωνίαν τῶν μετὰ χειρὸς ἀδελφικῶν ἡμῶν Γραμμάτων, «ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ἢ πεπληρωμένη» καὶ τελεία, καὶ παραμυθῆσωμεν τὴν βαθεῖαν ἡμῶν λύπην διὰ τοὺς μακρὰν τούτου τοῦ Φωτὸς ἤδη εὕρισκομένους καὶ ὡς «ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους» ἀδελφοὺς ἡμῶν.

Τοῦτο ποιοῦμεν ἔνεκα τῆς βεβαίας ἐλπίδος ἡμῶν, ὅτι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εὐχὴ τῶν ἀδελφῶν ὀχυρῶση ἡμᾶς κατὰ τὸ ῥηθέν: «ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρά», ἕως οὗ ὁ τοῦ θερισμοῦ Κύριος καὶ τοῦ μυστικοῦ ἀμπελῶνος Κτίτωρ «ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμόν», ὅτι ἐν τῇ Ἀφρικανικῇ Ἡπείρῳ «αἱ χῶραι ἡμῶν λευκαὶ εἰσιν πρὸς θερισμόν» καὶ «ὁ θερισμὸς ἡμῶν πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι».

Ἐπὶ τούτοις, τὸν ἀναστάσιμον ἀνταλλάσσοντες παιάνα «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ ἀπονέμοντες τῇ Ὑμετέρᾳ περισπουδαστῶ Μακαριότητι θερμοὺς ἐν Κυρίῳ Ἀναστάντι ἐορτίους ἀσπασμούς, διατελοῦμεν μετὰ τῆς ἐν Αὐτῷ ἀγάπης καὶ τιμῆς ἐξιδιασμένης.

Τῆς Ὑμετέρας γερασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ὁ Ἀλεξανδρείας ΠΕΤΡΟΣ

Ἐν τῇ Μεγάλῃ Πόλει
τῆς Ἀλεξανδρείας
Ἁγίον Πάσχα 2001

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΧΑΡΤΑΝ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
Ἀριθ. 491.588

Ἐκ τοῦ Βατικανοῦ 8.2.2001

Πρὸς τὴν
Α. Μακαριότητα
τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ
Πάσης Ἑλλάδος Χριστόδουλον
ΑΘΗΝΑΙ

Μακαριώτατε,

Κατ' ἐντολὴν τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Παύλου Ἰωάννου Β', ἔχω τὴν χαρὰν νὰ γνωρίσω λήψιν τῆς Ὑμετέρας τιμίας ἐπιστολῆς τῆς 19ης παρελθόντος Δεκεμβρίου, ληφθείσης περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκφράζουν πρὸς Αὐτὸν ἀνησυχίας τινὰς ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῆς Χάρτας τῶν Θεμελιωδῶν Δικαιωμάτων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως.

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσω πρὸς Ὑμᾶς, ἐν προκειμένῳ, ὅτι ἡ Ἀποστολικὴ Ἔδρα εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ παρακολουθήσῃ μετὰ προσοχῆς τὴν διαδικασίαν ἐπεξεργασίας τοῦ ἐν λόγῳ κεμένου ἀλλὰ καὶ τὰ Εὐρωπαϊκὰ Ἐπισκοπᾶτα ἐπεδίωξαν, ἐντὸς τῶν προσφερθεισῶν εἰς αὐτὰ δυνατοτήτων, ὅπως βελτιώσουν τὰ σημεῖα ἐκεῖνα τὰ προκαλέσαντα ἀνησυχίαν εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα καὶ εἰς τὰ Μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Δυστυχῶς, δέον ὅπως σημειωθῇ μετὰ λύπης, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ Χάρτα δὲν μνημονεύει οὔτε τῆς θρησκευτικῆς διαστάσεως, διαστάσεως ἀκαταμάχητου διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καὶ τὴν κατοχύρωσιν τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων του, οὔτε τῆς σπουδαιότητος τῆς θρησκευτικῆς κληρονομίας, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὴν βάσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Ἅγιος Πατὴρ ὑπενθύμισεν

εἰς πλείστας εὐκαιρίας τὰς βαθυτάτας χριστιανικὰς ρίζας τῆς ταυτότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου.

Ὑπάρχουν ἔξ ἄλλου εἰς τὸ κείμενον καὶ ἕτερα θέματα τὰ ὁποῖα δὲν παύουν νὰ προκαλοῦν σύγχυσιν καὶ ἀνησυχίαν, ὡς τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ζωὴν, μὴ προστατευόμενον ἤδη ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς συλλήψεως· τὰ σημεῖα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὰ ὁποῖα ἀφήνουν ἀνοιχτὴν τὴν δυνατότητα μιᾶς ἐπισήμου ἀναγνώρισεως, ἐκ μέρους διαφόρων Κρατῶν, τῶν οὕτω καλουμένων «ἐνώσεων ἐν τῇ πράξει»· αἱ ὑποθετικαὶ ἐπιπτώσεις μιᾶς ὑπερβολικῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν ἔρευναν, ἐν τῷ πεδίῳ τῆς βιοτεχνολογίας, ἄνευ σαφοῦς ἠθικῆς ἀναφορᾶς.

Ἡ Ἁγία Ἔδρα δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ παρακολουθῇ τὴν λεπτὴν ταύτην ὑπόθεσιν, ἐν τῇ ἐπιθυμία ὅπως συνεργασθῇ μετὰ τῆς Ὑμετέρας Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὥστε εἰς τὰ ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῶν Ὁργάνων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως κείμενα νὰ διαφυλάττωνται τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ προσώπου.

Ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης θὰ δύναται νὰ εὐρίσκῃ (ἐν τῷ προσώπῳ) τοῦ Ἐξοχωτάτου Ποντιφικικοῦ Ἐκπροσώπου ἐν Ἑλλάδι ἓνα ἱκανὸν συνμιλητὴν, διατεθειμένον ὅπως ἀκούῃ καὶ συνεργάζεται ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων καὶ ἄλλων σπουδαίων θεμάτων κοινοῦ ἐνδιαφέροντος.

Δράττομαι εὐχαρίστως τῆς εὐκαιρίας ὅπως ἐκφράσω τὰς πλέον ἐγκαρδίους εὐχὰς μου διὰ πᾶν ἀγαθὸν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα καὶ πρὸς ἅπαντα τὰ Μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, συνοδευομένας μετὰ τῆς ἐν τῇ προσευχῇ ἀναμνήσεως Ὑμῶν, ὥστε τὸ ἔτος τὸ πρὸ ὀλίγου ἀρξάμενον νὰ εἶναι πλούσιον πάσης παρὰ Κυρίου εὐλογίας.

Τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς (ἀδελφὸς) ἐν Κυρίῳ
† Ἀγγελος Καρδινάλιος Σοντάνο
Ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν

Ίεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

**ΜΗΝΥΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ**

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος χαιρετίζει τὴν ἐπέτειο τῶν εἴκοσι ἐτῶν ἀπὸ τῆς πλήρους ἐντάξεως τῆς Χώρας στὴν τότε Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα καὶ σήμερα Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσι. Πρόκειται γιὰ ἓνα γεγονός ἱστορικῆς σημασίας γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, ὁ ὁποῖος καλεῖται νὰ ζήσει καὶ νὰ ἐργασθεῖ στὴ μεγάλη σὲ μέγεθος ἀλλὰ καὶ πλούσια σὲ Πολιτισμικὴ Παράδοση Εὐρωπαϊκὴ Κοινωνία. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἶδε μὲ τὴν ἐν Κυρίῳ ἐλπίδα τὴν πορεία τοῦ λαοῦ μας μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἡπείρου μας καὶ εὐλογεῖ καὶ συγχαίρει κάθε προσπάθεια, ἡ ὁποία κατατείνει στὴν καλύτερη μεταξύ τους ἐπικοινωνία. Ταυτόχρονα ἐπιθυμεῖ νὰ διατηρήσει ὁ λαός μας τὴν ἰδιοπροσωπία του, ὅπως καὶ ὁ κάθε εὐρωπαϊκός λαός ἐπιζητεῖ νὰ διατηρήσει τὴν δική του.

Τὴν ὥρα αὐτὴ ὀφείλουμε νὰ ἐνθυμηθοῦμε ὅτι οἱ ἐμπνευστὲς καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, εἶχαν τὴν πίστη ὅτι δημιουργοῦν μίαν Κοινότητα Ἐθνῶν, πού ἔχουν κοινὲς ἀξίες καὶ κοινὲς παραδόσεις. Τὸ ἴδιο ἐπίστευε καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, πολιτικὸς στὸν ὁποῖο χρεωστοῦμε τὴν εἴσοδό μας στὴ μεγάλη Εὐρωπαϊκὴ οἰκογένεια. Κατὰ τὴν ὁμιλία του μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς Συνθήκης Ἑντάξεως στὴν Ε.Ο.Κ. τὴν 8ῃ Μαΐου 1979, εἶπε μεταξύ ἄλλων τὰ ἑξῆς:

«Ἡ ἐνταξὴ τῆς Ἑλλάδος στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, μολονότι ἀποτελεῖ πολυσήμαντο ἱστορικὸ γεγονός, δὲν συννεπάγεται ὥστόσο ἀλλαγὴ κλίματος γιὰ τὴν χώρα μου. Ἡ Εὐρώπη μὲ τὸ ἑλληνικὸ τῆς ὄνομα, τῆς εἶναι οἰκεῖος χώρος, ἀφοῦ ὁ πολίτης τῆς εἶναι σύνθεση τοῦ ἑλληνικοῦ, τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Μία σύνθεσι στὴν ὁποία, ὅπως εἶπε ἄλλοτε, τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα εἰσέφερε τὴν ἰδέα τῆς Ἐλευθερίας, τῆς Ἀλήθειας καὶ τῆς Ὁμορφιάς, τὸ Ρωμαϊκὸ Πνεῦμα, τὴν ἰδέα τοῦ Κράτους καὶ τοῦ Δικαίου καὶ ὁ Χριστιανισμός τὴν Πίστη καὶ τὴν Ἀγάπη».

Αὐτὰ ἔλεγον οἱ σκαπανεῖς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως. Ὅμως σήμερα καὶ μετὰ τὴν συνάντη-

ση κορυφῆς τῆς Νίκαιας, ζοῦμε ὡς Εὐρωπαῖοι πολίτες μία νέα πραγματικότητα. Τῆς κηρύξεως στὴν ἀφάνεια τῆς Χριστιανικῆς Παραδόσεως καὶ Πνευματικῆς καὶ Πολιτισμικῆς Κληρονομιάς τῶν Εὐρωπαίων. Ἐν ὀνόματι ἑνὸς ἀθέου κράτους, πού δὲν ἔχει ἀκόμα προσδιορισθεῖ ἡ δομὴ καὶ λειτουργία του καὶ βεβαίως δὲν ἔχουν θεοπισθεῖ οἱ ἀρχὲς καὶ οἱ ἀξίες τῆς ὑπάρξεώς του, εἴμαστε μάρτυρες μᾶς περιθωριοποίησης τῆς Ἐκκλησίας καὶ μᾶς σὲ βάρος τῆς πολεμικῆς. Αὐτὰ μάλιστα γίνονται σὲ ἐπίπεδο ἐν πολλοῖς ἐν ἀγνοίᾳ τῶν Εὐρωπαίων Λαῶν ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τους. Τὴν στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία διαφαίνεται ἡ ἀνιστόρητη προσπάθεια νὰ ὑποτιμηθεῖ ἡ ἀναντίρρηση προσφορὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ στὸ εὐρωπαϊκὸ γίγνεσθαι, ἐμεῖς ὀφείλουμε νὰ διακηρύσσουμε τὴν οὐσιαστικὴ καὶ καίρια συμβολὴ του στὴν Ἱστορία καὶ τὸν Πολιτισμὸ τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Ἐκκλησία στὴν πορεία τῆς Εὐρώπης στὸν 21ο αἰῶνα θέλει νὰ διδάξει τίς αἰώνιες ἀξίες τῆς Ἀγάπης, τῆς Ἀνεκτικότητας, τῆς Πίστης, τῆς Ἐλπίδας. Θέλει νὰ διδάξει τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους πρόσωπο πρὸς πρόσωπο, νὰ μὴν εἶναι ἀτομιστὲς καὶ ἐγωκεντρικοί, νὰ μὴν ἀντιμετωπίζουν τὴν ζωὴ ὡς κάτι τὸ τυχαῖο, ἀλλὰ ὡς μυστήριον τοῦ Θεοῦ, πού δὲν ὑπόκειται στὴν λογικὴ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν ἢ τῶν φιλοσοφικῶν ἐδράνων. Οἱ ἀξίες τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐκσυγχρονίζονται, γιὰτὶ τότε θὰ ἦσαν ἄρθρα κάποιου Συντάγματος, τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ ἀναθεωρηθεῖ. Ἡ Ἐκκλησία προσεύχεται καὶ ἐργάζεται γιὰ νὰ δεῖ τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχιμένους, χαρούμενους, ἰσορροπημένους. Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ χρειάζονται ὀρίζοντες, χρειάζονται κανόνες στὴν ζωὴ. Αὐτοὺς τοὺς κανόνες οἱ Εὐρωπαῖοι τείνουμε νὰ τοὺς λησμονήσουμε καὶ δὲν ἀντιλαμβανόμαστε ὅτι ἔτσι μεταπρεπόμεθα σὲ σκεπτόμενους ὑπολογιστές. Ἡ Ἐκκλησία καὶ στὸν 21ο αἰῶνα δὲν θὰ παύσει νὰ ὑπενθυμίζει τὴν Κληρονομία τῶν Εὐρωπαίων, τίς Ὑποθήκες τῶν Ἱδρυτῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως καὶ τὸν προορισμὸ τῶν Χριστιανικῶν κατὰ βάση κοινωνιῶν τῆς Εὐρώπης.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
 Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
 ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 1191
 Ἀριθμ. Διεκπ. 533

Ἀθήνησι τῇ 27ῃ Μαρτίου 2001

Πρὸς
 τὸν Ἐξοχώτατον
 κ. Ἀπόστολον Κακλαμάνην
 Πρόεδρον τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων
 Ἐνταῦθα.

Ἐξοχώτατε κύριε Πρόεδρε,

Ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος ἐν τῇ Συνεδρίᾳ Αὐτῆς τῆς 7ης ὑπερμεσοῦντος μηνὸς Μαρτίου ἐ.ε. ἐξετάσασα τὸ θέμα τῆς μελετωμένης κατοχυρώσεως, ὡς ἀτομικοῦ δικαιώματος, τῆς ἀπαλλαγῆς στρατεύσεως τῶν λεγομένων «ἀντιρρησιῶν συνειδήσεως», διὰ τῆς εἰσαγωγῆς σχετικῆς διατάξεως εἰς τὸ Σύνταγμα προβλεπούσης τὴν ἀπαλλαγὴν στρατεύσεως διὰ πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους λόγους συνειδήσεως, ἔκρινε σκόπιμον ὅπως θέσῃ ὑπ' ὄψει τῆς ὑμετέρας Ἐξοχότητος καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὰ Ἐντιμότατα Μέλη τόσον τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος ὅσον καὶ ἀπάσης τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων τὰ ὑπάρχοντα νομολογιακὰ κυρίως δεδομένα (καὶ ἰδίᾳ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων), τὰ ὅποια θεμελιώνουν ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως, ὅτι τοιοῦτον ἀτομικὸν δικαίωμα δὲν ὑπάρχει, δὲν ἀναγνωρίζεται καὶ οὐδαμοῦ κατοχυροῦται. Οὐτὲ ἀπὸ διάταξιν διεθνοῦς τινος συμβάσεως, οὔτε ἀπὸ διάταξιν ἐσωτερικοῦ δικαίου, οὔτε καὶ ἔχει ἀναγνωρισθῇ ὡς τοιοῦτον ὑπὸ ἀποφάσεώς τινος εἴτε τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου, εἴτε τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ἀντιθέτως τὰ ἐν λόγῳ εὐρωπαϊκὰ δικαιοδοτικά ὄργανα ἔχουν νομολογήσει κατ' ἐπανάληψιν ὅτι:

α) Ἀτομικὸν δικαίωμα τῶν λεγομένων «ἀντιρρησιῶν συνειδήσεως» νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν στράτευσιν δὲν ὑπάρχει, δὲν ἀναγνωρίζεται καὶ εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν κατοχυροῦται.

β) Τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη δικαιοῦνται νὰ μὴν θεσπίσουν καὶ νὰ μὴν ἀναγνωρίσουν τοιοῦτον δικαίωμα.

γ) Τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ θεσπίσουν ποινὰς διὰ τοὺς ἀρνούμενους νὰ στρατευθοῦν.

δ) Τυχὸν ἀναγνώρισις τοιοῦτου δικαιώματος θὰ συνεπήγετο παραβίασιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος, διότι θὰ ἀνεγνώριζε ἐν προνόμιον ὑπὲρ μιᾶς τάξεως πολιτῶν εἰς βάρος ἄλλης. Παραθέτομεν ἐν συνεχείᾳ τὰς ἐν προκειμένῳ ἀποφάσεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων κατὰ τὰ κρίσιμα αὐτῶν ἀποσπάσματα εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἰς τὸ πρωτότυπον καὶ εἴμεθα πάντοτε εἰς τὴν διάθεσίν σας διὰ τὴν χορήγησιν τοῦ συνόλου τῶν κειμένων τῶν ἐν λόγῳ ἀποφάσεων εἰς τὸ πρωτότυπον:

1. Ἀποφάσις Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων (Ε.Ε.Α.Δ.) Νο 10640/83 τῆς 9.5.1984, Decisions et Rappports (DR) τόμ. 38 σελ. 219 ἐπικυρώνει καταδίκην Ἑλβετοῦ ἀντιρρησίου ἀποφαινομένη, ὅτι δικαίωμα τῶν «ἀντιρρησιῶν συνειδήσεως» νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν στράτευσιν δὲν ὑπάρχει, τὰ δὲ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ τὸ ἀναγνωρίσουν («il en resulte que la Convention n' accorde pas aux objecteurs de conscience le droit d' etre exemptes du service militaire, mais laisse a chaque etat contractant le soin de decider, si il vaut ou non reconnaitre un tel droit. Des lors ni la peine prononcee contre le requerant pour refus du service ni le fait que la condamnation penale n' a pas ete assortie de surcis ne peuvent constituer une violation de l' article 9 de la Convention»), ἀποφαινομένη περαιτέρω –ὡς διαπιστώνετε– ὅτι ἡ καταδίκη καὶ ἡ ποινὴ ἡ ὁποία ἐπεβλήθη εἰς τὸν ἀντιρρησιῶν δι' ἄρνησιν στρατεύσεως δὲν παραβιάζει τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύμβασιν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, οὐδὲ παραβιάζει τὴν ἐν λόγῳ Σύμβασιν τὸ ὅτι ἡ ποινὴ δὲν τοῦ ἐπεβλήθη μὲ ἀναστολὴν ἐκτελέσεως.

2. Τὰ ἴδια ἀκριβῶς δέχεται καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς Ε.Ε.Α.Δ. Νο 10410/83 τῆς 11.10.1984 (DR 40 σελ. 203 ἐπ.) καὶ ἐπὶ πλέον ἀποφαίνεται, ὅτι ἂν μόνον

ὁρισμένοι πολῖται ἐξαιρεθοῦν ἀπὸ τὴν στράτευσιν χωρὶς σοβαρὸν λόγον, θὰ ἐτίθετο θέμα διακρίσεως ἐναντι τῶν λοιπῶν συμπολιτῶν τῶν («ci certains citoyens etaient exemtes sans motif valable, il se poserait une question de discrimination a l' rencontre de leurs concitoyens»).

3. Ὡσαύτως τὰ ἴδια δέχεται καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς Ε.Ε.Α.Δ. Νο 7675/76 (DR 9 σελ. 117), ἥτοι ὅτι τὸ ἄρθρον 9 τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμβάσεως Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων δὲν ἐπιβάλλει εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀναγνωρίζουν τοὺς ἀντιρροήσις συνειδήσεως («elle a constate que l' article 9 de la Convention ... n' impose aux etats l' obligation de reconnaitre les objecteurs de conscience»).

4. Ἐπίσης ἡ ἀπὸ 2.4.73 ἀπόφασις τῆς Ε.Ε.Α.Δ. (εἰς Recueil des decisions 43 σελ. 161) ἀναφέρει, ὅτι τὸ ἄρθρον 9 τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συμβάσεως Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ὡς ἔχει κατοχυρωθῇ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 4(3) (b), δὲν ἐπιβάλλει εἰς κάποιον Κράτος τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀναγνωρίσῃ τοὺς ἀντιρροήσις συνειδήσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνεπάγεται, ὅτι τὰ ἄρθρα αὐτὰ δὲν ἐμποδίζουν κάποιον Κράτος (μὴ ἀναγνωρίζον τοὺς ἀντιρροήσις συνειδήσεως), ἀπὸ τοῦ νὰ τιμωρῇ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν («Art. 9 as qualified by article 4(3) (b), of the Convention does not impose on a state the obligation to recognise conscientious objectors ... it follows that these articles do not prevent a state which has not recognised conscientious objectors from punishing those who refuse to do military service»).

5. Ὡσαύτως ἡ ἀπόφασις Νο 2299/64 τῆς Ἐπιτροπῆς Ὑπουργῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης λειτουργούσης ὡς δικαστήριον κατὰ παραπομπὴν ἐκ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων (Annuaire de la Convention des droits de l' homme, 10 σελ. 628) ἀπορρίπτει προσφυγὴν ἀντιρροήσις συνειδήσεως καὶ ἀποφαίνεται, ὅτι οὕτω δὲν παραβιάζεται ἡ Εὐρωπαϊκὴ Σύμβασις Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων («La Commission adopta le 12.12.66 son rapport dans lequel elle formule l' avis, qu' il n' y a eu violation de la Convention ... le 29.6.67 le Comite des Ministres a constate par sa resolution C67DH que,

dans cette affaire il n' y avait pas eu violation de la Convention»).

6. Ἀκριβῶς τὰ ἴδια δέχεται καὶ ἡ ὁμοία ἀπόφασις Νο 5591/72 (Collection 43 σελ. 161).

7. Τὰ ἴδια δέχεται καὶ ἡ ἀπόφασις Νο 7705/76 τῆς Ε.Ε.Α.Δ., ἥτοι ὅχι μόνον δὲν ἐπιβάλλεται εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἀντιρροήσις ἀπὸ τὴν στράτευσιν, ἀλλὰ δικαιοῦνται νὰ θεσπίσουν καὶ ποινὰς εἰς βάρος τῶν ἀρνούμενων νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὸ στράτευμα (D+R σελ. 196). («Elle n' empeche pas/ ἐννοεῖ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Σύμβασις Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων/ un Etat de prendre des sanctions a l' egard des ceux qui refusent d' executer un tel service/ ἐννοεῖ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν/).

8. Τὰ ἴδια ἀκριβῶς ἔχει δεχθῇ καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ Ο.Η.Ε., ἀπορρίψασα προσφυγὴν ἀντιρροήσις συνειδήσεως καὶ ἀποφανθεῖσα, ὅτι ἀτομικὸν δικαίωμα τῶν ἀντιρροήσις συνειδήσεως νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν στράτευσιν δὲν ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς Διεθνούς Συμβάσεως τοῦ Ο.Η.Ε. περὶ ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἡ ὁποία ὡς γνωστὸν ἐκυρώθη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ Ν. 2462/1997 (ἀπόφασις τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ Ο.Η.Ε. Νο 185/84, εἰς Document officiel de l' assemblée generale de l' O.N.U. - quarantieme session, supplement No 40 - A 40/40 παράγραφος 700 - Annexe XXI), ἡ ὁποία ἀναφέρει ἐπὶ λέξει εἰς τὸ πρωτότυπον «Le Pacte ne contient aucune disposition stipulant le droit a l' objection de conscience, ni l' article 18, ni l' article 19 du Pacte eu egart notamment au paragraphe 3-C-II de l' article 8 ne peuvent etre interpretes comme impliquant un tel droit». Ἐπισημαίνομεν ἐπ' εὐκαιρίᾳ ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῆς ἰδίας Ἐπιτροπῆς Νο 1987/46/10.3.1987 καὶ 1989/59/8.3.1989 τὰς ὁποίας ἐπικαλοῦνται ἐκάστοτε οἱ ἀντιρροήσις, δὲν ἀποτελοῦν ἀποφάσεις ἐκδοθείσας ἐπὶ ἀτομικῆς προσφυγῆς (καίτοι ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἀντιρροήσις συνειδήσεως), ἀλλ' ἀποτελοῦν ἀπλὰς συστάσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐντέλλεται ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ο.Η.Ε. νὰ διεξαγάγῃ ἔρευναν ἐπὶ τοῦ παρόντος θέματος. Περαιτέρω θέτομεν ὑπ' ὄψει ὑμῶν, ὅτι εἰς οὐδὲν Κράτος ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀντιρροήσις συνειδήσεως

ἀπὸ τὴν στράτευσιν ἐθεσπίσθη ὡς ἀτομικὸν δικαίωμα, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς μία χαρακτηριστικὴ ρύθμις ὑπὲρ αὐτῶν. Παράδειγμα: Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀντιρρησιῶν ἀπὸ τὴν στράτευσιν περιέχεται εἰς τὸ ἄρθρον 12 α τοῦ Συντάγματος δὲν θεσπίζεται ὡς ἀτομικὸν δικαίωμα. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι τὸ Συνταγματικὸν Δικαστήριον τῆς χώρας ταύτης ἐθεώρησεν ὡς ἀντισυνταγματικὸν τὸν νόμον περὶ ἀπαλλαγῆς τῶν ἀντιρρησιῶν συνειδήσεως ἀπὸ τὴν στράτευσιν (Ἀπόφασις Συνταγμ. Δικαστηρίου Γερμανίας BVerfGE 48 σελ. 127).

Κατ' ἀκολουθίαν πάντων τῶν ἀνωτέρω (καὶ πολλῶν ἄλλων ἐξόχως σπουδαίων ἐν προκειμένῳ στοιχείων, τὰ ὅποια ἔχομεν πάντοτε εἰς τὴν διάθεσίν σας), φρονοῦμεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὴν πρώτην χώραν εἰς τὸν κόσμον, ἢ ὅποια θεσπίζει τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἀντιρρησιῶν συνειδήσεως ἀπὸ τὴν στράτευσιν διὰ συνταγμα-

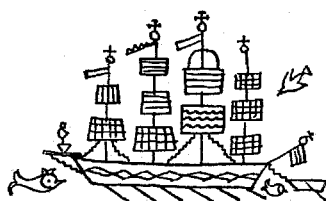
τικῆς διατάξεως καὶ μάλιστα ὡς ἀτομικὸν δικαίωμα. Ἄλλωστε τοιαύτη ὑποχρέωσις διὰ τὴν Ἑλλάδα οὐδαμῶθεν ἀνακύπτει.

Πιστεύομεν, τέλος, ὅτι τὰ ὡς ἄνω δεδομένα ὡς προϊόντα ὑπευθύνου καὶ ἀντιζημιωτικῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ δὲν θὰ ἀμφισβητήσῃ ταῦτα, ἐφ' ὅσον τυγχάνουν ἀδιάσειστα καὶ ὑπερεπαρκῶς θεμελιωμένα.

Ἐχοντες δι' ἐλπίδος ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Κοινοβούλιον θὰ λάβῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὰ ὡς ἄνω ἐκτεθέντα ἀδιάσειστα στοιχεῖα ἐπ' ἀγαθῇ τῆς φιλικότητος ἡμῶν Πατρίδος καὶ ἐπικαλούμενοι ἐπὶ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα πλουσίαν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἄπειρον Αὐτοῦ ἔλεος, διατελοῦμεν μετ' εὐχῶν διαπύρων.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

HELLENIC REPUBLIC
THE HOLY SYNOD OF THE CHURCH OF GREECE
Ioannou Gennadiou 14 (115 21)

No Prot. 1191
Disp. 533

ATHENS, 27 March 2001

To:
His Excellency
Mr. Apostolos Kaklamanis
President of the Greek Parliament
Local

Your Excellency Mr. President,

The Holy Synod during its Meeting of March 7th, examined the matter of securing, as an individual right, the exemption from military service of the so-called “conscientious objector”, by introducing a relative decree to the Constitution foreseeing in exempting from military service all those who claim the so-called reasons of conscience, and felt it was necessary to bring to the attention of your Excellency, and through you to the Honorable Members of the Revision Committee of the Constitution, as well as the entire Greek Parliament the existing mainly jurisprudential facts, (and of the European Court and the European Committee on Human Rights), that unconditionally and irrevocably establish that this individual right does not exist, is not recognized, and not fixed anywhere. Not by a decree of an International Convention, nor by a decree of domestic law, nor has it been acknowledged in such cases either by the European Court, or by the European Committee on Human Rights. On the contrary, the above mentioned European jurisdiction agencies have repeatedly endorsed that:

a. The individual right of the so-called “conscientious objector” to be exempted from the military service does not exist, is not recognized, and not in any case fixed.

b. It is appropriate for the European States to not establish or recognize this right.

c. The European States have the possibility to

establish penalties for those who refuse military service.

d. Any by chance recognition of that right would be considered as a violation of the principle of equality, since it would acknowledge as more privileged one class of citizens over the other. Following, we cite the in question decisions of the European Committee and the European Court of Human Rights concerning those critical extracts –in Greek and in the original– and we are always at your disposal to provide you with the complete original texts of the decisions:

1. Decision of the European Committee of Human Rights No 10640/83 of 9.5.1984, *Decisions et rapports* (Dr) vol. 38 p. 219 endorses the conviction of a Swiss objector declaring that the right of a “conscientious objector” to be exempt from the military service does not exist, but the European States are not obligated to acknowledge this (“il en resulte que la Convention n’ accorde pas aux objecteurs de conscience le droit d’ etre exemptes du service militaire, mais laisse a chaque etat contractant le soin de decider, si il vaut ou non reconnaitre un tel droit. Des lors ni la peine prononcee contre le requerant pour refus du service ni le fait que la condamnation penale n’ a pas ete assortie de surcis ne peuvent constituer une violation de l’ article 9 de la Convention”), declaring further, –as ascertained–, that the conviction and the penalty served on the objector for denying military service does not violate the European Convention of Human Rights, nor does it violate the in question Convention because the penalty was not given with a reprieve of execution.

2. Exactly the same thing is accepted by the decision of the European Committee of Human Rights No 10410/83 of 11.10.1984 (DR 40 p. 203), and in addition it qualifies that if only certain

citizens are excepted from military service, it will become a matter of discrimination against their other co-citizens (“ci certains cioyens etaient exemtes sans motif valable, il se poserait une question de discrimination a l’ encontre de leurs concitoyens”).

3. Likewise the same thing is accepted by the decision of the European Committee on Human Rights No 7675/76 (DR 9 p. 117), namely that article 9 of the European Convention on Human Rights does not impose on the European nations, the obligation to recognize the conscientious objectors (“elle a constate que l’ article 9 de la Convenyion... N’ impose aux etats l’ obligation de reconnaitre les objecteurs de conscience”).

4. Also the 2.4.73 decision of the European Committee on Human Rights (in the Recueil des decisions 43, p. 161) states that article 9 of the European Convention on Human Rights, as qualified by article 4(3) (b), does not impose on a State the obligation to recognize conscientious objectors, which implies that those articles do not prevent a State (which has not recognized conscientious objectors) from punishing those who refuse to do military service”. Art. 9 as qualified by article 4(3) (b), of the Convention does not impose on a state the obligation to recognize conscientious objectors... it follows that these articles do not prevent a state which has not recognized conscientious objectors from punishing those who refuse to do military service”).

5. Likewise decision No. 2299/64 of the Committee of Ministers of the Council of Europe functioning as a court during a reference by the European Court on Human Rights (Annuaire de la convention des droits de l’ homme, 10 p. 628) declines an appeal of the conscientious objectors and declares that the European Convention on Human Rights is not violated (“La Commission adopta le 12.12.66 son rapport dans lequel elle formule l’ avis, qu’ il n’ y a eu violation de la Convention.... le 29.6.67 le Comite des Ministres a constate par sa resolution C67DH que, dans cette affaireil n’ y avait pas eu violation de la Convention”).

6. The exact same thing is accepted by the similar decision No. 5591/72 (Collection 43 p. 161).

7. The same thing is accepted also by decision No 7705/76 of the European Committee on Human Rights; that, is, not only does not impose on the European States to recognize the exemption of the objectors from military service, but has the right even to establish penalties against those who refuse to serve in the military (D+R p. 196). (“Elle n’ empeche pas/it means the European Convention on Human Rights/un Etat des prendre des sanctions a l’ egard des ceux qui refusent d’ executer un tel service/it means military service/).

8. Exactly the same thing has been accepted by the Committee on Human Rights of the U.N., denying the appeal of the conscientious objectors and declaring, that the individual right of the conscientious objector to be exempted from military service is not recognized under the International Convention of the U.N. concerning civil and political rights, which as known, was confirmed by Greece with Decree 2462/1997 (decision of the Committee on Human Rights of the U.N. No 185/84 in Document officiel de l’ assemblee generale de l’ O.N.U. - Quarantieme session, supplement No 40 - A40/40 paragraph 700 - Annexe XXI), which states literally in the original “Le Pacte ne contient aucune sisposition stipulant de droit a l’ objection de conscience, ni l’ article 18, nil’ article 19 de Pacte eu egard notamment au paragraphe 3 - C - II de l’ article 8 ne peuvent etre interpretes comme impliquant until droit”. We emphasize with this opportunity that the decisions of the same Committee No 1985/46/10.3.1987 and 1989/59/8.3.1989 that the objectors refer to each time, do no consist of published decisions on individual exemption (although they refer to conscientious objectors), but they simply consist of recommendations that the General Secretary of the U.N. has ordered for an investigation to take place about the present matter. Furthermore, we bring to your attention that not in any State has the exemption of conscientious objectors from doing military service been established as an individual right, but simply as a gratuitous regulation in favor

of them. Example: Even in Germany, where the exemption of objectors from doing military service is contained in article 12a of the Constitution, it still is not established as an individual right. This came up because the Constitutional Court of that Country considered as anti-constitutional the law regarding exemption of conscientious objectors from doing military service (Decision of the Constitutional Court of Germany BverfGE 48 p. 127).

Following all of the above (and many more notably significant –on that point– factors, which we always have at your disposal), we feel that Greece should not consist of the first country in the world to establish the exemption of conscientious objectors from doing military service through constitutional decrees and more so as an individual

right. Besides, that obligation for Greece has not come up anywhere.

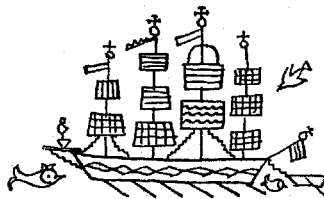
We believe finally, that since the above facts are the results of a responsible and objective scientific investigation, the Greek Parliament will not doubt them, since they happen to be unwavering and most adequately established.

We hope that the Greek Parliament will seriously take into consideration the above exposed and unwavering facts for the good of our beloved country, and we ask for Your Excellency an abundance of the grace of God and His infinite mercy. We remain with ardent good wishes.

By Order of the Holy Synod

The Chief Secretary

Archimandrite Theologos Apostolides

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
 Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
 ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 890
 Ἀριθμ. Διεκπ. 496

Ἀθήνησι τῇ 20ῇ Μαρτίου 2001

Πρὸς
 τὸν Ἀξιότιμον
 κ. Daniel J. O' Grady
 Ἀναπληρωτὴν Διευθυντὴν
 τοῦ Τμήματος Πολιτικῶν Ὑποθέσεων
 τῆς Ἀμερικανικῆς Πρεσβείας
 Ἐνταῦθα.

Ἐκ Συνοδικῆς Ἀποφάσεως ληφθείσης ἐν τῇ Συνεδρίᾳ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 7ης λήγοντος μηνὸς Μαρτίου ἐ.ἔ. καὶ κατόπιν Εἰσηγήσεως τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων ἀναφερομένης εἰς τὴν περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι θρησκευτικῶν ἐλευθεριῶν Ἐκθεσιν τοῦ STATE DEPARTMENT (1999 - 30.6.2000) γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐν τῇ ῥηθείᾳ Συνεδρίᾳ Αὐτῆς ἀπεφάσισεν ὡς γνωρίζῃ ὑμῖν τὰ ὡς κάτωθι:

1. Ἡ Ἐκθεσις προβαίνει εἰς ἀνάλυσιν ὠρισμένων διατάξεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος καὶ τινῶν ἐλληνικῶν νόμων. Προκύπτει ὅμως σαφῶς ὅτι ὁ συντάκτης τῆς ἐκθέσεως δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ τοῦ κείμενον τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων ἀλλὰ υἱοθέτησε ἐντελῶς ἀνακριβεῖς πληροφορίες τρίτων. Θὰ ἔπρεπε, φρονοῦμεν, νὰ ἐλάμβανε γνῶσιν τοῦ κειμένου τῶν διατάξεων τούτων, ὅποτε θὰ εἶχε ἀσφαλεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ περιεχομένου των καὶ δὲν θὰ ἀνέφερε τὰς ἀνακριβεῖς, τὰς ὁποίας ἀμέσως κατωτέρω ἐπισημαίνομεν.

2. Ἡ Ἐκθεσις ἀναφέρει, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὰς μὴ ὀρθοδόξους τελετὰς καὶ λατρείας νὰ διαταράξουν τὴν δημοσίαν τάξιν. Τοῦτο εἶναι ἀνακριβές. Ἡ σχετικὴ διάταξις τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Κάθε γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλεύθερη καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν λατρεία της τελοῦνται ἀνεμπόδιστα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Ἡ ἄσκηση τῆς λατρείας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσβάλλῃ τὴν δημοσίαν τάξιν» (Ἄρθρον 13 παρ. 2).

Ἡ διάταξις λοιπὸν αὐτὴ ἀφορᾷ εἰς ὅλας τὰς Θρησκείας (καὶ βεβαίως καὶ τὴν Ὀρθόδοξον Χρι-

στιανικὴν Θρησκείαν). Οὐδαμοῦ ἢ ἐν λόγῳ διάταξις ἀναφέρει, ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὰς ἄλλας θρησκείας καὶ ὅχι τὴν Ὀρθόδοξον Χριστιανικὴν Θρησκείαν.

3. Ἡ Ἐκθεσις ἀναφέρει, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος χρηματοδοτεῖ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ πληρώνει τοὺς μισθοὺς τῶν Κληρικῶν τῆς καὶ ὅχι καὶ τῶν ἄλλων θρησκειῶν. Αὐτὸ εἶναι ἀνακριβές καὶ παραπλανητικὸν καὶ θὰ πρέπει νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν σχετικὴν νομοθεσίαν. Ἐπισημαίνομεν λοιπὸν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος καταβάλλει πρᾶγματι τοὺς μισθοὺς τῶν κληρικῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ καλύψῃ τὴν δαπάνην αὐτὴν παρακρατεῖ τὸ 35% ἐπὶ ὅλων τῶν ἐσόδων τῶν Ἱερῶν Ναῶν. Πρὸς τοῦτο ἐπισημαίνομεν, ὅτι αὐτὸ ὀρίζει ὁ Νόμος 536/1945 ἄρθρον 2, παράγραφος 2, ἐδάφιον Α'. Ἡ διάταξις αὐτὴ ὀρίζει, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος διὰ νὰ καταβάλλῃ τοὺς μισθοὺς τῶν Κληρικῶν θὰ παρακρατῇ τὸ 25% ἐπὶ ὅλων τῶν ἐσόδων τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας. Τὸ δὲ ἄρθρον 5 τοῦ Νόμου 3559/1956 ὥρισεν ὅτι τὸ ποσοστὸν αὐτὸ ὑπολογίζεται ἐπὶ τῶν πάσης φύσεως εἰσπράξεων τῶν Ναῶν, περιλαμβανομένων καί: i) τοῦ προϊόντος τῶν διενεργουμένων ὑπὸ τῶν Ναῶν ἐράνων, ii) τῶν ὑπὸ μορφὴν τακτικῆς εἰσφορᾶς καταβαλλομένων εἰς τοὺς Ναοὺς ὑπὸ τῶν πιστῶν δι' οἰανδήποτε αἰτίαν ποσῶν καὶ iii) τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἀκινήτου αὐτῶν περιουσίας. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Νόμος 469/1968 εἰς τὸ ἄρθρον 5 καθώρισεν τὸ ποσοστὸν αὐτὸ εἰς 35% ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν κερδῶν τῶν Ἱερῶν Ναῶν. Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ὀρίζει καὶ ὁ Κανονισμὸς 8/1979 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. (Συνημμένως σᾶς διαβιβάζομεν τὰς σχετικὰς διατάξεις πρὸς ἐνημέρωσίν σας). Ἐὰν λοιπὸν καὶ αἱ ἄλλαι θρησκεῖαι θὰ ἐπεθύμουν νὰ χρηματοδοτηθοῦν ἀπὸ τὸ κράτος, θὰ ἔπρεπε ἀφ' ἑνὸς νὰ ἀποκαλύψουν ὅλα των τὰ ἔσοδα (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν τὸ ἀποδέχονται) καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ δίδουν τὸ 35% ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐσόδων των εἰς τὸ Κράτος. Τὸ ἀποδέχονται αὐτό; Ὡς φαίνεται ὅχι. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ κρίνομεν σκόπιμον νὰ ὑπενθυμίσωμεν εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Πρεσβείαν,

ὅτι τὸ Supreme Court τῶν Η.Π.Α. ἔχει δεχθῇ, ὅτι τὸ κράτος μπορεῖ νὰ καταβάλῃ τοὺς μισθοὺς τῶν Κληρικῶν. Συγκεκριμένως ἡ ἀπόφασις τοῦ Supreme Court 423 U.S. 736 (ὑπόθεσις Roemer against board of public works) ἀναφέρει ἐπὶ λέξει «*payments of state funds may be made to pay salaries of clergy*».

4. Ἡ Ἐκθεσις ἀναφέρει περαιτέρω, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα μόνον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία χαρακτηρίζεται διὰ Νόμον ὡς Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου, ἐνῶ αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι εἶναι Νομικὰ Πρόσωπα Ἰδιωτικοῦ Δικαίου. Αὐτὸ εἶναι ἀνακριβές. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου εἶναι ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης (Νόμος 2456/1920). Ἐπίσης ἡ αὐτὴ ἔκθεσις ἀναφέρει, ὅτι οἱ θρησκευτικοὶ ἡγέται τῶν Μουσουλμάνων ἀσχοῦν δημοσίαν ἐξουσίαν. Ἄρα πλὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἄλλαι δύο Ἐκκλησίαι μὴ Χριστιανικαὶ ἀποτελοῦν Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου. Ἐδῶ θὰ πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ διευκρινισθῇ, ὅτι αἱ ἄλλαι θρησκείαι ἐπισημαίνουν, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου, αὐταὶ ὅμως (αἱ ἄλλα θρησκείαι καὶ αἰρέσεις) οὐδέποτε ἐζήτησαν νὰ γίνουν Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου. Καὶ τοῦτο ἔχει λογικὴν, διότι ἐὰν γίνουν Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου τότε θὰ ὑπόκεινται εἰς αὐστηρὸν κρατικὸν ἔλεγχον (ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν), ὑποχρεοῦνται νὰ ἀποκαλύπτουν ὅλα τῶν τὰ ἔσοδα καὶ ὅλας τῶν τὰς δαπάνας (ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν) καὶ ἐπὶ πλέον καὶ τὰ ἔσοδά τῶν καὶ αἱ δαπάναι τῶν θὰ ἐλέγχωνται ἀπὸ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον (Ἀνώτατον Οἰκονομικὸν Δικαστήριον καὶ ἐλεγκτικὸν ὄργανον), ὅπως ἐπίσης γίνεται μὲ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πλέον θὰ ὑποχρεωθοῦν ἐν μέρος τῶν ἐσόδων τῶν νὰ τὸ ἐκχωροῦν εἰς τὸ Κράτος. Ὅλας αὐτὰς τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας συνεπάγεται ἡ μετατροπὴ τῶν εἰς Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, τὰς ἀποδέχονται; Ὡς φαίνεται ὄχι. Ἴδου λοιπὸν διατὶ ποτὲ δὲν ζητοῦν νὰ γίνουν Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου καὶ ἀρκοῦνται μόνον (διὰ λόγους ἐντυπώσεων) νὰ ἐπισημαίνουν συνεχῶς (καὶ ἀνακριβῶς), ὅτι δῆθεν δὲν εἶναι Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, ἐνῶ εἶναι μόνον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Θὰ πρέπει λοιπὸν ἡ Ἀμερικανικὴ Πρεσβεία νὰ

λάβῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὴν πραγματικὴν κατάστασιν ἐν προκειμένῳ καὶ νὰ μὴ δέχεται ἀνακριβεῖς καὶ παραπλανητικὰς ἀναφορὰς τρίτων.

5. Ἡ Ἐκθεσις ἀναφέρει, ὅτι τὸ 1997 ἐπεβλήθησαν νέοι φόροι εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, προσθέτει δὲ ὅτι οἱ φόροι αὐτοὶ ἀποτελοῦν διάκρισιν. Ἐφ' ὅσον ὅμως οἱ νέοι φόροι ἐπιβάλλονται εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας, διατὶ ἀποτελοῦν διάκρισιν; Βεβαίως ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οὐδεὶς νέος φόρος ἐπεβλήθη.

6. Ἡ Ἐκθεσις ἀναφέρει ἐπίσης, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει Νόμος, ὁ ὁποῖος ἐπιτρέπει τὴν ἰδρυσιν εὐκτηρίων οἴκων κατόπιν κρατικῆς ἀδείας. Θέτομεν ὑπ' ὄψιν Σας, ὅμως, ὅτι τὸ Εὐρωπαϊκὸν Δικαστήριον Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, διὰ τῆς ἀπὸ 26.9.1996 ἀποφάσεώς του ἔχει δεχθῇ, ὅτι ὁ Νόμος αὐτὸς εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύμβασιν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ἐπίσης τὸ αὐτὸ Δικαστήριον διὰ τῆς ἀπὸ 20.3.1994 ἀποφάσεώς του Νο 20490/92, ἐδέχθη ὅτι καὶ ὁ αὐτὸς Νόμος ὁ ὁποῖος ἰσχύει εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἶναι ἐπίσης σύμφωνος πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύμβασιν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων καὶ ἔκρινεν, ὅτι ἡ Ἀγγλία καλῶς ἀπέρριψεν αἴτησιν τῆς αἰρέσεως «Χάρε - Κρίονα» περὶ ἰδρύσεως εὐκτηρίου οἴκου, διὰ τὸν λόγον ὅτι θὰ ἔβλαπτε τὸ περιβάλλον καὶ θὰ ἐνοχλοῦσε τοὺς περιοίκους.

7. Ἡ Ἐκθεσις ἀναφέρει ὅτι αἱ μὴ ὀρθόδοξοι θρησκευτικαὶ κοινότητες δὲν δύνανται νὰ ἀποκτήσουν περιουσίαν. Πληροφοροῦμεν τὴν Ἀμερικανικὴν Πρεσβείαν, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα τοιοῦτος Νόμος δὲν ὑπάρχει. Οἰοσδήποτε (καὶ φυσικὰ οἰαδήποτε θρησκευτικὴ κοινότης) δικαιούται νὰ ἀποκτήσῃ οἰανδήποτε καὶ ὅσηνδήποτε περιουσίαν ἐπιθυμεῖ. Ἄλλωστε εἰς τὴν Ἑλλάδα (καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας) ὑπάρχουν εἰς πολλὰ σημεία ἐπιγραφαὶ εἰς κτίρια ἀναγράφουσαι τίτλους διαφόρων θρησκειῶν, τὰ δὲ κτίρια αὐτὰ εἶναι ιδιόκτητα.

8. Ἡ Ἐκθεσις ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει μὲν Νόμος ὁ ὁποῖος διώκει τὸν προσηλυτισμόν, ἀλλὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οὐδεὶς ἐδιώχθη. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου φρονοῦμεν, ὅτι τὸ θέμα αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἀναφέρεται, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς τὰς Η.Π.Α. ὁ προσηλυτισμὸς διώκεται καὶ τιμωρεῖται, ὑπάρχει δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου σωρεία ὅλη ἀποφάσεων τοῦ Supreme Court, αἱ ὁποῖαι καταδικάζουν ἐπὶ προσηλυτισμῷ (κυρίως Μάρτυρας τοῦ Ἰεχωβά) κρίνουσαι, ὅτι ἡ σχετικὴ ἀμερικανικὴ

διάταξις εἶναι ἀπολύτως σύμφωνος πρὸς τὸ Σύνταγμα, π.χ. ἀποφάσεις τοῦ Supreme Court No 310 U.S. 296 (ὑπόθεσις *Cantwell against Connecticut*), No 316 U.S. 594 (συνεκδικασθεῖσαι ὑποθέσεις *Jones κατά Opelika*, No 280, *Bowden κατά Fort Smith* No 314 καὶ *Jobin κατά Arizona* No 996), No 319 U.S. 105 (ὑπόθεσις *Mugdock κατά Pennsylvania*), No 321 U.S. 158 (ὑπόθεσις *Prince κατά Massachusetts*) κ.ἄ. (αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ δημοσιεύονται εἰς τὸν Τόμον «*Toward Benevolent Neutrality: Church, State and the Supreme Court*» τῶν R. Miller καὶ R. Flowers). Ἐπισημαίνομεν ὅτι τὸ Εὐρωπαϊκὸν Δικαστήριον Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων διὰ δύο ἀποφάσεων του (τῆς 25.5.1993) καὶ τῆς 24.2.1998) ἔχει κρίνει τὴν ἐλληνικὴν διάταξιν περὶ προσηλυτισμοῦ ὡς ἀπολύτως σύμφωνον πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύμβασιν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ἡ τελευταία δὲ ἀπόφασις (τῆς 24.2.1998) ἐπικυρώνει καταδίκην ἐπὶ προσηλυτισμῷ τριῶν ἀτόμων καταδικασθέντων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπορρίπτουσα τὴν προσφυγὴν των. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἐλληνικὴ διάταξις ἐκρίθη σύμφωνος πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σύμβασιν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, εἶναι ὅτι ἡ ἐν λόγω ἐλληνικὴ διάταξις δὲν τιμωρεῖ γενικῶς πᾶσαν μορφήν προσηλυτισμοῦ, ἀλλὰ μόνον τὸν ἀθέμιτον προσηλυτισμόν, δηλαδή μόνον ὅταν ὁ ὑπαίτιος χρησιμοποιεῖ παράνομα μέσα (π.χ. ἀπάτην, παραπλάνησιν, καταχρηστικὴν ἐκμετάλλευσιν ἀτόμου τὸ ὁποῖον εἶναι ἀφελὲς ἢ εὐρίσκεται εἰς ἀνάγκην ἢ ἐξάρτησιν).

9. Ἡ Ἐκθεσις ἀναφέρει περαιτέρω, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουσι Κρατῶν μὴ Μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως δὲν ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαιώματα παραμονῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς πολίτας τῶν Κρατῶν-Μελῶν. Ἐπίσης ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν χορηγεῖ VISA εἰς οἰονδήποτε ἀνεξελέγκτως. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπενθυμίζομεν, ὅτι ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ εἰς τὰς Η.Π.Α. Ὡς γνωστὸν καὶ ἐκεῖ δὲν χορηγεῖται VISA ἀνεξελέγκτως εἰς οἰονδήποτε. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνωσιν καὶ τοὺς πολίτας της, ἡ Ἑλλὰς εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς κοινοτικὰς διατάξεις περὶ ὑπηκόων καὶ δὲν δύναται νὰ πράξῃ ἄλλως.

10. Ἡ Ἐκθεσις ἐπίσης ἀναφέρει, ὅτι ὠρισμένοι ὁπαδοὶ ἄλλων θρησκειῶν συνήντησαν δυσκολίας διοικητικῆς φύσεως κατὰ τὰς συναλλαγὰς των μὲ δημοσίας ἀρχάς. Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ διευκρινισθῇ τί ἀκριβῶς δυσκολίας συνήντησαν καὶ ἂν αὐταὶ αἱ

δυσκολίαι ὠφείλοντο εἰς τὰς θρησκευτικὰς των πεποιθήσεις καὶ εἰδικώτερον πῶς αἱ δημόσιαι ἀρχαὶ ἐγνώριζαν τὰς θρησκευτικὰς των πεποιθήσεις καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν τοὺς ἔφεραν δυσκολίας. Διότι ἄλλως, ἐπισημαίνομεν εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Πρεοβείαν, ὅτι λόγω γραφειοκρατείας, πάρα πολλοὶ Ἕλληνες (ἀσφαλῶς Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι) συναντοῦν καθημερινῶς δυσκολίας διοικητικῆς φύσεως κατὰ τὰς συναλλαγὰς των μὲ τὰς δημοσίας ἀρχάς. Ἄν διαβάσετε ἐλληνικὴν ἐφημερίδα, εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἐπιστολὰς ἀναγνωστῶν, οἱ ὁποῖοι παραπονοῦνται διὰ τὰς τεραστίας δυσκολίας τὰς ὁποίας συνήντησαν κατὰ τὰς συναλλαγὰς των μὲ τὰς δημοσίας ἀρχάς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἐκθεσις δὲν ἀναφέρει, ὅτι οἱ ὡς ἄνω συνήντησαν δυσκολίας διοικητικῆς φύσεως λόγω τῶν θρησκευτικῶν των πεποιθήσεων, προκύπτει, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ δυσκολιῶν γραφειοκρατικῶν, ἀπὸ αὐτὰς τὰς ὁποίας συναντοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες πολῖται καθημερινῶς. Ἄρα πρόδηλον τυγχάνει τὸ γεγονός ὅτι τὸ θέμα δὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀναφέρεται, εἰς τὴν Ἐκθεσιν, ἄνευ λόγου.

Ἐν κατακλείδι, ἐπιθυμοῦμεν ὅπως, ἀνακεφαλαιοῦντες τὰς ἐπὶ τῆς Ἐκθέσεως διὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν παρατηρήσεις τῆς Κυβερνήσεως ὑμῶν, ἐπισημάνωμεν καὶ τονίσωμεν ὅτι, πρὸ τῆς συντάξεως οἰαοδήποτε ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου Ἐκθέσεως, καλὸν θὰ ἦτο νὰ ὑπάρχει ἄμεσος καὶ ἔγκυρος ἐνημέρωσις τῆς ἐν Ἑλλάδι Πρεοβείας τῶν Η.Π.Α. ἐπὶ τῶν ἰσχυόντων ἢ ψηφισομένων νόμων, ἡ δὲ εὐρύτερα πληροφόρησις αὐτῆς νὰ τυγχάνῃ ἀξιόπιστος, ἐμπεριστατωμένη καὶ κυρίως ἐπαληθευθεῖσα καὶ ἀσφαλὴς πρὸς ἀποφυγὴν ἀνακριβειῶν καὶ ἀναληθειῶν αἰτινες ὀδηγοῦν πρὸς ἐσφαλμένα συμπεράσματα καὶ ψευδεῖς ἐντυπώσεις.

Βεβαίως ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διαθέτει ἄριστα ὁργανωμένην Νομικὴν Ὑπηρεσίαν καὶ εἶναι πρόθυμος ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ χορηγήσῃ τὸ κείμενον οἰουδήποτε Νόμου ζητηθῇ ἀπὸ Αὐτήν, καθὼς καὶ τὰς τροποποιήσεις του (ἂν ὑπάρχουν). Καὶ ἀσφαλῶς τὰ κείμενα αὐτὰ εὐχαρίστως εἶναι πρόθυμος νὰ τὰ χορηγήσῃ καὶ εἰς ὑμᾶς.

Ἐντολὴ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

HELLENIC REPUBLIC
THE HOLY SYNOD OF THE CHURCH OF GREECE
Ioannou Gennadiou 14 (115 21)

No. Prot. 890
Disp. 496

Athens, March 20, 2001

The Honorable
Daniel J. O' Grady
Assistant Director
Political Matters Section
American Embassy
Athens

Following a decision taken by the Holy Synod during its Meeting on March 7th, and after an address by the Synod Committee on Human Rights that referred to the freedom of religion in Greece in a report by the State Department (1999/30.6.2000), we inform you that the Holy Synod during that Meeting, decided to notify you of the following:

1. The report proceeds to an analysis of specific provisions of the Greek Constitution and of certain Greek laws. Clearly however, it appears that the author of the Report did not take into account the text of the provisions, but instead completely retained incorrect information by a third party. We feel that if he were to take into account the text of those provisions, then he would have sound information about its contents and therefore would not have reported the inaccuracies, which we emphasize below.

2. The report mentions that the Greek Constitution does not allow the non-Orthodox to have rituals and worship that might disturb the public order. This is inaccurate. The relative provision of the Greek Constitution is as follows:

Every known religion is free, and relative worship is practiced without hindrance under the protection of the law. The practicing of worship must not insult public order. (Article 13, paragraph 2).

Therefore this provision is for all Religions (including of course, the Orthodox Christian Religion). The provision does not in any way state that it has to do with other religions and not the

Orthodox Christian Religion.

3. The report states that the Greek State finances the Orthodox Church and pays the salaries of its Clergy, and not that of other religions. This is inaccurate and misleading and therefore we must refer to the relative legislation. We therefore point out that the Greek State does pay the salaries of the Clergy, and 35% of the income of the Holy Churches is withheld in order to cover those costs. We indicate this is determined by Decree 536/1945 article 2, paragraph 2, subparagraph A. This provision determines that in order for the Greek State to finance the salaries of the Clergy, 25% of all the income of the Orthodox Churches will be withheld. Article 5 of Decree 3559/1956 determines that the amount is estimated by all income of the Churches, and includes: i) proceeds of church collections, ii) the regular contributions given to the Churches by the faithful in whatever amount, and iii) the income from their real estate. In continuation, Decree 469/1968 Article 5 determined that amount to be 35% of all the income of the Holy Churches. That is exactly what Regulation 8/1979 of the Holy Synod of the Church of Greece determines (attached please see relative decrees for your information). If other religions would like to be financed by the State, they must first disclose all of their own income (something they will never accept), and secondly they must give 35% of their total income to the State. Do they accept this? Apparently not. With this opportunity, we feel it necessary to remind the American Embassy that the Supreme Court of the United States of America has accepted for the state to pay the salaries of the Clergy. Specifically the decision of the Supreme Court 423 U.S. 736 (case - Roemer against Board of Public Works) says, quote payments of state funds may be made to pay

salaries of clergy.

4. The report mentions further that only in Greece is the Orthodox Church described by law as the Legal Party of the Private Law. This is inaccurate. In Greece besides the Orthodox Church, Legal Parties of the Public Law is the Israeli Community (Decree 2456/1920). Also the report mentions that the religious leaders of the Muslims practice public authority. Therefore besides the Orthodox Church, two other non-Christian Churches consist of the Legal Parties of the Public Law. Here it is mandatory to clarify that the other religions stress that the Orthodox Church is a Legal Party of the Public Law; they however (the other religions and heresies) have never asked to become Legal Parties of the Public Law. And this is logical, because if they become Legal Parties of the Public Law, they will be subject to strict state audits (as is the Orthodox Church); they will be obligated to disclose all their income and all their expenses (as is the Orthodox Church), and further, all their income and expenses will be audited by the Audit Council (Supreme Financial Court and audit agency), as done with the Orthodox Church; and in addition, they will be obligated to allot a portion of their income to the State. Do they accept all those obligations required for their transition to Legal Parties of the Public Law? Apparently not. That is why they have never requested to become Legal Parties of the Public Law, and are satisfied only (with impressive words) to stress continuously (and inaccurately) that they are not Legal Parties of Public Law, while only the Orthodox Church is. Therefore the American Embassy should take seriously into consideration the real situation, and not accept inaccurate and misleading reports by third parties.

5. The Report states that in 1997, new taxes were imposed on all Churches including the Orthodox Church; adding that those taxes consist of discrimination. Since the new taxes are imposed on all the Churches, why is this discriminatory? Of course, the truth is that no new tax was imposed.

6. The report states also that in Greece there is a law that allows the building of prayer structures

following government permission. We submit for your attention however, that the European Court of Human Rights by its 26.9.1996 decision has accepted that that Law is in accordance with the European Treaty of Human Rights. Also that Court by its 20.3.1994 decision of Decree 20490/92, accepted also that that Law which is in force in England is also in accordance with the European Court of Human Rights and approved, that England did well to deny the application of the heresy Hare-Krishna for the building of a prayer structure, for the reason that it would damage the environment and disturb the residents of the area.

7. The Report states that the non-Orthodox religious communities cannot attain property. We inform the American Embassy that in Greece this Law does not exist. Anyone (and of course any religious community) has the right to attain whatever property he wishes. Besides in Greece (and in Athens) there are many places where there are inscriptions on buildings that indicate the titles of various religions, and those buildings are privately owned.

8. The report states that in Greece, a Law exists that persecutes proselytism, but during the past year no one was persecuted. Here we feel this subject should not be mentioned, since even in the U.S.A. proselytism is persecuted and punished. There are a large number of decisions by the Supreme Court, which condemn proselytism (mainly Jehovah Witnesses), judging that the relative American provision is totally in accordance with the Constitution; for example, decisions of the Supreme Court No 310 U.S. 296 (case Cantwell against Connecticut), No 316 U.S. 594 (cases heard together-Jones against Opelika, No 280, Bowden against Fort Smith No 314 and Jobin against Arizona No 996), No 319 U.S. 105 (case Mugdock against Pennsylvania), No 321 U.S. 158 (case Prince against Massachusetts), and others. Those decisions are published in the Volume *Toward Benevolent Neutrality: Church, State and the Supreme Court* by R. Miller and R. Flowers. We stress that the European Court of Human Rights with two decisions (25.5.1993 and 24.2.1998), has decided

that the Greek provision regarding proselytism is in complete agreement with the European Treaty of Human Rights; the last decision (of 24.2.1998) sanctifies the condemning for proselytism of three persons who were tried in Greece and denied their appeal. The reason the Greek decree was considered to be in accordance with the European Treaty of Human Rights is because this decree does not punish in general all forms of proselytism, that is, only when the responsible party uses illegal methods (for example, deception, misleading and exploiting persons who are naïve, in need, or dependent).

9. Further the Report states that in Greece, citizens of Countries that are not Members of the European Union do not have the same residency rights in Greece as compared to citizens of the Member-States. Also that Greece does not grant a VISA to anyone without verification. About this, we remind you that exactly the same thing is valid in the U.S.A. As known, also there a VISA is not granted to anyone without verification. As for the European Union and its citizens, Greece is obligated to apply the European Union's decrees concerning citizens and cannot act otherwise.

10. The Report also states that certain followers of other religions faced difficulties of an administrative nature during exchanges with public authorities. Here it must be clarified exactly what kind of difficulties they had, and if those difficulties were due to their religious convictions and in particular, how the public authorities knew about their religious convictions, and due to that, had difficulties. Because otherwise, we stress to the American Embassy that due to bureaucracy, a large

number of Greeks (of course Christian Orthodox) daily face difficulties of an administrative nature during their exchanges with public authorities. If you were to read a Greek newspaper, you would see that it is full of letters by readers who complain about the huge difficulties they face during their exchanges with public authorities. Because the Report does not state that the above that faced difficulty of an administrative nature were due to religious convictions, then it has to do with difficulties of bureaucracy that all Greek citizens face every day. Then, evidently the fact arises that the matter does not have to do with religious freedom and is stated in the Report for no reason.

In conclusion, in summing up concerning the Report of your Government about the religious freedom in Greece, we stress and emphasize that prior to whatever composition of a Report on this matter, it might be good for the Embassy in Greece of the U.S.A. to become informed directly and appropriately concerning the valid or currently in process laws so that the information is trustworthy, precise and especially confirmed and reliable in order to avoid inaccuracies and untruths that lead to wrong conclusions and false impressions.

Of course, the Church of Greece has an excellent organized Legal Service, and is willing at any time to grant the text of whatever Law requested, as well as the Law's modifications (if they exist). And of course, those texts are gladly and willingly granted to you.

By Order of the Holy Synod
The Chief Secretary
Archimandrite Theologos Apostolides

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 763
Ἀριθμ. Διεκπ. 352

Ἀθήνησι τῇ 22ᾳ Φεβρουαρίου 2001

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 2711

Πρὸς
τὸ Χριστεπώνυμον Πλήρωμα
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Τέκνα ἐν Κυρίῳ περιπόθητα,

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικοινωνήσῃ μαζί σας, γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ θερμότατα ὅλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀνταποκρίθηκαν στὴν πρόσκλησή της νὰ ὑπογράψουν τὰ ἔντυπα, ὥστε νὰ ἐνεργοποιηθῇ τὸ ἄρθρο 44 τοῦ Συντάγματος, προκειμένου ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ ἀποφανθῇ γιὰ ἓνα τέτοιο κρίσιμο θέμα, ὅπως εἶναι ἡ ἀναγραφή τοῦ θρησκευματος στὰ Δελτία Ταυτοτήτων.

Ἡ σημασία αὐτοῦ τοῦ ἐγχειρήματος εἶναι πολυσήμαντη καὶ θὰ χρειασθῇ πολὺς καιρὸς, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐρμηνευθῇ ἀναλυτικά. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον προγραμματίσθηκε εἶναι σημαντικός. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι οὔτε ὁ Λαὸς διχάσθηκε, ὅπως μερικοὶ προέβλεπαν, οὔτε ἐπεισόδια ἐγιναν, οὔτε καὶ ἡ Ἱεραρχία τραυματίσθηκε ὡς πρὸς τὴν ἐνότητά της.

Παρακολουθήσαμε ὅλοι μας αὐτὸν τὸν καιρὸ τίς συζητήσεις πού ἐγιναν στὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημέρωσης καὶ σὲ ἄλλους χώρους, γύρω ἀπὸ τὸ βαθύτερο σκοπὸ ὅλης αὐτῆς τῆς προσπάθειας. Καὶ αὐτὸ ἔχει μεγάλη σημασία, διότι δὲν ἐτέθη μιὰ ἀπλὴ ὑπογραφή, ἀλλὰ αὐτὸ ἐγινε *«μετὰ λόγου καὶ γνώσεως»*.

Ἀναλύοντας λίγο αὐτὴν τὴν ἀποψη, θέλουμε νὰ ὑπογραμμίσουμε ὅτι ὅλον αὐτὸν τὸν καιρὸ μὲ ἀφορμὴ τὴν συλλογὴ τῶν ὑπογραφῶν, ἐγιναν συζητήσεις γιὰ τὸν ρόλο καὶ τὴν θέση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴν κοινωνία μας· δημοσιεύθηκαν πολλὰ κείμενα σχετικὰ μὲ τὴν διατήρησι καὶ τὴν μὴ ἀλλοίωσι τῆς πολιτιστικῆς μας παραδόσεως

μέσα στὴν χοάνη τῆς παγκοσμιοποίησης καὶ τῆς νέας τάξης πραγμάτων· ἐγινε λόγος γιὰ τὸν ἐγγενῆ πολιτισμικὸ λόγο πού ἔχουμε νὰ προσφέρουμε στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσι· συζητήθηκε σοβαρὰ ἡ ἀρχὴ τῶν δημοψηφισμάτων καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀμέσου δημοκρατίας. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἱστορικὸ ἐπίτευγμα, τὸ ὁποῖο δὲν ἐγινε ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καί, φυσικά, θὰ ἀργήσῃ νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ εἶναι σημαντικό ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀνέλαβε αὐτὴν τὴν ἱστορικὴ πρωτοβουλία.

Ἔχουμε τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ κάθε ὑπογραφή ἔχει ἰδιαίτερη βαρύτητα, ἂν ὑπολογισθοῦν τὰ ὅσα ἀναφέραμε προηγουμένως. Κάθε ὑπογραφή δηλώνει στὴν πραγματικότητα ἀνάληψη προσωπικῆς εὐθύνης καὶ διατύπωση προσωπικοῦ λόγου πάνω στὸ θέμα πού ἀπασχόλησε καὶ ἀπασχολεῖ τὴν Πατρίδα μας.

Ἡ ὅλη διαδικασία ἐγινε μέσα σὲ ἐκκλησιολογικά καὶ θεολογικά πλαίσια. Ἐκκλησιολογικά, γιὰ δὲν ἐγινε ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ σύστημα, δηλαδὴ ἐγινε κάτω ἀπὸ τὴν πνευματικὴ καθοδήγησι τῶν Μητροπολιτῶν κάθε ἐπαρχίας, δὲν παραθεωρήθηκε ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ὁργάνωσι. Θεολογικά πλαίσια, γιὰ τὴν προσδιορίσθηκε ἡ μεγάλῃ σημασία τοῦ ἀποκαλυπτικοῦ λόγου στὴν ἱστορία, τὴν κοινωνία καὶ τὸν πολιτισμὸ, καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν δώσαμε μεγάλῃ σημασία στὴν ἐλευθερία, πού εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τοῦ προσώπου, καὶ φυσικά ἀποβλέψαμε στὸ πρόσωπο μὲ ὅλη τὴν σημασία τῆς λέξεως. Καὶ βέβαια, πάνω ἀπὸ ὅλα, ἡ ὅλη προσπάθεια δὲν ἐγινε γιὰ ἰδιοτελεῖς σκοποὺς, ἀλλὰ γιὰ τὴν διαφύλαξι τῆς ἐτερότητας τῆς πολιτισμικῆς μας παραδόσεως πού τὴν ἔχουμε μεγάλη ἀνάγκη σήμερον, γιὰ αὐτὴ δίνει νόημα καὶ λόγο στὴν ζωὴ μας, αὐτὴ λογοποιεῖ καὶ νοηματοδοτεῖ τὴν ὑπαρξὴ μας.

Ἡ σημερινὴ Κυριακὴ, πού χαρακτηρίζεται ὡς Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, μᾶς δείχνει τὴν μεγάλη

ἀξία πού ἔχει ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ Παράδοση γιὰ τὴν προσωπική μας ζωὴ, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴ καὶ ἐπιβίωση τοῦ Γένους μας. Καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία δὲν συνδέεται μὲ ἰδεολογίες, οὔτε ἀπλῶς μὲ θρησκευτικὰ συναισθήματα, ἀλλὰ μὲ μιὰ ζωὴ πού μεταμορφώνει τὸν ἄνθρωπο, ἀνακαινίζει τὴν κτίση, ἀλλοιώνει τοὺς κοινωνικοὺς θεσμούς. Ἡ Ὁρθοδοξία εἶναι μιὰ συγκροτημένη Ἐκκλησία μὲ ὁλοκληρωμένη ἐκκλησιαστικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀγωνίσθηκαν σθεναρὰ γιὰ τὴν διαφύλαξη ὅλων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Παραδόσεων, τὴν ἀναστήλωση τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναστήλωση τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι δημιουργημένος κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ δὲν πρέπει νὰ ὑποτάσσεται σὲ ἰδεολογίες, δουλεῖες καὶ ἐξαρτήσεις. Στὸ «*Συνοδικὸ τῆς Ὁρθοδοξίας*» ἐπανειλημμένως γίνεται λόγος γιὰ τὸ ὅτι πρέπει νὰ δίδουμε τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως «*κατὰ τὰς τῶν Ἁγίων θεοπνεύστους θεολογίας καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας εὐσεβὲς φρόνημα*».

Εἶναι γνωστὸν ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναστήλωση τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων, πού ἐορτάζουμε σήμερα, προηγήθηκαν προσπάθειες τῆς τότε πολιτικῆς ἐξουσίας νὰ εἰσέλθῃ ἀλαζονικά μέσα στὸν ἐσωτερικὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἀλλοιώσῃ τὶς ἐκκλησιαστικὲς παραδόσεις, νὰ ἐπιβάλλῃ διάφορες μεταρρυθμίσεις, ὥστε νὰ ἀποδυναμωθῇ ἡ ἐπίδραση τῆς Ἐκκλησίας στὸ Λαό. Ἀλλὰ ὁ Λαός, καθοδηγούμενος ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Πατέρας, ἀντιστάθηκε σὲ ὅλη αὐτὴ τὴν εἰκονοκλαστικὴ κίνηση, καὶ αὐτὸς ὁ ἀγώνας συνετέλεσε στὸ νὰ διατηρηθῇ ἡ παράδοση, νὰ καλλιεργηθοῦν οἱ Ἐκκλησιαστικὲς τέχνες καὶ βεβαίως, νὰ μείνῃ γιὰ πολὺ καιρὸ ἀκόμη στὸ προσκήνιο τῆς ἱστορίας ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία, τὸ λεγόμενο Βυζάντιο. Διάφορες μελέτες, πού δημοσιεύθηκαν τελευταῖα, ἀπέδειξαν ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία - Βυζάντιο, παρέμεινε ὡς ἡ μακροβιότερη πρωταγωνιστικὴ δύναμις τοῦ δυτικοῦ κόσμου, καὶ αὐτὸ ἔγινε γιατί στηρίχτηκε στὸν πολιτισμό, στὸν ὁποῖο πρωτεύοντα ρόλο διαδραμάτισε ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ἔτσι τὸ Κράτος διατηρήθηκε μὲ τὸν πολιτισμό, ἐπέδρασε στοὺς γύρω λαοὺς μὲ τὴν πολιτισμικὴ αὐτὴ παράδοση καί, τὸ σπουδαιότερο, αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς παρέμεινε καὶ μετὰ τὴν πτῶση τοῦ Βυζαντίου, γιατί ἡ Παράδοση

συνδέει τὸ πρόσωπο μὲ τὴν κοινωνία, τὴν ὕλη μὲ τὸ πνεῦμα, τὴν ἱστορία μὲ τὸ ἔσχατο, τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ Θεό.

Πρέπει νὰ γίνῃ ἀντιληπτό, ὅτι ἡ διαγραφή τοῦ Θρησκεύματος ἀπὸ τὶς ταυτότητες καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἔγινε, ἀλλὰ καὶ τὰ σχέδια πού μερικοὶ ἐπεξεργάζονται, εἶναι δηλωτικὰ τῆς εἰσελεύσεως μιᾶς ἄλλης ὁθνεῖας δυτικῆς παραδόσεως στὸν τόπο μας, ἐνῶ ἡ προσπάθεια γίνεται στὴν προοπτικὴ τῆς διατηρήσεως τῆς παραδόσεως καὶ προσφορᾶς αὐτῆς τῆς παραδόσεως στοὺς Εὐρωπαίους πού τὴν ἔχουν ἀνάγκη. Διατρανώνουμε τὴν ἄποψη ὅτι ἔχουμε καὶ ἐμεῖς μιὰ παράδοση ζωῆς, καὶ μὲ τὴν διατήρησή της θὰ ἐπιζήσουμε. Ἔχουμε ἓνα «μοντέλο» πολιτισμοῦ καὶ ὁργανώσεως τῆς κοινωνίας, πού πρέπει νὰ προβληθῇ, γιατί μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ καὶ τὸν τρόπο διοργανώσεως τῆς Εὐρώπης.

Ὅπως γνωρίζετε, βρισκόμαστε πρὸς τὸ τέλος τῆς ὅλης διαδικασίας γιὰ τὴ συλλογὴ ὑπογραφῶν, ἡ ὁποία περατοῦται τὴν 25ῃ Μαρτίου, ἐορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου καὶ μεγάλη ἐθνικὴ μας ἐορτή. Αὐτὴ ἡ ἡμερομηνία εἶναι σημαντικὴ, γιατί ἡ Ἐκκλησία διαφύλαξε ἀλώβητο τὸ Γένος μας κατὰ τὴν φρικτὴ περίοδο τῆς δουλείας. Ἐπομένως, μερικὲς ἀκόμη ἡμέρες ἀπομένουν μέχρι τὴν λήξη αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς καὶ σημαντικῆς προσπάθειας, καὶ γι' αὐτὸ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος παρακαλεῖ τοὺς Ἕλληνες Πολίτες, οἱ ὁποῖοι δὲν ὑπέγραψαν ἀκόμη, νὰ τὸ κάνουν μὲ μεγάλη ἄνεση, ὥστε ἡ φωνή, ἡ ὁποία μέχρι τώρα ἀκούστηκε, νὰ δυναμώσῃ ἀκόμη περισσότερο καὶ νὰ γίνῃ ἰσχυρότερη. Παρακαλοῦμε, ὅσοι ἔχετε ἀποφασίσει νὰ ὑπογράψετε, νὰ ἀναζητήσετε τὰ σχετικὰ ἔντυπα, ἔχοντας ὑπ' ὄψην ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἔλαβε σοβαρὲς ἀποφάσεις γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀνθρώπων πού τὴν ἐμπιστεύονται καὶ ὑπογράφουν τὰ ἔντυπα αὐτά. Θέλουμε νὰ καταστήσουμε σὲ ὅλους σας γνωστό, ὅτι τὰ ἔντυπα θὰ παραμείνουν στὴν Ἱερὰ Σύνοδο μὲ κάθε ἀσφάλεια, γιὰ διαφύλαξη καὶ διασφάλιση τοῦ ἐμπιστευτικοῦ καὶ προσωπικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος, ἐνῶ στὴν Κυβέρνηση θὰ δοθῇ βεβαίωση ἐπικυρωμένη ἀπὸ Συμβολαιογράφο, στὴν ὁποία θὰ ἀναγράφεται μόνον ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ὑπογραφέντων ἐντύπων.

Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι μὲ τὴν προσπάθεια αὐτή, τὴν ὁποία ἀνέλαβε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, θὰ συνεχίζη νὰ κτυπᾷ ἡ καρδιὰ τοῦ τόπου μας μὲ τοὺς ρυθμοὺς τῆς παραδόσεώς μας καὶ ὅτι αὐτὸ θὰ συντελέσῃ θετικὰ καὶ στὴ δική μας ὑπαρξὴ καὶ στὴν ἀναζήτηση τῶν ἄλλων, εὐχόμεθα «*ἡ Χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν*». Ἀμήν.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος

† Ὁ Λαγκαδᾶ Σπυρίδων

† Ὁ Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου Ἀπόστολος

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντώνιος

† Ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Προκόπιος

† Ὁ Νέας Κρήνης καὶ Καλαμαριᾶς Προκόπιος

† Ὁ Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας Ἀμβρόσιος

† Ὁ Τρίκης καὶ Σταγῶν Ἀλέξιος

† Ὁ Ἀττικῆς Παντελεήμων

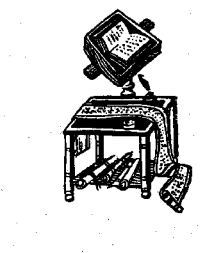
† Ὁ Καρπενησίου Νικόλαος

† Ὁ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Εὐστάθιος

† Ὁ Ἡλείας Γερμανὸς

Ὁ Ἀρχιεραμματεὺς

Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 984
Ἀριθμ. Διεκπ. 426

Ἀθήνησι τῇ 12ῃ Μαρτίου 2001

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 2712

Πρὸς
τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν Συνεδρίαν Αὐτῆς τῆς 6ης ὁδεύοντος μηνὸς Μαρτίου ἐ.ἔ., ἔχουσα ὑπ' ὄψει σχετικὴν Εἰσήγησιν τῆς παρ' Αὐτῇ Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Δογματικῶν καὶ Νομοκανονικῶν Ζητημάτων, περὶ τοῦ ἀπὸ κανονικῆς ἐπόψεως ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοχειρῶν, Συνοδικῇ διαγνώμῃ καὶ Ἀποφάσει, γνωρίζει ὑμῖν τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ αὐτοκτονία τυγχάνει ἐκ τῶν μεγίστων τῶν ἁμαρτημάτων, ἃ τε ἀντικείμενον πρὸς τὸ φυσικὸν ἅμα καὶ ἠθικὸν καθήκον τῆς διατηρήσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δωρηθείσης ζωῆς. Ἡ φυσικὴ ζωὴ, ὁ μετὰ τοῦ σώματος δηλονότι σύνδεσμος τῆς ψυχῆς, εἶναι ὁ γενικὸς ὅρος τῆς ἐκπληρώσεως πάντων τῶν καθήκοντων καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλομεν ἅπαντες νὰ διατηρῶμεν αὐτήν. Ὁ αὐτοκτονῶν ἀσεβεῖ πρὸς τὸν Δοτῆρα τῆς ζωῆς Θεόν. Δῶρον τοῦ Δημιουργοῦ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος: «ὁ Θεὸς ἐπὶ τούτῳ εἰς τὸν κόσμον ἐξ ἀγάπης ἤγαγε τὸν ἄνθρωπον καὶ ψυχὴν αὐτῷ ἐνέπνευσεν ἀθάνατον, ἵνα ὁσίων πολιτευσάμενος καὶ τῆς αἰωνίου τύχῃ ζωῆς καὶ βασιλείας». Κύριος τῆς ζωῆς εἶναι μόνον ὁ Θεός (Σοφ. Σειρ. 23,1.4.2. Μακκαβ. 14,46), ὅστις καὶ μόνον δύναται νὰ ἀφαιρῇ αὐτήν ὅταν θελήσῃ. Ὁ ἄνθρωπος «ὢν τοῦ Κυρίου» (Ρωμ. 14, 8), ὀφείλει νὰ μεταχειρίζεται τὴν ζωὴν πρὸς πραγμάτων τοῦ σκοποῦ, οὗ χάριν ἐδόθη αὐτῷ αὕτη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε δὲ διακαίουται νὰ ἀφαιρῇ αὐτήν αὐθαιρέτως ἀσεβῶν πρὸς τὸν Δοτῆρα τῆς ζωῆς Θεόν.

Πλείστοι ὅσοι ἐκ τῶν ἱερῶν Πατέρων καὶ συγγραφέων ἐνεῖδον τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς αὐτοκτο-

νίας ἐν τῇ ῥητῇ ἐντολῇ τοῦ Θεοῦ «οὐ φονεύσεις» (Ἐξόδ. 20, 13), ἐν οἷς καὶ ὁ ἱερός Αὐγουστίνος λέγων: «Υπολείπεται, ὅπως περὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐννοήσωμεν ἐκείνο τὸ εἰρημένον “οὐ φονεύσεις” μὴ ἕτερον, ἄρα μὴδὲ σεαυτὸν, διότι οὐδὲ ἕτερον ἢ ἄνθρωπον φονεύει ὁ ἐαυτὸν φονεύων» (De civit. Dei I. 33).

Ὡσαύτως καὶ ὁ οὐρανοβάμων ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ, λέγει: «οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἐαυτῷ ζῇ καὶ οὐδεὶς ἐαυτῷ ἀποθνήσκει ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ Κυρίῳ ἀποθνήσκωμεν. Ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ Κυρίου ἐσμέν» (14,7-8). Καὶ ἀλλαχοῦ ἐξαίρεται ὑπὸ τοῦ θεοκήρυκος Ἀποστόλου, ὅτι τὸ σῶμα ἡμῶν εἶναι ναὸς τοῦ ἐν ἡμῖν Ἁγίου Πνεύματος, «οὗ ἔχομεν ἀπὸ Θεοῦ καὶ οὐκ ἐσμέν ἐαυτῶν» (πρβλ. Α' Κορ. 6, 19) καὶ ὅτι, «ναὸς Θεοῦ ἐσμεν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ἡμῖν· εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἷτινές ἐσμεν ἡμεῖς» (Α' Κορ. 3, 16-17).

Πολλὰ καὶ διάφοροι μὲν εἶναι αἱ ἀφορμαὶ καὶ αἰτίαι τῆς αὐτοκτονίας (ἀνίατος νόσος, ἀπώλεια τῆς περιουσίας ἢ τῆς ἐλευθερίας, διάψευσις ἐλπίδος, φόβος ἐπικειμένου κακοῦ οἰουδήποτε ἀφορήτου θεωρουμένου ὑπὸ τοῦ αὐτόχειρος κ.λπ.) ἀλλὰ κυρίως μία καὶ μόνη εἶναι ἡ κυρία καὶ θεμελιώδης αἰτία ἢ εἰς τὴν αὐτοκτονίαν ὁδηγοῦσα, ἡ ἔλλειψις ἀκραδάντου πίστεως εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὑποταγῆς εἰς τὸ θέλημα καὶ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ. «Μὴ δαίμοσι λογισόμεθα τοῦ κόσμου τὴν οἰκονομίαν, μὴ γενέσεώς τινος καὶ εἰμαρμένης τυραννίδα ἐπιτεγχίζωμεν τῇ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα γὰρ πάντα βλασφημίας γέμει, καὶ ἡ ὄντως ταραχὴ καὶ ἀταξία οὐχὶ τῶν πραγμάτων ἐστὶ φορὰ, ἀλλ' οὕτω διακείμενος λογισμός» (Ἰωάν. Χρυσόστομος, «Περὶ εἰμαρμένης», Migne 50, 749).

Κατὰ ταῦτα ὁ ἀληθὴς Χριστιανὸς πιστεύων, ὅτι

πάντα ἐν τε τῷ ὅλῳ κόσμῳ καὶ εἰς ἑαυτὸν συμβαίνουσι κατὰ τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ, ἄλλα κατ' εὐδοκίαν καὶ ἄλλα κατὰ παραχώρησιν αὐτοῦ, ἀποδέχεται τὰ εἰς ἑαυτὸν συμβαίνοντα ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ στελλόμενα αὐτῷ ἢ παραχωρούμενα, ὑποτάσσεται τῷ θείῳ βουλήματι καὶ ἐγκατερεῖ μεθ' ὑπομονῆς ἐν παντί καὶ πάντοτε, ἐν μόνῳ ὀλοψύχως ἐπιζητῶν, τὸ εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ, πάντα δὲ τὰ ἄλλα τὰ συνήθως μέγιστα θεωρούμενα ἀγαθὰ, ὑγίαν, πλοῦτον, δόξαν καὶ τὰ τοιαῦτα εὐχεται νὰ ἔχῃ ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ὑψίστου προορισμοῦ του, ὅστις εἶναι ἢ διὰ τῆς ἐν παντί πρὸς τὸ θεῖον θέλημα καὶ τὰς εὐαγγελικὰς ἐπιταγὰς συμμόρφωσις καὶ ὑποταγή, ἐπίτευξις τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας.

Ὅθεν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐρειδομένη ἐπὶ τῶν θείων καὶ ἀμωμήτων ἀρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως καὶ Ὁμολογίας καὶ ἔχουσα πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ὑπὸ τῆς ἐν Τρούλλῳ ΣΤ' Οἰκουμένης Συνόδου κυρωθέντα ΙΔ' Κανόνα τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας περὶ τῶν αὐτοχείρων, καταδικάζει τὴν αὐτοκτονίαν ὡς πρᾶξιν ἐναγῆ καὶ ἀντικρυς πολεμίαν τῆς ἀληθοῦς εὐαγγελικῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς καὶ πολιτείας, ἀπαγορεύουσα τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ταφὴν εἰς τοὺς ἐν ὑγίῃ διανοητικῇ καταστάσει αὐτοκτονοῦντας, συμφώνως τῷ μνημονευθέντι Κανόνι τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας, διότι οὗτοι ἐξέρχονται τοῦ βίου ἐν ἀπιστίᾳ καὶ ἀμετανοήσῃ, μὴ ἐπιρρίπτοντες ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμναν αὐτῶν καὶ συμπεριφέρονται ὡς «οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα» (Α' Θεσσαλ. 4, 13).

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐν τῇ ἀδιαλείπτῳ μερίμνῃ Αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ ἐμπειπιστευμένου εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτῆς χειραγωγίαν πιστοῦ Λαοῦ, φιλανθρωπευομένη ἐπὶ τοὺς αὐτόχειρας καὶ κηδομένη πνευματικῶς αὐτῶν, γνοῦσα ὅτι Κύριος ὁ Θεός, ὁ ἐρευνῶν τὰ βάθη τῆς καρδίας ἐκάστου, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς, ἔστησεν «*ἡμέραν ἐν ἣ ἡμέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ*» (Πράξ. 17, 31), ἔκρινεν ὅπως τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης ἐξαιροῦνται καὶ κηδεύονται ἐκκλησιαστικῶς, ἐὰν συντρέχῃ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν εἰς ἐκ τῶν κατωτέρω λόγων:

1. Ὅταν ὁ αὐτόχειρ, κατὰ τὸν χρόνον τῆς αὐτοχειρίας αὐτοῦ εἶναι «*ἐκφρενής*», ὅταν δηλονότι πάσῃ ἐκ πνευματικῆς νόσου τοιαύτης, ὥστε νὰ

μὴν δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τὴν σημασίαν τῆς πράξεως αὐτοῦ.

2. Ὅταν ὁ αὐτόχειρ «*δὲν ἔχει ἑαυτόν*», ἥτοι ὅταν δι' οἰονδήποτε λόγον δὲν ἔχει συνείδησιν τῶνπραπτομένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ προκαλεῖ τὸν θάνατον ἐν ἀνυπαίτιῳ πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. Περιπτώσεις θανάτου αὐτοχείρων ἐν ἀνυπαίτιῳ ὑπνοβασία, ἐν ἀνυπαίτιῳ καταστάσει παραισθησεων, σεληνιασμοῦ, ἀναισθησίας, πλήρους ἀνυπαίτιου μέθης κ.λπ.

3. Ὅταν προκαλῇ τις τὸν θάνατον *εἰς ἄσκησιν ἄλλου καθήκοντος* αὐτοῦ, ἀπορρέοντος ἀπὸ τὴν κανονικὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως ἢ ἐρειδόμενον ἐπ' αὐτῆς, ἢ συγχωρούμενον ὑπ' αὐτῆς. Περιπτώσεις ἐκουσίῳ μαρτυρίου ὑπὲρ Χριστοῦ, ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος, ὑπὲρ ἄλλων ἀνθρώπων καὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ γενικῶς εἰς πᾶσαν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν συντρέχει λόγος δυνάμενος νὰ θεμελιώσῃ εἰς ἐκαστὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν τὴν ἄρσιν τοῦ ἀδίκου χαρακτήρος τῆς πράξεως τῆς αὐτοκτονίας, ἢ τὴν ἄρσιν τοῦ καταλογισμοῦ.

4. Ὅταν ὁ αὐτόχειρ προκαλῇ τὸν θάνατόν του, *ἐξ ἀνακλαστικῆς κινήσεως* τὴν ὁποίαν δὲν ἐλέγχει, ἂν καὶ ἔχει συνείδησιν τῶνπραπτομένων, ὡς ἐπὶ θανατηφόρου κινήσεως «*σπαστικοῦ*» ἀτόμου.

5. Ὅταν ὁ αὐτόχειρ προκαλῇ τὸν θάνατόν του *ἐξ ἀμελείας ἢ τυχαίως*, εἰς περιπτώσεις διαφόρων ἀτυχημάτων.

6. Ὅταν ὁ αὐτόχειρ *μετανοήσῃ* διὰ τὴν πρᾶξιν, κατὰ πάντα χρόνον καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του.

7. Ὅσάκις ὑφίσταται *ἀμφιβολία* ὑπάρξεως ἢ μὴ ἑνὸς τῶν ἀνωτέρω λόγων εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτόχειρος. Ἐὰν δηλονότι ἀμφιβάλλῃ κατὰ συνείδησιν ὁ ἔχων τὴν εὐθύνην τῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεως ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτόχειρος, ἥτοι ὁ οἰκεῖος Ἐπίσκοπος, ὡς πρὸς τὸ ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς αὐτοκτονίας συνέτρεχεν εἰς τῶν ἀνωτέρω λόγων, ἐν τοιαύτῃ ἀμφιβολίᾳ ὀφείλει νὰ ἀποφασίσῃ τὴν κήδευσιν τοῦ αὐτόχειρος. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων, ὁ αὐτόχειρ δὲν κηδεύεται ἐκκλησιαστικῶς κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ΙΔ' Κανόνος τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας.

Τὰς περιπτώσεις τῆς ἔνεκα ἀλλοιώσεως καὶ παθήσεως τῶν φρενῶν ἐλλείψεως τῆς συνειδήσεως

τῶν πραττομένων καὶ ὅταν ὁ αὐτόχειρ «δὲν ἔχει ἑαυτόν», βεβαιοῦν ἐγγράφως δύο τουλάχιστον ἐπιστήμονες ἰατροί, δόντες τὸν δι' ἰατροδικαστικὰς πράξεις νενομισμένον ὄρκον.

- † Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος
- † Ὁ Λαγκαδᾶ Σπυρίδων
- † Ὁ Πολυανῆς καὶ Κυλκισίου Ἀπόστολος
- † Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντώνιος
- † Ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Προκόπιος

- † Ὁ Νέας Κρήνης καὶ Καλαμαριάς Προκόπιος
- † Ὁ Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως Διονύσιος
- † Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Ἀμβρόσιος
- † Ὁ Τρίκης καὶ Σταγῶν Ἀλέξιος
- † Ὁ Ἀττικῆς Παντελεήμων
- † Ὁ Καρπενησίου Νικόλαος
- † Ὁ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Εὐστάθιος
- † Ὁ Ἡλείας Γερμανὸς

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΟΚΑΝΟΝΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ

ΤΟ ΕΠΙΤΡΕΠΤΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΗΔΕΥΣΕΩΣ ΑΥΤΟΧΕΙΡΩΝ ΑΠΟ ΚΑΝΟΝΙΚΗΣ ΕΠΟΨΕΩΣ (Γνωμοδότησις ¹)

Ι. Ἡ μέχρι τοῦδε ἔρευνα

1. Ἡ μέχρι τοῦδε ἔρευνα ἐξ ἐπόψεως Κανονικοῦ Δικαίου περὶ τοῦ κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως εἰδικῶν περιπτώσεων αὐτοχείρων εἶναι οὐσιαστικῶς ἀνύπαρκτος. Καὶ ὅμως ἡ ἔρευνα τοῦ θέματος τούτου πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ τοὺς εἰδικούς, διότι εἶναι πολὺ σημαντικόν. Περαιτέρω, ὡς θὰ φανῇ κατωτέρω, ἡ σχέσις κανόνος καὶ ἐξαίρεσεων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου

Τοῦ Δρος **ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΕΠΑΜ.ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ**
Ἀναπλ. Καθηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Δικηγόρου παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ

ἀνατρέπεται, φρονῶ, ἐν τῇ πράξει τόσον πολὺ, ὥστε αἱ κατ' ἐξαίρεσιν περιπτώσεις ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἀπὸ πλευρᾶς Κανονικοῦ Δικαίου νὰ ἀποτελοῦν τὸν κανόνα καὶ ὁ κανὼν νὰ ἀποτελῇ ἐν τῇ πράξει τὴν ἐξαίρεσιν. Τῷ ὄντι, ὡς διαλαμβάνομεν κατωτέρω, διὰ τοῦ 14ου ἱεροῦ Κανόνος τοῦ ἁγίου Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας (ἐφεξῆς: Τιμοθ. 14), ἐπικυρωθέντος ὑπὸ τοῦ 2ου Κανόνος τῆς λεγομένης Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (καθ' ἡμᾶς Ἑκτῆς) ἐτέθη ἡ ἀρχή, τ.ἔ. ὁ κανὼν τοῦ μὴ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοχείρων. Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Κανόνος προβλέπεται κατ' ἐξαίρεσιν τὸ ἐπιτρεπτόν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἐκφρενοῦς αὐτόχειρος μὴ ἔχοντος ἑαυτόν. Οὕτως ὑπὸ πολλῶν ἐπιστεύθη ὅτι ὁ κανὼν εἶναι τὸ μὴ ἐπιτρεπτόν τῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων καὶ ἡ ἐξαίρεσις ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου εἶναι ἡ κήδευσις αὐτῶν, ἐὰν εἶναι παράφρονες. Τὴν θέσιν ταύτην ἔχει καὶ ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1900, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἐν τῇ οἰκείᾳ παραγράφῳ, ἐνῶ

τὰ αὐτὰ ὑποστηρίζουν καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐρευνητῶν, κυρίως εἰς γενικὰ ἐγχειρίδια Κανονικοῦ Δικαίου καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, καθὼς καὶ τὰ ἐλάχιστα, ἀξιόλογα, ἀλλὰ σύντομα ἄρθρα περὶ τῆς ποινῆς τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως γενικῶς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα οὐδὲν ἐκτείνεται εἰς τὴν εἰς βάθος ἔρευναν τοῦ κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοχείρων. Ἡ μόνη ἐξ ἄλλου ἐκτενὲς σχετικὴ μελέτη καὶ ἔρευνα τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ ἡμῶν Ἡ. Βουλγαράκη, σπουδαιότατη καὶ λίαν χρήσιμος ἀπὸ πλευρᾶς συγκεντρώσεως πηγῶν ὕλικου, μὴ οὔσα ἔρευνα Κανονικοῦ Δικαίου, ἀστοχεῖ εἰς καίρια σημεῖα, κατὰ τε τὴν ἀφετηρίαν, τὴν ἀξιολόγησιν πολλῶν πηγῶν καὶ τὸ τελικὸν αὐτῆς πόρισμα. Ὁ συναισθηματικὸς δεσμός, ἡ μεγάλη ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη ἡμῶν πρὸς τὸν ἀείμνηστον Καθηγητὴν ἡμῶν εὐλόγως ἐδημιούργησαν εἰς ἐμὲ τὴν σκέψιν νὰ μὴ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ θέμα, ἢ ἔστω, μὲ τὰς ἀπόψεις αὐτοῦ. Ἡ σοβαρότης ὅμως τοῦ θέματος καὶ τὸ ἐπιβεβλημένον εἰς τὴν περίπτωσιν καθήκον, ὑποδειχθέν ἡμῖν χάριν τῆς ἀληθείας, οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Δογματικῶν καὶ Νομοκανονικῶν Ζητημάτων, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδούλου, μετὰ τοῦ ὁποῖου ἔσχον σχετικὴν συζήτησιν, ἐνίκησαν τοὺς σχετικοὺς δισταγμοὺς ἡμῶν.

2. Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς ἡμῶν Ἡ. Βουλγαράκης συνέγραψεν ἐν ἔτει 1992 τὴν μόνην ὑπάρχουσαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν καὶ καθ' ὅσον γνωρίζομεν καὶ ὀρθόδοξον χώρον γενικῶς, ἐκτενὴ εἰδικὴν (ad hoc) μελέτην, ἐξ 139 σελίδων ὑπὸ τὸν τίτλον «*Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*»². Ἡ μελέτη ὅμως αὐτή, δὲν εἶναι, ὡς ἐλέχθη ἄνωτέρω, μελέτη Κανονικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ μᾶλλον ποιμαντικοῦ

εραποστολική τοποθέτησις τούτου ἐπὶ τοῦ πόνου τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτόχειρος.

Ὁ γνωστὸς διὰ τὴν καλοσύνην αὐτοῦ Καθηγητής, ὡς ὁ ἴδιος περιγράφει, ἔγραψε τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐξ ἀφορμῆς τοῦ πόνου συγγενῶν αὐτοκτονήσαντος, καὶ μὲ ἀφετηρίαν αὐτὸ τὸ συγκεκριμένον πραγματικὸν περιστατικόν, προσεπάθησε νὰ ἀνεύρῃ, πέραν τῆς ὑπαρχούσης μίαν «ἄλλην» «ἐναλλακτικὴν λύσιν» εἰς τὸ «πρόβλημα» τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως, μὲ τελικὸν σκοπὸν τὴν ἀνακούφισιν τῶν συγγενῶν κυρίως τῶν αὐτοκτονούντων. Ἡ ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς αὐτῆς ὅμως διερεῦνησις τοῦ συγκεκριμένου θέματος, δὲν εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη καὶ βεβαίως οὔτε λυσιτελής, διότι μεταθέτει τὸ πρόβλημα ἀπὸ τὴν οὐσίαν εἰς τὴν περιφέρειαν. Ἀποφεύγοντες τὰ ἄλλα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἐπίσης δὲν συμφωνοῦμεν πάντοτε, ἀρκούμεθα ἐδῶ εἰς τὴν παράθεσιν ὠρισμένων χαρακτηριστικῶν θέσεων τῆς ἐργασίας ταύτης, διὰ νὰ φανῇ ἐναργέστερον ἡ κατεύθυνσις πρὸς τὴν ὁποίαν κινεῖται καὶ αἱ βασικαὶ θέσεις αὐτῆς. Εἰδικώτερον εἰς τὴν ὡς ἄνω ἐργασίαν διατυπῶνται ἡ θέσις ὅτι «*ἡ Ἐκκλησία, ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα μέχρι τώρα, διαθέτει ἀκόμη τὸ πρᾶγματι μεγάλο προνόμιο νὰ συναντᾷ κάθε ὁρθόδοξο Ἕλληνα τρεῖς φορὲς στὴ ζωὴ του, στὴ βάπτισιν, στὸ γάμο καὶ στὴν κηδεία*»³ καὶ κρίνεται ὅτι ἂν εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις προβάλλῃ καλὸ παράδειγμα, θὰ ἐπιτύχῃ ἐν μέγα μέρος τῆς ἀποστολῆς Αὐτῆς, ἐνῶ θὰ συμβῇ τὸ ἀντίθετον, ὅταν «*στὶς τρεῖς αὐτὲς εὐκαιρίες προσφέρει, ἕνα, ἔστω καὶ γιὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, κακὸ παράδειγμα*»⁴. Μὲ αὐτὴν τὴν σκέψιν κρίνεται περαιτέρω ὅτι ἡ ἄρνησις ἐκκλησιαστικῆς ταφῆς τῶν αὐτοκτονούντων «*ἀποτελοῦσε πάντοτε πρόβλημα γιὰ τὸ ἄμεσο περιβάλλον τοῦ νεκροῦ*», πρόβλημα τῶν μελῶν τῆς ἐνορίας, ἐπειδὴ δὲν κατάρθωσαν νὰ προλάβουν τὴν αὐτοχειρίαν, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία διὰ τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα ἐλάμβανε προσεπάθει διὰ τῆς θέσεως Αὐτῆς περὶ τῆς μὴ κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων «*νὰ περιστείλῃ ἢ νὰ μετριάσῃ τὸ κακὸ*» τῆς αὐτοκτονίας⁵. Περαιτέρω ὑποστηρίζεται ὅτι ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας «*διαβλέπει ἡ Ἐκκλησία ὅτι ὁ λόγος τῆς γιὰ τὴν αὐτοκτονία δὲν μπορεῖ, ὅπως ἄλλοτε, νὰ λειτουργήσῃ θετικὰ γιὰ*

τὸν μετριασμό τοῦ κακοῦ»⁶. Ἀντιθέτως, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα, πλὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως, ἄλλη «ἐναλλακτικὴ» ἢ «διαζευκτικὴ» λύσις «εὐπρεποῦς» κηδεύσεως τοῦ νεκροῦ, προκαλεῖται μεγάλος σκανδαλισμὸς τῶν συγγενῶν τοῦ νεκροῦ, εἰς τοὺς ὁποίους δημιουργεῖ πρόβλημα ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας ἢ ὁποία θέσις, ἀντιθέτως, δὲν δημιουργεῖ πρόβλημα εἰς τοὺς ὑποψηφίους αὐτόχειρας⁷. Τὸ ὅλον πρόβλημα ἐπιτείνεται ἐκ τοῦ ὅτι τοῦτο κατὰ κανόνα ἀντιμετωπίζεται ὑποκριτικῶς, δι' ἐκδόσεως ψευδῶν ὑπὸ ἱατρῶν πιστοποιητικῶν, διὰ τῶν ὁποίων πιστοποιεῖται, ὅτι ὁ αὐτοκτονήσας δὲν εἶχεν σώας τὰς φρένας καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ κήδευσις αὐτοῦ⁸. Μὲ τὰ δεδομένα αὐτὰ κρίνεται ὅτι ἡ ἄρνησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων «*ἀντικρύζεται ὡς πράξη σκληρότητας*» τῆς Ἐκκλησίας⁹. Κατόπιν τούτων καὶ ἄλλων παρατιθεμένων στοιχείων περὶ τῶν ὁποίων διαλαμβάνομεν εἰς τοὺς οἰκείους τόπους τῆς παρούσης γνωμοδοτήσεως, ἡ ὡς ἄνω ἐργασία εἰς τὸ «Ἀντὶ Ἐπιλόγου» τελευταῖον τμήμα αὐτῆς, ἀφοῦ ἀναφέρεται εἰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία διεκρίνετο «*ἀπὸ μεγάλη θέληση καὶ ἀντίστοιχο θάρρος γὰρ νὰ ἀναμετρηθῇ μὲ προβλήματα ποὺ ἡ λύση τους ἀπαιτοῦσε ὑπέρβαση τῆς ἐντολῆς τοῦ ἀρχηγοῦ (βλέπε τὸν δεῦτερο γάμο μετὰ τὸ διαζύγιον), ἢ παραμερισμὸ τῶν συστατικῶν στοιχείων τοῦ βαπτίσματος (βλ. βάπτισμα αἵματος κ.λπ.), ἢ ἀνοχή σὲ περιθωριακὰς ἀνδρογυνικὰς σχέσεις (βλέπε «γάμο» δούλων, ἢ τὴν ἐκτὸς γάμου παλλακεία) ἢ τόλμη στὴ «συμβίωσιν» Χριστοῦ καὶ εἰδωλολατρείας (βλέπε μικτοὶ γάμοι)*» καταλήγει εἰς τὸ τελικὸν συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἀποτελεῖ, ὅπως καὶ ὁ Ἰδρυτὴς Αὐτῆς, «*παράδειγμα γιὰ νὰ βαδίζουμε στὰ ἴχνη της*» καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὴν τὴν προοπτικὴν διατυπώνεται ἡ ἐλπίς ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταφῆς τῶν αὐτοκτονούντων ὅτι «*ἡ Ἐκκλησία, ποὺ εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν ἀρχαία, θὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ μὲ βάση τὰ ἴδια κριτήρια ποὺ ἴχυσαν καὶ στὰ πρῶτα τῆς ἱστορικῆς βήματα*»¹⁰.

3. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἡ λεπτομερὴς ἐνασχόλησις ἡμῶν μὲ τὰς ἀπόψεις αὐτὰς (τὰς ὁποίας βεβαίως δὲν ἀποδεχόμεθα), διότι μία τοιαύτη ἐνα-

σχόλησις θὰ μετέτρεπε τὴν παροῦσαν γνωμοδότησιν εἰς ἐκτενὴ Διατριβήν, ὅπερ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος. Κρίνω ἐν τούτοις ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ λεχθοῦν ἐνταῦθα τὰ ἀκόλουθα:

α) Ἀσφαλῶς καὶ ἡ κηδεία, ὅπως καὶ ἄλλαι ἐκκλησιαστικαὶ τελεταί, μυστήρια, συναθροίσεις κ.λπ. ἀποτελοῦν γεγονότα (δὲν ἐπιδοκιμάζω τὸν ὄρον «εὐκαιρίες») πρὸς ἄσκησιν σωστοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ φθάνη μέχρις ἀνατροπῆς τῶν ἀποφασισθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, διὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν οἱ συγγενεῖς τοῦ αὐτόχειρος. Τὸ πρόβλημα τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτοκτονήσαντος, οἱ ὅποιοι προκειμένου νὰ ἐπιτύχουν τὴν κήδυσιν αὐτοῦ, ἐπιχειροῦν τὴν ἐξαπάτησιν τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι οὔτε σημερινόν, οὔτε νέον. Ὁ Τιμόθ. 14, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται ἐκτενὴς λόγος κατωτέρω, ρητῶς διαλαμβάνει περὶ τοῦ ἐκφρενοῦς αὐτοκτονήσαντος τὰ ἀκόλουθα: *«Ὑπὲρ αὐτοῦ διακρίναι ὀφείλει ὁ κληρικὸς, εἰ τὸ ἀληθὲς ἐκφρενὴς ὢν πεποίηκε τοῦτο. Πολλάκις γὰρ οἱ διαφέροντες τῷ πεπονθότι, θέλοντες ἐπιτυχεῖν τῆς προσφορᾶς, καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχῆς, καταψεύδονται, καὶ λέγουσιν, ὅτι οὐκ εἶχεν ἑαυτόν»*. Ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος τούτου προκύπτει ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας ἦσαν γνωσταὶ περιπτώσεις συγγενῶν τοῦ αὐτοκτονήσαντος, οἱ ὅποιοι διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐκκλησιαστικὴν «προσφοράν» καὶ «εὐχὴν» ὑπὲρ αὐτοῦ, «πολλάκις», δηλαδὴ πολλὰς φορὰς, «καταψεύδονται», δηλαδὴ ψεύδονται ἀσυστόλως, λέγοντες, *«ὅτι οὐκ εἶχεν ἑαυτόν»*. Εἰς τὸ σημεῖον λοιπὸν αὐτὸ δὲν ἔχουν ἀλλάξει τὰ πράγματα. Πάντοτε ἡ Ἐκκλησία ἐγνώριζε καὶ τὸν πόνον τῶν συγγενῶν καὶ τὴν ἀγωνίαν αὐτῶν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἐφθανεν ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ πόνου νὰ ὀδηγῇ ἀκόμη καὶ τοὺς πιστοὺς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας εἰς τὸ νὰ καταψεύδωνται προκειμένου νὰ ἐπιτύχουν τὴν κήδυσιν τοῦ μὴ ἐκφρενοῦς αὐτόχειρος. Καὶ ὅμως ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐχώρησεν εἰς λύσιν ἱκανοποιητικὴν δι' αὐτούς. Ἀντιθέτως μάλιστα, ἐπειδὴ διεπίστωσεν ὅτι συνέβαινε τοῦτο ἐν τῇ πράξει καὶ μάλιστα πολλάκις, ἐθέσπισε κανόνα, τὸν Τιμοθ. 14 ἐπικυρωθέντα ὑπὸ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ περιθώρια κηδεύσεως προσώ-

πων, τὰ ὁποῖα ἠτοκτόνησαν καὶ δὲν συνέτρεχεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν δικαιολογητικὸς λόγος κατ' ἐξαίρεσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτῶν. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς προβάλλει τὸ ἐρώτημα: Δὲν ἐνδιεφέρετο οὔτε ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, οὔτε αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι διὰ τὸν πόνον τῶν συγγενῶν τοῦ νεκροῦ αὐτόχειρος; Ἐν ἄλλαις ἐξέσειν ἔσφαλε μήπως ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία νομοθετήσασα ὡς ἐνομοθέτησεν; Ἡ ἀπάντησις ἀσφαλῶς εἶναι ὅτι δὲν ἔσφαλε. Τότε διατὶ δὲν ὑπεχώρησεν εἰς τὸν πόνον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν συγγενῶν τῶν αὐτοχείρων; Ἡ ἀπάντησις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἱερῶν Κανόνων μόνον μία δύναται νὰ εἶναι: Διότι καὶ ἡ «ποινή» τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἔχει **σωτηριολογικὸν σκοπὸν** καὶ ἐπιβάλλεται διὰ τὸ μόνον ὄντως θανάσιμον ἁμάρτημα, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας εἶναι ἡ ἀμετανοησία (καν. 5 τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου). Περὶ τούτων ὅμως λέγονται τὰ δέοντα εἰς τὴν ἐπομένην παράγραφον.

β) Ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως εἶναι, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην, κατ' ἐξοχὴν πρόβλημα ὅχι μόνον τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτόχειρος καὶ τῶν πιστῶν ἐνοριτῶν, ἀλλὰ πρωτίστως καὶ κυρίως τοῦ πιστοῦ χριστιανοῦ, ὑποψηφίου αὐτόχειρος, θέμα μὲ τὸ ὁποῖον ἀσχολούμεθα ἐπίσης εἰς τὴν ἐπομένην παράγραφον.

γ) Ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως δὲν εἶναι καὶ οὔτε ὑπῆρξε ποτὲ πρᾶξις σκληρότητος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀναγκαῖον μέσον πρὸς πρόληψιν τῶν αὐτοκτονιῶν καὶ συνεπῶς πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ἀπωλείας τῆς ψυχῆς τῶν υποψηφίων αὐτοχείρων. Διὰ τοὺς ἰδίους τοὺς αὐτόχειρας ἢ μὴ κήδυσιν αὐτῶν κατ' οὐσίαν δὲν εἶναι ποινή, ἀλλὰ διαπιστωτικὴ πρᾶξις διὰ τῆς ὁποίας καὶ ἐπισήμως προβάλλεται ὅτι διὰ τῆς αὐτοκτονίας αὐτοῦ ὁ αὐτόχειρ ἐπετέλεσεν θανάσιμον ἁμάρτημα, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν μετενόησεν καὶ οὕτως αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔθεσεν ἑαυτὸν ἐκτὸς Ἐκκλησίας καὶ κολάζεται εἰς τὸν Ἄδην διὰ μείζονος κολάσεως. Ἐπ' αὐτοῦ μίαν ἐκ τῶν πολλῶν χαρακτηριστικῶν περιπτώσεων τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς Γραμματείας περιγράφουν τὰ (Ψευδο)κλημεντία. Εἰδικώτερον εἰς τὴν ιβ' Ὁμιλίαν τῶν (Ψευδο)κλημεντίων περιγράφεται γυνὴ ἐπαιτούσα, νὰ

λέγει εἰς τὸν Πέτρον, ὅτι ἐὰν εἶχε δύναμιν ψυχῆς θὰ ἠτοκτόνει: *«Εἰ γὰρ ἀνδρεῖον εἶχον φρόνημα, ἦν κρημνός, ἦν βυθός, ὅθεν ἐμαυτὴν ῥύψασα, τῶν ὀδυνόντων με πᾶσαις ἡδυνάμην κακῶν»*¹¹. Εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς νὰ αὐτοκτονήσῃ διὰ κρημνίσεως ἑαυτῆς, ἢ πνιγμοῦ, ὁ Πέτρος ἀπήντησε δι' ἐρωτήσεως: *«Τί οὖν; οἶε, γύναι, ὅτι πάντως οἱ ἀναιροῦντες ἑαυτοὺς κολάσεως ἀπαλλάσσονται, ἢ μήτι χεῖρονι κολάσει ἐν ᾧ αἱ τῶν οὕτως θνησκόντων ψυχαὶ περὶ τῆς αὐτοκτονίας κολάζονται»*¹³. Τὸ αὐτὸ χωρίον ἐν τινι μέτρῳ παραλλάσσον διασώζεται καὶ εἰς τὴν «Ἐπιτομὴν Κλημεντίων» ὡς ἀκολουθῶς: *«Τί οὖν; οἶε, γύναι, ὅτι πάντες οἱ ἀναιροῦντες ἑαυτοὺς κολάσεως ἀπαλλάσσονται, ἢ μήτι χεῖρονι κολάσει ἐν ᾧ αἱ τῶν οὕτως θνησκόντων ψυχαὶ τῆς αὐτοκτονίας χάριν κολάζονται»*¹³. Ἐκ τῶν συμφραζομένων σαφῶς προκύπτει ὅτι πρόκειται διὰ ρητορικὸν ἐρώτημα, διὰ τοῦ ὁποίου δηλοῦται ὅτι ὁ Πέτρος διδάσκει ὅτι οἱ αὐτοκτονοῦντες τιμωροῦνται εἰς τὸν Ἄδην μὲ μεγαλυτέραν κόλασιν, ἀκριβῶς ἕνεκεν τῆς αὐτοκτονίας τὴν ὁποίαν ἐπετέλεσαν. Πρόκειται συνεπῶς περὶ θέματος σωτηριολογικοῦ καὶ ὄχι ποιμαντικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτοκτονήσαντος. Ὁ αὐτοκτονῶν, ἢ ἄλλως αὐτοκτόνος, στερεῖται τῆς ψυχικῆς σωτηρίας. Τὰ μέτρα λοιπὸν τὰ ὁποῖα λαμβάνει ἡ Ἐκκλησία πρὸς πρόληψιν τοῦ κακοῦ εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι πρωτίστως καὶ κυρίως σωτηριολογικοῦ χαρακτῆρος καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς αὐτοκτονίας, ὡς ἐκθέτομεν ἐν τῇ ἐπομένῃ παραγράφῳ.

δ) Θεωροῦμεν ὅτι εἶναι **ἄκρως ἐπικίνδυνον** νὰ γίνεται λόγος δι' **«ὑπέρβασιν»** ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐντολῶν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν. Τοιαύτη ὑπέρβασις ἐκκλησιολογικῶς εἶναι ἀνεπίτρεπτος καὶ δὲν γίνεται. Ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀσκήσις ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας, συγκαταβάσεως καὶ ἐπιεικειᾶς πρέπει νὰ ἀσκῆται πάντοτε ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν, ἄλλως δὲν εἶναι ἐκκλησιαστικὴ οἰκονομία, ἀλλὰ παραβίασις τοῦ θείου θελήματος καὶ συνεπῶς ἁμαρτία. Ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἐντὸς αὐτῶν τῶν πλαισίων ἐκρίνεν ὅτι ἔπρεπεν νὰ ἀσκῆσθαι ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν, τὴν ἥσκησε, ἢ δίδει τὰ

πλαίσια ἀσκήσεως αὐτῆς. Τὸ συγκεκριμένον ζήτημα τῆς μὴ κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν συγγενῶν αὐτῶν, ἐκρίθη ὑπ' αὐτῆς καὶ κατὰ τὴν κρίσιν ταύτην δὲν δύναται νὰ γίνῃ οὔτε κατ' οἰκονομίαν ἐκκλησιαστικὴ κηδευσις εἰς τὸν αὐτοκτονοῦντα διὰ τὸν ὅποιον δὲν συντρέχει εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν αὐτοῦ (in concreto) συγκεκριμένος λόγος, διὰ νὰ κηδευθῇ ἐκκλησιαστικῶς. Ἀντιθέτως ἀσκοῦσα ἐπιτρεπτῶς οἰκονομίαν κηδεύει καὶ πρέπει νὰ κηδεύῃ αὐτόχειρας διὰ τοὺς ὁποίους συντρέχει λόγος ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἢ πρᾶξις αὐτῶν δὲν εἶναι ἄδικος, ἢ καταλογιστὴ εἰς τὸν δράστην. Ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν δύναται ἐπίσης νὰ ἀσκῆσθαι ἐπιτρεπτῶς ἡ Ἐκκλησία καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ κατ' οἰκονομίαν τὴν κηδευσιν τοῦ αὐτόχειρος καὶ εἰς περιπτώσεις ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ἂν συντρέχουν ἢ ὄχι λόγοι ἀσκήσεως οἰκονομίας εἰς συγκεκριμένην περίπτωσιν. Πάντα ταῦτα ὅμως δὲν προκύπτουν ἐκ τῆς «ὑπερβάσεως» θείας ἐντολῆς, οὔτε ἐξ ὑπερβάσεως τῶν ἱ. Κανόνων, ἀλλ' ἐκ τῆς ὁρθῆς ἐρμηνείας αὐτῶν ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει καὶ τὸ ἀληθὲς νόημα αὐτῶν. Αἱ πηγαὶ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως δὲν ἀλλάζουν οὔτε καταργοῦνται. Ἐπανερμηνεύονται ὅμως καὶ ἐφαρμόζονται ὀρθότερον, ἐὰν προκύπτουν στοιχεῖα στηρίζοντα μίαν τοιαύτην ἐπανερμηνείαν καὶ ὀρθότεραν ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Καὶ τοῦτο, φρονῶ μετὰ βεβαιότητος, ὅτι συμβαίνει προκειμένου περὶ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων.

4. Οἱ ἱ. Κανόνες ὄχι ἀπλῶς ἐπιτρέπουν, ἀλλὰ, φρονῶ, ἐπιβάλλουν, ὡς ἐξαιρέσεις ἀπὸ τὸν κανόνα, τὴν ἐκκλησιαστικὴν κηδευσιν αὐτοχείρων εἰς πολὺ περισσότερας περιπτώσεις, ἀπὸ ὅσας μέχρι σήμερον δέχεται ἡ θεωρία καὶ ἡ πρᾶξις. Τολμῶ νὰ ὑποστηρίξω ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει ὅλων τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ ὄχι μόνον τοῦ Τιμοθ. 14, ὁ ὁποῖος κατ' ἐμὲ ἀντιμετωπίζει εἰδικὸν μόνον θέμα, αὐταὶ αἱ ἐξαιρέσεις ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοχείρων εἶναι τόσον πολλαί, ὥστε ὁ γενικὸς κανὼν ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως νὰ εὕρισκῃ ἐν τῇ πράξει ἐλάχιστον ἕδαφος ἐφαρμογῆς, δεδομένου ὅτι **σπάνια εἶναι αἱ περιπτώσεις αὐτοκτονούντων διὰ τοὺς ὁποίους, κατ' ὁρθὴν ἐφαρμογὴν τῶν Ἱερῶν Κανόνων,**

δὲν συντρέχει λόγος ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτῶν. Περὶ τοῦ ἐὰν εὐρισκόμεθα ἐν δικαίῳ διατυπῶντες τὴν θέσιν ταύτην, θὰ φανῇ ἐκ τῶν ἐν συνεχείᾳ ἀναπτυσσομένων.

II. Ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτὴρ τῆς «ποινῆς» τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως

5. Ὡς ἀλλαχοῦ¹⁴ ἐδείξαμεν, στηριζόμενοι εἰς τὴν διερεῦνησιν τοῦ συνόλου τῶν ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἅπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἱεροὶ Κανόνες ἔχουν χαρακτῆρα πρωτίστως καὶ κυρίως σωτηριολογικόν, διότι κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἀλάθητον ἐτυμηγορίαν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶναι κανόνες *«δι' ὧν ἀποστήσονται μὲν οἱ λαοὶ τῆς χειρόνος καὶ ταπεινότηρας διαγωγῆς, ἐπὶ δὲ τὸν κρείττονα καὶ ὑψηλότερον μεταθῶνται βίον»*, ἢ κατ' ἄλλην διατύπωσιν, ἐθεσπίσθησαν *«πρὸς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατρείαν παθῶν»* καί: *«Τοῦτο δὲ φαρμῆ... τῆς σωτηρίας.. τῶν λαῶν προμηθεύμενοι»*. Τὰ χωρία ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα, τὰ ὅποια παραθέτομεν ἐξαντλητικῶς ἀλλαχοῦ εἰς ἰδίαν παράγραφον ὑπὸ τὸν τίτλον *«Ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτῆρας τῶν ἱ. κανόνων»* ὠδήγησαν ἡμᾶς εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς θέσεως ὅτι, ἐπειδὴ τελικῶς ἡ τήρησις τῶν ἱ. κανόνων ὀδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τῶν χριστιανῶν, αἱ διατάξεις αὐτῶν κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἀποτελοῦν *σωτηριολογικὸν δίκαιον*¹⁵. Παράλληλως ἐν τούτοις ἐπεσημάναμεν ὅτι οἱ ἱ. κανόνες ἔχουν δευτερευόντως καὶ ποινικὸν χαρακτῆρα, διότι ἀπειλοῦν ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων αὐτούς. Συνοψίζοντες αὐτὰς τὰς δύο θέσεις ἐγράφομεν: *«Ὅλοι οἱ ἱ. κανόνες ἔχουν κυρίως σωτηριολογικὸν χαρακτῆρα. Ἐχουν ὁμως δευτερευόντως καὶ χαρακτῆρα ποινικόν, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἡ παράβασις αὐτῶν ἀπειλεῖται μὲ ἐκκλησιαστικὴν ποινὴν καὶ κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν μὲ ἐπιτίμιο»*¹⁶. Τὸ κυρίως λοιπὸν ζήτημα εἶναι ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτῆρ αὐτῶν.

6. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι καὶ ὁ ἐδῶ ἐξεταζόμενος Τιμοθ. 14, ὁ ὁποῖος διαλαμβάνει περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀντιμετωπίσεως αὐτόχειρος, μὴ εἰσαγομένης δι' αὐτὸν ἐξαιρέσεως, ἔχει καὶ αὐτὸς *πρωτίστως καὶ κυρίως σωτηριολογικὸν χαρακτῆρα καὶ δευτερευόντως ποι-*

νικόν. Καὶ ὁ μὲν ποινικὸς χαρακτῆρ αὐτοῦ προκύπτει ἐκ τῆς ἀπειλῆς τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως διὰ τὸν αὐτόχειρα, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἐκκλησιαστικὴ «ποινὴ» καὶ μάλιστα ἐπιβαλλομένη ἄνευ δίκης (*poena latae sententiae*), ἢ καθ' ἡμᾶς «διαπιστωτικὴ ποινὴ», διότι δι' αὐτῆς δὲν ἐπιβάλλεται εἰς τὸν αὐτόχειρα ποινὴ, ἡ ὁποία μεταβάλλει οὐσιαστικῶς τὴν κατάστασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ ποινὴ διὰ τῆς ὁποίας διαπιστοῦται οὐσιαστικῶς ὅτι διὰ τῆς πράξεώς του, ἐφ' ὅσον δὲν συντρέχουν ἀντίθετοι λόγοι, ἔθεσεν ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του ἐκτὸς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα ὀριστικῶς, ἐὰν ἀπέθανεν χωρὶς νὰ προλάβῃ νὰ μετανοήσῃ. Ἡ «ποινὴ» αὕτη, ὅπως καὶ πᾶσα ἄλλη ἐκκλησιαστικὴ ποινὴ, δὲν στρέφεται ἐναντίον τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτοκτονούντος, οὔτε ἐθεσπίσθη ποινὴ, διὰ νὰ τιμωρήσῃ τούτους δι' ἐκκλησιαστικὸν ἔγκλημα διὰ τὸ ὅποιον δὲν εἶχον συμμετοχικὴν δρᾶσιν (ἂν εἶναι συνυπαίτιοι τῆς αὐτοκτονίας τότε τιμωροῦνται καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸν Ἀγκύρ. 25), ἀλλὰ στρέφεται κατὰ παντὸς ὑποψηφίου αὐτοκτόνου. Οἱ συγγενεῖς δράστου ἐνὸς ἐγκλήματος, εἴτε τοῦ κοινοῦ δικαίου, εἴτε τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, πολλάκις πονοῦν καὶ ὑποφέρουν ἐξ αἰτίας τῶν εἰς τὸν δράστην τοῦτον ἐπιβαλλομένων κυρώσεων. Οὔτε ὁμως ὁ πολιτειακὸς νομοθέτης, οὔτε ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἀπαλείφουν τὰς σχετικὰς ποινὰς χάριν τῶν συγγενῶν τοῦ δράστου. Ἐν προκειμένῳ ἡ ποινὴ τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως λειτουργεῖ ἐγκληματοπροληπτικῶς τόσον εἰς ἐπίπεδον γενικῆς προλήψεως, ὅσον καὶ εἰς ἐπίπεδον εἰδικῆς προλήψεως. Διὰ τῆς πρώτης οἱ πολλοὶ γνωρίζοντες τὴν ὑπαρξίν τῆς ποινῆς ταύτης καὶ βλέποντες αὐτὴν ἐφαρμοζομένην εἰς τὴν πρᾶξιν συνειδητοποιοῦν τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀποτρέπονται ἀπὸ τὴν αὐτοκτονίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπίπεδον εἰδικῆς προλήψεως ὁ συγκεκριμένος ἐκάστοτε ὑποψήφιος δράστης αὐτοκτονίας σκεπτόμενος τὰς συνεπείας τῆς πράξεως αὐτοῦ ἀποτρέπεται ἀπὸ τῆς αὐτοκτονίας. Τὸ λεχθὲν ὅτι οὗτος δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπειλὴν αὐτῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς, εἶναι αὐθαίρετον συμπέρασμα στηριζόμενον εἰς τὸ γεγονός ὅτι παρὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀπειλῆς αὐτῆς τῆς ποινῆς δὲν εἶναι ὀλίγοι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι αὐτοκτονοῦν. Μία

τοιαύτη ὁμως θέσις παραθεωρεῖ τὸ γεγονός ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν δὲν αὐτοκτονεῖ, διότι φοβεῖται τὸν Θεὸν καὶ θεωρεῖ τὴν αὐτοκτονίαν ὡς ἁμαρτίαν. Ὁ πιστὸς χριστιανὸς θεωρεῖ τὰς δυσκολίας καὶ τὸν πόνον τῆς παρούσης ζωῆς ὡς δοκιμασίας, αἱ ὁποῖαι τὸν βοηθοῦν νὰ συνειδητοποιήσῃ τὸ πρόσκαιρον καὶ φθαρτὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ βελτιούμενος ἀναλόγως νὰ σωθῇ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ πιστὸς χριστιανὸς δὲν αὐτοκτονεῖ, ἢ ὁσάκις αὐτοκτονεῖ, τὴν ὥραν τῆς αὐτοκτονίας αὐτοῦ δὲν λειτουργεῖ ὡς καλὸς χριστιανός. Περὶ τούτου ὁμως δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ λεχθῶν περισσότερα. Συμπερασματικῶς πάντως βάσει τῶν ἀνωτέρω κρίνομεν ὅτι ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτήρ τῶν περὶ αὐτοκτονίας ἱερῶν κανόνων εἶναι ἀναμφίβολος καὶ ὅτι αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κήδευσιν διατάξεις ἀποτελοῦν καὶ αὐταὶ μέσον πρὸς σωτηρίαν τῶν πιστῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἐνδιαφέρεται ἡ Ἐκκλησία καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τηρῶνται, ἂν δὲν συντρέχῃ κανονικὸς λόγος σχετικῆς ἐξαιρέσεως.

III. Ἡ ἀρχὴ τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοχείρων

7. Ὁ μοναδικὸς ἱερὸς Κανὼν, ὁ ὁποῖος ρητῶς καὶ ἀμέσως προβλέπει διὰ τοὺς αὐτοκτονοῦντας τόσον τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοχείρων, ὅσον καὶ ἐξαιρέσιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν εἶναι ὁ Τιμοθ. 14. Πρὸ πάσης ἄλλης συνεπῶς διερευνήσεως τοῦ θέματος τοῦ ἐπιτρεπτοῦ ἢ μὴ τῆς κηδείας τῶν αὐτοχείρων, κρίνω σκόπιμον τὴν παράθεσιν ὁλοκλήρου τοῦ κεμένου τοῦ Κανόνος τούτου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ κατ' ἀρχὴν τιμωρητοῦ τῆς αὐτοχειρίας¹⁷, ἀλλὰ καὶ τὴν βάσιν καὶ τὴν ἀφετηρίαν, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν σειρᾶς ἐξαιρέσεων, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔγιναν μέχρι σήμερον ἀντικείμενον ἐνδελεχοῦς ἐρεῦνης. Τοῦτο ἴσως διότι δὲν ἡσχολήθη τις ἐρευνητικῶς καὶ εἰς βάθος μὲ τὸ ἐρώτημα, ἐὰν αἱ ὑπὸ τοῦ Κανόνος τούτου ἀναφερόμεναι περιπτώσεις εἶναι ἀποκλειστικαὶ καὶ ἀποτελοῦν κλειστὸν ἀριθμὸν (numerus clausus) πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν, ἢ ἀποτελοῦν ρύθμισιν ἐξ ἀφορμῆς συ-

γκεκριμένης περιπτώσεως καὶ περιέχουν διατάξεις σημαντικὰς βεβαίως, ἀλλ' οὐχὶ ἐξαντλητικὰς τοῦ θέματος. Ἡ ἐρευνα εἰς βάθος τοῦ σημείου τούτου, εἶναι, φρονῶ, ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, πρὸς ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ θέματος τοῦ κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Ὅθεν καὶ ἐφεξῆς καθ' ὃ μέτρον κρίνομεν ἀναγκαῖον πρὸς θεμελίωσιν τῆς τελικῆς ἡμῶν γνώμης ἐπὶ τοῦ θεθέντος ἡμῖν ἐρωτήματος, προβαίνομεν εἰς τὴν διερεύνησιν τοῦ κανόνος τούτου, τοῦ ὁποῖου τὸ κείμενον ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Ερώτησις Ι΄

Ἐάν τις μὴ ἔχων ἑαυτὸν χειρίσῃται, ἢ κηρίση ἑαυτόν, εἰ γίνεται προσφορὰ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ οὐ;

Ἀποκρίσις

Ὑπὲρ αὐτοῦ διακρίναι ὀφείλει ὁ κληρικὸς, εἰ τὸ ἀληθὲς ἐκφραγῆς ὧν πεποιήκε τοῦτο. Πολλὰ - κίς γὰρ οἱ διαφέροντες τῷ πεπονθότι, θέλοντες ἐπιτυχεῖν τῆς προσφορᾶς, καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχῆς, καταφεύδονται, καὶ λέγουσιν, ὅτι οὐκ εἶχεν ἑαυτόν. Ἐνίστε δὲ ἀπὸ ἐπηρείας ἀνθρώπων, ἢ ἄλλως πως ἀπὸ ὀλιγορίας πεποιήκε τοῦτο καὶ οὐ χρὴ προσφορὰν ἐπάνω αὐτοῦ γενέσθαι· αὐτο - φονευτὴς γὰρ ἑαυτοῦ ἐστὶ. Δεῖ οὖν πάντως τὸν κληρικὸν μετ' ἀκριβείας ἐρευνῆσαι, ἵνα μὴ ὑπὸ κροῖμα πέσῃ»¹⁸.

8. Ἐκ τοῦ κεμένου τοῦ Τιμοθ. 14 προκύπτει κατ' ἀρχὴν ὡς γενικὸς κανὼν Κανονικοῦ Δικαίου, ὅτι ὁ αὐτοκτονῶν δὲν κηδεύεται, ἐκτὸς ἐὰν συντρέχῃ εἰς τὸ πρόσωπόν αὐτοῦ λόγος ἐπιτρέπων τὴν κατ' ἐξαιρέσιν κήδευσιν αὐτοῦ. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν ὑπάρχει διαφωνία μεταξὺ τῶν εἰδικῶν, οἱ ὁποῖοι ὁμοφώνως διδάσκουν ὅτι ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως στηρίζεται εἰς τὸν Τιμοθ. 14. Διὰ τὴν ὁμόφωνον αὐτὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν, ἣν ὑποστηρίζομεν καὶ ἡμεῖς ἤδη ἀπὸ τοῦ 1978 καὶ ἐξῆς, θεωροῦμεν τὸ θέμα λελυμένον καὶ ἀρκούμεθα ἀντὶ ἄλλης ἀποδείξεως ἢ ἀναπτύξεως νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὰ σχετικῶς ἤδη γραφέντα τῶν ἐξῆς ἔργων: Ἀρχιμ. Ἀποστόλου Χριστοδούλου, *Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1896, σελ. 459, D. A. Petrakakos, *Die Toten im Recht*, Leipzig 1905, σελ. 90επ. 112 επ., 166, Νικοδήμου Μίλας, *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν*

Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Μελετίου Ἀποστολοπούλου), Ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 977, Κ. Ράλλη, *Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 185ἐπ., Νικολάου, Μητροπολίτου Ἑρμοπόλεως, *Ἡ αὐτοκτονία ἀπὸ ἱστορικῆς, θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως*, Ἀλεξάνδρεια 1934, Ἀρχιεπισκόπου Ἱερωνύμου Κοτσώνη (ἀργότερον Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος), *Σημειώσεις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Β' (1960), σελ. 78, Π. Παναγιωτάκου, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ*, τόμ. Γ' *Τὸ Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 208, ὑποσ. 3, 232ἐπ., 543, Α. Χριστοφίλου, *Ἑλληνικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*, Ἀθήναι 1965², σελ. 236, 275, 279 καὶ 292, Χ. Χατζοπούλου, *Τὸ πρόβλημα τῆς αὐτοχειρίας*, Ἀθήναι 1969, σελ. 173-184, Κ. Μουρατίδου, *Κανονικὸν Δίκαιον*, Πανεπιστημικαὶ Παραδόσεις, Ἀθήναι 1975, σελ. 259, Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος (διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ)*, Ἀθήναι 1978, σελ. 606-615, Πρωτοπρ. Εὐδ. Μαντζουνέα, *Ἐκκλησιαστικὸν Ποινικὸν Δίκαιον*, Ἀθήναι 1979, σελ. 234ἐπ., 244, Ι.Θ. Παναγοπούλου, «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ κήδευσις τῶν αὐτοχειρῶν», ἐν: *Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον. Μελέται - ἄρθρα - γνωμοδοτήσεις - σχόλια ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Νομολογίας*, Ἀθήναι 1980, σελ. 621-624, Γ.Α. Πουλῆ, «Ἡ στέρηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κήδευσης», *Ἀρμενόπουλος*, 38 (1984), σελ. 272-278, Σπ. Τρωιάνου, *Παραδόσεις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἀθήνα - Κομοτηνὴ 1984², σελ. 359, 421, Π. Χριστινάκη, *Τὰ ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀδίκου κατὰ τοὺς ἰ. Κανόνες*, Ἀθήνα 1986, σελ. 176ἐπ., Ν. Ἑμμανουηλίδη, *Τὸ δίκαιον τῆς ταφῆς στὸ Βυζάντιον*, Ἀθήνα 1989, σελ. 40ἐπ., 50ἐπ., Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 34ἐπ., Π. Χριστινάκη, *Θέματα Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἀθήνα 1993, σελ. 176ἐπ., Ι. Κονιδάρη, *Ἑγχειρίδιο Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἀθήνα - Κομοτηνὴ 2000, σελ. 221 καὶ 224, Π. Μπούμη, *Κανονικὸν Δίκαιον*, Ἀθήνα 2000, σελ. 242. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων προκύπτει

ὅτι σύσσωμος ἡ θεωρία δέχεται τὸ κατ' ἀρχὴν τιμωρητὸν τῆς αὐτοκτονίας διὰ τῆς «ποινῆς» τῆς στέρησεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτοκτονούντος, ἐὰν δὲν συντρέχη λόγος ἐξαιρέσεως ἀπὸ τῆς ποινῆς ταύτης.

9. Λεκτέον ἀκόμη ὅτι ὑπὸ τοῦ Τιμοθ. 14 προβλέπονται ρητῶς περιπτώσεις αὐτοκτονίας, αἱ ὁποῖαι συνεπάγονται στέρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτόχειρος. Αὗται εἶναι περιπτώσεις μὴ ἐκφρενῶν, οἱ ὁποῖοι ἠὲτοκτόνησαν **«ἀπὸ ἐπηρείας ἀνθρώπων»**, **«ἢ ἄλλως πως ἀπὸ ὀλιγορίας πεποιήκασιν τοῦτο»**. Καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς περιπτώσεις ὁ Τιμοθ. 14 ρητῶς ἐπιτάσσει διὰ τὸν αὐτοκτονούντα δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους **«ὅτι οὐ χρὴ προσφορὰν ἐπάνω αὐτοῦ γενέσθαι αὐτοφονευτῆς γὰρ ἑαυτοῦ ἐστι»**. Ὑπὸ τὰ δεδομένα αὐτά, εἶναι σαφές ὅτι διὰ τοῦ **«ἄλλως πως»** τοῦ Κανόνος δηλοῦται ὅτι ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἐπιβάλλεται καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀναλόγου βαρύτητος. Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ἤδη κατὰ τὸ 1978 εἰς τὴν Διδακτορικὴν ἡμῶν Διατριβὴν, ἐρευνῶντες τὰ τῆς ἀποπείρας τῆς αὐτοκτονίας, κατ' ἀξιολόγησιν τοῦ Τιμοθ. 14, ἐγράφομεν ὅτι δι' αὐτοῦ **«διαγράφονται, φρονούμεν, ἀπλῶς τὰ πλαίσια, ἢ τὰ ὅρια τοῦ τιμωρητοῦ καὶ ἀτιμωρήτου τῆς ἀποπείρας, οὕτως: 1) Ἐάν τις ἐκφρενῆς ὢν ἠὲτοκτόνησεν ἢ ἀπεπειράθη τοιοῦτόν τι εἶναι συγγνωστός, καὶ 2) Δὲν συγχωρεῖται, ὅστις ἠὲτοκτόνησε, καίπερ σώας τὰς φρένας ἔχων, «ἀπὸ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἢ ἄλλως πως ἀπὸ ὀλιγορίας»¹⁹**. Ρητῶς ἀκόμη ἐκ τῆς τότε ἐρέυνης ἡμῶν ἐδέχθημεν ὅτι: **«Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκραίων, θὰ ἐλέγομεν, θέσεων κεῖνται, φρονούμεν, πλεῖστοι ὅσοι περιπτώσεις καὶ πλεῖστοι λόγοι αὐτοκτονίας, οἵτινες δὲν καλύπτονται ἀπὸ τὴν 14ην ἀπόκρισιν τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας»²⁰**. Περὶ τῶν περιπτώσεων τούτων διαλαμβάνονται τὰ δέοντα κατωτέρω εἰς τὰς οἰκείας παραγράφους.

10. **Πρὸ τοῦ Τιμοθ. 14** διὰ τὴν στέρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων ὑπάρχουν μαρτυρίαι, ἀναγόμεναι μέχρι τῆς Κ. Διαθήκης. Ἐκ τούτων ἀρχοῦμεθα ἐδῶ εἰς τὰ ἀκόλουθα ἐνδεικτικὰ ἐπὶ τοῦ θέματος:

α) Ἡ Καινὴ Διαθήκη: Εἰς τὴν Κ. Διαθήκην

δὲν ὑπάρχει, φρονῶ, οὔτε γενική, οὔτε εἰδική (ad hoc) ρύθμισις τοῦ θέματος τῆς κηδεύσεως ἢ μὴ τῶν αὐτοκτονούντων. Τὴν ἀκριβῶς ἀντίθετον θέσιν διευτύπωσεν προσφάτως ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς ἡμῶν Ἡ. Βουλγαράκης, ὁ ὁποῖος στηριζόμενος εἰς τὰ χωρία: Πραξ. 16, 22, 5, 1-11, 8, 2, 9, 37 ἐπ., Α' Κορ. 5, 1-5, Β' Κορ. 2,6-8,11, 11,30-34, Ἰω. 8,21,24, καὶ Ἀποκ. 9,6, τὰ ὁποῖα παραθέτει καὶ ἐρμηνεύει σχετικῶς²¹, καταλήγει εἰς τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα: **«Μετά τὴν μεγάλη αὐτὴ παρέκβασις σὲ παρεμφερῆ θέματα μὲ τὴν αὐτοκτονία, ἐν - σχύεται, νομίζουμε, περισσότερο τὸ ἐνδεχόμενο ὅτι στὴν ἐποχὴ τῆς Κ. Διαθήκης δὲν πρέπει νὰ ὑπῆρχε ἄρνησις ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας γιὰ μιὰ κάποια μορφή παροχῆς ἐξοδίας συμπαρά - στάσεως στοὺς αὐτόχειρες»**²². Ἡ θέσις αὐτὴ εἶναι, φρονῶ, ἀβάσιμος, διότι τὰ ἀνωτέρω χωρία τῆς Κ.Δ. δὲν στηρίζουν μία τοιαύτην θέσιν. Οὐδὲν ἐκ τούτων ἀναφέρεται εἰς τὴν αὐτοκτονίαν, οὔτε βεβαίως εἰς τυχὸν ἐπιβολὴν ἢ μὴ ποινῆς κατὰ τοῦ αὐτοκτονούντος. Τὰ χωρία αὐτὰ ἀναφέρονται εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας, τοῦ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου καὶ τῆς Ταβιθά, τοῦ αἰμομίκτου τῆς Κορίνθου, καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν ἐπιθυμούντων νὰ ἀποθάνουν λόγῳ τῶν δεινῶν τὰ ὁποῖα θὰ ζήσουν, ἀλλὰ ὁ θάνατος αὐτῶν δὲν ἐπέρχεται καὶ τέλος τῶν εἰς τὴν Κόρινθον ἀναξίως μεταλαμβάνόντων τῆς Θ. Εὐχαριστίας καὶ ἀποθανόντων. Εἰς οὐδεμίαν τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων ὑπῆρξε γεγονός, ἢ πρῶξις αὐτοκτονίας, καὶ συνεπῶς ὁρθῶς δὲν ἐτέθη θέμα στερέσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτῶν.

β) Τὸ μόνον γεγονός αὐτοκτονίας εἰς τὴν Κ. Διαθήκην εἶναι ἡ αὐτοκτονία τοῦ **Ἰούδα** τοῦ Ἰσκαριώτου, ἡ ὁποία ἀναφέρεται ἀπλῶς εἰς ἄλλην παράγραφον ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ ἀναλύεται. Πάντως οὔτε ἡ ἀνάλυσις αὐτῆς δύναται νὰ στηρίξη τὴν ἀντίθετον πρὸς τὴν ἡμετέραν ἄποψιν θέσιν. Ἀντιθέτως μάλιστα τὰ σχετικὰ χωρία τῆς Κ.Δ. παρέχουν σημαντικὰς ἐνδείξεις ὅτι ὁ Ἰούδας οὐδεμιᾶς ἔτυχεν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἢ ἄλλης εὐχῆς, προσφορᾶς ἢ τιμῆς ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο προκύπτει μετὰ βεβαιότητος, φρονῶ, ἐκ τῶν σχετικῶν χω-

ρίων τοῦ Κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου καὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Κατὰ τὴν λιτὴν καὶ ὄχι λεπτομερῆ σχετικὴν περιγραφὴν τοῦ Ματθ. 27, 1 ἐπ. μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν Ἀρχιερέων νὰ προκαλέσουν τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν παράδοσίν Του εἰς τὸν Πιλάτον, ὁ Ἰούδας **«μεταμελήθεις»** προσῆλθεν εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ ὁμολόγησεν ὅτι ἡμάρτησε **«παραδοὺς αἷμα ἁθῶν»**, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δυνηθῇ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπειλουμένην θανατικὴν καταδίκην. Τότε ἔρριπεν εἰς τὸν ναὸν τὰ ἀργύρια τῆς προδοσίας αὐτοῦ, **«ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγατο»** (Ματθ. 21, 5). Τὰ ἀργύρια αὐτά, ἐπειδὴ ἦσαν **«τιμὴ αἵματος»**, δὲν τὰ ἔβαλαν οἱ Ἀρχιερεῖς εἰς τὸν κορβανᾶν, ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἠγόρασαν τὸν ἀγρὸν τοῦ Κεραμέως **«εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις»**, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ ἀγρὸς αὐτὸς ὠνομάσθη **«ἀγρὸς αἵματος»**. Ἀπὸ τὴν περιγραφὴν αὐτὴν οὐδεμία συμπαράστασις τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προκύπτει ὑπὲρ τοῦ αὐτοκτονήσαντος Ἰούδα. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ Πράξ. 1, 17 ἐπ. γίνεται καὶ πάλιν ἀναφορὰ εἰς τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Ἰούδα ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ματθίου, εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Εἰδικώτερον ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ἀναφερόμενος εἰς τὸν Ἰούδα, ἀφοῦ ἐτόνισεν ὅτι αὐτὸς ἐγένετο ὁδηγὸς εἰς τοὺς συλλαβόντας τὸν Ἰησοῦν, προσέθεσεν περὶ τοῦ Ἰούδα: **«οὗτος μὲν οὖν ἐκτίσαστο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας καὶ πρηγῆς γενόμενος ἐλάκησεν μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ· καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκeldαμάχ, τοῦτ' ἐστὶν χωρίον αἵματος, γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν· γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ, τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω ἕτερος»** (Πρ. 1, 17-20). Ἐξ αὐτῶν οὐδεμία ὑπὲρ τοῦ αὐτοκτονήσαντος Ἰούδα ἐξόδιος συμπαράστασις, ἢ εὐχή, ἢ προσφορὰ τῶν Ἀποστόλων προκύπτει. Μᾶλλον τὸ ἀντίθετον φαίνεται νὰ ἴσχυσε, διότι ἐὰν οἱ Ἀπόστολοι εἶχον ἐνταφιάσῃ τὸν Ἰούδα, ἢ εἶχον παράσχη οἰανδήποτε ἐξόδιον συμπαράστασιν εἰς αὐτόν, τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ μνημονεύηται εἰς τὰς Πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἀντιθέτως καὶ μετὰ τὴν αὐτοκτονίαν

αὐτοῦ, ἀναφέρουν ὅτι *«ἐκτῆσατο»* χωρίον *«ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας αὐτοῦ»* καὶ ὅτι ἐξεχύθησαν τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἔξω, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοῦ ὅτι ἔμεινεν ἄταφος, μέχρις οὗ ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ λόγον τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν, ἤνοιξε τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ἐξεχύθησαν ὅλα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἔξω, χωρὶς καὶ πάλιν νὰ ἐνδιαφερθῇ τις διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταφήν αὐτοῦ. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐκχυσὶς ἔξω τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ κατανοοῦνται καλλίτερον, ἐὰν ἡ πῶσις αὐτοῦ ἐγένετο, ὅτε τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶχεν ἀρχίσει νὰ σήπεται, ἢ ἐὰν τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἐξεχύθησαν μετὰ τὴν ἀρξαμένη σήψιν τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τὰ ἀνωτέρω πρέπει νὰ συμπληρωθοῦν καὶ διὰ τῆς διαπιστώσεως τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ματθίου εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἰούδα, ὅτι ὁ τελευταῖος ἐγκατέλειπε διὰ παραβάσεως τὴν διακονίαν αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθη *«εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον»*. Ἀφοῦ ὅμως ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἐπορεύθη ὁ Ἰούδας ἦτο «ἴδιος», τοῦτο ἔξ ἀντιδιαστολῆς σημαίνει ὅτι δὲν ἦτο ὁ κοινὸς τόπος τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἄλλως ὅτι εἶναι τόπος ἐκτὸς Αὐτῆς. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα χωρία τῆς Κ.Δ. δὲν παρέχουν μόνον ἢ ἀπὸ κοινοῦ βάσιν πρὸς στήριξιν οἰασδήποτε θέσεως περὶ ἐπιτρεπτοῦ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εὐχῶν ὑπὲρ τῶν αὐτοκτονούντων εἰς τὴν Κ.Δ., παρὰ τὸ ὅτι ὡς πραγματικὸν γεγονὸς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀποτρέπει τὸν δεσμοφύλακά του ἀπὸ τὴν αὐτοκτονίαν, ὅταν ὁ τελευταῖος, νομίζων ὅτι ὁ φυλακισθεὶς εἰς Φίλιππους Ἀπόστολος εἶχε δραπετεύσει. Τὴν κρίσιμον ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δεσμοφύλαξ ἦτο ἔτοιμος νὰ αὐτοκτονήσῃ διὰ μαχαίρας ὁ Ἀπόστολος ἐφώναξεν εἰς αὐτόν: *«μηδὲν πράξῃ σεαυτῷ κακόν»* (Πρ. 16, 28). Τὸ περιστατικὸν τοῦτο δεικνύει τὴν ἄμεσον ἀποδοκιμασίαν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τῆς αὐτοκτονίας καὶ τὸν ρητὸν χαρακτηρισμὸν ταύτης ὡς κακοῦ. Περαιτέρω τὰ ἀνωτέρω ὑφ' ἡμῶν λεχθέντα περὶ τοῦ Ἰούδα ἐν συσχετισμῷ καὶ πρὸς τὴν δογματικὴν ἀξιολόγησιν τοῦ σώματος ἡμῶν ὡς ναοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ σαφοῦς χωρίου, ὅτι ὁποῖος φθείρει

αὐτὸν τὸν ναόν, δηλαδὴ τὸ σῶμα αὐτοῦ, «φθερεῖ αὐτὸν ὁ Θεός», ἀποτελοῦν σοβαρὰς ἐνδείξεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς αὐστηρᾶς ἀντιμετωπίσεως τῶν αὐτοκτείρων, ὥστε βασίμως νὰ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς αὐστηρότητος ὑλοποιήσιν ἀπετέλεσεν ἀργότερον καὶ ὁ Τιμοθ. 14, καὶ ἡ ἐπικύρωσις αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, περὶ τῶν ὁποίων λέγονται τὰ δέοντα κατωτέρω εἰς τὰς οἰκείας θέσεις.

γ) Ἡ ὑπὸ τοῦ ἀεμνήστου Καθηγητοῦ ἡμῶν Ἡ. Βουλγαράκη ὑποστηρικθεῖσα ἂποψις ὅτι κατὰ τὸν Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ πολλοὶ πτωχοὶ χριστιανοὶ εὐρέθησαν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἀπὸ πλευρᾶς βιοπορισμοῦ, *«ὥστε ἀπεφάσισαν τὴν ἀφαίρεση τῆς ἰδίας τους ζωῆς»*²³, ὁδηγηθέντες *«ἀπὸ τὴν φεβρὰν ἀνέχειαν πὺν ζοῦσαν στὸ νὰ ἐπιλέξουν τὸ θάνατο ἀπὸ τὴν παράταση τῆς ζωῆς τους»* δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀλήθειαν. Τὰ χωρία εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται τόσον εἰς τὸ λατινικὸν κείμενον, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν, ὡς ἔχει αὕτη εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῆς ΒΕΠΕΣ, δὲν ὁμιλοῦν διὰ χριστιανούς αὐτοκτονούντας, ἀλλὰ ἀορίστως διὰ πάντα ἄνθρωπον, δυνάμενον νὰ αὐτοκτονήσῃ μὴ ὑποφέρων τὴν πενίαν καὶ δυστυχίαν αὐτοῦ καὶ προτρέπει τοὺς χριστιανούς νὰ βοηθοῦν πάντα τοιοῦτον ἄνθρωπον καὶ ὄχι μόνον τοὺς χριστιανούς. Διὰ τὸ θέμα τῆς κηδεύσεως ἢ μὴ αὐτοκτονούντων χριστιανῶν οὐδεὶς λόγος γίνεται εἰς τὸν Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ. Συνεπῶς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀβάσιμον καὶ τὸ τελικὸν συμπέρασμα διὰ τοὺς ὡς ἄνω δῆθεν χριστιανούς αὐτοκτονούντας ὅτι: *«Ἡ συμπεριφορὰ τους αὐτῇ πρέπει νὰ προβλημάτισε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης»*²⁴. Τοιοῦτος προβληματισμὸς δὲν ὑπῆρξεν καθ' ὅσον γνωρίζομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ἐνθα δὲν μαρτυροῦνται περιστατικὰ αὐτοκτονίας χριστιανῶν λόγῳ πτωχείας κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν προκύπτει ἀπὸ τὰ συγκεκριμένα κείμενα τοῦ Ποιμένος τοῦ Ἑρμᾶ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προκύπτει μόνον ἡ ὑποχρέωσις τῶν χριστιανῶν νὰ βοηθοῦν πάντα πτωχὸν ἄνθρωπον, εὐρισκόμενον εἰς δυσχερῆ θέσιν ἐπιβιώσεως²⁵.

δ) **Παχώμιος:** Ὡς ἐπεσήμανεν ἤδη ὁ ἀείμνη-

στος Καθηγητής Ἡ. Βουλγαράκης²⁶, ἡ πρώτη γνωστὴ μαρτυρία περὶ στερήσεως ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως εἰς αὐτόχειρα προέρχεται ἀπὸ τὸν τρίτον²⁷ καὶ τέταρτον βίον²⁸ τοῦ Παχωμίου. Ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τῆς περιγραφῆς τοῦ αὐτοῦ συμβάντος εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς βίους προκύπτουν τὰ ἀκόλουθα πραγματικὰ περιστατικά: Κάποιοι ἄνθρωποι, ῥάπτῃς κατὰ τὸ ἐπάγγελμα, εὐρέθη, ζητῶν ἐργασίαν, ἔξω ἀπὸ τὴν μονὴν, τῆς ὁποίας Ἡγουμένη ἦτο ἡ ἀδελφὴ τοῦ Παχωμίου καὶ Πνευματικὸς τῆς Μονῆς ὁ ἴδιος. Τὸν ἄνδρα αὐτὸν συνήντησε τυχαίως μία νεαρὰ ἐκ τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὸν Θεὸν παρθένων τῆς Μονῆς, ἡ ὁποία εἶχε ἐξέλθει διὰ ἰδικήν της ὑπόθεσιν. Ἐρωτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ῥάπτου, ἐὰν ὑπῆρχε δυνατότης νὰ τοῦ δοθῇ ἐργασία σχετικὴ μὲ τὸ ἐπάγγελμά του, ἡ παρθένος ἀπήντησε ἀρνητικὰ, λέγουσα ὅτι ἡ Μονὴ εἶχε τοὺς ἰδικούς της ῥάπτας. Μία ἄλλη ἐν τούτοις μοναχὴ, ἰδοῦσα ἀπὸ ἀπόστασιν τὴν συνάντησιν αὐτὴν, ἐσυκοφάντησε τὴν πρώτην ὅτι ἐπρόκειτο περὶ αἰσχροῦς συναντήσεως, καὶ ἐπέτυχε νὰ γίνῃ πιστευτὴ ὑπὸ μέρους τῆς ἀδελφότητος. Ἡ συνέχεια τῆς περιγραφῆς κατὰ τὸν τρίτον βίον τοῦ Παχωμίου ἔχει ὡς ἀκολουθῶς: *«Αὐπηθεῖσα δὲ ἐκείνη ὡς τοιαύτην ὑποστᾶσα συκοφαντίαν, τὴν μηδὲ εἰς ἔννοιαν αὐτῆς ἐλθοῦσαν καὶ μὴ ἐνέγκασα τὸ πρῶγμα ἔβαλεν ἐαυτὴν εἰς τὸν ποταμὸν λάθρα καὶ ἐτελεύτησεν οὕτως»*²⁹. Κατὰ τὸν τέταρτον ἔξ ἄλλου βίον τοῦ Παχωμίου τὸ αὐτὸ σημεῖον ἔχει ὡς ἀκολουθῶς: *«Ἡ οὖν συκοφαντηθεῖσα σφόδρα δηγθεῖσα τὴν καρδίαν καὶ μὴ ἐνεγκοῦσα μηδὲ τὸ ψευδὲς τῆς ὀυπαρᾶς κατηγορίας, ἐξελθοῦσα λαθραίως εἰς τὸν ποταμὸν ἔρριπεν ἐαυτὴν καὶ οὕτω τὸν βίον κατέστρεψεν»*³⁰. Ἡ περίπτωσις εἶναι σαφής: Ἡ μοναχὴ παρθένος δὲν ἦτο παράφρων, ἀλλὰ ἐθίγη πολὺ ἐπειδὴ ἐσυκοφαντήθη καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἠτύκοντο. Τὰ πραγματικὰ περιστατικά ὅμως ἐμφανίζουν καὶ δευτέραν αὐτοκτονίαν. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἡ μοναχὴ, ἡ συκοφαντήσασα τὴν πρώτην, μετενόησε διὰ τὸ ἄδικον κακὸν τὸ ὁποῖον προεκάλεσε, ἀλλὰ ἀντὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξιλέωσιν εἰς τὴν μετάνοιαν, τὴν ἐξομολόγησιν, τὰ δάκρυα καὶ τοὺς στεναγμούς, περιῆλθεν εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἠτύκοντο καὶ αὐτὴ δι' ἀπαγχονισμοῦ. Λίαν παραστατικῶς ἐν προκει-

μένῳ ὁ τρίτος βίος τοῦ Παχωμίου διαλαμβάνει: *«Εἰς συναίσθησιν δὲ ἐλθοῦσα ἡ συκοφαντήσασα καὶ ἐωρακυῖα ὅτι ἀπὸ πονηρίας ἐσυκοφάντησε καὶ τὸ ἄλλος τοῦτο εἰργάσατο τῇ ἀδελφότητι, λαβοῦσα ἐαυτὴν ἀπήγξατο καὶ αὐτὴ μὴ ἐνεγκοῦσα τὸ πρῶγμα»*³¹. Συναφῶς καὶ ὁ τέταρτος βίος τοῦ Παχωμίου ὑπογραμμίζει ὅτι τὴν αὐτοκτονίαν τῆς πρώτης μοναχῆς *«γνοῦσα ἡ συκοφαντήσασα καὶ συνείσα ὡς αὐτὴ γένοιτο τῇ παρθένῳ τῆς ἀδίκου ἀπολείας αἰτία, δέον διὰ μετανοίας καὶ ἐξαγορεύσεως καὶ δακρύων καὶ στεναγμῶν τὸ παῖσμα ἰάσασθαι ἢ δὲ εἰς ἀπόγνωσιν, φεῦ, ἐμπίπτει καὶ τὴν αὐτὴν τῇ συκοφαντηθείσῃ ὀλιγοψυχίαν σχοῦσα ἢ ἀθλία βρόχον ἀψαμένη ἐκ τοῦ εὐθέως ἀπήγξατο»*³². Ἐδῶ σαφέστατα ἡ αἰτία τῆς αὐτοκτονίας τῆς δευτέρας παρθένου-μοναχῆς ἦσαν αἱ τύψεις, τὰ ὁποῖα εἶχε, διότι προεκάλεσε τὸν ἄδικον θάνατον τῆς πρώτης μοναχῆς. Τὰ πραγματικὰ αὐτὰ περιστατικά ἔχουν μεγίστην σημασίαν τόσον διὰ τὴν τελικὴν ἀξιολόγησιν τῶν δύο αὐτῶν αὐτοκτονιῶν, ὅσον καὶ διὰ τὸ θέμα ἡμῶν γενικώτερον. Τὴν τελικὴν κρίσιν τῶν δύο συγκεκριμένων αὐτοκτονιῶν ἔκανε ὁ Παχώμιος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀρμοδίως ἀπηρθύνθησαν αἱ λοιπαὶ μοναχαὶ περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ Παχώμιος ὑπῆρξε κατηγορηματικὸς: Ἀπηγόρευσε τὴν ἐκκλησιαστικὴν κηδεῖαν καὶ διὰ τὰς δύο αὐτοκτονήσασας μοναχάς. Κατὰ τὸν τρίτον βίον τοῦ Παχωμίου *«Ἀνήγγειλαν δὲ ταῦτα τῷ μεγάλῳ»* (οὕτως ὡς συνάγεται σαφῶς ἐκ τῶν συμφραζομένων χαρακτηρίζεται ὁ Παχώμιος) *«αἱ λοιπαὶ παρθένοι καὶ ἐκέλευσε τούτων μηδεμιᾶς προσφορὰν ἐπιτελεσθῆναι»*³³. Καὶ ὁ τέταρτος βίος τοῦ Παχωμίου διαλαμβάνει σχετικῶς: *«Τούτων δὲ εἰς ἀκοὰς ἐλθόντων τῷ μεγάλῳ πατρὶ, ἐκεῖνος καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐαυτὰς διαχειρισμένων κατὰ τῶν, μηδετέρας μὲν τούτων προσφορὰν ἐπιτελεσθῆναι ἐκέλευσε»*³⁴, ἐνῷ ἐπετίμησε καὶ τὰς μοναχάς, αἱ ὁποῖαι παρέλειψαν νὰ ἐλέγξουν τὸ ἀναληθὲς τῆς συκοφαντίας. Εἶναι σαφές ὅτι ἡ πρώτη αὐτὴ μαρτυρία περὶ στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως πέραν τῆς ἀξίας, τὴν ὁποίαν ἔχει λόγῳ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς, ἔχει καὶ ἰδιαίτεραν σημασίαν διότι εὐρίσκεται ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ πρὸς τὸν μετὰ ὀλίγας δεκαετίαις Τιμοθ. 14, διότι

ἀποδεικνύει ὅτι τὸ «*ἢ ἄλλως πως*» τούτου ὑποδηλώνει καὶ ἄλλους τρόπους αὐτοκτονίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλεται ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Ἐδῶ ἔχομεν δύο διαφορετικούς τρόπους ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκτονοῦντος διὰ κρημνίσεως ἢ μαχαίρας. Εἶναι ἢ διὰ πνιγμοῦ εἰς ποταμὸν αὐτοκτονία τῆς πρώτης μοναχῆς καὶ ἢ δι' ἀπαγχονισμοῦ τῆς δευτέρας. Ἀλλὰ καὶ οἱ λόγοι αὐτοκτονίας ἐδῶ, ἐντασσόμενοι ἐπίσης εἰς τὸ «*ἢ ἄλλως πως*» τοῦ Τιμοθ. 14, εἶναι ἡ λύπη ἐκ συκοφαντίας διὰ τὴν πρώτην αὐτοκτονήσαν καὶ αἱ τύψεις διὰ τὴν δευτέραν. Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν θεωροῦνται οὔτε λόγοι ἄρσεως τοῦ ἀδίλου τῆς πράξεως τῆς αὐτοκτονίας, οὔτε λόγοι ἄρσεως τοῦ καταλογισμοῦ, οὔτε λόγοι συγγνώμης. Συνεπῶς καὶ ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ἡ αὐτοκτονία εἶναι «τιμωρητέα» ἀνεξαρκήτως τρόπου, ἢ μέσου τελέσεως αὐτῆς. Κατόπιν τούτων κρίνομεν ὅτι παρὰ τὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία νομοθετεῖ μόλις τὸν 4ον αἰῶνα ρητῶς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων, ἐν τῇ πράξει ἡ αὐστηρὴ ἀντιμετώπισις αὐτῶν, ἔστω εἰς τοπικὸν ἐπίπεδον, πρέπει νὰ θεωρηθῇ βεβαία. Συναφῶς καὶ ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Ἡ. Βουλγαράκης, ἐκτιμῶν τὸ σύνολον τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἠρεύνει, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα: «*Ἡ ἄρνησις τῆς Ἐκκλησίας νὰ συνοδεύει μὲ ἐξοδισμὸν τοὺς αὐτόχειρες πρέπει νὰ ἀποτελοῦσε ἀρχαία παράδοσις. Ἄν ὅμως ἡ παράδοσις αὕτη ἐφθάνε μέχρι τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους δὲν εἶναι ἐξακριβομένο*»³⁵. Δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον ἡ περίπτωσις τοῦ Ἰούδα, ὡς ἀνεπτύξαμεν ἀνωτέρω, εἶναι παράδειγμα βεβαίας μὴ ταφῆς καὶ κηδεύσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων.

11. Μετὰ τὸν Τιμοθ. 14 καὶ καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἤτοι μέχρι καὶ τὸ 787 δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἰ. Κανὼν, ρυθμίζων τὸ θέμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων.

12. Μετὰ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους ἡ σημαντικώτερη μαρτυρία περὶ τῆς καθιερωμένης ἤδη ποινῆς τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως εἰς αὐτοκτονοῦντα εἶναι, φρονῶ, αὕτη τοῦ περὶ τὸ 826 θανόντος Θεοδώρου Στουδίτου. Οὗτος εἰς ἐπιστολὴν αὐτοῦ τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει

«Λαυρεντίῳ τέκνῳ» περιγράφει τὸ ἀκόλουθον λίαν ἐνδιαφέρον διὰ τὸ θέμα ἡμῶν πραγματικὸν περιστατικόν³⁶. Ἐν τῇ κωμοπόλει τῶν Ἀντισάρων «*ἐτελέσθη δράμα*», τὸ ὁποῖον προεκλήθη «*ἐκ τοῦ πονηροῦ δαίμονος*». Εἰδικώτερον **ἠὲ αὐτοκτονήσεν** δι' ἀπαγχονισμοῦ ὁ **υἱὸς τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀθανασίου**, ὃν ὁ Θεόδωρος Στουδίτης ἀποκαλεῖ ἀδελφὸν καὶ ὑπογραμμίζει τὸν μεγάλον στεναγμὸν ὅλων καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Στουδίτου. Ὁ «ἀπαγχονισθεὶς» ἂν καὶ ἦτο σημαῖνον πρόσωπον μὲ ἀξίαν καὶ ἰκανότητος καὶ θέσιν καὶ περιουσίαν καὶ χωρὶς κανένα πρόβλημα, ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον «*τηλικούτον κακὸν ἀπεργάσασθαι ἀγχόνῃ χρησάμενος*!»³⁷. Εἰς τὴν συνέχειαν, ἀφοῦ ὁ Θεόδωρος Στουδίτης ἐκφράζει καὶ πάλιν θλίψιν καὶ ὀδύνην, δίδει τὴν πληροφορίαν, ὅτι, ὅπως ἐδήλωσεν εἰς αὐτὸν ὁ παραλήπτης τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ Λαυρέντιος, ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως ἐδείκνυνον μεγάλην ἀποστροφὴν πρὸς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ αὐτοκτονήσαντος, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, ὥστε ἀπέφευγον ἀκόμη καὶ νὰ ἐγγίζουσιν τούτους, ἢ νὰ προβαίνουν εἰς δανεισμὸν ἄρτου ἀπὸ αὐτοῦς. Ὁ Θεόδωρος Στουδίτης ὅμως δὲν κάμπτεται ἀπὸ τὸ δράμα τῶν συγγενῶν, οἱ ὁποῖοι μετὰ μεγάλης ὀδύνης «*θρηνοῦσιν τὸν Ἰουδοτέλειστον*», καὶ «*ἐξοκτασιν ἐξέστησαν ἀφορήτου θλίψεως, καὶ ζητοῦσι παράκλησιν*»³⁸. Ἐπικρίνει δριμύτατα τὴν κακὴν συμπεριφορὰν τῶν «συγχωριανῶν» τοῦ αὐτοκτονήσαντος πρὸς τοὺς οἰκείους τούτου, ὅμως ρητῶς ἀρνεῖται, παρὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, τὴν «*προσφορὰν*» καὶ «*λειτουργίαν*» ὑπὲρ τοῦ αὐτοκτονήσαντος: «*Προσφορὰ μὲν γὰρ καὶ λειτουργία ὑπὲρ αὐτοῦ οὐ θέμις γίνεσθαι πάντῃ*»³⁹. Διὰ τοὺς συγγενεῖς προτείνει ἀγαθοεργίας καὶ διὰ τοὺς «συγχωριανοὺς» νὰ κοινωνοῦν μετὰ τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτοκτονήσαντος. Εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀπαγχονισμοῦ ζητεῖ νὰ τοποθετηθῇ σταυρός, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ τόπος δὲν μιαίνεται ἐκ τῆς αὐτοκτονίας. Τὰ ἀνωτέρω δεικνύουν ὅτι καὶ κατὰ τὸν Θεόδωρον Στουδίτην κριτήριον πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ αὐτοκτονοῦντος δὲν εἶναι καὶ οὔτε πρέπει νὰ εἶναι ὁ πόνος καὶ ἡ θλίψις τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἡ παιδαγωγία πρὸς σωτηρίαν τῶν πιστῶν καὶ ἀποφυγὴν τῆς αὐτοκτονίας. Περαιτέρω εἰς τὸν **Νομοκάνονα** εἰς ΙΔ' τί-

τλους τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἀναγινώσκουμεν ἐπὶ τοῦ θέματος ἡμῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: *«Πῶς γίνεται προσφορά ὑπὲρ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος, Τιμοθέου ιδ'»*⁴⁰. Τὴν θέσιν τοῦ Τιμοθ. 14 ἀκολουθεῖ εἰς σύντομον σχόλιον αὐτοῦ εἰς τὸν Κανόνα τοῦτον καὶ ὁ Βαλσαμών, ὁ ὁποῖος, ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἐκ μικροψυχίας, ἢ ἐξ ἐπηρείας ἀνθρώπων, ἢ ἄλλως πως αὐτοκτονοῦντα, ἀρνεῖται τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκκλησιαστικὴν προσφορὰν ἐπαγόμενος: *«Ὑπὲρ γὰρ τοῦ τοιούτου οὐ δεῖ οὔτε εὔχεσθαι, οὔτε προσφέρειν, ὅτι αὐτοφονευτὴς ἐστὶ»*⁴¹. Συναφῶς καὶ ἡ γνωστὴ *«Σύννομις»* τῶν ἱ. Κανόνων διαλαμβάνει: *«Ὑπὲρ τοῦ ἀνελόντος ἑαυτὸν οὐκ ἔστι προσφορά, εἰ μὴ ταῖς ἀληθείαις ἐκφρῶν ἦν»*⁴². Εἰς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν κινούμενον καὶ τὸ Πηδάλιον σχολιάζει (διατηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τοῦ Πηδαλίου): *«Μερικαῖς φοραῖς δὲ θανατὸνει τινὰς τὸν ἑαυτὸν του, ἢ ἀπὸ καμμίαν βλάβην καὶ ὄχλησιν ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἀπὸ ὀλιγοψυχίαν καὶ λύπην ὑπερβολικὴν, ἢ ἄλλην καμμίαν ἀφορμὴν, θέλοντας καὶ ἔχοντας τὸν νοῦν του ὑγιᾶ, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ γένη λειτουργία καὶ μνημόσυνον, ἐπειδὴ καὶ ἐστάθη αὐτὸς τοῦ ἑαυτοῦ του φονεύς»*⁴³.

IV.

**Τὸ «ἐκφρενὲς» τοῦ αὐτοκτονοῦντος
ὡς λόγος ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς
κηδεύσεως αὐτοῦ.**

13. Τὸ «ἐκφρενὲς» τοῦ αὐτόχειρος ἀποτελεῖ λόγον κατ' ἐξάίρεσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοῦ, ἢ ἄλλως λόγον ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοῦ. Ἡ ἐξάιρεσις αὐτὴ ρητῶς προβλέπεται ἐκ τοῦ ὡς ἄνω Τιμοθ. 14, ὁ ὁποῖος σαφῶς ἐπιβάλλει εἰς τὸν κληρικόν, ὁ ὁποῖος καλεῖται νὰ κηδεύσῃ τὸν αὐτοκτονήσαντα, νὰ ἐξετάσῃ, ἐὰν ἦτο ἀληθῶς «ἐκφρενής», ὅταν ἠὲ αὐτοκτόνησεν. Ἡ σχετικὴ διατύπωσις τοῦ ἱ. Κανόνος: *«Ὑπὲρ αὐτοῦ διακρίναι ὀφείλει ὁ κληρικὸς, εἰ τὸ ἀληθὲς ἐκφρενὲς ὢν πεποίηκε τοῦτο»* εἶναι τόσον σαφές, ὥστε καὶ ἐνταῦθα σύσσωμος ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἐδέχθη, ὅτι ὁ ὄντως «ἐκφρενής» αὐτόχειρ κηδεύεται ἐκκλησιαστικῶς. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀντὶ ἄλλης ἀποδείξεως περὶ τῆς ὁμοφώνου σχετικῆς γνώμης

παραπέμπομεν εἰς τὰ αὐτὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα παραθέσαμεν ἀνωτέρω εἰς τὴν § 8. Ἐνταῦθα ἀρκοῦμεθα νὰ ὑπογραμμίσωμεν κάτι, τὸ ὁποῖον ἴσως ὡς αὐτονόητον δὲν ὑπογραμμίζεται δεόντως. Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν χρόνον τοῦ «ἐκφρενοῦς». Τὸ ἐκφρενὲς τοῦ δράστου αὐτοκτονίας διὰ νὰ ἀποτελῇ λόγον κατ' ἐξάίρεσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοῦ πρέπει νὰ ὑφίσταται κατὰ τὸν χρόνον τῆς αὐτοκτονίας. Ἡ φράσις *«εἰ τὸ ἀληθὲς ἐκφρενὲς ὢν πεποίηκε τοῦτο»*, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν ἡ μετοχὴ «ὢν», θεωρηθῇ ὡς χρονικὴ, ἢ αἰτιολογικὴ, δηλώνει τὴν ὑπαρξιν τοῦ «ἐκφρενοῦς» τοῦ δράστου, ὅταν *«πεποίηκε τοῦτο»*, δηλαδή κατὰ τὴν ὥραν τῆς πράξεως. Τοῦτο ἔχει ὅλως ἰδιαίτερον σημασίαν διὰ τὰς περιπτώσεις «ἐκφρενοῦς» ἀσθενοῦς, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζει καὶ διαστήματα ἐχεφροσύνης. Εἶναι γνωστὸν, ἐκ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοιούτων «φωτεινῶν διαλειμμάτων ἐχεφροσύνης», ἐφ' ὅσον ἀποδεικνύονται ἀρμοδίως κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ψυχιατρικῆς, ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ συνάψῃ ἐγκύρως δικαιοπραξίας, ἀκόμη καὶ γάμον. Ἴσως ἐκ τούτου θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηρικθῇ ἡ θέσις ὅτι δὲν πρέπει νὰ κηδευθῇ ἐκκλησιαστικῶς ὁ ἐκφρενής, ὁ αὐτοκτονῶν κατὰ τὴν διάρκειαν ἐνὸς τοιούτου «φωτεινοῦ» διαλείμματος. Τοιαύτη ὁμως θέσις δὲν θὰ ἐλάμβανε ὑπ' ὄψιν τὸ εὐμετάβλητον τῆς ψυχοπαθολογικῆς καταστάσεως ἐνὸς τοιούτου «ἐκφρενοῦς» καὶ τῆς δημιουργίας ἐκ τούτου ἐνὸς «τεκμηρίου» φρενοβλαβείας αὐτοῦ, ἢ τουλάχιστον ἀμφιβολίας πραγματικῆς περὶ τοῦ ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς αὐτοκτονίας αὐτοῦ ἦτο «ἐκφρενής», ἢ εὐρίσκετο ἐν διαλείμματι ἐχεφροσύνης. Ἐπὶ ὑπάρξεως ὁμως τοιαύτης ἀμφιβολίας πρέπει κατὰ τὰ εἰδικῶς κατωτέρω εἰς τὴν § 26 ἐκτιθέμενα νὰ κηδευθῇ.

V.

**Τὸ «μὴ ἔχειν ἑαυτὸν» τοῦ αὐτοκτονοῦντος
ὡς λόγος ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς
κηδεύσεως αὐτοῦ.**

14. Ὁ «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» αὐτόχειρ κατὰ τὸν Τιμοθ. 14, κηδεύεται ἐκκλησιαστικῶς. Ἡ ὑπὸ πολλῶν ταύτισις τοῦ «μὴ ἔχοντος ἑαυτὸν» πρὸς τὸν «ἐκφρενῆ», ἦτοι τὸν παράφρονα, δὲν εἶναι

ὀρθή. Εἰδικώτερον «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει συνειδήσιν τῶν πραττομένων. Ὁ παράφρων, ὡς γνωστόν, δὲν ἔχει συνειδήσιν τῶν πραττομένων. Συνεπῶς πᾶς παράφρων, πᾶς «ἐκφρενής», εἶναι ταυτοχρόνως καὶ «μὴ ἔχων ἑαυτὸν». Δὲν συμβαίνει ὅμως ἀναγκαίως καὶ τὸ ἀντίστροφον, δηλαδή πᾶς «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» δὲν εἶναι ἀναγκαίως καὶ παράφρων. Συνεπῶς τὸ «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» τοῦ Τιμοθ. 14 εἶναι ἔννοια εὐρύτερη ἀπὸ τὸ «ἐκφρενής» τοῦ αὐτοῦ Κανόνος. Ὑπάρχουν δηλονότι ἄνθρωποι «μὴ ἔχοντες ἑαυτὸν», χωρὶς ἐν τούτοις νὰ εἶναι ἐκφρενεῖς. Τῷ ὄντι, ὡς ἦδη ἀπὸ τοῦ 1978 ἐδέχθημεν, ὁ δρᾶστης δὲν πράττει ἐν ποινικῇ ἐννοίᾳ καὶ συνεπῶς δὲν ἐγκληματαί εἰς πᾶσαν περίπτωσιν πλήρους ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. Οὕτω διεθνῶς ὡς εὐρισκόμενοι ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως ἢ ἄλλως ὡς μὴ ἔχοντες συνειδήσιν τῶν πραττομένων θεωροῦνται οἱ εὐρισκόμενοι εἰς κατάστασιν βαθέος ὕπνου (ὑπνοβάται), ἀναισθησίας, ἐπιληψίας κ.λπ.⁴⁴ Εἰς μίαν τοιαύτην κατάστασιν δρῶν τις εἶναι ἀσφαλῶς «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» διότι εὐρίσκεται ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως, δὲν εἶναι ὅμως «ἐκφρενής», ἥτοι ψυχοπαθής. Οὕτως, ἐὰν τις ὑπνοβάτης, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπνοβασίας αὐτοῦ, ρίψη ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ διαμερίσματος αὐτοῦ, εὐρισκόμενου εἰς ὄροφον πολυκατοικίας, ἢ οἰκίας εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τούτου ἀποθάνῃ, πρέπει νὰ κηδευθῇ ἐκκλησιαστικῶς, διότι ἂν καὶ μὴ ψυχοπαθής, «οὐκ εἶχεν ἑαυτὸν», δηλαδή δὲν εἶχε συνειδήσιν τῶν πράξεων αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνεργείας του, διὰ τῆς ὁποίας ἔρριπεν ἑαυτὸν κάτω καὶ ἀπέθανεν ἐκ τούτου. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν οὐδέποτε ἠρνήθη τὴν κηδεῖαν προσώπων ἀπωλεσάντων τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τοιαύτην ἀπάλειψιν τῆς συνειδήσεως αὐτῶν. Τὴν αὐτὴν ἀντιμετώπισιν ὀρθῶς ἐπιδεικνύει καὶ εἰς περιπτώσεις πλήρους ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως ἐπὶ ἀσθενοῦς, ὅστις ἄνευ συνειδήσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων, ὑπὸ τὴν ἐπιχειρίαν ὑψηλοῦ πυρετοῦ, δημιουργοῦντος παραλήρημα, πλήρους ἀναισθησίας κ.λπ. ἀφαιρεῖ δι' ἰδίας κινήσεως εἰς σπινθήν, καθ' ἣν οὐδεὶς προσέχει τοῦτον, ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἐτοποθετήθη εἰς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν κρατήσῃ εἰς τὴν ζωὴν μέχρι νὰ

ἀναλάβῃ τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καὶ νὰ βελτιωθῇ ἢ κατὰστασις τῆς υἰγείας αὐτοῦ. Ἐὰν ἐκ τῆς τοιαύτης ἀφαιρέσεως προκαλέσῃ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἢ Ἐκκλησία πρέπει νὰ τὸν κηδεύσῃ ἐκκλησιαστικῶς (καὶ αὐτὸ πράττει εἰς τὴν πράξιν) διότι οὗτος προεκάλεσε τὸν θάνατον αὐτοῦ «μὴ ἔχων ἑαυτὸν», δηλαδή μὴ ἔχων συνειδήσιν τῶν πραττομένων. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ λεχθῇ καὶ διὰ πάντα ἄλλον καταστρέφοντα τὴν ζωὴν του, ἢ προκαλοῦντα τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ἐν οἰαδήποτε καταστάσει πλήρους ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως. Πότε ὑπάρχει πλήρης ἀπάλειψις τῆς συνειδήσεως εἶναι ἀσφαλῶς θέμα πραγματικὸν ἐκάστης συγκεκριμένης περιπτώσεως. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, φρονῶ, ὅτι τὸ «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» καὶ τὸ «οὐκ εἶχεν ἑαυτὸν» τοῦ Τιμοθ. 14, ἐρμηνεύμενα ὀρθῶς κατὰ τὰ ἀνωτέρω καλύπτουν πᾶσαν περίπτωσιν αὐτόχειρος, ἐνεργοῦντος ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, ὀφειλομένης εἰς οἰονδήποτε ἀνυπαίτιον λόγον, ἥτοι λόγον διὰ τὸν ὁποῖον δὲν εὐθύνεται ὁ δρᾶστης, λόγον διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπάρχει οὔτε *actio libera in causa*, ἥτοι ἐλευθέρα ἐν τῇ αἰτίᾳ πράξης. Διότι ἐπὶ περιπτώσεως καθ' ἣν τις εὐρίσκεται ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν περιῆλθεν ἐξ ἰδίας ὑπαιτιότητος, ὅτε εἶχεν συνειδήσιν τῶν πραττομένων (ὡς ἐπὶ παραδείγματι συμβαίνει ἐπὶ εὐρισκόμενου ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως λόγῳ πλήρους μέθης, τὴν ὁποίαν προεκάλεσε σκοπῶς ὁ ἴδιος), ἐνδέχεται νὰ δημιουργηθῇ πρόβλημα μὴ κηδεύσεως αὐτοῦ, ἐὰν «ἐμέθυσεν» πιστεύων ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος πλήρους μέθης θὰ ὀδηγήσῃ ἑαυτὸν εἰς τὸν θάνατον. Οὕτως, π.χ. ἐὰν τις ἀποφασίσῃ νὰ αὐτοκτονήσῃ καὶ μὴ εὐρίσκων τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος νὰ πράξῃ τοῦτο, ἔχων συνειδήσιν τῶν πραττομένων, ἀνέρχεται εἰς λίαν ἀπόκρημνον τόπον, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἡ κάθοδος εἶναι ἀδύνατος διὰ τελοῦντα ἐν πλήρει μέθῃ καὶ ἐκεῖ καταναλίσκων τὴν ἀπαιτούμενην ποσότητα οἴνου περιέχεται εἰς κατάστασιν πλήρους μέθης καὶ παραπατῶν κρημνίζεται καὶ ἀποθνήσκει. Περὶ τῶν προθέσεων δὲ αὐτοῦ νὰ ἐνεργήσῃ οὕτως ἄφησεν καὶ σχετικὸν ἐπιβεβαιωτικὸν σημεῖωμα. Ἐνταῦθα, παρὰ τὴν ὑπαρξιν πλήρους ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεώς του κατὰ τὴν ὥραν τῆς πτώσεώς του, εἶναι δυ-

νατὸν νὰ κριθῇ ὡς αὐτοκτονήσας, ἐὰν τελικῶς ἐτέλεσεν ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισεν, ἐνῶ εἶχε συνειδησιν τῶν πραττομένων καὶ κατὰ τὸ ἐν τῷ νῷ σχέδιον αὐτοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀντὶ ἄλλου τρόπου αὐτοκτονίας (δι' ὅπλου, μαχαίρας κ.λπ.), ἐπέλεξε αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Συμπερασματικῶς κατὰ ταῦτα δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν ἁποψιν ὅτι ἐπὶ πλήρους ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως τοῦ αὐτόχειρος κατὰ τὴν ὥραν τῆς αὐτοχειρίας αὐτοῦ εἶναι ἐπιτρεπτή ἡ ἐκκλησιαστικὴ κηδεύσεως τούτου ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν περιήγαγεν σκοπίμως καὶ ὑπαιτίως εἰς τοιαύτην κατάστασιν τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀκριβῶς διὰ νὰ καταστρέψῃ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὴν ζωὴν αὐτοῦ.

15. Τὰ ἀνωτέρω ἐνισχύονται, φρονοῦμεν, ἀπὸ πραγματικὰ περιστατικὰ τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίσθηκαν ἀναλόγως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει. Χαρακτηριστικὸν τοιοῦτον περιστατικὸν συνέβη εἰς τὸ κλίμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας κατὰ τὸ α' ἡμισυ τοῦ 4ου αἰῶνος. Μοναχὸς τις εὕρισκόμενος εἰς κατάστασιν «ἐκστάσεως» ἐγκατέλειπε τὸν χώρον ἀσκήσεως αὐτοῦ καὶ κατόπιν περιπλανήσεως κατέληξεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Πανός: *«καὶ οὕτω μετὰ χρόνον ἐκστατικὸν ὄντα ἔρριπεν αὐτὸν εἰς τὸν ὑποκαυστήρα τοῦ βαλανείου καὶ ἐκάει»*⁴⁵. Τὸ περιστατικὸν αὐτὸ ἀνέφερεν ὁ Παχώμιος διδάσκων τοὺς περὶ αὐτὸν μοναχοὺς. Δεδομένου ὅμως ὅτι ὁ Παχώμιος ἐκοιμήθη τὸ ἔτος 346, τὸ ἔτος αὐτὸ ἀποτελεῖ χρόνον ante quem συνέβη αὕτη ἡ αὐτοχειρία. Ἡ ἐπιλογὴ αὐτῆς ἐνταῦθα ἐγένετο διότι δὲν ἀπέχει πάρα πολὺ ἀπὸ τὸν Τιμόθεον Ἀλεξανδρείας (379-385), ὁ ὁποῖος προφανῶς ἐγνώριζε τὸ περιστατικὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει χώραν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ παλαιότερον. Ἀκόμη ὅμως μεγαλυτέραν σημασίαν ἔχει τὸ περιστατικὸν αὐτό, διότι ὁ Παχώμιος δὲν διέταξε τὴν στέρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοῦ τοῦ μοναχοῦ, ἐνῶ εἰς δύο ἄλλας περιπτώσεις μοναζουσῶν, αἱ ὁποῖαι, πέραν πάσης ἀμφιβολίας, ἠὲ αυτοκτόνησαν, διέταξε, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, νὰ μὴ κηδευθοῦν ἐκκλησιαστικῶς. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἐδῶ ἐπιεικὴς ἀντιμετώπισις τοῦ ῥιψαντος ἑαυτὸν εἰς τὸν καυστήρα τοῦ βαλανείου, ἦτοι τοῦ δημοσίου λουτροῦ καὶ κατακαέντος, ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αὐτὸς ἦτο «ἐκστατικός», δη-

λαδὴ εὕρισκετο εἰς κατάστασιν «ἐκστάσεως». Τί ἀκριβῶς ἦτο δι' αὐτὸν αὕτη ἡ κατάστασις δὲν γνωρίζομεν, δεδομένου ὅτι ἡ «ἐκστασις» δηλώνει τόσον τὴν παραφροσύνην, ὅσον καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ νοῦ, καὶ τὴν ἐκστασιν μὲ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν⁴⁶, δηλαδή καταστάσεις ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως, χωρὶς ὑπαρξιν παραφροσύνης. Τὸ αὐτὸ περιστατικὸν περιγράφεται καὶ εἰς τὸν *«Τέταρτον βίον»* τοῦ Παχωμίου, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ διαφωτίζεται περισσότερον τὸ πρᾶγμα. Κατὰ τὴν περιγραφὴν αὐτὴν ὁ ἐν λόγῳ μοναχὸς κυριευθεὶς ὑπὸ ἀλαζονείας παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ δαίμονος ὁ ὁποῖος ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ μορφὴν ὡραίας γυναικὸς καὶ τὸν ἐξηπάτησε, ὡς δῆθεν διωκομένη, νὰ τὴν κρύψῃ ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ ἀπὸ τοὺς διώκτας αὐτῆς, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μετ' αὐτῆς σαρκικὴν ἁμαρτίαν. Μετανοήσας ἐξομολογεῖται τὴν ἁμαρτίαν τοῦ εἰς τὸν γέροντα Παλάμιωνα καὶ τὸν Παχώμιον, κλαίων διὰ τὸ ἁμάρτημά του. Αἰφνιδίως ὅμως *«ὑπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος ἔλαν - νόμενος»* καὶ *«ὥσπερ οἷστρω τινὶ βληθεὶς διὰ τῶν θυρῶν ἐξεπῆδησεν καὶ πρὸς τὸ ὄρος ἔτεινε δρόμῳ μακρῷ»* μέχρις ὅτου ἔφθασε *«εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Πανός καλουμένην»* καὶ ἐκεῖ *«μετ' ὀλίγον εἰς βαλανείου τινὸς ἐσχάραν ἐνήκεν ὁ ἄθλιος ἑαυτὸν καὶ διεφθάρη ὑπὸ τοῦ πυρός»*⁴⁷. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο περιγραφῶν τοῦ αὐτοῦ πραγματικοῦ περιστατικοῦ προκύπτει σαφῶς ὅτι ὁ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον αὐτοθανατωθεὶς μοναχὸς ἦτο *«ἐκστατικός»* μὲ τὴν ἔννοιαν ὅτι «δὲν εἶχεν ἑαυτόν», χωρὶς νὰ εἶναι βέβαιον ὅτι ἦτο παρὰ φρων, διότι ἐμφανίζεται ὅχι ὡς «ἐκφρενής», ἀλλὰ ὡς εὕρισκόμενος ὑπὸ τοιαύτην ἐπήρειαν τοῦ δαίμονος, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ συνειδησιν τῶν πραττομένων, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ῥίψῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν πυρακτωμένην ἐσχάραν τοῦ βαλανείου καὶ νὰ ἀποθάνῃ. Ἀναλογικῶς δύνανται νὰ κριθοῦν καὶ ἄλλαι περιπτώσεις «μὴ ἐχόντων ἑαυτόν», ἐὰν δι' ἰδίας πράξεως αὐτῶν καταστρέψουν τὴν ζωὴν αὐτῶν.

VI.

Τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτοκτονοῦντος ἐξ ἐνδεχομένου δόλου

16. Κατὰ κανόνα τὰ ἐκ δόλου ἐκκλησιαστικὰ ἐγγλήματα τιμωροῦνται, εἴτε διαπραττόνται ἐξ

ἀμέσου δόλου, εἴτε τελοῦνται ἐξ ἐμμέσου ἢ ἐνδεχομένου δόλου⁴⁸. Ἄμεσος δόλος ὑπάρχει ὅταν ὁ δράστης προβλέπει ὡς ἄμεσον ἢ ἀναγκαίαν συνέπειαν τῆς πράξεως αὐτοῦ τὸ ἐγκληματικὸν ἀποτέλεσμα καὶ παρὰ ταῦτα ἐνεργεῖ ἀκριβῶς διότι αὐτὸ ἐπιδιώκει ἢ ἀποδέχεται τὴν ἀναγκαίαν ἐπέλευσιν αὐτοῦ⁴⁹. Ἐμμεσος ἐξ ἄλλου ἢ ἐνδεχόμενος δόλος ὑπάρχει ὅταν ὁ δράστης προβλέπει τὸ ἐγκληματικὸν ἀποτέλεσμα ὡς ἐνδεχομένην συνέπειαν τῆς πράξεως αὐτοῦ, καὶ παρὰ ταῦτα ἐνεργεῖ, ἀποδεχόμενος τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο⁵⁰. Κατὰ τὸν Π. Παναγιωτάκον τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔγκλημα τῆς αὐτοκτονίας δὲν τιμωρεῖται ὅταν ὁ δράστης στερεῖται τοῦ λογικοῦ, ἢ ἐνῆργησεν ἐξ ἀμελείας⁵¹. Συνεπῶς ἐξ ἀντιδιαστολῆς φαίνεται νὰ δέχεται ὅτι τιμωρεῖται καὶ ὅταν τελεῖται ἐξ ἐμμέσου ἢ ἐνδεχομένου δόλου. Μία τοιαύτη ὁμως θέσις δὲν στηρίζεται κανονικῶς. Ἀντιθέτως καὶ οἱ ἱ. Κανόνες καὶ ἡ παγία πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας δὲν τιμωροῦν τὴν ἐξ ἐμμέσου ἢ ἐνδεχομένου δόλου αὐτοκτονίαν. Τῷ ὄντι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν οὐδέποτε ἠρνήθη τὴν ἐκκλησιαστικὴν κηδεύσιν, ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τελοῦντα εἰς «ταίρκο» τὸ γνωστὸν «πῆδημα τοῦ θανάτου», λαβὼν τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῶν συχνῶν θανάτων, οἱ ὅποιοι λαμβάνουν χώραν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Ὁ ἐκτελὼν αὐτὸ τὸ ἄκρως ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ζωὴν αὐτοῦ «πῆδημα τοῦ θανάτου» γνωρίζει ὅτι ἐνδέχεται νὰ ἀποτύχη καὶ εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας νὰ θανατωθῇ, πίπτων ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς «πίστας» ἀπὸ μεγάλου ὕψους καὶ παρὰ ταῦτα ἐνεργεῖ, ἥτοι τὸ ἐκτελεῖ, ἀποδεχόμενος τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο. Τοιαύτας περιπτώσεις ἢ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἀντιμετώπισεν πάντοτε ἐπιεικῶς, κηδεύουσα τὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμμέσως αὐτοθανατούμενον. Ἀλλὰ καὶ ὁ 2ος Κανὼν τοῦ Μ. Βασιλείου προσφέρει ἐν λίαν χαρακτηριστικὸν παράδειγμα καταστροφῆς τῆς ἰδίας ζωῆς ἀπὸ ἔμμεσον ἢ ἐνδεχόμενον δόλου, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τῆς στερεῆσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Πρόκειται διὰ τὴν περίπτωση ἡγεμῶν, ἢ ὁποία προβαίνει εἰς αὐτοἀμβλωσιν καὶ ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς *«αὐτὴ ἢ ἐαυτὴ ἐπιβουλεύσασα, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐναποθνήσκουσι ταῖς τοιαύταις ἐπιχειρήσεσιν αἱ γυναῖκες»*. Κατὰ τῶν γυναικῶν τούτων ὁ κανὼν ἐπιβάλλει τὸ εἰς αὐτὸν προβλεπόμενον ἐπιτίμιον, ἐὰν

ἐπιζήσουν, ἐνῷ, ἐὰν ἀποθάνουν, οὐδέποτε ἐστέρησεν αὐτὰς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν αὐτοευνουχιζόμενον, ὁ ὅποιος, ἂν καὶ χαρακτηρίζεται ὡς «αὐτοφονευτῆς» ἐαυτοῦ «καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρὸς» (Ἀποστ. 22) καὶ «φονεὺς... ἐαυτοῦ» δὲν τιμωρεῖται μὲ στερεῆσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως, ἐὰν ἀποθάνῃ, ἀκριβῶς διότι ἐνεργῶν τὸν αὐτοευνουχισμόν δὲν εἶχεν σκοπὸν τὴν ἐπίτευξιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλ' ἄλλον, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν πύρωσιν τῆς σαρκὸς κλπ. καὶ ἀπλῶς ἀποδέχεται καὶ τὸ ἐνδεχόμενον τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐὰν μολυνθῇ καὶ ἀποθάνῃ. Ἀκόμη εἰς ἅπαντα τὰ λίαν ἐπικίνδυνα ἐπαγγέλματα, ὁ ἀσκῶν ταῦτα, γνωρίζει κατὰ τὸ δῆ λεγόμενον ὅτι «παίζει μὲ τὸν θάνατον» καὶ ἀποδεχόμενος τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο, ἐνεργεῖ ὅχι διὰ νὰ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ μὲ ἄλλον σκοπὸν, ἀποδεχόμενος ὁμως καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἢ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐπιβάλλει τὴν ποινὴν τῆς στερεῆσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως καὶ οὕτω διὰ τῆς μακροαίωνος πρακτικῆς αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῶν σχετικῶν κανονικῶν διατάξεων δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐπὶ αὐτοχειρίας ὅχι ἐξ ἀμέσου δόλου, ἀλλὰ ἐκ δόλου ἐμμέσου ἢ ἐνδεχομένου, ὁ αὐτόχειρ δὲν στερεῖται τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως.

VII.

Τὸ ἐπιτρεπτὸν τελέσεως ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως εἰς περιπτώσεις αὐτοθανατώσεως μὴ συνιστωσῶν αὐτοκτονίαν

17. **Ὁ ἐκούσιος σταυρικὸς θάνατος τοῦ ἱ. Χριστοῦ**, ἰδρυτοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ Ἄδου, ἐθεωρήθη ἀείποτε ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἡ μεγίστη θυσία, ἢ αὐτοθυσία, καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἀπετέλει ἀνεπίτρεπτον βλασφημίαν τυχὸν χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ ὡς αὐτοκτονίας⁵².

18. **Τὸ ἐκούσιον μαρτύριον** τῶν μαρτυρησάντων ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως⁵³, καθ' οἷον δῆποτε τρόπον γενόμενον, οὐδέποτε ἀντιμετωπίσθη ὡς αὐτοκτονία. Ἀντιθέτως ἐθεωρήθη ὡς λόγος, αἶρων τὸν ἄδικον χαρακτηῖρα τῆς πράξεως τῆς ἀφαιρέσεως τῆς ἰδίας ζωῆς, ἢ ἀκόμη καὶ πολὺ πε-

ρισσότερον ὥς πρᾶξις ἀξία τιμῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία πάντοτε τιμᾷ τοὺς μαρτυρήσαντας ὑπὲρ Χριστοῦ, ἀκόμη καὶ ὅταν, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ σωθοῦν διὰ τῆς φυγῆς, προετίμησαν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τοὺς διώκοντας αὐτοὺς καὶ ὁμολογοῦντες ὅτι εἶναι χριστιανοὶ νὰ προκαλέσουν τὸν θάνατον αὐτῶν. Ἡ Ἐκκλησία, ἂν καὶ συνιστᾷ τὴν ἀποφυγὴν αὐτῆς τῆς συμπεριφορᾶς (ἐπειδὴ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, μὴ ἀντέχοντες εἰς τὰς βασάνους ἐθυσίασαν τελικῶς εἰς τὰ εἶδωλα⁵⁴), οὐδέποτε ἐθεώρησεν τούτους ὥς αὐτοκτονοῦντας, ἀλλ' ἀντιθέτως τοὺς τιμᾷ ὥς μάρτυρας τῆς πίστεως καὶ ὁμολογητάς⁵⁵. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ Ἰουστίνος, φιλόσοφος καὶ μάρτυς, ἔχει ἐπιφυλάξεις καὶ κρίνει ὅτι δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ θεῖον θέλημα ἡ ἀθρόα προσέλευσις τῶν χριστιανῶν εἰς τὸ μαρτύριον: *«Ὅπως δὲ μὴ τις εἴπῃ· Πάντες οὖν ἑαυτοὺς φονεύσαντες πορεύεσθε ἤδη παρὰ τὸν θεὸν καὶ ἡμῖν πράγματα μὴ παρέχετε, -ἐρῶ δι' ἣν αἰτίαν τοῦτο οὐ πράττετε, καὶ δι' ἣν ἐξεταζόμενον ἀφ' ὧς ὁμολογοῦμεν. οὐκ εἰπῇ τὸν κόσμον πεποιη-
κέναι τὸν θεὸν δεδιδάγμεθα, ἀλλ' ἡ διὰ τὸ ἀνθρώ-
πειον γένος· ... εἰ οὖν πάντες ἑαυτοὺς φονεύσο-
μεν, τοῦ μὴ γεννηθῆναι τινα καὶ μαθητευθῆναι εἰς
τὰ θεῖα διδάγματα, ἡ καὶ μὴ εἶναι τὸ ἀνθρώπει-
ον γένος, ὅσον ἐφ' ἡμῖν, αἵτιοι ἐσόμεθα, ἐναντίον
τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ καὶ αὐτοὶ ποιοῦντες, ἐάν
τοῦτο πράξωμεν. ἐξεταζόμενοι δὲ οὐκ ἀρνούμε-
θα...»*⁵⁶. Παρὰ τὴν γνώμην αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐτιμώρησεν τούτους, ἐνῶ ἀντιθέτως, ἀπελευθερωθεῖσα, μετὰ τὴν περίοδον τῶν διωγμῶν, τοὺς ἔκρινε πάντοτε θετικῶς.

19. **Ἡ ἀφαίρεσις ὑπὸ μαρτύρων «ἰδία χειρὶ» τῆς ζωῆς αὐτῶν:** Εἶναι γνωσταὶ περιπτώσεις ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἱ ὁποῖοι ἂν καὶ «ἐχειρίσαντο» ἑαυτούς, δηλαδὴ ἂν καὶ προεκάλεσαν τὸν θάνατον αὐτῶν δι' ἰδίας πράξεως, δὲν ἀντιμετωπίσθησαν ὥς αὐτοκτόνοι, ἀλλ' ὥς μάρτυρες τῆς πίστεως. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν σχετικῶν παραδειγμάτων, ἡ περιγραφὴ τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖ εἰδικὴν ἐργασίαν, ἀρκούμεθα ἐδῶ νὰ ἀναφέρωμεν ὀρισμένα χαρακτηριστικά. Εἶναι γνωστὴ ἡ περίπτωσις τῆς μάρτυρος **Ἀπολλωνίας** εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Συνελήφθη ὀλίγον πρὸ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Δεκίου καὶ ὑπεβλήθη εἰς πολλὰς βασάνους διὰ νὰ ἀρνηθῇ τὴν πίστιν αὐτῆς εἰς Ἰ. Χριστόν. Ἐκείνη

ὑπέμεινε καρτερικῶς τὰ μαρτύρια καὶ ὅτε οἱ διώκτες αὐτῆς ἤναψαν πῦρ καὶ διὰ νὰ κάμψουν τὸ φρόνημα αὐτῆς, τὴν ἠπείλουν ὅτι θὰ ἐρριπτον αὐτὴν εἰς αὐτὸ διὰ νὰ καῇ, ἐκείνη, κάποιαν στιγμὴν, ἠδυνήθη, παραπλανῶσα τοὺς φρουροὺς αὐτῆς, νὰ ἐγερθῇ καὶ μὲ ὀρμὴν ἐπήδησεν εἰς τὸ πῦρ καὶ κατεκάη: *«Συντόνως ἐπήδησεν εἰς τὸ πῦρ καὶ καταπέφλεκται»*⁵⁷. Πρόκειται σαφέστατα περὶ πράξεως αὐτοχειρίας, διότι ἔπραξε μόνη, ἐκουσίως καὶ ἔχουσα σῶας τὰς φρένας. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο ἔπραξε διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὁ ἄδικος χαρακτήρ τῆς πράξεως αὐτῆς αἴρεται καὶ διὰ τοῦτο ὄχι μόνον δὲν κατετάγη εἰς τοὺς αὐτοκτονοῦντας, ἀλλ' ἀντιθέτως εἰς τοὺς μάρτυρας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀργότερον, ὅτε οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν ἦσαν ἤδη παρελθόν, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ὁμιλεῖ μετὰ θαυμασμοῦ δι' ἄνδρας καὶ γυναῖκας, οἱ ὁποῖοι πρὸ τοῦ κινδύνου νὰ ἀπωλέσουν τὴν πίστιν αὐτῶν εἰς περίοδον διωγμῶν, προεκάλεσαν διὰ τῆς δικῆς των συμπεριφορᾶς καὶ πράξεως τὸν θάνατον αὐτῶν: *«Πολλοὶ γὰρ ἴσως καὶ εἰς κρημνὸν ἑαυτοὺς ἀφήκαν, καὶ εἰς πελάγη ἔρριψαν καὶ ξίφος διὰ τοῦ στήθους ἤλασαν καὶ ἀνῆψαν καὶ πολλῶν τοιούτων δραμάτων ὁ καιρὸς ἔγεμεν ἐκεῖνος»*⁵⁸. Καὶ ἐνταῦθα ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον «πολλοὶ» προέβησαν εἰς ἐκουσίαν ἐξωτερικὴν συμπεριφορὰν, συνιστῶσαν κατ' ἀρχὴν ἄδικον πρᾶξιν αὐτοκτονίας, εἶναι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις καὶ διὰ τοῦτο αἴρεται ὁ ἄδικος χαρακτήρ τῆς πράξεως αὐτῶν καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐθεώρησαν αὐτοὺς αὐτοκτονήσαντας, ἀλλὰ μάρτυρας τῆς πίστεως, ἔστω καὶ ἐὰν μόνοι καὶ ἐκουσίως κατέστρεψαν τὴν ζωὴν των, ρίπτοντες ἑαυτοὺς εἰς κρημνόν, ἢ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ διαπερῶντες τὸ στήθος αὐτῶν διὰ ξίφους.

20. **Τὸ πίπτειν ὑπὲρ πίστεως:** Οὐδέποτε ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μὲ στέρησιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως περιπτώσεις γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐτερμάτισαν τὴν ζωὴν των διὰ νὰ μὴ χάσουν τὴν τιμὴν καὶ τὴν πίστιν αὐτῶν. Ἰκανὰς τοιαύτας περιπτώσεις περιγράφει ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Ἡ. Βουλγαράκης, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ παραπέμπομεν σχετικῶς⁵⁹, ἀρκούμενοι ἐκ τούτων νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα μόνον τὴν χαρακτηριστικὴν περίπτωσιν 2000 ὡραίων χριστιανῶν γυναικῶν, αἱ

ὅποια, συλληφθεῖσαι ἐν πολέμῳ, ὠδηγοῦντο μὲν προορισμὸν τὰς ἀγκάλας ἀνδρῶν. Κατὰ τὴν πορείαν αὐτῶν, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἤθελον νὰ πλυθοῦν, ἔπεισαν τοὺς φρουροὺς αὐτῶν νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Τότε συνεφώνησαν ὅλοι ὅτι ἐκινδύνευεν, ἐὰν ἔφθαναν εἰς τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ὅχι μόνον ἡ τιμή, ἀλλὰ καὶ ἡ πίστις αὐτῶν. Ἀπεφάσισαν ὅτι ἔπρεπε νὰ προτιμήσουν τὸν θάνατον. Οὕτως ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἔπесαν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐπνίγησαν. Ἡ πτώση ἔγινε ἀφοῦ ἔκαναν τὸν σταυρὸν αὐτῶν, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰ. Χριστοῦ. Κατὰ τὴν σχετικὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου Ἐφέσου, αὐταὶ αἱ γυναῖκες, ἐνεδυναμώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰ. Χριστοῦ νὰ προβοῦν εἰς αὐτὴν τὴν πράξιν χάριν τῆς πίστεως αὐτῶν καὶ οὕτω παρέδωκαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν εἰς χεῖρας Θεοῦ⁶⁰.

21. **Αὐτοκτονία πρὸς ἀποφυγὴν ἀτιμώσεως:**

Πολλὰ χριστιανὰι γυναῖκες ἠὲτοκτόνησαν διὰ νὰ μὴ ὑποστοῦν βεβαίαν ἀτίμωσιν. Αὐταὶ ὅχι μόνον δὲν ἐστερήθησαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως, ἀλλ' ἀντιθέτως, ἐνίοτε, ἐπληρέθησαν ὑπὸ πολλῶν πατέρων, ὡς ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος ἐπαινεῖ αὐτάς, αἱ ὁποῖα ἠὲτοκτόνησαν διὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ στέφανον τῆς παρθενίας, καὶ θεωρεῖ αὐτάς ὡς σεσωσμένας. Οὕτως, ἐμπράκτως δέχεται καὶ ἄλλους λόγους ἐπιτροπευτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοκτονούντος, πέραν τῶν ἐνδεικτικῶν λόγων τοῦ Τιμοθ.14. Ὁμοίως τοποθετεῖται καὶ ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος Καισαρείας περὶ τῆς συζύγου Ρωμαίου ἐπάρχου, ἡ ὁποία πρὸ τῆς παραδόσεως αὐτῆς εἰς τοὺς προαγωγούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ὠδήγουν αὐτὴν εἰς πορνεῖον, ἠὲτοκτόνησεν διὰ ξίφους, χάριν τῆς ἀρετῆς, ἀγαθοῦ ἀθανάτου. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἠὲτοκτόνησεν καὶ ἡ Ἁγία Πελαγία, ἡ Δομνίνα καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς Βερνίκη καὶ Προσδόκη, τιμώμεναι ὑπὸ τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου ὡς παρθενομάρτυρες, ὡς καὶ πλείσται ἄλλαι⁶¹. Ὁ Νικηφόρος Κάλлистος ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν ἐναρέτου γυναικὸς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, συζύγου τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἀπαχθεῖσα, ὠδηγεῖτο εἰς τὸν Μαξέντιον πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν σαρκικῶν αὐτοῦ ὀρέξεων. Εἰς δεδομένην στιγμὴν παρεκάλεσε τοὺς συνοδεύοντας αὐτὴν νὰ ἐπιτρέψουν εἰς αὐτὴν νὰ καλωπισθῇ, διὰ νὰ γίνῃ ὠραιότερα. Τοῦτο καὶ ἐπέτυχεν· *«μω - νοθεῖσα δὲ, τὴν μάχαιραν κατὰ τῶν ἐγκάτων*

*ἤλανε· τὸ μὲν αὐτῆς νεκρὸν ἐκείνοις λιποῦσα, ἔργοις δὲ αὐτοῖς παραδεικνύσα, ὅτι τὸ μόνον ἀπάντων χρημάτων ἀνὸλεθρον καὶ ἀήτητον ἢ παρὰ τοῖς χριστιανοῖς πέφυκεν ἀρετὴ»*⁶². Ἐδῶ ἔχομεν αὐτοκτονίαν γυναικὸς πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀπωλείας τῆς ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης αὐτῆς. Ἡ αὐτοχειρία αὐτῇ ἀνεξαρκῆτως τοῦ θέματος, ἀν πρέπει νὰ προτιμᾶται ἢ ὅχι ἀπὸ τὴν ἀτίμωσιν, θέμα τὸ ὁποῖον ἐκφεύγει τοῦ παρόντος, οὐδέποτε ἀντιμετωπίσθη μὲ στέρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Ὁ αὐτὸς Νικηφόρος Κάλлистος ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν τῆς μάρτυρος **Εὐφροασίας**, ἡ ὁποία ἀρνηθεῖσα νὰ θυσιάσῃ εἰς τὰ εἰδῶλα ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἱκανοποιήσεως τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων ἀκολάστων ἀνδρῶν. Ταλαντευομένη μεταξὺ δύο κακῶν, δηλαδὴ τῆς ἀπωλείας τῆς ζωῆς ἢ τῆς ἀρετῆς αὐτῆς, ἀπεφάσισεν νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς⁶³. Εὐρεθεῖσα εἰς τὸν χῶρον, ἐνθα ἐπρόκειτο νὰ βιασθῇ, ἔπεισε τὸν ὑποψήφιον βιαστὴν αὐτῆς ὅτι ἐγνώριζε τὴν τέχνην τῆς φαρμακείας καὶ ἠδύνατο νὰ παρασκευάσῃ παρασκευάσμα, τὸ ὁποῖον θὰ καθιστᾷ αὐτὸν «ἀνάλωτον», δηλαδὴ προστατευόμενον ἀπὸ κτυπήματα μαχαίρας. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου προσέφερε ἑαυτὴν διὰ δοκιμὴν. Τῷ ὄντι τῆς ἐπετρόπη νὰ κατασκευάσῃ ἐξ ἐλαίου καὶ κηροῦ παρασκευάσμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἤλειψε τὸν αὐχένα αὐτῆς καὶ ἐν γνώσει ὅτι θὰ προκαλέσῃ τὸν θάνατον αὐτῆς προέτρεψε τὸν ὑποψήφιον βιαστὴν αὐτῆς νὰ τὴν πλήξῃ διὰ μαχαίρας εἰς τὸν τράχηλον, διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ «φαρμάκου» αὐτῆς. Τοῦτο καὶ ἐγένετο, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν ἀποκεφαλισμὸν αὐτῆς⁶⁴. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐτιμώρησε ταύτην, οὔτε τὴν ἔψεξεν. Ἀντιθέτως ἐπαινεῖται καὶ τιμᾶται ὡς μάρτυς.

22. **Ἡ αὐτοθυσία χάριν προστάσεως τῆς ζωῆς ἄλλων:** Πολλὰ εἶναι αἱ περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας θυσιάζει τις τὴν ζωὴν αὐτοῦ διὰ νὰ σώσῃ ἄλλον, ἢ ἄλλους. Τοιαῦτα πράξεις χαρακτηρίζονται ὡς ἀλτροῦστικά, ἢ ἡρωικά καὶ ὅχι ὡς αὐτοκτονία. Συχνότατα θυσιάζει τις τὴν ζωὴν αὐτοῦ διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν ἄλλων ἀπὸ πνιγμόν, ἀπὸ φωτιά, ἀπὸ σεισμὸν κ.λπ. Τὸ θέμα δὲν ἀμφισβητεῖται καὶ ἀρκούμεθα μόνον εἰς τὴν ἀπλὴν ἀναφορὰν τούτου.

23. **Τὸ πίπτειν ὑπὲρ πατρίδος:** Τὸ πίπτειν

«ὕπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν» ἀντιμετωπίσθη πάντοτε ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς αὐτοθυσία καὶ οὐχὶ ὡς αὐτοκτονία⁶⁵ καὶ κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν οὐδέποτε ἐπέβαλεν διὰ τοῦτο στερήσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως.

24. **Ἡ ἀνακλαστική «αὐτοκτονία»:** Δὲν ἀντιμετωπίζεται ὡς αὐτοκτονία ὁ θάνατος, ὁ ὁποῖος προκαλεῖται δι' ἀνακλαστικῆς κινήσεως τοῦ θανατωθέντος, μὴ ἐλεγχομένης ὑπ' αὐτοῦ, ὡς π.χ. συμβαίνει ἐπὶ σπαστικῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα συνεπεία μιᾶς σπαστικῆς κινήσεως αὐτῶν εἶναι δυνατόν νὰ πέσουν καὶ νὰ προκαλέσουν τὸν θάνατον αὐτῶν⁶⁶.

VIII.

Ἡ μετάνοια ὡς λόγος ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως

25. Ἐάν τις αὐτόχειρ πρὶν ἀποθάνῃ μετενόησε εἰλικρινῶς, τότε συγχωρεῖται καὶ κηδεύεται, διότι διὰ τῆς μετανοίας ἐξαλείφεται καὶ αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα. Κατὰ τὸν Μητροπολίτην Τυρολόης Παντελεήμονα Ροδόπουλον, ἡ ποινὴ τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἐπιβάλλεται εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Μεταξὺ ἄλλων, αὐτῆς τῆς κηδεύσεως στεροῦνται «καὶ οἱ αὐτόχειρες, ἐκτὸς ἐὰν ἔπασχον τὰς φρένας, ἢ ὀλίγον πρὶν πεθάνουν μετενόησαν»⁶⁷. Ἡ ἀποψις αὐτῇ, ὀρθῇ βεβαίως, προφανῶς λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸ σύνηθες συμβαῖνον, τῆς ἐπελεύσεως δηλαδὴ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτόχειρος ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν πρᾶξιν του, ὅποτε ὑπάρχει καὶ ὀλίγος χρόνος διὰ μετάνοιαν. Τὰ ἴδια ὅμως πρέπει νὰ ἰσχύσουν καὶ ὅταν ὁ θάνατος τοῦ αὐτόχειρος ἐπέρχεται ἱκανὸν χρόνον μετὰ τὴν πρᾶξιν του, ἀλλὰ πάντως ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα αὐτῆς. Οὕτω πίπτων τις εἰς τὸ κενὸν διὰ νὰ αὐτοκτονήσῃ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιζήσῃ ὀλίγον χρόνον ἔχων τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καὶ νὰ μετανόησῃ εἰλικρινῶς, νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ νὰ κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Πίπτων ἐν συνεχείᾳ εἰς κατάστασιν ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως καὶ ἀποθνήσκων μετὰ μακρὸν χρόνον, κηδεύεται, διότι τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ ἐξηλείφθη διὰ τῆς μετανοίας ἀνεξαρκῆτως χρόνου μετανοίας αὐτοῦ. Τὴν μεταμέλειαν δέχεται καὶ ὁ Γ. Ράμμος, ὡς λόγον ἄρσεως τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκκλη-

σιαστικῆς κηδεύσεως⁶⁸. Πότε ὑπάρχει ἀληθῆς μετάνοια εἶναι βεβαίως ζήτημα πραγματικὸν καὶ θὰ κριθῇ κατὰ περίπτωσιν ἀρμοδίως. Ἐν ἀμφιβολίᾳ πάντως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὑπάρχουσα.

IX.

Ἐν ἀμφιβολίᾳ (in dubio) κήδευσιν

26. Εἰς τὴν ζωὴν πολλάκις ἐμφανίζονται ὅρια καὶ περιπτώσεις (Zwischenfällen) κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἔχων τὴν εὐθύνη τῆς τελέσεως τῆς κηδείας περιέρχεται εἰς κατάστασιν ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ἂν συντρέχῃ ἢ ὄχι κάποιος ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τελέσεως κηδείας εἰς αὐτόχειρα. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς δὲν ὑπάρχει κανονικὸς λόγος ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτῶν κατ' ἐφαρμογὴν τῆς γνωστῆς κανονικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν ἀμφιβολίᾳ (in dubio) μεταξὺ δύο λύσεων προτιμᾶται ἡ καλλιτέρα ἢ ἐπιεικεστέρα διὰ τὸν πιστόν. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ἀναβαπτισμὸς θεωρεῖται τόσον βαρὺ ἐκκλησιαστικὸν ἔγκλημα, ὥστε ὁ κληρικὸς, ὁ ὁποῖος ἀναβαπτίζει κάποιον γνωρίζων ὅτι εἶναι βεβαπτισμένος, καθαιρεῖται (Ἀποστολ. 47). Ἐὰν ὅμως ὑπάρχῃ ἀμφιβολία περὶ τοῦ ἐὰν εἶναι ἢ ὄχι βεβαπτισμένος, βαπτίζεται (κανόνες Καθ. 72 (80) καὶ ΣΤ' 84). Ἐπὶ ἀμφιβολίας ἐπιβολῆς μεταξὺ δύο ποινῶν προτιμᾶται ἡ ἐπιεικεστέρα⁶⁹ κ.λπ. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει κανονικὸν κώλυμα νὰ τηρήσῃ ἀνάλογον στάσιν καὶ ἐπὶ ἀμφιβολίας ὑπάρξεως ἢ ὄχι λόγου ἐπιτρέποντος κατ' ἐξαίρεσιν τὴν κηδεῖαν αὐτόχειρος, νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐπιεικεστέραν λύσιν, δηλαδὴ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κήδευσιν τούτου.

X.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος

27. Τὸ θέμα τῆς αὐτοκτονίας ἀπησχόλησεν καὶ τὴν ἐπίσημον Διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία μάλιστα ἐξέδωκε καὶ σχετικὰς ἐπ' αὐτοῦ ἐγκυκλίους. Τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν «Περὶ τοῦ μὴ κηδεύειν τοὺς αὐτοκτονοῦντας διὰ τῆς κανονισμένης ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας» ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1888 «Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἀπευθύνουσα ταύτην «Πρὸς τοὺς ἀνὰ τὸ Κράτος Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχους

χας»⁷⁰. Εἰς τὴν Ἐγκύκλιον ταύτην διαλαμβάνονται θαυμάσιαι τοποθετήσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς αὐτοκτονίας, γενικῶς, ἀπὸ πλευρᾶς θεολογικῆς καὶ κοινωνικῆς καὶ ἐν τέλει ρητῶς ἀπαγορεύεται ἡ τέλεσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων. Περί τοῦ ζητήματος ὅμως τῆς κατ' ἐξαίρεσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως δὲν ἀσχολεῖται αὐτὴ ἡ Ἐγκύκλιος. Τούτου ἕνεκεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔκρινε ἀναγκαίαν τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὡς ἄνω ἐγκυκλίου. Πρὸς τοῦτο ἐν ἔτει 1900 ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξέδωκε νέαν ἐγκύκλιον «Περὶ ἐπεξηγήσεως καὶ συμπληρώσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 2844/672 Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου περὶ τῶν αὐτοκτονούντων», τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνεν «Πρὸς τοὺς ἀνὰ τὸ Κράτος Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας καὶ τὰς Ἐπισκοπικὰς Ἐπιτροπὰς»⁷¹. Εἰς τὴν ἐγκύκλιον ταύτην ἀφοῦ ὑπογραμμίζεται ὅτι κακῶς ἡρμηνεύθη ἡ πρώτη ἐγκύκλιος ὡς ἀπόλυτος, τονίζεται μὲ ὀρθὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Τιμοθ. 14 Κανόνα καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Βαλσαμῶνος ἐρμηνείαν τοῦ Κανόνος τούτου, ὅτι ὁ Κανὼν αὐτὸς ἐξαίρει τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τοὺς «ἐκφρενεῖς». Κατόπιν τούτων καὶ «πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῆς σφαλερῶς νοηθείσης ἐγκυκλίου τοῦ 1888 ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἔγνω, ἐπεξηγοῦσα καὶ συμπληροῦσα τὴν ἐγκύκλιον ἐκείνην νὰ διατάξῃ καὶ διατάσσει ταῦτα. Ἀπαγορεύει τὸ ἐκκλησιαστικῶς κηδεύειν τοὺς νεκρούς, τῶν εἰς τὸ μέγα καὶ φοβερὸν ἁμάρτημα τῆς αὐτοκτονίας ὑποπιπτόντων, καὶ τελεῖν ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιμνημοσύνης εὐχὰς καὶ δεήσεις. Τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης ἐξαίρουσιν οἱ ἔκφρονες αὐτοκτόνοι, ὧν τὴν ἕνεκα ἀλλοιώσεως καὶ παθήσεως τῶν φρενῶν ἔλλειψιν τῆς συνειδήσεως κατὰ τὴν αὐτοκτονίαν βεβαοῖ πιστοποιήσιν δύο τοῦλάχιστον ἱατρῶν δόντων ἤδη τὸν δι' ἱατροδικαστικὰς πράξεις νενομισμένον ὄρκον». Ἡ νέα αὐτὴ θέσις τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἀσφαλέστατα ἀποτελεῖ σημαντικὴν πρόοδον πρὸς τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν, διότι εἰσάγει τὴν κατ' ἐξαίρεσιν τέλεσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως διὰ τοὺς «ἐκφρονες αὐτοκτόνους». Ἡ ἀπαίτησις τῆς βεβαιώσεως τῆς παθήσεως τούτων ὑπὸ δύο ἀρμοδίων ἱατρῶν δὲν εἶναι θέμα οὐσίας, ἀλλὰ θέμα περὶ τὴν ἀπόδειξιν ἢ βεβαίωσιν τῆς παθήσεως τῶν φρενῶν.

Παρά ταῦτα καὶ μετὰ τὴν ἐγκύκλιον ταύτην πολλοὶ ἐξηκολογοῦν νὰ ἀπευθύνωνται πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον διὰ πᾶσαν περίπτωσιν αὐτοκτονίας. Ὅθεν καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος διὰ νέας ἐγκυκλίου αὐτῆς «Περὶ τῶν αὐτοκτονούντων», τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνεν «Πρὸς τὰς Ἐπισκοπικὰς Ἐπιτροπὰς»⁷², παραγγέλλει τὴν τήρησιν τῆς ἐγκυκλίου τοῦ 1900, διὰ τῆς ὁποίας ἐπετράπη ἡ ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ ταφῆς τῶν αὐτοκτονούντων καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν τέλεσις μνημοσύνων «ὅταν δύο τουλάχιστον ἐπιστήμονες ἱατροὶ βεβαιώσωσιν, ὅτι ὁ αὐτοκτονήσας εὕρισκετο κατὰ τὴν αὐτοκτονίαν ἐν ἑλλείψει συνειδήσεως, ἕνεκα ἀλλοιώσεως καὶ παθήσεως φρενῶν». Εἶναι ἀναμφήριστον ὅτι καὶ ἡ ἐγκύκλιος αὐτὴ κινεῖται πρὸς τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν τῆς κατ' ἐξαίρεσιν τελέσεως ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἐπὶ αὐτοκτονούντων, δεχομένη τὴν τέλεσιν ταύτην ἐπὶ αὐτοχείρων ἐνεργησάντων ἀπὸ ἑλλειψιν συνειδήσεως λόγῳ ἀλλοιώσεως καὶ παθήσεως τῶν φρενῶν. Εἶναι ὅμως σαφές ὅτι τὸ πρωτεῦον εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶναι ἡ ἑλλειψις συνειδήσεως τῶνπραπτομένων καὶ δευτερόντως ὁ ἀνυπαίτιος λόγος εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται αὐτὴ ἡ ἑλλειψις. Πάντως ἀποτελεῖ ἡ θέσις αὐτῆς τῆς ἐγκυκλίου ἀφετηρίαν διὰ περαιτέρω βελτίωσιν τῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας, πάντοτε μὲ βάσιν τὸν ΙΔ' Κανόνα τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας καὶ τοὺς λοιποὺς ἱ. Κανόνας, μὲ κριτήριον ὅχι μόνον τὸ «ἐκφρενὴς ὢν» αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ «μὴ ἔχων ἑαυτόν», τὰ ὁποῖα, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, δὲν ταυτίζονται, διότι «μὴ ἔχων ἑαυτόν» δὲν εἶναι μόνον ὁ ἐκφρενὴς (πάντοτε), ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δι' ἄλλους λόγους περιήλθον ἀνυπαίτιως, δηλαδὴ ἄνευ ὑπαιτιότητος αὐτῶν, εἰς κατάστασιν ἐλλείψεως ἢ ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως, περὶ τῶν ὁποίων εἵπομεν τὰ δέοντα ἀνωτέρω. Περαιτέρω αἱ ἐδῶ προτεινόμεναι περιπτώσεις τοῦ κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρεπτοῦ τῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτόχειρος, δύνανται, φρονῶ, νὰ ὀδηγήσουν διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ εἰς τὴν ἐλαχιστοποίησιν, ἂν μὴ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ προβλήματος.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Α'

Κριτήριο ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς

ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων εἶναι ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτῆρ τῶν ἱ. Κανόνων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν ἢ ἐπιτιμίων. Κατάργησις τῶν τελευταίων μὲ σκοπὸν τὴν ἀνακούφισιν τοῦ πόνου τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτόχειρος δὲν εἶναι κανονικῶς ἐπιτρεπτή, διότι τοιοῦτόν τι θὰ ἀνέτρεπεν ὁλόκληρον τὸ σωτηριολογικὸν οἰκοδόμημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀντιμετώπισεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐγκλημάτων καὶ ἁμαρτημάτων.

Β'

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ κηδευσις τῶν αὐτοχείρων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συνόλου τῆς κανονικῆς τάξεως καὶ παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅχι μόνον τοῦ Τιμοθ. 14, ἐπιτρέπεται, ἢ ἐπιβάλλεται εἰς τὰς ἀκολουθίους περιπτώσεις:

1. Ὄταν ὁ αὐτόχειρ κατὰ τὸν χρόνον τῆς αὐτοχειρίας αὐτοῦ εἶναι **«ἐκφρενής»**, ὅταν δηλονότι πάσχει ἐκ πνευματικῆς νόσου τοιαύτης, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τὴν σημασίαν τῆς πράξεως τῆς αὐτοχειρίας αὐτοῦ.

2. Ὄταν ὁ αὐτόχειρ **«δὲν ἔχει ἑαυτόν»**, δηλαδὴ ὅταν δι' οἰονδήποτε λόγον δὲν ἔχει συνείδησιν τῶνπραττομένων ὑπ' αὐτοῦ. Τοῦτο συμβαίνει ὅχι μόνον ὅταν εἶναι ἐκφρενής, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης περιπτώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν προκαλεῖ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν ἀνυπαιτίῳ πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. Ἐδῶ ἐντάσσονται αὐτόχειρες, ὡς εἶναι οἱ προκαλοῦντες τὸν θάνατον αὐτῶν ἐν ἀνυπαιτίῳ ὑπνοβασίᾳ, ἐν ἀνυπαιτίῳ καταστάσει παραισθήσεων, ἐν καταστάσει σεληνιασμοῦ, ἀναισθησίας, πλήρους ἀνυπαιτίου μέθης κ.λπ., κατὰ τὰς ὁποίας ὁ αὐτόχειρ κατὰ τὸν χρόνον τῆς πράξεως τῆς αὐτοχειρίας αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεώς του, χωρὶς νὰ εἶναι ἐκφρενής.

3. Ὄταν προκαλῇ τις τὸν θάνατόν του **εἰς ἄσκησιν ἄλλου καθήκοντος αὐτοῦ**, ἀπορρέοντος ἀπὸ τὴν κανονικὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, ἢ ἐρειδόμενον ἐπ' αὐτῆς, ἢ συγχωρούμενον ὑπ' αὐτῆς, ὡς εἶναι περιπτώσεις ἐκουσίου μαρτυρίου ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ, περιπτώσεις αὐτοθυσίας ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ὑπὲρ ἄλλων ἀνθρώπων καὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς ζωῆς αὐτῶν,

καὶ γενικῶς εἰς πᾶσαν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν συντρέχει λόγος δυνάμενος νὰ θεμελιώσῃ εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν (in concreto) τὴν ἄρσιν τοῦ ἀδίκου χαρακτῆρος τῆς πράξεως τῆς αὐτοκτονίας (προσταγῇ, ἢν ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελέσῃ, σύγκρουσις καθήκοντος, κατάστασις ἀνάγκης κ.λπ.), ἢ τὴν ἄρσιν τοῦ καταλογισμοῦ.

4. Ὄταν ὁ αὐτόχειρ προκαλεῖ τὸν θάνατόν του **ἐξ ἀνακλαστικῆς κινήσεως** αὐτοῦ τὴν ὁποίαν δὲν ἐλέγχει, ἂν καὶ ἔχει συνείδησιν τῶνπραττομένων, ὡς συμβαίνει ἐπὶ σπαστικῆς κινήσεως «σπαστικοῦ» ἀτόμου.

5. Ὄταν ὁ αὐτόχειρ προκαλεῖ τὸν θάνατόν του ὅχι ἐξ ἀμέσου δόλου (dolus malus), ἀλλὰ **ἐξ ἐμμέσου, ἢ ἐνδεχομένουδόλου**, ἢ ἐξ ἀμελείας, ἢ τυχαίως.

6. Ὄταν ὁ αὐτόχειρ **μετανοήσῃ** διὰ τὴν πράξιν κατὰ πάντα χρόνον καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του.

7. Ὄταν ὑπάρχει **ἀμφιβολία (in dubio)** ὑπάρξεως, ἢ μὴ ἑνὸς τῶν ἀνωτέρω λόγων εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκτονούντος. Ἐὰν δηλονότι ἀμφιβάλλει κατὰ συνείδησιν ὁ ἔχων τὴν εὐθύνην τῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεως ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτόχειρος, ὡς πρὸς τὸ ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς αὐτοκτονίας αὐτοῦ συνέτρεχεν εἰς τῶν ἀνωτέρω λόγων, ἢ ἐὰν ἀμφιβάλλῃ ὅτι πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ μετενόησεν εἰλικρινῶς, ἐν τοιαύτῃ ἀμφιβολίᾳ ὀφείλει νὰ ἀποφασίσῃ τὴν κηδευσὶν τοῦ αὐτόχειρος.

Γ'

Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ὁ αὐτοκτονῶν δὲν πρέπει νὰ κηδεύηται ἐκκλησιαστικῶς κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ Τιμοθ. 14.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Ἡ παροῦσα γνωμοδότησις ἀνεπτύχθη προφορικῶς τὴν 11.1.2001 ἐνώπιον τῆς Συνδικτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Δογματικῶν καὶ Νομοκανονικῶν Ζητημάτων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐνεκρίθη παμψηφεί ὑπ' Αὐτῆς. Εὐχαριστίας ὀφείλω ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης εἰς τὴν συνεργάτιδα ἡμῶν Εἰρήνην Χριστινάκη - Γλάρου, Θεολόγον καὶ Δικηγόρον, ἣτις, λόγῳ τοῦ ἐπείγοντος τοῦ θέματος, συνεκέντρωσεν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν ἡμῶν ἱκανὸν πηγαῖον ὑλικόν, μέρος τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποίησαμεν ἐνταῦθα, προτρέποντες αὐτὴν εἰς περαιτέρω

ἐρευναν τοῦ θέματος εἰς βάθος, συμφωνοῦντες μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ ἡμῶν Ἡ. Βουλγαράκη, ὅτι πρὸς ἀπάντησιν εἰς σχετικὰ μὲ τὸ θέμα ἡμῶν ἐρωτήματα ἀπαιτεῖται ἡ συγγραφή Διατριβῆς καὶ μάλιστα, προσθέτομεν ἡμεῖς, λίαν ἐκτενοῦς. Εὐχαριστίας ὡσαύτως ὀφείλω καὶ εἰς τὴν συνεργάτιδα ἡμῶν Ἑλένην Πιαννακοπούλου, Θεολόγον, Μεταπτυχιακὴν Φοιτήτριαν τοῦ Π.Μ.Σ. τοῦ «Κανονικοῦ Δικαίου» διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς καταγραφῆς τῆς παρούσης γνωμοδοτήσεως εἰς ἠλεκτρονικὸν ὑπολογιστὴν καὶ τὴν διόρθωσιν τῶν δοκιμίων.

2. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 1-139.

3. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 18.

4. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 18.

5. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 7.

6. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 7.

7. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 8, 17 κ.ά.

8. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 8, 15 ἐπ.

9. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 17.

10. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 138-139.

11. (Ψευδο)κλημέντια, *Ὁμιλία IB' XIII* (ΒΕΠΕΣ 1, 163). Τὸ χωρίον ἐπαναλαμβάνεται αὐτολεξεῖ καὶ στήν «Ἐπιτομὴν Κλημεντίων», LXXXI (ΒΕΠΕΣ 1, 259) μὲ μόνην διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τοῦ «ἦν βυθός», ἔχει «ἦ βυθός».

12. (Ψευδο)κλημέντια, *Ὁμιλία IB' XIII* (ΒΕΠΕΣ 1, 163). Τὸ χωρίον ἐπαναλαμβάνεται αὐτολεξεῖ καὶ στήν «Ἐπιτομὴν Κλημεντίων», LXXXI (ΒΕΠΕΣ 1, 259) μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τοῦ «πάντως», ἔχει «πάντες», ἀντὶ τοῦ «ἡ μήτι χεῖρον», ἔχει «εἰ μὴ τῇ χεῖρον» ἀντὶ τοῦ «ἐν ᾧδῃ» ἔχει «ἐν ᾧδον» καὶ ἀντὶ τοῦ «περὶ τῆς αὐτοκτονίας κολάζονται» ἔχει «τῆς αὐτοκτονίας χάριν κολάζονται».

13. «Ἐπιτομὴν Κλημεντίων», LXXXI (ΒΕΠΕΣ 1, 259).

14. Π. Χριστινᾶκη, *Τὰ ὑποκειμενικά στοιχεῖα τοῦ ἀδίκου κατὰ τοὺς ἰ. Κανόνες*, Ἀθήνα 1986, σελ. 100 ἐπ. (ἡ αὕτη ἐργασία μετὰ πινων βελτιώσεων, περιελήφθη, ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον καὶ τὴν αὐτὴν σελιδαρίθμησιν, εἰς Π. Χριστινᾶκη, *Θέματα Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Α', Ἀθήνα 1993, σελ. 1-320).

15. Περὶ ὧν βλ. ἐκτενῶς Π. Χριστινᾶκη, *Τὰ ὑποκειμενικά στοιχεῖα τοῦ ἀδίκου κατὰ τοὺς ἰ. Κανόνες*, Ἀθήνα 1986, σελ. 100 ἐπ. Τοῦ αὐτοῦ, *Θέματα Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Α', Ἀθήνα 1993, σελ. 100.

16. Π. Χριστινᾶκη, *Θέματα Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Α', Ἀθήνα 1993, σελ. 105.

17. Ὁ Γ. Πουλῆς, «Ἡ στέρηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως», *Αἰρεμόπουλος*, 38 (1984), σελ. 276, διετύπωσε

τὴν θέσιν, ὅτι ἡ ποινὴ τῆς στέρησεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἔλκει τὴν καταγωγὴν αὐτῆς ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω Κανόνα τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας. Τοῦτο εἶναι ὀρθὸν ὑπὸ τὴν ἐννοίαν, ὅτι πρὸ τοῦ κανόνος τούτου δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἱερὸς κανὼν, ἐπιβάλλων στέρησιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ὡς ποινὴν εἰς αὐτοκτονοῦντα. Πρέπει ὁμως νὰ μὴ λησμονῇται, ὅτι ἡ ἐν γένει τιμώρησις τῆς αὐτοκτονίας θεολογικῶς ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ σῶμα ἡμῶν εἶναι ναὸς τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὅποιον κατοικεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ διὰ τοῦτο, «εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός» (Α' Κορ. 3, 17) ἐνῶ πρακτικῶς ἐφημερῶς καὶ πρὸ τοῦ Τιμοθ. 14, ὅπως ἀναπτύσσομεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς παρουσίας ἐνότητος.

18. Τὸ κείμενον τοῦ Κανόνος βλ. εἰς: Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων...*, τόμ. Δ', Ἀθήνησι 1854, σελ. 339, Πηδάλιον (ἐκδ. Παπαδημητρίου), Ἀθήνησι 1998¹², σελ. 673 (μετὰ ἀσημάτων φραστικῶν μικροδιαφορῶν) καὶ Ἀ. Ἀλιβιζάτου, *Οἱ Τεροὶ Κανόνες*, ἐκδ. Ἀποστ. Διακονίας, Ἀθήνα 1997³, σελ. 541-542.

19. Π. Χριστινᾶκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήνησι 1978, σελ. 610.

20. Π. Χριστινᾶκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήνησι 1978, σελ. 610-611.

21. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 27-32.

22. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 32.

23. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 19-20.

24. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 32.

25. Ποιμὴν τοῦ Ἐρμᾶ, *Παραβολὴ ι', IV*, (ΒΕΠΕΣ 3, 109-110).

26. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 34.

27. Παχωμίου, *Βίος τρίτος*, 44 (ΒΕΠΕΣ 41, 16-17).

28. Παχωμίου, *Βίος τέταρτος*, 39 (ΒΕΠΕΣ 41, 102).

29. Παχωμίου, *Βίος τρίτος*, 44 (ΒΕΠΕΣ 41, 17).

30. Παχωμίου, *Βίος τέταρτος*, 39 (ΒΕΠΕΣ 41, 102).

31. Παχωμίου, *Βίος τρίτος*, 44 (ΒΕΠΕΣ 41, 17).

32. Παχωμίου, *Βίος τέταρτος*, 39 (ΒΕΠΕΣ 41, 102).

33. Παχωμίου, *Βίος τρίτος*, 44 (ΒΕΠΕΣ 41, 17).

34. Παχωμίου, *Βίος τέταρτος*, 39 (ΒΕΠΕΣ 41, 102).

35. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 27.

36. Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἐπιστολὴ ΠΝΓ «Λαυρεντίῳ τέκνῳ»*, PG 99, στήλ. 1476-1477.

37. Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἐπιστολὴ ΠΝΓ «Λαυρεντίῳ τέκνῳ»*, PG 99, στήλ. 1476Α.

38. Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἐπιστολὴ ΠΝΓ «Λαυρεντίῳ τέκνῳ»*, PG 99, στήλ. 1476C - 1477Α.

39. Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἐπιστολὴ ΠΝΓ «Λαυρεντίῳ τέκνῳ»*, PG 99, στήλ. 1477Β.

40. Φωτίου, *Νομοκάνων*, Τίτλ. ΙΔ', κεφ. ΣΤ' (Ράλλη - Ποτλή, *Σύνταγμα...*, τόμ.Α', σελ. 335).
41. Βαλσαμίων, *Σχόλιον εἰς Τιμοθ. 14* (Ράλλη - Ποτλή, τόμ. Δ', σελ. 340).
42. «Σύνοψις», εἰς Τιμοθ. 14 (Ράλλη - Ποτλή, τόμ. Δ', σελ. 340).
43. Πηδάλιον, *Ἑρμηνεία εἰς Τιμοθ. 14*, Ἀθήναι 1970⁷, σελ. 673.
44. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος*, Ἀθήναι 1978, σελ. 133 καὶ 388 καὶ τὴν ἐκεῖ βιβλιογραφίαν.
45. Τὴν σχετικὴν μαρτυρίαν ὀφείλομεν εἰς τὸν Παχώμιον (ΒΕΠΕΣ 40, 133 καὶ 41, 88).
46. Ι. Σταματάκου, *Λεξικὸν Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, Ἀθήναι 1994, σελ. 322.
47. Τὰ χωρία αὐτὰ καὶ τὴν ὅλην περιγραφὴν βλ. εἰς Παχωμίον, *Βίος τέταρτος*, 11, (ΒΕΠΕΣ 41, 87-88).
48. Βλ. Π. Παναγιωτάκου, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ*, τόμ. Γ', *Τὸ Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 172.
49. Π. Παναγιωτάκου, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ*, τόμ. Γ', *Τὸ Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 172, Π. Χριστινάκη, *Ἑγκληματολογία*, τευχ. Α1, Ἀθήναι 1989, σελ. 20.
50. Π. Παναγιωτάκου, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ*, τόμ. Γ', *Τὸ Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 172, Π. Χριστινάκη, *Ἑγκληματολογία*, τευχ. Α1, Ἀθήναι 1989, σελ. 20.
51. Π. Παναγιωτάκου, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ*, τόμ. Γ', *Τὸ Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 542.
52. Διὰ πλείονα βλ. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήναι 1978, σελ. 611-612. Βλ. καὶ Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήναι 1992, σελ. 45 ἐπ., ἔνθα καὶ σχετικαὶ μαρτυρίαι, χαρακτηρίζουσιν τὸν ἐκούσιον στανρικὸν θάνατον τοῦ Κυρίου ὡς «θυσίαν», ἢ «αὐτοθυσίαν».
53. Διὰ πλείονα βλ. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήναι 1978, σελ. 611.
54. Βλ. Α' Οἴκουμ. Συνόδου, Κανὼν 12.
55. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήναι 1992, σελ. 20 ἐπ.
56. Ἰουστίνου Μάρτυρος, *Απολογία Β' ὑπὲρ χριστιανῶν πρὸς τὴν ρωμαίων σύγκλητον*, ΒΕΠΕΣ 3, σελ. 202.
57. Πρόκειται διὰ μαρτυρίαν τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, τὴν ὅποιαν διέσωσεν ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος (ΒΕΠΕΣ 17, 200, 7).
58. Ἰωάννης Χρυσόστομος (PG 50, 589D).
59. Βλ. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήναι 1992, σελ. 49 ἐπ.
60. Περισσότερα βλ. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήναι 1992, σελ. 50 ἐπ., ὅπου καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.
61. Περισσότερα βλ. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήναι 1992, σελ. 50 ἐπ., ὅπου καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.
62. Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ζ', 21 (PG 145, 1253B).
63. Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ζ', 13 (PG 145, 1229D).
64. Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ζ', 13 (PG 145, 1232AB).
65. Διὰ πλείονα βλ. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήναι 1978, σελ. 612.
66. Διὰ πλείονα βλ. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήναι 1978, σελ. 611-612.
- Διὰ πλείονα βλ. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήναι 1978, σελ. 133.
67. Παντελεήμονος Ροδοπούλου (Μητροπολίτου Τυρολόης καὶ Σερεντίου), *Μαθήματα Κανονικοῦ Δικαίου*, Θεσσαλονίκη 1980, σελ. 207.
68. Γ. Θ. Ράμμου, *Στοιχεῖα Ἑλληνικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἀθήναι 1947, σελ. 112.
69. Π. Παναγιωτάκου, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 105.
70. Ἀριθμ. Πρωτ. 2844/672/10.6.1988. Τὴν ἐγκύκλιον ταύτην βλ. εἰς Ἀρχιμ. Στεφάνου Παννοπούλου, *Συλλογὴ τῶν ἐγκυκλίων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος...*, Ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 576-577.
71. Ἀριθμ. Πρωτ. 196/198/27.3.1900. Τὸ κείμενον βλ. εἰς Ἀρχιμ. Στεφάνου Παννοπούλου, *Συλλογὴ τῶν ἐγκυκλίων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος...*, Ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 577-578.
72. Τὸ κείμενον βλ. εἰς Ἀρχιμ. Στεφάνου Παννοπούλου, *Συλλογὴ τῶν ἐγκυκλίων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος...*, Ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 578.

ΙΕΡΑ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ

Ἀριθμ. Πρωτ. Φ 2/5α/553

Καρυαὶ τῇ 138ῃ Μαρτίου 2001

Τῷ Μακαριωτάτῳ
Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

«Εὐρίνη ὑμῖν ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἐπειδὴ ἡ συγκατάθεσις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἰς
τὴν ἀνεγγεληθεῖσαν προσκυνηματικὴν ἐπίσκεψιν
τοῦ Πάπα Ρώμης κ. Ἰωάννου Παύλου τοῦ Β' εἰς τὸ
κλῆμα τῆς Ἀγιωτάτης Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας
ἡμῶν ἐδημιούργησεν ἀπορίας τινὰς ὡς πρὸς τὸν
σκοπὸν καὶ τὸν χαρακτήρα αὐτῆς, ἥχθημεν εἰς τὴν
Ἀπόφασιν, ληφθεῖσαν εἰς τὴν Συνεδρίαν τῆς Διαρ-
κοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 7ης ὁδεύοντος μηνὸς
Μαρτίου ἐ.ἔ., ἵνα γνωρίσωμεν εἰς ἅπαντας στοιχεῖά
τινα τῆς ὑποθέσεως ταύτης, πρὸς εἰρήνευσιν τῶν
συνειδήσεων ὑμῶν, αἵτινες ἐνδεχομένως τύπτονται
καὶ ταράσσονται ὑπὸ ἀνευθύνων πληροφοριῶν.
Κατανοοῦμεν τὰς ἀγαθὰς ὑμῶν ἀνησυχίας καὶ
συμμεριζόμεθα ἀπολύτως τὴν φιλόθεον καὶ εὐ-
σεβῆ ἀγωνίαν ὑμῶν, τὰ ὁποῖα τυγχάνουν καὶ ἡμέ-
τερα αἰσθήματα, καὶ συγκαίρομεν ὑμῖν διότι μετὰ
προσηλώσεως, οὐ τῆς τυχούσης, μένετε ἐν οἷς ἐμά-
θετε καὶ ἐπιστώθητε. Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν
ἀναμφίλεκτον ἀπόδειξιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν,
ἥτις ἐστὶν Σῶμα Χριστοῦ, εἶναι ἓνας ζωντανὸς
ὀργανισμὸς μεστὸς τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῶν
προβληματισμῶν τῶν πνευματικῶν ἡμῶν τέκνων,
ιδίᾳ τῶν θεολόγων Μοναστικῶν Ἀδελφοτήτων,
πρὸς τὰς ὁποίας μετ' ἐμπιστοσύνης ἀποβλέπει
πάντοτε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος.

Ὅθεν πρὸς ἐνημέρωσιν ὑμῶν θέλομεν ἵνα ἐπι-
σημάνωμεν ὑμῖν τὰ ὡς κάτωθι:

1. Τὸ πρῶτον δεδομένον εἶναι, ὅτι ὁ Πάπας Ρώ-
μης ἐπισκέπτεται τὴν εὐλογημένην Πατρίδα ἡμῶν
προσκεκλημένος τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς
Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνου Στεφα-
νοπούλου. Εἶναι γνωστὰ αἱ συνθήκαι ὑφ' αἷς ἐγένε-
το ἡ πρόσκλησις αὕτη ὑπὸ τοῦ Ἐξοχωτάτου
Προέδρου καὶ δῆ, ὅτι δὲν εἶχομεν ἐνημερωθῆ

προηγουμένως, ὥστε νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἄποψιν
ἡμῶν περὶ τοῦ ἀκαίρου τῆς προσκλήσεως.

Συναφὲς πρὸς τοῦτο εἶναι καὶ τὸ δεδομένον, ὅτι
ὁ Πάπας Ἰωάννης - Παῦλος δὲν ἐζήτησε νὰ προσ-
κληθῇ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ὥστε νὰ ἐπισκε-
φθῇ τὴν Ἑλλάδα τῇ προσκλήσει τῆς Ἱερᾶς Συνό-
δου.

Ἀφοῦ ἐξησφάλισεν τὴν πρόσκλησιν τῆς Ἑλλη-
νικῆς Πολιτείας, ἀπηρθύνθη εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνο-
δον ἐρωτῶν «ἐὰν ὑπάρχῃ τι ἀντιτιθέμενον» εἰς τὴν
ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ταύτην. Τὸ ὅτι ἠρώτησεν, εἰ μὴ τι
ἕτερον, ἐκτιμῶμεν, ὅτι ἀποτελεῖ χειρονομίαν καλῆς
θελήσεως, διότι ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ χωρὶς νὰ ἐρω-
τήσῃ ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτοῦ, τοῦτο μὲν ὡς ἀρχη-
γοῦ τοῦ Κράτους του Βατικανοῦ, τοῦτο δὲ ὡς
Εὐρωπαίου Πολίτου, νὰ μᾶς περιφρονήσῃ τελείως
καὶ νὰ ἀγνοήσῃ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον καὶ τὸν Ὁρ-
θόδοξον Ἑλληνικὸν Λαόν.

2. Ἐρωτηθεῖσα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος περὶ τοῦ ταξει-
δίου, ἀπήντησεν θετικῶς, ἀποβλέψασα εἰς τὸ
πνευματικὸν συμφέρον τοῦ πληρώματος τῆς καθ'
Ἑλλάδα Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, προβάλλουσα ὅτι
ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς καὶ εὐγενὴς εἶναι καὶ τὴν «φι-
λοξενίαν διώκει» (Ρωμ. 12, 13). Μάλιστα δὲ ἐτόνι-
σε, ὅτι «παρὰ τίς ὁποιοσδήποτε ἐπιφυλάξεις, πὺν
θα ἐδικαιοῦτο νὰ ἔχει ὡς πρὸς τὴν πραγματοποίη-
ση αὐτῆς τῆς ἐπισκέψεως, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ διατυ-
πώσῃ ἄρνηση στὴν ἱκανοποίησιν τῆς ὡς ἂν ὡς ἐπι-
θυμίας τοῦ Ρωμαίου Ποντίφικα, πολλῶ μᾶλλον
διότι αὐτὴ ἔχει ἀκραιφνῆ προσκυνηματικὴ καὶ μό-
νο χαρακτῆρα» (Συνοδικὸν Ἀνακοινωθὲν τῆς
7.3.2001).

Ἡ Ἀπόφασις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 7.3.2001
ἠκολούθησε μὲ συνέπειαν τὴν προηγουμένην τῆς
1.12.000 (ἴδετε Συνοδικὸν Ἀνακοινωθὲν τῆς αὐτῆς
ἡμέρας).

3. Ὁ χαρακτὴρ τῆς ποντιφικῆς ἐπισκέψεως εἰς
τὰ καθ' ἡμᾶς εἶναι ἀκραιφνῶς προσκυνηματικὸς.
Δὲν ἐζητήθη νὰ ἔλθῃ ὁ Πάπας εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ
ποιμαντικὸν λόγον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ
πράξῃ ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἑλλάδα Ἑλλη-

νες πολῖται, Καθολικοὶ ὡς πρὸς τὸ θρήσκευμα.

Τὸ ὅτι ὁ Πάπας ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ νὰ προσκυνήσῃ εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔστησαν οἱ πόδες τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ ἐκήρυξε «*τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν Ἀνάστασιν*» (Πράξ. 17, 18), περιορίζει τὴν δυνατότητα ἀρνήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Δὲν ἔρχεται οὔτε νὰ κηρύξῃ, οὔτε ἐπαφὰς νὰ πραγματοποιήσῃ, οὔτε τὰς θέσεις τῆς Παπασύνης νὰ προωθήσῃ. Ἐξ ἄλλου ὅλα αὐτὰ γίνονται μὲ τόσους ἄλλους τρόπους τῆς συγχρόνου ἐπικοινωνίας, ὥστε δὲν ἐχρειάζετο νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ταλαιπωρίαν, ἔνεκα τῆς ἡλικίας καὶ τῆς φυσικῆς καταστάσεώς του, τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ. Δύναται νὰ κηρύξῃ καὶ χωρὶς νὰ μετακινηθῇ, μέσω τῆς τηλεψίας καὶ τῶν ἄλλων μέσων γενικῆς ἐπικοινωνίας.

Ὡστόσο ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ νὰ προσκυνήσῃ χωρὶς νὰ ἐπικαλεσθῇ ἄλλους λόγους. Δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίσκεψις, μὲ τὸν δεδομένον χαρακτήρα αὐτῆς, δύναται νὰ ἀξιοποιηθῇ ὑπὸ τῶν παπικῶν. Ἀλλὰ αὐτὴ δὲν ἀποτελεῖ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν ἀπόπειραν ἐπιτεύξεως τῶν σκοπῶν αὐτοῦ. Καὶ πάντως ἐξ ἡμῶν ἐξαρτᾶται νὰ συμπεριφερθῶμεν μεθ' ὠριμότητος καὶ συνεπείας, διὰ νὰ μὴ βλαβούρῃ τὰ ἡμέτερα πνευματικὰ δίκαια καὶ ζημιωθῶμεν εἰς τὸ παραμικρόν.

4. Ἡ Ἀπόφασις ἡμῶν ἔλαβε, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὑπ' ὅψιν καὶ τὴν πανορθόδοξον πρακτικὴν,

– ὅτι δηλαδὴ ὁ Πάπας Ρώμης ἔχει γίνεαι δεκτὸς εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἔχει ἐπισκεφθῇ τὴν Ἱεδρὰν αὐτοῦ, τὴν Ρώμην,

– ὅτι μεταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἀγίας Ἱεδρᾶς ἀνταλλάσσονται ἐπισκέψεις Μητροπολιτῶν καὶ Καρδινάλιων,

– ὅτι ὁ Πάπας ἔχει ἐπισκεφθῇ καὶ ἄλλας Ὁρθόδοξους Χώρας καὶ ἔχει γίνεαι δεκτὸς, ὅχι διὰ προσκύνημα, ἀλλὰ ὡς ἐπίσημος προσκεκλημένος καὶ

– ὅτι μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν διεξάγεται θεολογικὸς διάλογος, μετὰ δυσχερειῶν βεβαίως, εἰς τὸν ὅποιον συμμετέχει καὶ ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν «*ἵνα μαρτυρήσῃ τῇ ἀληθείᾳ*» (Ἰωάν. 18,37).

Εἰς τὴν πραγματικότητα, ὑφίσταται ἐν ἐξελίξει μία πολὺπλευρος ἐπικοινωνία μεταξὺ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν, ὥστε νὰ δυσχε-

ραίνεται ἡ Ἱερὰ Σύνοδος εἰς τὸ νὰ ἐξηγήσῃ πειστικῶς τὴν ἄρνησιν Αὐτῆς εἰς τὴν ἐπικειμένην ἐπίσκεψιν. Ἐὰν δὲν ὑφίστατο οὐδεμία ἐπικοινωνία, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ἄρνησιν καὶ νὰ πείσωμεν. Ἄλλως θὰ δώσωμεν ἀφορμὴν, ἵνα κατηγορηθῶμεν ὡς μισαλλόδοξοι καὶ τὰ ὅμοια.

5. Ἡ Ἀπόφασις ἡμῶν νὰ συγκατατεθῶμεν, δὲν σημαίνει, ὅτι ἀφιστάμεθα τῶν θέσεων ἡμῶν, ὅτι ὑποχωροῦμεν εἰς θέματα πίστεως, ὅτι ἀπαλείφωμεν τὴν ἐναργὴ ἱστορικὴν μνήμην, ὅτι προδίδομεν τὴν ἱστορίαν ἡμῶν καὶ ὅτι λησμονοῦμεν, πῶς οἱ Παπικοὶ συμπεριφέρθησαν πρὸς τὸν Ὁρθόδοξον Λαὸν ἡμῶν. Οὐτε συμπροσευχὴν θὰ πραγματοποιήσωμεν, οὔτε θὰ συμμετάσχωμεν εἰς προγράμματα δίκην ὑποτελῶν, οὔτε τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν θὰ προωθήσωμεν. Εἰς ὅλα θὰ συμπεριφερθῶμεν λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, τὴν πανορθόδοξον πρακτικὴν, τὴν ἱστορικὴν μνήμην, τὰ κοινωνικὰ δεδομένα, τὰς εὐαισθησίας τοῦ Ὁρθοδόξου Λαοῦ, τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ὑψηλοφροσύνην αὐτοῦ.

Πρὸς μείζονα ἀσφάλειαν, ἅπαξ ἔτι ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἔχομεν τὴν αὐτοσυνειδησίαν, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἡ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, ἡ μία κιβωτὸς τῆς σωτηρίας, ἡ ταμιούχος τῆς Χάριτος, «*ὁ στῦλος καὶ τὸ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας*» (Α' Τιμ. 3, 15), εἰς ἣν προσευχόμεθα νὰ ἐπιστρέψουν πάντες οἱ πεπλανημένοι. «*Ταύτην οὖν τῆς πίστεως τὴν ἄγκυραν ἔχοντες ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίως κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας*» (πρβλ. Ἑβρ. 6,19).

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Πεπείσμεθα, ὅτι διὰ τῆς Ἀποφάσεως ἡμῶν νὰ συγκατατεθῶμεν εἰς τὴν προσκυνηματικὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Πάπα Ρώμης εἰς τὴν Χώραν ἡμῶν, προσφυλάξαμεν καὶ περιεφρουρήσαμεν τὸν εὐγενὴ καὶ φιλόθεον Λαὸν ἡμῶν ἀπὸ ἀδίκους χαρακτηρισμοῦς ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἐπιθυμοῦν νὰ τρώσουν αὐτόν τε καὶ τὸ κῦρος τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἡ ὁποία κατέχει τὴν Ἀλήθειαν, ζῇ τὴν Ἀλήθειαν, κηρύττει τὴν Ἀλήθειαν, οὐδένα φοβεῖται καὶ εἰς οὐδένα ἐπιτρέπει νὰ μηκτυρίξῃ καὶ νὰ ἀδικῇ

Αὐτήν.

Στῶμεν καλῶς, «ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν»
(Ἐφεσ. 5, 16).

† Ὁ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Εὐστάθιος

† Ὁ Ἡλείας Γερμανὸς

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος

† Ὁ Λαγκαδᾶ Σπυρίδων

† Ὁ Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου Ἀπόστολος

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἀντώνιος

† Ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Προκό-
πιος

† Ὁ Νέας Κρήνης καὶ Καλαμαριᾶς Προκόπιος

† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας Ἀμβρόσιος

† Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν Ἀλέξιος

† Ὁ Ἀττικῆς Παντελεήμων

† Ὁ Καρπενησίου Νικόλαος

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 5485 π.ξ.
Ἀριθμ. Διεκπ. 298

Ἀθήνησι τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου 2001

ΕΓΚΥΚΛΙΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρὸς
τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ
τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἐκ Συνοδικῆς Ἀποφάσεως, ληφθείσης ἐν τῇ
Συνεδρίᾳ τῆς Διαρχοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 8ης
ὁδεύοντος μηνὸς Φεβρουαρίου καὶ κατόπιν τῆς
ὑπ' ἀριθμ. 39/9.1.2001 σχετικῆς Εἰσηγήσεως τῆς
ἀρμοδίας Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Κοινωνικῆς Προ-
νοίας καὶ Εὐποιᾶς, ἐξ ἀφορμῆς ὑποβληθέντος
αἰτήματος ὑπὸ τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου Νε-
φροπαθῶν, γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι καθιερώθη ἡ πρῶ-
τη Κυριακὴ μηνὸς Νοεμβρίου ἐκάστου ἔτους, ὡς

ἡμέρα ἀφιερωμένη εἰς τοὺς Δωρητὰς Ὁργάνων
Σώματος, καθ' ὅσον τῇ 1ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἑορτά-
ζεται ὑπὸ τῆς Ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας ἡ ἱερὰ
μνήμη τῶν Ἀγίων καὶ Θαυματουργῶν Ἀναργύρων
Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ, οἵτινες τυγχάνουσι καὶ προ-
στάται πάντων τῶν ἐν ἀσθενείᾳ κατακειμένων.

Ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

Κοινοποιήσεις:

1. Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν
Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ Εὐποιᾶς.
2. Πανελλήνιον Σύνδεσμον Νεφροπαθῶν
Ἐνταῦθα.

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Πρωτ. 960
Ἀριθμ. Διεκπ. 418

Ἀθήνησι τῇ 9ῃ Μαρτίου 2001

ΕΓΚΥΚΛΙΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρὸς
τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ
τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἐκ Συνοδικῆς Ἀποφάσεως, ληφθείσης ἐν τῇ Συνεδρίᾳ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 8ης παρελθόντος μηνὸς Φεβρουαρίου ἐ.ἔ., γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐν τῇ ῥηθείᾳ Συνεδρίᾳ Αὐτῆς, λαβοῦσα γνώσιν τοῦ προγράμματος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*AEO - NAPANTO NTA BINTSI*», ὅπερ ἐφαρμόζεται διὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ 1.1.2000 ἕως 31.12.2006 καὶ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν τεχνολογικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν κατάρτισιν νέων, ἐπιθυμεῖ ὅπως πληροφρήσῃ ὑμᾶς ὅτι πρόσβασιν εἰς τὸ ἐν λόγω πρόγραμμα δύνανται ἵνα ἔχωσι καὶ αἱ λειτουργοῦσαι ἐπίσημοι Σχολαὶ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, αἱ ἀνεγνωρισμέναι

ὑπὸ τοῦ Κράτους (Ἀγιογραφίας, Βυζαντινῆς Μουσικῆς κ.ἄ.).

Ὅθεν, αἱ διαθέτουσαι τοιαύτας Σχολὰς Ἱεραὶ Μητροπόλεις δέον, ὅπως ἐξετάσωσι τὴν δυνατότητα προσβάσεως εἰς τὸ ἐν λόγω Πρόγραμμα, συνεργαζόμεναι μετὰ τῶν ἀρμοδίων Ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Ἑργασίας.

Διὰ πλείονας πληροφορίας δύνασθε ὅπως ἀπευθύνησθε εἰς τὴν Γραμματείαν τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Παρακολουθήσεως Εὐρωπαϊκῶν θεμάτων (τηλ. 7248681, ἐσωτ. 260).

Ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

Κοινοποιήσεις:
Εἰδικὴν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν
Παρακολουθήσεως Εὐρωπαϊκῶν θεμάτων.
Παρ' ἡμῖν.

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Πρωτ. 985
Ἀριθμ. Διεκπ. 427

Ἀθήνησι τῇ 12ῃ Μαρτίου 2001

ΕΓΚΥΚΛΙΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρὸς
τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ
τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκ Συνοδικῆς Ἀποφάσεως, ληφθείσης ἐν τῇ

Συνεδρίᾳ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 8ης ὁδεύοντος μηνὸς Μαρτίου ἐ.ἔ., γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐν τῇ ῥηθείᾳ Συνεδρίᾳ Αὐτῆς, λαβοῦσα γνώσιν τοῦ προγράμματος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ 2000*», ὅπερ ἐφαρμόζεται διὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ 1.1.2000 ἕως 31.12.2004 καὶ

ἀποσκοπεῖ «στην ἀξιοποίηση ἐνὸς πολιτιστικοῦ χώρου πὺν εἶναι κοινὸς γιὰ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώ - πης μὲ τὴ συνεργασία μεταξὺ δημονργῶν, πολιτι - στικῶν φορέων, δημόσιων ἢ ιδιωτικῶν ὀργανι - σμῶν, προωθεῖ τὶς δράσεις πολιτιστικῶν δικτύων καὶ λοιπῶν ἐταίρων, καθὼς καὶ τοὺς πολιτιστικὸς ὀργανισμοὺς τῶν κρατῶν μελῶν καὶ τῶν ἄλλων συμμετεχόντων», ἀπεφάσισεν ὅπως ἀποστείλῃ ὑμῖν, συνημμένως ᾧδε, τὸ ὡς εἴρηται Πρόγραμμα, μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐπισυναπτομένων διευκρινι - στικῶν παρατηρήσεων τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπι - σκόπου Ἀρχαῖας κ. Ἀθανασίου, Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνωσιν, πρὸς ὑμε -

τέραν ἐνημέρωσιν καὶ διὰ τὰς ὑμετέρας ἐνεργείας.

Διὰ πλείονας πληροφορίας δύνασθε ὅπως ἀπευθύνησθε εἰς τὴν Γραμματεῖαν τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Παρακολουθήσεως Εὐρω - παϊκῶν θεμάτων (τηλ. 7248681, ἐσωτ. 260).

Ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

Κοινοποιήσις:
Εἰδικὴν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν
Παρακολουθήσεως Εὐρωπαϊκῶν θεμάτων.
Παρ' ἡμῖν.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 986
Ἀριθμ. Διεκπ. 428

Ἀθήνησι τῇ 12ῃ Μαρτίου 2001

ΕΓΚΥΚΛΙΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρὸς
τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ
τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἐκατονογδοηκονταετῇ ἀμφιετηρίδα πανηγυ - ρίζει κατὰ τὸ διανυόμενον σωτήριο ἐτος 2001 ὁ εὐσεβὴς Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὸς Λαός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἑλληνικὴ καρ - δία ἀνεσῆκωσε τὴν ρομφαίαν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ μὲ μίαν ρωμαλέαν προσπάθει - αν ὕψωσε τὸ Γένος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Ἱστορίας.

Γενναῖοι τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος κληρονόμοι καὶ ἐκφρασταὶ τῆς Ὁρθοδόξου παραδόσεως καὶ ἡμεῖς, πιστεύομεν ὅτι ὁ ἐπινίκιος ὕμνος τοῦ Ἀγῶνος ἐκείνου συνετέθη ἐκ τῆς συνδέσεως τῆς

κοινῆς ἀγάπης τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Πίστιν καὶ τὴν Πατρίδα.

Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἡμετέραν Πατρίδα ἡ συντρι - πτικὴ πλειονοψηφία τοῦ Λαοῦ πιστεύει ἀκραδάν - τως ὅτι τὸ θρήσκευμα ἀποτελεῖ πανθομολογουμέ - νως χαρακτηριστικὸν καὶ σπουδαῖον συστατικὸν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ταυτότητός της. Τὸ γε - γονὸς τοῦτο ἀποκαλύπτει ἰδιαίτερος ὁ σημαίνων ρόλος τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας εἰς τὸν Ἀγῶνα τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας καὶ ἡ Ἑλληνορθόδοξος αὐτοσυνειδησία τῶν ἡρωϊκῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἐ - παναστάσεως τοῦ 1821.

Ὅθεν ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλ - λάδος ἀπεφάσισεν ὅπως ἐνημερώσῃ σχετικῶς τὸν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὸν Λαόν, διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 29 φυλλαδίου «ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΑΟ», μὲ θέμα: «*Ἡ Ἑλληνορθόδοξη Ταυτότητά μας καὶ ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821*».

Κατόπιν τούτου, διαπέμπομεν ὑμῖν συνημμένως ὥστε τὸ ἐκδοθὲν ἔντυπον γνωρίζοντες ὑμῖν, ὅτι ἀπεστάλησαν πρὸς ὑμᾶς ἐπαρκῆ ἀντίτυπα τούτου καὶ παρακαλοῦντες, ὅπως τοῦτο ἀναγνωσθῇ καὶ διανεμηθῇ κατὰ τὴν 23ην μηνὸς Μαρτίου ἐ.ἔ., ἡμέ-

ραν Παρασκευὴν Δ' Νηστείων, κατὰ τὴν Ἱερὰν Ἀκολουθίαν τῶν Χαιρετισμῶν.

Ἐντολῇ καὶ Ἐξουσιοδοτήσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 1226
Ἀριθμ. Διεκπ. 548

Ἀθήνησι τῇ 28ῃ Μαρτίου 2001

ΕΓΚΥΚΛΙΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρὸς
τὴν Ἱερὰν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν
καὶ τὰς Ἱερὰς Μητροπόλεις
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Συμπληρωθέντος ἤδη τοῦ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου τεθέντος χρονικοῦ ὁρίου διὰ τὴν Συλλογὴν Ὑπογραφῶν διὰ τὸ θέμα τῆς ἀναγραφῆς ἢ μὴ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐπὶ τῶν νέου τύπου Δελτίων Ταυτοτήτων, πρὸς ἐνεργοποίησιν τοῦ ἄρθρου 44 τοῦ Συντάγματος, προβλέποντος τὴν δυνατότητα διενεργείας Δημοψηφίσματος, ἐκπνευσάσης δηλονότι τῆς σχετικῆς προθεσμίας τὴν 25ην Μαρτίου ἐ.ἔ., κατόπιν καὶ τῆς σχετικῆς Εἰσηγήσεως τῶν εἰς κοινὴν Συνεδρίαν συγκληθεισῶν Ἐπιτροπῶν i) Διαδικασίας Συλλογῆς Ὑπογραφῶν καὶ ii) Ἐλέγχου καὶ Διαφανείας, ἐπιθυμοῦμεν ἵνα γνωρίσωμεν ὑμῖν τὰ ὡς κάτωθι, ἀφορῶντα εἰς πρακτικὰς ὁδηγίας διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς μέχρι τοῦδε ἐπιτυχῶς διεξαχθείσης προσπάθειας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν:

α) Μέχρι τέλους τοῦ ἐπιόντος μηνὸς Ἀπριλίου,

ἦτοι ἕως τῆς 30ῆς Ἀπριλίου ἐ.ἔ., δεόν ὅπως κατατεθῶσι τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἅπαντα τὰ ὑπογραφέντα καὶ συγκεντρωθέντα παρ' ὑμῖν Ἐντυπα, δεόντως ἡλεγμένα, ἐπικεχυρωμένα καὶ τεθεωρημένα ὑπὸ τῆς οἰκείας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς.

β) Μέχρι τῆς λήξεως τῆς ὡς ἄνω προθεσμίας δεόν ὅπως παρασχεθῇ ἡ δυνατότης ὑπογραφῆς ἐντύπων εἰς ὅσους θὰ ἐπεθύμουν καὶ δὲν ἠδυνήθησαν ἢ ἡμέλησαν νὰ πράξουν τοῦτο ἕως σήμερον, ἰδιαίτερος εἰς τοὺς ἀφιχθησομένους ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ φοιτητάς, ἐργαζομένους ἢ ὁμογενεῖς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα.

γ) Ἡ ὅλη ἐνεργοποίησις τῶν πιστῶν κατὰ τὴν τελικὴν ταύτην φάσιν τῆς συλλογῆς ὑπογραφῶν παρακαλοῦμεν ὅπως συνεχισθῇ μετὰ τῆς αὐτῆς σοβαρότητος καὶ εὐπρεπείας, ὡς μέχρι σήμερον ἐπετεύχθη, ἰδιαίτερος μάλιστα ἐν ὧσιν τῆς ἐγγιζούσης Μεγάλης Ἑβδομάδος τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, τὸ κατανυκτικὸν κλίμα τῆς ὁποίας δὲν συνάδει πρὸς τὴν δημιουργίαν ἐντάσεως ἢ ὀξύτητος.

Ἐντολῇ καὶ Ἐξουσιοδοτήσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρωτ. 1323
Ἀριθμ. Διεκπ. 575

Ἀθήνησι τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 2001

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ Νόμου 590/1977 «*Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*», δημοσιεύομεν κατωτέρω «*Συμπληρωματικὸν Προκαταρκτικὸν Πίνακα*» Κληρικῶν προταθέντων διὰ τὴν ἐγγραφὴν των εἰς τὸν Κατάλογον τῶν πρὸς Ἀρχιερατείαν ἐκλογίμων ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ὑπὸ τοῦ Νόμου τασσομένης δεκαπενθημέρου προθεσμίας καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα.

Συμφώνως πρὸς τὴν παράγρ. 1 τοῦ ἄρθρου 20

τοῦ Νόμου 590/1977, κατὰ τῆς ἐγγραφῆς τῶν κατωτέρω προτεινομένων ὑποψηφίων δύναται νὰ ἀσκηθῇ παρ' οἴουδήποτε κληρικοῦ καὶ λαϊκοῦ ἔνστασις ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι οἱ προτεινόμενοι δὲν διαθέτουν τὰ πρὸς Ἀρχιερατείαν οὐσιαστικὰ ἢ τυπικὰ προσόντα.

Ἡ ἔνστασις αὕτη δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἴτε πρὸς τὸν οἰκεῖον Μητροπολίτην, εἴτε πρὸς τὴν Ἀρχιερατείαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ τὰ περαιτέρω.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΣ
ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ
ΔΙ' ΕΓΓΡΑΦΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΝ
ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΝ ΕΚΛΟΓΙΜΩΝ

1. Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κ. Θεολόγος Ἀποστολίδης τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.
2. Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀθανάσιος Κωτούλας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης.
3. Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἐπιφάνιος Σακελλαρίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου.

Ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
Ὁ Ἀρχιερατάρχης
Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

**ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΝΟΜΟΚΑΝΟΝΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ**

**ΤΟ ΕΠΙΤΡΕΠΤΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΗΔΕΥΣΕΩΣ
ΑΥΤΟΧΕΙΡΩΝ ΑΠΟ ΚΑΝΟΝΙΚΗΣ ΕΠΟΨΕΩΣ
(Γνωμοδότησις ¹)**

Ι. Ἡ μέχρι τοῦδε ἔρευνα

1. Ἡ μέχρι τοῦδε ἔρευνα ἐξ ἐπόψεως Κανονικοῦ Δικαίου περὶ τοῦ κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως εἰδικῶν περιπτώσεων αὐτοχείρων εἶναι οὐσιαστικῶς ἀνύπαρκτος. Καὶ ὅμως ἡ ἔρευνα τοῦ θέματος τούτου πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ τοὺς εἰδικούς, διότι εἶναι πολὺ σημαντικόν. Περαιτέρω, ὡς θὰ φανῇ κατωτέρω, ἡ σχέσις κανόνος καὶ ἐξαίρεσεων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου

Τοῦ Δρος **ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΕΠΑΜ.ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗ**
Ἀναπλ. Καθηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Δικηγόρου παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ

ἀνατρέπεται, φρονῶ, ἐν τῇ πράξει τόσον πολὺ, ὥστε αἱ κατ' ἐξαίρεσιν περιπτώσεις ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἀπὸ πλευρᾶς Κανονικοῦ Δικαίου νὰ ἀποτελοῦν τὸν κανόνα καὶ ὁ κανὼν νὰ ἀποτελῇ ἐν τῇ πράξει τὴν ἐξαίρεσιν. Τῷ ὄντι, ὡς διαλαμβάνομεν κατωτέρω, διὰ τοῦ 14ου ἱεροῦ Κανόνος τοῦ ἁγίου Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας (ἐφεξῆς: Τιμοθ. 14), ἐπικυρωθέντος ὑπὸ τοῦ 2ου Κανόνος τῆς λεγομένης Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (καθ' ἡμᾶς Ἑκτῆς) ἐτέθη ἡ ἀρχή, τ.ἔ. ὁ κανὼν τοῦ μὴ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοχείρων. Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Κανόνος προβλέπεται κατ' ἐξαίρεσιν τὸ ἐπιτρεπτόν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἐκφρενοῦς αὐτόχειρος μὴ ἔχοντος ἑαυτόν. Οὕτως ὑπὸ πολλῶν ἐπιστεύθη ὅτι ὁ κανὼν εἶναι τὸ μὴ ἐπιτρεπτόν τῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων καὶ ἡ ἐξαίρεσις ἀπὸ τοῦ κανόνος τούτου εἶναι ἡ κήδευσις αὐτῶν, ἐὰν εἶναι παράφρονες. Τὴν θέσιν ταύτην ἔχει καὶ ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1900, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἐν τῇ οἰκείᾳ παραγράφῳ, ἐνῶ

τὰ αὐτὰ ὑποστηρίζουν καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἐρευνητῶν, κυρίως εἰς γενικά ἐγχειρίδια Κανονικοῦ Δικαίου καὶ Ἐκκλησιατικοῦ Δικαίου, καθὼς καὶ τὰ ἐλάχιστα, ἀξιόλογα, ἀλλὰ σύντομα ἄρθρα περὶ τῆς ποινῆς τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως γενικῶς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα οὐδὲν ἐκτείνεται εἰς τὴν εἰς βάθος ἔρευναν τοῦ κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοχείρων. Ἡ μόνη ἐξ ἄλλου ἐκτενὲς σχετικὴ μελέτη καὶ ἔρευνα τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ ἡμῶν Ἡ. Βουλγαράκη, σπουδαιότατη καὶ λίαν χρήσιμος ἀπὸ πλευρᾶς συγκεντρώσεως πηγῶν ὕλικου, μὴ οὕσα ἔρευνα Κανονικοῦ Δικαίου, ἀστοχεῖ εἰς καίρια σημεία, κατὰ τε τὴν ἀφετηρίαν, τὴν ἀξιολόγησιν πολλῶν πηγῶν καὶ τὸ τελικὸν αὐτῆς πόρισμα. Ὁ συναισθηματικὸς δεσμός, ἡ μεγάλη ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη ἡμῶν πρὸς τὸν ἀείμνηστον Καθηγητὴν ἡμῶν εὐλόγως ἐδημιούργησαν εἰς ἐμὲ τὴν σκέψιν νὰ μὴ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ θέμα, ἢ ἔστω, μὲ τὰς ἀπόψεις αὐτοῦ. Ἡ σοβαρότης ὅμως τοῦ θέματος καὶ τὸ ἐπιβεβλημένον εἰς τὴν περίπτωσιν καθήκον, ὑποδειχθέν ἡμῖν χάριν τῆς ἀληθείας, οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Δογματικῶν καὶ Νομοκανονικῶν Ζητημάτων, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδούλου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔσχον σχετικὴν συζήτησιν, ἐνίκησαν τοὺς σχετικoὺς δισταγμοὺς ἡμῶν.

2. Ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς ἡμῶν Ἡ. Βουλγαράκης συνέγραψεν ἐν ἔτει 1992 τὴν μόνην ὑπάρχουσαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν καὶ καθ' ὅσον γνωρίζομεν καὶ ὀρθόδοξον χώρον γενικῶς, ἐκτενὴ εἰδικὴν (ad hoc) μελέτην, ἐξ 139 σελίδων ὑπὸ τὸν τίτλον «*Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*»². Ἡ μελέτη ὅμως αὐτή, δὲν εἶναι, ὡς ἐλέχθη ἄνωτέρω, μελέτη Κανονικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ μᾶλλον ποιμαντικοῦ-

εραποστολική τοποθέτησις τούτου ἐπὶ τοῦ πόνου τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτόχειρος.

Ὁ γνωστὸς διὰ τὴν καλοσύνην αὐτοῦ Καθηγητής, ὡς ὁ ἴδιος περιγράφει, ἔγραψε τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐξ ἀφορμῆς τοῦ πόνου συγγενῶν αὐτοκτονήσαντος, καὶ μὲ ἀφετηρίαν αὐτὸ τὸ συγκεκριμένον πραγματικὸν περιστατικόν, προσεπάθησε νὰ ἀνεύρῃ, πέραν τῆς ὑπαρχούσης μίαν «ἄλλην» «ἐναλλακτικὴν λύσιν» εἰς τὸ «πρόβλημα» τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως, μὲ τελικὸν σκοπὸν τὴν ἀνακούφισιν τῶν συγγενῶν κυρίως τῶν αὐτοκτονούντων. Ἡ ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς αὐτῆς ὁμῶς διερεῦνησις τοῦ συγκεκριμένου θέματος, δὲν εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη καὶ βεβαίως οὔτε λυσιτελής, διότι μεταθέτει τὸ πρόβλημα ἀπὸ τὴν οὐσίαν εἰς τὴν περιφέρειαν. Ἀποφεύγοντες τὰ ἄλλα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἐπίσης δὲν συμφωνοῦμεν πάντοτε, ἀρκούμεθα ἐδῶ εἰς τὴν παράθεσιν ὠρισμένων χαρακτηριστικῶν θέσεων τῆς ἐργασίας ταύτης, διὰ νὰ φανῇ ἐναργέστερον ἡ κατεύθυνσις πρὸς τὴν ὁποίαν κινεῖται καὶ αἱ βασικαὶ θέσεις αὐτῆς. Εἰδικώτερον εἰς τὴν ὡς ἄνω ἐργασίαν διατυπῶνται ἡ θέσις ὅτι «ἡ Ἐκκλησία, ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα μέχρι τώρα, διαθέτει ἀκόμη τὸ πρᾶγματι μεγάλο προνόμιο νὰ συναντᾷ κάθε ὁρθόδοξο Ἕλληνα τρεῖς φορὲς στὴ ζωὴ του, στὴ βάπτισιν, στὸ γάμο καὶ στὴν κηδεία»³ καὶ κρίνεται ὅτι ἂν εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις προβάλλῃ καλὸ παράδειγμα, θὰ ἐπιτύχῃ ἐν μέγα μέρος τῆς ἀποστολῆς Αὐτῆς, ἐνῶ θὰ συμβῇ τὸ ἀντίθετον, ὅταν «στὶς τρεῖς αὐτὲς εὐκαιρίες προσφέρει, ἕνα, ἔστω καὶ γιὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, κακὸ παράδειγμα»⁴. Μὲ αὐτὴν τὴν σκέψιν κρίνεται περαιτέρω ὅτι ἡ ἄρνησις ἐκκλησιαστικῆς ταφῆς τῶν αὐτοκτονούντων «ἀποτελοῦσε πάντοτε πρόβλημα γιὰ τὸ ἄμεσο περιβάλλον τοῦ νεκροῦ», πρόβλημα τῶν μελῶν τῆς ἐνορίας, ἐπειδὴ δὲν κατάρθωσαν νὰ προλάβουν τὴν αὐτοχειρίαν, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία διὰ τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα ἐλάμβανε προσεπάθει διὰ τῆς θέσεως Αὐτῆς περὶ τῆς μὴ κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων «νὰ περιστείλῃ ἢ νὰ μετριάσῃ τὸ κακὸ» τῆς αὐτοκτονίας⁵. Περαιτέρω ὑποστηρίζεται ὅτι ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας «διαβλέπει ἡ Ἐκκλησία ὅτι ὁ λόγος της γιὰ τὴν αὐτοκτονία δὲν μπορεῖ, ὅπως ἄλλοτε, νὰ λειτουργήσῃ θετικὰ γιὰ

τὸν μετριασμό τοῦ κακοῦ»⁶. Ἀντιθέτως, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα, πλὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως, ἄλλη «ἐναλλακτικὴ» ἢ «διαζευκτικὴ» λύσις «εὐπρεποῦς» κηδεύσεως τοῦ νεκροῦ, προκαλεῖται μεγάλος σκανδαλισμὸς τῶν συγγενῶν τοῦ νεκροῦ, εἰς τοὺς ὁποίους δημιουργεῖ πρόβλημα ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας ἡ ὁποία θέσις, ἀντιθέτως, δὲν δημιουργεῖ πρόβλημα εἰς τοὺς ὑποψηφίους αὐτόχειρας⁷. Τὸ ὅλον πρόβλημα ἐπιτείνεται ἐκ τοῦ ὅτι τοῦτο κατὰ κανόνα ἀντιμετωπίζεται ὑποκριτικῶς, δι' ἐκδόσεως ψευδῶν ὑπὸ ἱατρῶν πιστοποιητικῶν, διὰ τῶν ὁποίων πιστοποιεῖται, ὅτι ὁ αὐτοκτονήσας δὲν εἶχεν σώας τὰς φρένας καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ κήδευσις αὐτοῦ⁸. Μὲ τὰ δεδομένα αὐτὰ κρίνεται ὅτι ἡ ἄρνησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων «ἀντικρύζεται ὡς πράξη σκληρότητας» τῆς Ἐκκλησίας⁹. Κατόπιν τούτων καὶ ἄλλων παρατιθεμένων στοιχείων περὶ τῶν ὁποίων διαλαμβάνομεν εἰς τοὺς οἰκείους τόπους τῆς παρούσης γνωμοδοτήσεως, ἡ ὡς ἄνω ἐργασία εἰς τὸ «Ἀντὶ Ἐπιλόγου» τελευταῖον τμήμα αὐτῆς, ἀφοῦ ἀναφέρεται εἰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία διεκρίνετο «ἀπὸ μεγάλη θέληση καὶ ἀντίστοιχο θάρρος γιὰ νὰ ἀναμετρηθῇ μὲ προβλήματα πρὸς ἃ ἡ λύση τους ἀπαιτοῦσε ὑπέρβαση τῆς ἐντολῆς τοῦ ἀρχηγοῦ (βλέπε τὸν δεῦτερο γάμο μετὰ τὸ διαζύγιον), ἢ παραμερισμὸ τῶν συστατικῶν στοιχείων τοῦ βαπτίσματος (βλ. βάπτισμα αἵματος κ.λπ.), ἢ ἀνοχὴ σὲ περιθωριακὰς ἀνδρογυνικὰς σχέσεις (βλέπε «γάμο» δούλων, ἢ τὴν ἐκτὸς γάμου παλλακεία) ἢ τόλμη στὴ «συμβίωσιν» Χριστοῦ καὶ εἰδωλολατρείας (βλέπε μικτοὶ γάμοι)» καταλήγει εἰς τὸ τελικὸν συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἀποτελεῖ, ὅπως καὶ ὁ Ἰδρυτὴς Αὐτῆς, «παράδειγμα γιὰ νὰ βαδίζουμε στὰ ἴχνη της» καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὴν τὴν προοπτικὴν διατυπώνεται ἡ ἐλπίς ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταφῆς τῶν αὐτοκτονούντων ὅτι «ἡ Ἐκκλησία, πρὸς εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν ἀρχαία, θὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ μὲ βάση τὰ ἴδια κριτήρια πρὸς ἃ ἴσχυσαν καὶ στὰ πρῶτα της ἱστορικὰ βήματα»¹⁰.

3. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἡ λεπτομερὴς ἐνασχόλησις ἡμῶν μὲ τὰς ἀπόψεις αὐτὰς (τὰς ὁποίας βεβαίως δὲν ἀποδεχόμεθα), διότι μία τοιαύτη ἐνα-

σχόλησις θὰ μετέτρεπε τὴν παροῦσαν γνωμοδότησιν εἰς ἐκτενὴ Διατριβήν, ὅπερ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος. Κρίνω ἐν τούτοις ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ λεχθοῦν ἐνταῦθα τὰ ἀκόλουθα:

α) Ἀσφαλῶς καὶ ἡ κηδεία, ὅπως καὶ ἄλλαι ἐκκλησιαστικαὶ τελεταί, μυστήρια, συναθροίσεις κ.λπ. ἀποτελοῦν γεγονότα (δὲν ἐπιδοκιμάζω τὸν ὅρον «εὐκαιρίες») πρὸς ἄσκησιν σωστοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Τοῦτο ὅμως δὲν δύναται νὰ φθάνη μέχρις ἀνατροπῆς τῶν ἀποφασισθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, διὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν οἱ συγγενεῖς τοῦ αὐτόχειρος. Τὸ πρόβλημα τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτοκτονήσαντος, οἱ ὅποιοι προκεκίμενοι νὰ ἐπιτύχουν τὴν κήδευσιν αὐτοῦ, ἐπιχειροῦν τὴν ἐξαπάτησιν τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι οὔτε σημερινόν, οὔτε νέον. Ὁ Τιμόθ. 14, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται ἐκτενὴς λόγος κατωτέρω, ρητῶς διαλαμβάνει περὶ τοῦ ἐκφρενοῦς αὐτοκτονήσαντος τὰ ἀκόλουθα: «**Ὑπὲρ αὐτοῦ διακρίναι ὀφείλει ὁ κληρικὸς, εἰ τὸ ἀληθὲς ἐκφρενὴς ὢν πεποίηκε τοῦτο. Πολλάκις γὰρ οἱ διαφέροντες τῷ πεπονθότι, θέλοντες ἐπιτυχεῖν τῆς προσφορᾶς, καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχῆς, καταψεύδονται, καὶ λέγουσιν, ὅτι οὐκ εἶχεν ἑαυτόν**». Ἐκ τοῦ ἀποσπάσματος τούτου προκύπτει ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας ἦσαν γνωσταὶ περιπτώσεις συγγενῶν τοῦ αὐτοκτονήσαντος, οἱ ὅποιοι διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐκκλησιαστικὴν «προσφοράν» καὶ «εὐχὴν» ὑπὲρ αὐτοῦ, «πολλάκις», δηλαδὴ πολλὰς φορές, «καταψεύδονται», δηλαδὴ ψεύδονται ἀσυστόλως, λέγοντες, «**ὅτι οὐκ εἶχεν ἑαυτόν**». Εἰς τὸ σημεῖον λοιπὸν αὐτὸ δὲν ἔχουν ἀλλάξει τὰ πράγματα. Πάντοτε ἡ Ἐκκλησία ἐγνώριζε καὶ τὸν πόνον τῶν συγγενῶν καὶ τὴν ἀγωνίαν αὐτῶν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ἐφθάνεν ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ πόνου νὰ ὀδηγῇ ἀκόμη καὶ τοὺς πιστοὺς τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας εἰς τὸ νὰ καταψεύδωνται προκεκίμενου νὰ ἐπιτύχουν τὴν κήδευσιν τοῦ μὴ ἐκφρενοῦς αὐτόχειρος. Καὶ ὅμως ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐχώρησεν εἰς λύσιν ἱκανοποιητικὴν δι' αὐτούς. Ἀντιθέτως μάλιστα, ἐπειδὴ διεπίστωσεν ὅτι συνέβαινε τοῦτο ἐν τῇ πράξει καὶ μάλιστα πολλάκις, ἐθέσπισε κανόνα, τὸν Τιμοθ. 14 ἐπικυρωθέντα ὑπὸ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ περιθώρια κηδεύσεως προσώ-

πων, τὰ ὁποῖα ἠὺτοκτόνησαν καὶ δὲν συνέτρεχεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν δικαιολογητικὸς λόγος κατ' ἐξαίρεσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτῶν. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς προβάλλει τὸ ἐρώτημα: Δὲν ἐνδιεφέρετο οὔτε ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, οὔτε αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι διὰ τὸν πόνον τῶν συγγενῶν τοῦ νεκροῦ αὐτόχειρος; Ἐν ἄλλαις ἐξέσειν ἔσφαλε μήπως ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία νομοθετήσασα ὡς ἐνομοθέτησεν; Ἡ ἀπάντησις ἀσφαλῶς εἶναι ὅτι δὲν ἔσφαλε. Τότε διατὶ δὲν ὑπεχώρησεν εἰς τὸν πόνον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν συγγενῶν τῶν αὐτοχείρων; Ἡ ἀπάντησις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἱερῶν Κανόνων μόνον μία δύναται νὰ εἶναι: Διότι καὶ ἡ «ποινή» τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἔχει **σωτηριολογικὸν σκοπὸν** καὶ ἐπιβάλλεται διὰ τὸ μόνον ὄντως θανάσιμον ἁμάρτημα, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας εἶναι ἡ ἀμετανοησία (καν. 5 τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου). Περὶ τούτων ὅμως λέγονται τὰ δέοντα εἰς τὴν ἐπομένην παράγραφον.

β) Ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως εἶναι, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην, κατ' ἐξοχὴν πρόβλημα ὅχι μόνον τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτόχειρος καὶ τῶν πιστῶν ἐνοριτῶν, ἀλλὰ πρωτίστως καὶ κυρίως τοῦ πιστοῦ χριστιανοῦ, ὑποψηφίου αὐτόχειρος, θέμα μὲ τὸ ὁποῖον ἀσχολούμεθα ἐπίσης εἰς τὴν ἐπομένην παράγραφον.

γ) Ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως δὲν εἶναι καὶ οὔτε ὑπῆρξε ποτὲ πρᾶξις σκληρότητος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀναγκαῖον μέσον πρὸς πρόληψιν τῶν αὐτοκτονιῶν καὶ συνεπῶς πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ἀπωλείας τῆς ψυχῆς τῶν υποψηφίων αὐτοχείρων. Διὰ τοὺς ἰδίους τοὺς αὐτόχειρας ἢ μὴ κήδευσιν αὐτῶν κατ' οὐσίαν δὲν εἶναι ποινή, ἀλλὰ διαπιστωτικὴ πρᾶξις διὰ τῆς ὁποίας καὶ ἐπισήμως προβάλλεται ὅτι διὰ τῆς αὐτοκτονίας αὐτοῦ ὁ αὐτόχειρ ἐπετέλεσεν θανάσιμον ἁμάρτημα, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν μετενόησεν καὶ οὕτως αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔθεσεν ἑαυτὸν ἐκτὸς Ἐκκλησίας καὶ κολάζεται εἰς τὸν Ἄδην διὰ μείζονος κολάσεως. Ἐπ' αὐτοῦ μίαν ἐκ τῶν πολλῶν χαρακτηριστικῶν περιπτώσεων τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς Γραμματείας περιγράφουν τὰ (Ψευδο)κλημεντία. Εἰδικώτερον εἰς τὴν ιβ' Ὁμιλίαν τῶν (Ψευδο)κλημεντίων περιγράφεται γυνὴ ἐπαιτοῦσα, νὰ

λέγει εἰς τὸν Πέτρον, ὅτι ἐὰν εἶχε δύναμιν ψυχῆς θὰ ἠτοκτόνει: *«Εἰ γὰρ ἀνδρεῖον εἶχον φρόνημα, ἦν κρημνός, ἦν βυθός, ὅθεν ἐμαυτὴν ῥύψασα, τῶν ὀδυνόντων με παύσασθαι ἠδυνάμην κακῶν»*¹¹. Εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς νὰ αὐτοκτονήσῃ διὰ κρημνίσεως ἑαυτῆς, ἢ πνιγμοῦ, ὁ Πέτρος ἀπήντησε δι' ἐρωτήσεως: *«Τί οὖν; οἶε, γύναι, ὅτι πάντως οἱ ἀναιροῦντες ἑαυτοὺς κολάσεως ἀπαλλάσσονται, ἢ μήτι χεῖρονι κολάσει ἐν ᾧ αἱ τῶν οὕτως θνησκόντων ψυχαὶ περὶ τῆς αὐτοκτονίας κολάζονται»*¹³. Τὸ αὐτὸ χωρίον ἐν τινι μέτρῳ παραλλάσσον διασώζεται καὶ εἰς τὴν «Ἐπιτομὴν Κλημεντίων» ὡς ἀκολουθῶς: *«Τί οὖν; οἶε, γύναι, ὅτι πάντες οἱ ἀναιροῦντες ἑαυτοὺς κολάσεως ἀπαλλάσσονται, ἢ μήτι χεῖρονι κολάσει ἐν ᾧ αἱ τῶν οὕτως θνησκόντων ψυχαὶ τῆς αὐτοκτονίας χάριν κολάζονται»*¹³. Ἐκ τῶν συμφραζομένων σαφῶς προκύπτει ὅτι πρόκειται διὰ ρητορικὸν ἐρώτημα, διὰ τοῦ ὁποίου δηλοῦται ὅτι ὁ Πέτρος διδάσκει ὅτι οἱ αὐτοκτονοῦντες τιμωροῦνται εἰς τὸν Ἄδην μὲ μεγαλυτέραν κόλασιν, ἀκριβῶς ἕνεκεν τῆς αὐτοκτονίας τὴν ὁποίαν ἐπετέλεσαν. Πρόκειται συνεπῶς περὶ θέματος σωτηριολογικοῦ καὶ ὄχι ποιμαντικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτοκτονήσαντος. Ὁ αὐτοκτονῶν, ἢ ἄλλως αὐτοκτόνος, στερεῖται τῆς ψυχικῆς σωτηρίας. Τὰ μέτρα λοιπὸν τὰ ὁποῖα λαμβάνει ἡ Ἐκκλησία πρὸς πρόληψιν τοῦ κακοῦ εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι πρωτίστως καὶ κυρίως σωτηριολογικοῦ χαρακτῆρος καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῆς αὐτοκτονίας, ὡς ἐκθέτομεν ἐν τῇ ἐπομένῃ παραγράφῳ.

δ) Θεωροῦμεν ὅτι εἶναι **ἄκρως ἐπικίνδυνον** νὰ γίνεται λόγος δι' **«ὑπέρβασιν»** ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐντολῶν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν. Τοιαύτη ὑπέρβασις ἐκκλησιολογικῶς εἶναι ἀνεπίτρεπτος καὶ δὲν γίνεται. Ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀσκήσις ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας, συγκαταβάσεως καὶ ἐπιεικειᾶς πρέπει νὰ ἀσκῆται πάντοτε ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν, ἄλλως δὲν εἶναι ἐκκλησιαστικὴ οἰκονομία, ἀλλὰ παραβίασις τοῦ θεοῦ θελήματος καὶ συνεπῶς ἁμαρτία. Ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἐντὸς αὐτῶν τῶν πλαισίων ἐκρίνεν ὅτι ἔπρεπεν νὰ ἀσκήσῃ ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν, τὴν ἥσκησε, ἢ δίδει τὰ

πλαίσια ἀσκήσεως αὐτῆς. Τὸ συγκεκριμένον ζήτημα τῆς μὴ κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν συγγενῶν αὐτῶν, ἐκρίθη ὑπ' αὐτῆς καὶ κατὰ τὴν κρίσιν ταύτην δὲν δύναται νὰ γίνῃ οὔτε κατ' οἰκονομίαν ἐκκλησιαστικὴ κήδευσις εἰς τὸν αὐτοκτονοῦντα διὰ τὸν ὁποῖον δὲν συντρέχει εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν αὐτοῦ (in concreto) συγκεκριμένος λόγος, διὰ νὰ κηδευθῇ ἐκκλησιαστικῶς. Ἀντιθέτως ἀσκοῦσα ἐπιτρεπτῶς οἰκονομίαν κηδεύει καὶ πρέπει νὰ κηδεύῃ αὐτόχειρας διὰ τοὺς ὁποίους συντρέχει λόγος ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἢ πρᾶξις αὐτῶν δὲν εἶναι ἄδικος, ἢ καταλογιστὴ εἰς τὸν δράστην. Ἐκκλησιαστικὴν οἰκονομίαν δύναται ἐπίσης νὰ ἀσκήσῃ ἐπιτρεπτῶς ἡ Ἐκκλησία καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ κατ' οἰκονομίαν τὴν κήδευσιν τοῦ αὐτόχειρος καὶ εἰς περιπτώσεις ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ἂν συντρέχουν ἢ ὄχι λόγοι ἀσκήσεως οἰκονομίας εἰς συγκεκριμένην περίπτωσιν. Πάντα ταῦτα ὅμως δὲν προκύπτουν ἐκ τῆς «ὑπερβάσεως» θείας ἐντολῆς, οὔτε ἐξ ὑπερβάσεως τῶν ἱ. Κανόνων, ἀλλ' ἐκ τῆς ὁρθῆς ἐρμηνείας αὐτῶν ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει καὶ τὸ ἀληθὲς νόημα αὐτῶν. Αἱ πηγαὶ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως δὲν ἀλλάζουν οὔτε καταργοῦνται. Ἐπανερμηνεύονται ὅμως καὶ ἐφαρμοζοῦνται ὀρθότερον, ἐὰν προκύπτουν στοιχεῖα στηρίζοντα μίαν τοιαύτην ἐπανερμηνείαν καὶ ὀρθότεραν ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Καὶ τοῦτο, φρονῶ μετὰ βεβαιότητος, ὅτι συμβαίνει προκειμένου περὶ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων.

4. Οἱ ἱ. Κανόνες ὄχι ἀπλῶς ἐπιτρέπουν, ἀλλὰ, φρονῶ, ἐπιβάλλουν, ὡς ἐξαιρέσεις ἀπὸ τὸν κανόνα, τὴν ἐκκλησιαστικὴν κήδευσιν αὐτοχείρων εἰς πολὺ περισσότερας περιπτώσεις, ἀπὸ ὅσας μέχρι σήμερον δέχεται ἡ θεωρία καὶ ἡ πρᾶξις. Τολμῶ νὰ ὑποστηρίξω ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει ὅλων τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ ὄχι μόνον τοῦ Τιμοθ. 14, ὁ ὁποῖος κατ' ἐμὲ ἀντιμετωπίζει εἰδικὸν μόνον θέμα, αὐταὶ αἱ ἐξαιρέσεις ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοχείρων εἶναι τόσον πολλαί, ὥστε ὁ γενικὸς κανὼν ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως νὰ εὕρισκῃ ἐν τῇ πράξει ἐλάχιστον ἔδαφος ἐφαρμογῆς, δεδομένου ὅτι **σπάνια εἶναι αἱ περιπτώσεις αὐτοκτονούντων διὰ τοὺς ὁποίους, κατ' ὁρθὴν ἐφαρμογὴν τῶν Ἱερῶν Κανόνων,**

δὲν συντρέχει λόγος ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτῶν. Περὶ τοῦ ἐὰν εὐρισκόμεθα ἐν δικαίῳ διατυπῶντες τὴν θέσιν ταύτην, θὰ φανῇ ἐκ τῶν ἐν συνεχείᾳ ἀναπτυσσομένων.

II. Ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτὴρ τῆς «ποινῆς» τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως

5. Ὡς ἀλλαχοῦ¹⁴ ἐδείξαμεν, στηριζόμενοι εἰς τὴν διερεύνησιν τοῦ συνόλου τῶν ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἅπαντες ἀνεξαίρετως οἱ ἱεροὶ Κανόνες ἔχουν χαρακτῆρα πρωτίστως καὶ κυρίως σωτηριολογικόν, διότι κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἀλάθητον ἐτυμηγορίαν τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶναι κανόνες «*δι' ὧν ἀποστήσονται μὲν οἱ λαοὶ τῆς χειρόνος καὶ ταπεινότηρας διαγωγῆς, ἐπὶ δὲ τὸν κρείττονα καὶ ὑψηλότερον μεταθῶνται βίον*», ἢ κατ' ἄλλην διατύπωσιν, ἐθεσπίσθησαν «*πρὸς ψυχῶν θεραπείαν καὶ ἰατρειάν παθῶν*» καί: «*Τοῦτο δὲ φαρμῆ... τῆς σωτηρίας.. τῶν λαῶν προμηθεύμενοι*». Τὰ χωρία ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα, τὰ ὅποια παραθέτομεν ἐξαντλητικῶς ἀλλαχοῦ εἰς ἰδίαν παράγραφον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτῆρας τῶν ἰ. κανόνων*» ὠδήγησαν ἡμᾶς εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς θέσεως ὅτι, ἐπειδὴ τελικῶς ἡ τήρησις τῶν ἰ. κανόνων ὀδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τῶν χριστιανῶν, αἱ διατάξεις αὐτῶν κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἀποτελοῦν **σωτηριολογικὸν δίκαιον**¹⁵. Παράλληλως ἐν τούτοις ἐπεσημάναμεν ὅτι οἱ ἰ. κανόνες ἔχουν δευτερευόντως καὶ ποινικὸν χαρακτῆρα, διότι ἀπειλοῦν ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων αὐτούς. Συνοψίζοντες αὐτὰς τὰς δύο θέσεις ἐγράφομεν: «*Ὅλοι οἱ ἰ. κανόνες ἔχουν κυρίως σωτηριολογικὸν χαρακτῆρα. Ἐχουν ὁμως δευτερευόντως καὶ χαρακτῆρα ποινικόν, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἡ παράβασις αὐτῶν ἀπειλεῖται μὲ ἐκκλησιαστικὴν ποινὴν καὶ κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν μὲ ἐπιτίμιο*»¹⁶. Τὸ κυρίως λοιπὸν ζήτημα εἶναι ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτῆρ αὐτῶν.

6. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι καὶ ὁ ἐδῶ ἐξεταζόμενος Τιμοθ. 14, ὁ ὁποῖος διαλαμβάνει περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀντιμετωπίσεως αὐτόχειρος, μὴ εἰσαγομένης δι' αὐτὸν ἐξαιρέσεως, ἔχει καὶ αὐτὸς **πρωτίστως καὶ κυρίως σωτηριολογικὸν χαρακτῆρα καὶ δευτερευόντως ποι-**

νικόν. Καὶ ὁ μὲν ποινικὸς χαρακτῆρ αὐτοῦ προκύπτει ἐκ τῆς ἀπειλῆς τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως διὰ τὸν αὐτόχειρα, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἐκκλησιαστικὴ «ποινὴ» καὶ μάλιστα ἐπιβαλλομένη ἄνευ δίκης (*poena latae sententiae*), ἢ καθ' ἡμᾶς «διαπιστωτικὴ ποινὴ», διότι δι' αὐτῆς δὲν ἐπιβάλλεται εἰς τὸν αὐτόχειρα ποινὴ, ἡ ὁποία μεταβάλλει οὐσιαστικῶς τὴν κατάστασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ ποινὴ διὰ τῆς ὁποίας διαπιστοῦται οὐσιαστικῶς ὅτι διὰ τῆς πράξεώς του, ἐφ' ὅσον δὲν συντρέχουν ἀντίθετοι λόγοι, ἔθεσεν ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του ἐκτὸς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα ὀριστικῶς, ἐὰν ἀπέθανεν χωρὶς νὰ προλάβῃ νὰ μετανοήσῃ. Ἡ «ποινὴ» αὕτη, ὅπως καὶ πᾶσα ἄλλη ἐκκλησιαστικὴ ποινὴ, δὲν στρέφεται ἐναντίον τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτοκτονοῦντος, οὔτε ἐθεσπίσθη ποινὴ, διὰ νὰ τιμωρήσῃ τούτους δι' ἐκκλησιαστικὸν ἔγκλημα διὰ τὸ ὅποιον δὲν εἶχον συμμετοχικὴν δρᾶσιν (ἂν εἶναι συνυπαίτιοι τῆς αὐτοκτονίας τότε τιμωροῦνται καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸν Ἀγκύρ. 25), ἀλλὰ στρέφεται κατὰ παντὸς ὑποψηφίου αὐτοκτόνου. Οἱ συγγενεῖς δράστου ἐνὸς ἐγκλήματος, εἴτε τοῦ κοινοῦ δικαίου, εἴτε τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, πολλάκις πονοῦν καὶ ὑποφέρουν ἐξ αἰτίας τῶν εἰς τὸν δράστην τοῦτον ἐπιβαλλομένων κυρώσεων. Οὔτε ὅμως ὁ πολιτικὸς νομοθέτης, οὔτε ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἀπαλείφουν τὰς σχετικὰς ποινὰς χάριν τῶν συγγενῶν τοῦ δράστου. Ἐν προκειμένῳ ἡ ποινὴ τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως λειτουργεῖ ἐγκληματοπροληπτικῶς τόσον εἰς ἐπίπεδον γενικῆς προλήψεως, ὅσον καὶ εἰς ἐπίπεδον ἐιδικῆς προλήψεως. Διὰ τῆς πρώτης οἱ πολλοὶ γνωρίζοντες τὴν ὑπαρξίν τῆς ποινῆς ταύτης καὶ βλέποντες αὐτὴν ἐφαρμοζομένην εἰς τὴν προᾶξιν συνειδητοποιοῦν τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀποτρέπονται ἀπὸ τὴν αὐτοκτονίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπίπεδον ἐιδικῆς προλήψεως ὁ συγκεκριμένος ἐκάστοτε ὑποψήφιος δράστης αὐτοκτονίας σκεπτόμενος τὰς συνεπείας τῆς πράξεως αὐτοῦ ἀποτρέπεται ἀπὸ τῆς αὐτοκτονίας. Τὸ λεχθὲν ὅτι οὗτος δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπειλὴν αὐτῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς, εἶναι αὐθαίρετον συμπέρασμα στηριζόμενον εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι παρὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀπειλῆς αὐτῆς τῆς ποινῆς δὲν εἶναι ὀλίγοι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι αὐτοκτονοῦν. Μία

τοιαύτη ὁμως θέσις παραθεωρεῖ τὸ γεγονός ὅτι ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν δὲν αὐτοκτονεῖ, διότι φοβεῖται τὸν Θεὸν καὶ θεωρεῖ τὴν αὐτοκτονίαν ὡς ἁμαρτίαν. Ὁ πιστὸς χριστιανὸς θεωρεῖ τὰς δυσκολίας καὶ τὸν πόνον τῆς παρούσης ζωῆς ὡς δοκιμασίας, αἱ ὁποῖαι τὸν βοηθοῦν νὰ συνειδητοποιήσῃ τὸ πρόσκαιρον καὶ φθαρτὸν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ βελτιούμενος ἀναλόγως νὰ σωθῇ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ πιστὸς χριστιανὸς δὲν αὐτοκτονεῖ, ἢ ὡς αὐτοκτονεῖ, τὴν ὥραν τῆς αὐτοκτονίας αὐτοῦ δὲν λειτουργεῖ ὡς καλὸς χριστιανός. Περὶ τούτου ὁμως δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ λεχθῶν περισσότερα. Συμπερασματικῶς πάντως βάσει τῶν ἀνωτέρω κρίνομεν ὅτι ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτήρ τῶν περὶ αὐτοκτονίας ἱερῶν κανόνων εἶναι ἀναμφίβολος καὶ ὅτι αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κήδυσιν διατάξεις ἀποτελοῦν καὶ αὐταὶ μέσον πρὸς σωτηρίαν τῶν πιστῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἐνδιαφέρεται ἡ Ἐκκλησία καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τηρῶνται, ἂν δὲν συντρέχῃ κανονικὸς λόγος σχετικῆς ἐξαιρέσεως.

III. Ἡ ἀρχὴ τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοχείρων

7. Ὁ μοναδικὸς ἱερὸς Κανὼν, ὁ ὁποῖος ρητῶς καὶ ἀμέσως προβλέπει διὰ τοὺς αὐτοκτονοῦντας τόσον τὴν γενικὴν ἀρχὴν τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοχείρων, ὅσον καὶ ἐξαιρέσιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν εἶναι ὁ Τιμοθ. 14. Πρὸ πάσης ἄλλης συνεπῶς διερευνήσεως τοῦ θέματος τοῦ ἐπιτρεπτοῦ ἢ μὴ τῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοχείρων, κρίνω σκόπιμον τὴν παράθεσιν ὁλοκλήρου τοῦ κειμένου τοῦ Κανόνος τούτου, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ κατ' ἀρχὴν τιμωρητοῦ τῆς αὐτοχειρίας¹⁷, ἀλλὰ καὶ τὴν βάσιν καὶ τὴν ἀφετηρίαν, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν σειρᾶς ἐξαιρέσεων, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔγιναν μέχρι σήμερον ἀντικείμενον ἐνδελεχοῦς ἐρεῦνης. Τοῦτο ἴσως διότι δὲν ἡσχολήθη τις ἐρευνητικῶς καὶ εἰς βάθος μὲ τὸ ἐρώτημα, ἐὰν αἱ ὑπὸ τοῦ Κανόνος τούτου ἀναφερόμεναι περιπτώσεις εἶναι ἀποκλειστικαὶ καὶ ἀποτελοῦν κλειστὸν ἀριθμὸν (numerus clausus) πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν, ἢ ἀποτελοῦν ρύθμισιν ἐξ ἀφορμῆς συ-

γκεκριμένης περιπτώσεως καὶ περιέχουν διατάξεις σημαντικὰς βεβαίως, ἀλλ' οὐχὶ ἐξαντλητικὰς τοῦ θέματος. Ἡ ἐρευνα εἰς βάθος τοῦ σημείου τούτου, εἶναι, φρονῶ, ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, πρὸς ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ θέματος τοῦ κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Ὅθεν καὶ ἐφεξῆς κατ' ὁ μέτρον κρίνομεν ἀναγκαῖον πρὸς θεμελίωσιν τῆς τελικῆς ἡμῶν γνώμης ἐπὶ τοῦ τεθέντος ἡμῖν ἐρωτήματος, προβαίνομεν εἰς τὴν διερεύνησιν τοῦ κανόνος τούτου, τοῦ ὁποῖου τὸ κείμενον ἔχει ὡς ἀκολούθως:

«Ερώτησις Ι΄

Ἐάν τις μὴ ἔχων ἑαυτὸν χειρίσῃται, ἢ κηρίση ἑαυτόν, εἰ γίνεται προσφορὰ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ οὐ;

Ἀπόκρισις

Ὑπὲρ αὐτοῦ διακρίναι ὀφείλει ὁ κληρικὸς, εἰ τὸ ἀληθὲς ἐκφραγῆς ὧν πεποιήκε τοῦτο. Πολλὰ - κες γὰρ οἱ διαφέροντες τῷ πεπονθότι, θέλοντες ἐπιτυχεῖν τῆς προσφορᾶς, καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχῆς, καταφεύδονται, καὶ λέγουσιν, ὅτι οὐκ εἶχεν ἑαυτόν. Ἐνίστε δὲ ἀπὸ ἐπηρείας ἀνθρώπων, ἢ ἄλλως πως ἀπὸ ὀλιγορίας πεποιήκε τοῦτο καὶ οὐ κατὰ προσφορὰν ἐπάνω αὐτοῦ γενέσθαι αὐτο - φονευτῆς γὰρ αὐτοῦ ἐστὶ. Δεῖ οὖν πάντως τὸν κληρικὸν μετ' ἀκριβείας ἐρευνῆσαι, ἵνα μὴ ὑπὸ κριμα πέσῃ»¹⁸.

8. Ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Τιμοθ. 14 προκύπτει κατ' ἀρχὴν ὡς γενικὸς κανὼν Κανονικοῦ Δικαίου, ὅτι ὁ αὐτοκτονῶν δὲν κηδεύεται, ἐκτὸς ἐὰν συντρέχῃ εἰς τὸ πρόσωπόν αὐτοῦ λόγος ἐπιτρέπων τὴν κατ' ἐξαιρέσιν κήδυσιν αὐτοῦ. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν ὑπάρχει διαφωνία μεταξὺ τῶν εἰδικῶν, οἱ ὁποῖοι ὁμοφώνως διδάσκουν ὅτι ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως στηρίζεται εἰς τὸν Τιμοθ. 14. Διὰ τὴν ὁμόφωνον αὐτὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν, ἣν ὑποστηρίζομεν καὶ ἡμεῖς ἤδη ἀπὸ τοῦ 1978 καὶ ἐξῆς, θεωροῦμεν τὸ θέμα λελυμένον καὶ ἀρκούμεθα ἀντὶ ἄλλης ἀποδείξεως ἢ ἀναπτύξεως νὰ παραπέμψωμεν εἰς τὰ σχετικῶς ἤδη γραφέντα τῶν ἐξῆς ἔργων: Ἀρχιμ. Ἀποστόλου Χριστοδούλου, *Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1896, σελ. 459, D. A. Petrakakos, *Die Toten im Recht*, Leipzig 1905, σελ. 90επ. 112 επ., 166, Νικοδήμου Μίλας, *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν*

Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Μελετίου Ἀποστολοπούλου), Ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 977, Κ. Ράλλη, *Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 185έπ., Νικολάου, Μητροπολίτου Ἑρμοπόλεως, *Ἡ αὐτοκτονία ἀπὸ ἱστορικῆς, θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως*, Ἀλεξάνδρεια 1934, Ἀρχιμανδρίτου Ἱερωνύμου Κοτσώνη (ἀργότερον Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος), *Σημειώσεις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Β' (1960), σελ. 78, Π. Παναγιωτάκου, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον αὐτοῦ*, τόμ. Γ' *Τὸ Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 208, ὑποσ. 3, 232έπ., 543, Α. Χριστοφιλοπούλου, *Ἑλληνικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*, Ἀθήναι 1965², σελ. 236, 275, 279 καὶ 292, Χ. Χατζοπούλου, *Τὸ πρόβλημα τῆς αὐτοχειρίας*, Ἀθήναι 1969, σελ. 173-184, Κ. Μουρατίδου, *Κανονικὸν Δίκαιον*, Πανεπιστημικαὶ Παραδόσεις, Ἀθήναι 1975, σελ. 259, Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος (διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ)*, Ἀθήναι 1978, σελ. 606-615, Πρωτοπρ. Εὐδ. Μαντζουνέα, *Ἐκκλησιαστικὸν Ποινικὸν Δίκαιον*, Ἀθήναι 1979, σελ. 234έπ., 244, Ι.Θ. Παναγοπούλου, «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ κήδευσις τῶν αὐτοχειρῶν», ἐν: *Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον. Μελέται - ἄρθρα - γνωμοδοτήσεις - σχόλια ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Νομολογίας*, Ἀθήναι 1980, σελ. 621-624, Γ.Α. Πουλῆ, «Ἡ στέρηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κήδευσης», *Ἀρμενόπουλος*, 38 (1984), σελ. 272-278, Σπ. Τρωιάνου, *Παραδόσεις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἀθήνα - Κομοτηνὴ 1984², σελ. 359, 421, Π. Χριστινάκη, *Τὰ ὑποκειμενικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀδίκου κατὰ τοὺς ἰ. Κανόνες*, Ἀθήνα 1986, σελ. 176έπ., Ν. Ἑμμανουηλίδη, *Τὸ δίκαιον τῆς ταφῆς στὸ Βυζάντιον*, Ἀθήνα 1989, σελ. 40έπ., 50έπ., Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 34έπ., Π. Χριστινάκη, *Θέματα Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἀθήνα 1993, σελ. 176έπ., Ι. Κονιδάρη, *Ἑγχειρίδιο Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἀθήνα - Κομοτηνὴ 2000, σελ. 221 καὶ 224, Π. Μπούμη, *Κανονικὸν Δίκαιον*, Ἀθήνα 2000, σελ. 242. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων προκύπτει

ὅτι σύσσωμος ἡ θεωρία δέχεται τὸ κατ' ἀρχὴν τιμωρητὸν τῆς αὐτοκτονίας διὰ τῆς «ποινῆς» τῆς στέρησεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτοκτονούντος, ἐὰν δὲν συντρέχῃ λόγος ἐξαιρέσεως ἀπὸ τῆς ποινῆς ταύτης.

9. Λεκτέον ἀκόμη ὅτι ὑπὸ τοῦ Τιμοθ. 14 προβλέπονται ρητῶς περιπτώσεις αὐτοκτονίας, αἱ ὁποῖαι συνεπάγονται στέρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτόχειρος. Αὗται εἶναι περιπτώσεις μὴ ἐκφρενῶν, οἱ ὁποῖοι ἠὲτοκτόνησαν «ἀπὸ ἐπηρείας ἀνθρώπων», «ἢ ἄλλως πως ἀπὸ ὀλιγορίας πεποιήκασιν τοῦτο». Καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς περιπτώσεις ὁ Τιμοθ. 14 ρητῶς ἐπιτάσσει διὰ τὸν αὐτοκτονούντα δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους «ὅτι οὐ χρὴ προσφορὰν ἐπάνω αὐτοῦ γενέσθαι αὐτοφονευτῆς γὰρ ἑαυτοῦ ἐστι». Ὑπὸ τὰ δεδομένα αὐτά, εἶναι σαφὲς ὅτι διὰ τοῦ «ἄλλως πως» τοῦ Κανόνος δηλοῦται ὅτι ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἐπιβάλλεται καὶ δι' ἄλλους λόγους, ἀναλόγου βαρύτητος. Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ἤδη κατὰ τὸ 1978 εἰς τὴν Διδακτορικὴν ἡμῶν Διατριβὴν, ἐρευνῶντες τὰ τῆς ἀποπείρας τῆς αὐτοκτονίας, κατ' ἀξιολόγησιν τοῦ Τιμοθ. 14, ἐγράφομεν ὅτι δι' αὐτοῦ «διαγράφονται, φρονούμεν, ἀπλῶς τὰ πλαίσια, ἢ τὰ ὅρια τοῦ τιμωρητοῦ καὶ ἀτιμωρήτου τῆς ἀποπείρας, οὕτως: 1) Ἐάν τις ἐκφρενῆς ὢν ἠὲτοκτόνησεν ἢ ἀπεπειράθη τοιοῦτόν τι εἶναι συγγνωστός, καὶ 2) Δὲν συγχωρεῖται, ὅστις ἠὲτοκτόνησε, καίπερ σώας τὰς φρένας ἔχων, «ἀπὸ ἐπηρείας ἀνθρώπων ἢ ἄλλως πως ἀπὸ ὀλιγορίας»¹⁹. Ρητῶς ἀκόμη ἐκ τῆς τότε ἐρέυνης ἡμῶν ἐδέχθημεν ὅτι: «Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκραίων, θὰ ἐλέγομεν, θέσεων κεῖνται, φρονούμεν, πλεῖστοι ὅσαι περιπτώσεις καὶ πλεῖστοι λόγοι αὐτοκτονίας, οἵτινες δὲν καλύπτονται ἀπὸ τὴν 14ην ἀπόκρισιν τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας»²⁰. Περὶ τῶν περιπτώσεων τούτων διαλαμβάνονται τὰ δέοντα κατωτέρω εἰς τὰς οἰκείας παραγράφους.

10. **Πρὸ τοῦ Τιμοθ. 14** διὰ τὴν στέρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων ὑπάρχουν μαρτυρίαι, ἀναγόμεναι μέχρι τῆς Κ. Διαθήκης. Ἐκ τούτων ἀρχοῦμεθα ἐδῶ εἰς τὰ ἀκόλουθα ἐνδεικτικὰ ἐπὶ τοῦ θέματος:

α) **Ἡ Καινὴ Διαθήκη:** Εἰς τὴν Κ. Διαθήκην

δὲν ὑπάρχει, φρονῶ, οὔτε γενική, οὔτε εἰδική (ad hoc) ρύθμισις τοῦ θέματος τῆς κηδεύσεως ἢ μὴ τῶν αὐτοκτονούντων. Τὴν ἀκριβῶς ἀντίθετον θέσιν διευτύπωσεν προσφάτως ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς ἡμῶν Ἡ. Βουλγαράκης, ὁ ὁποῖος στηριζόμενος εἰς τὰ χωρία: Πράξ. 16, 22, 5, 1-11, 8, 2, 9, 37 ἐπ., Α' Κορ. 5, 1-5, Β' Κορ. 2,6-8,11, 11,30-34, Ἰω. 8,21,24, καὶ Ἀποκ. 9,6, τὰ ὁποῖα παραθέτει καὶ ἐρμηνεύει σχετικῶς²¹, καταλήγει εἰς τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα: **«Μετά τὴν μεγάλη αὐτὴ παρέκβαση σὲ παρεμφερῆ θέματα μὲ τὴν αὐτοκτονία, ἐν - σχύεται, νομίζουμε, περισσότερο τὸ ἐνδεχόμενο ὅτι στὴν ἐποχὴ τῆς Κ. Διαθήκης δὲν πρέπει νὰ ὑπῆρχε ἄρνηση ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας γιὰ μιὰ κάποια μορφή παροχῆς ἐξοδίας συμπαρ - στάσεως στοὺς αὐτόχειρες»**²². Ἡ θέσις αὕτη εἶναι, φρονῶ, ἀβάσιμος, διότι τὰ ἀνωτέρω χωρία τῆς Κ.Δ. δὲν στηρίζουν μία τοιαύτην θέσιν. Οὐδὲν ἐκ τούτων ἀναφέρεται εἰς τὴν αὐτοκτονίαν, οὔτε βεβαίως εἰς τυχὸν ἐπιβολὴν ἢ μὴ ποινῆς κατὰ τοῦ αὐτοκτονούντος. Τὰ χωρία αὐτὰ ἀναφέρονται εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας, τοῦ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου καὶ τῆς Ταβιθά, τοῦ αἰμομίκτου τῆς Κορίνθου, καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν ἐπιθυμούντων νὰ ἀποθάνουν λόγῳ τῶν δεινῶν τὰ ὁποῖα θὰ ζήσουν, ἀλλὰ ὁ θάνατος αὐτῶν δὲν ἐπέρχεται καὶ τέλος τῶν εἰς τὴν Κόρινθον ἀναξίως μεταλαμβάνοντων τῆς Θ. Εὐχαριστίας καὶ ἀποθανόντων. Εἰς οὐδεμίαν τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων ὑπῆρξε γεγονός, ἢ πρᾶξις αὐτοκτονίας, καὶ συνεπῶς ὁρθῶς δὲν ἐτέθη θέμα στερέσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτῶν.

β) Τὸ μόνον γεγονός αὐτοκτονίας εἰς τὴν Κ. Διαθήκην εἶναι ἡ αὐτοκτονία τοῦ **Ἰούδα** τοῦ Ἰσκαριώτου, ἡ ὁποία ἀναφέρεται ἀπλῶς εἰς ἄλλην παράγραφον ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ ἀναλύεται. Πάντως οὔτε ἡ ἀνάλυσις αὐτῆς δύναται νὰ στηρίξη τὴν ἀντίθετον πρὸς τὴν ἡμετέραν ἄποψιν θέσιν. Ἀντιθέτως μάλιστα τὰ σχετικὰ χωρία τῆς Κ.Δ. παρέχουν σημαντικὰς ἐνδείξεις ὅτι ὁ Ἰούδας οὐδεμιᾶς ἔτυχεν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἢ ἄλλης εὐχῆς, προσφορᾶς ἢ τιμῆς ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο προκύπτει μετὰ βεβαιότητος, φρονῶ, ἐκ τῶν σχετικῶν χω-

ρίων τοῦ Κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου καὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Κατὰ τὴν λιτὴν καὶ ὄχι λεπτομερῆ σχετικὴν περιγραφὴν τοῦ Ματθ. 27, 1 ἐπ. μετὰ τὴν ἀπόφασιν τῶν Ἀρχιερέων νὰ προκαλέσουν τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν παράδοσίν Του εἰς τὸν Πιλάτον, ὁ Ἰούδας **«μεταμελήθει»** προσῆλθεν εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ ὡμολόγησεν ὅτι ἡμάρτησε **«παραδούς αἷμα ἁθῶν»**, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δυνηθῇ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπειλουμένην θανατικὴν καταδίχην. Τότε ἔρριπεν εἰς τὸν ναὸν τὰ ἀργύρια τῆς προδοσίας αὐτοῦ, **«ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγατο»** (Ματθ. 21, 5). Τὰ ἀργύρια αὐτά, ἐπειδὴ ἦσαν **«τιμὴ αἵματος»**, δὲν τὰ ἔβαλαν οἱ Ἀρχιερεῖς εἰς τὸν κορβανᾶν, ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἠγόρασαν τὸν ἀγρὸν τοῦ Κεραμέως **«εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις»**, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ ἀγρὸς αὐτὸς ὠνομάσθη **«ἀγρὸς αἵματος»**. Ἀπὸ τὴν περιγραφὴν αὐτὴν οὐδεμία συμπαράστασις τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προκύπτει ὑπὲρ τοῦ αὐτοκτονήσαντος Ἰούδα. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸ Πράξ. 1, 17 ἐπ. γίνεται καὶ πάλιν ἀναφορὰ εἰς τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ Ἰούδα ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ματθίου, εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Εἰδικώτερον ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ἀναφερόμενος εἰς τὸν Ἰούδα, ἀφοῦ ἐτόνισεν ὅτι αὐτὸς ἐγένετο ὁδηγὸς εἰς τοὺς συλλαβόντας τὸν Ἰησοῦν, προσέθεσεν περὶ τοῦ Ἰούδα: **«οὗτος μὲν οὖν ἐκτίσαστο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας καὶ πρηγῆς γενόμενος ἐλάκησεν μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ· καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμάχ, τοῦτ' ἐστὶν χωρίον αἵματος, γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν· γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ, τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω ἕτερος»** (Πρ. 1, 17-20). Ἐξ αὐτῶν οὐδεμία ὑπὲρ τοῦ αὐτοκτονήσαντος Ἰούδα ἐξόδιος συμπαράστασις, ἢ εὐχή, ἢ προσφορὰ τῶν Ἀποστόλων προκύπτει. Μᾶλλον τὸ ἀντίθετον φαίνεται νὰ ἴσχυσε, διότι ἐὰν οἱ Ἀπόστολοι εἶχον ἐνταφιάσῃ τὸν Ἰούδα, ἢ εἶχον παράσχη οἰανδήποτε ἐξόδιον συμπαράστασιν εἰς αὐτόν, τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ μνημονεύηται εἰς τὰς Πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἀντιθέτως καὶ μετὰ τὴν αὐτοκτονίαν

αὐτοῦ, ἀναφέρουν ὅτι **«ἐκτῆσατο»** χωρίον **«ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας αὐτοῦ»** καὶ ὅτι ἐξεχύθησαν τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἔξω, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ ἀπαγχονισμοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοῦ ὅτι ἔμεινεν ἄταφος, μέχρις οὗ ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ λόγον τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν, ἤνοιξε τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ἐξεχύθησαν ὅλα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἔξω, χωρὶς καὶ πάλιν νὰ ἐνδιαφερθῇ τις διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταφήν αὐτοῦ. Τὸ ἄνοιγμα τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐκχυσὶς ἔξω τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ κατανοοῦνται καλλίτερον, ἐὰν ἡ πτώσις αὐτοῦ ἐγένετο, ὅτε τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶχεν ἀρχίσει νὰ σήπεται, ἢ ἐὰν τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἐξεχύθησαν μετὰ τὴν ἀρξαμένη σήψιν τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τὰ ἀνωτέρω πρέπει νὰ συμπληρωθοῦν καὶ διὰ τῆς διαπιστώσεως τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ματθίου εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἰούδα, ὅτι ὁ τελευταῖος ἐγκατέλειπε διὰ παραβάσεως τὴν διακονίαν αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθη **«εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον»**. Ἀφοῦ ὅμως ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἐπορεύθη ὁ Ἰούδας ἦτο «ἴδιος», τοῦτο ἐξ ἀντιδιαστολῆς σημαίνει ὅτι δὲν ἦτο ὁ κοινὸς τόπος τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἄλλως ὅτι εἶναι τόπος ἐκτὸς Αὐτῆς. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα χωρία τῆς Κ.Δ. δὲν παρέχουν μόνον ἢ ἀπὸ κοινοῦ βάσιν πρὸς στήριξιν οἰασδήποτε θέσεως περὶ ἐπιτρεπτοῦ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εὐχῶν ὑπὲρ τῶν αὐτοκτονούντων εἰς τὴν Κ.Δ., παρὰ τὸ ὅτι ὡς πραγματικὸν γεγονὸς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀποτρέπει τὸν δεσμοφύλακά του ἀπὸ τὴν αὐτοκτονίαν, ὅταν ὁ τελευταῖος, νομίζων ὅτι ὁ φυλακισθεὶς εἰς Φίλιππους Ἀπόστολος εἶχε δραπετεύσει. Τὴν κρίσιμον ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δεσμοφύλαξ ἦτο ἑτοιμος νὰ αὐτοκτονήσῃ διὰ μαχαίρας ὁ Ἀπόστολος ἐφώναξεν εἰς αὐτόν: **«μηδὲν πράξῃ σεαυτῷ κακόν»** (Πρ. 16, 28). Τὸ περιστατικὸν τοῦτο δεικνύει τὴν ἄμεσον ἀποδοκιμασίαν ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τῆς αὐτοκτονίας καὶ τὸν ρητὸν χαρακτηρισμὸν ταύτης ὡς κακοῦ. Περαιτέρω τὰ ἀνωτέρω ὑφ' ἡμῶν λεχθέντα περὶ τοῦ Ἰούδα ἐν συσχετισμῷ καὶ πρὸς τὴν δογματικὴν ἀξιολόγησιν τοῦ σώματος ἡμῶν ὡς ναοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ σαφοῦς χωρίου, ὅτι ὁποῖος φθείρει

αὐτὸν τὸν ναόν, δηλαδὴ τὸ σῶμα αὐτοῦ, «φθερεῖ αὐτὸν ὁ Θεός», ἀποτελοῦν σοβαρὰς ἐνδείξεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς αὐστηρᾶς ἀντιμετωπίσεως τῶν αὐτοκτενούντων, ὥστε βασίμως νὰ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς αὐστηρότητος ὑλοποίησιν ἀπετέλεσεν ἀργότερον καὶ ὁ Τιμοθ. 14, καὶ ἡ ἐπικύρωσις αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, περὶ τῶν ὁποίων λέγονται τὰ δέοντα κατωτέρω εἰς τὰς οἰκείας θέσεις.

γ) Ἡ ὑπὸ τοῦ ἀεμνήστου Καθηγητοῦ ἡμῶν Ἡ. Βουλγαράκη ὑποστηριχθεῖσα ἂποψις ὅτι κατὰ τὸν Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ πολλοὶ πτωχοὶ χριστιανοὶ εὐρέθησαν εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἀπὸ πλευρᾶς βιοπορισμοῦ, **«ὥστε ἀπεφάσισαν τὴν ἀφαίρεση τῆς ἰδίας τους ζωῆς»**²³, ὁδηγηθέντες **«ἀπὸ τὴν φεβρὰν ἀνέχειαν πὺν ζοῦσαν σὺν νὰ ἐπιλέξουν τὸ θάνατο ἀπὸ τὴν παράταση τῆς ζωῆς τους»** δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀλήθειαν. Τὰ χωρία εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται τόσον εἰς τὸ λατινικὸν κείμενον, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν, ὡς ἔχει αὕτη εἰς τὴν ἐκδοσὶν τῆς ΒΕΠΕΣ, δὲν ὁμιλοῦν διὰ χριστιανούς αὐτοκτονούντας, ἀλλὰ ἀορίστως διὰ πάντα ἄνθρωπον, δυνάμενον νὰ αὐτοκτονήσῃ μὴ ὑποφέρων τὴν πενίαν καὶ δυστυχίαν αὐτοῦ καὶ προτρέπει τοὺς χριστιανούς νὰ βοηθοῦν πάντα τοιοῦτον ἄνθρωπον καὶ ὄχι μόνον τοὺς χριστιανούς. Διὰ τὸ θέμα τῆς κηδεύσεως ἢ μὴ αὐτοκτονούντων χριστιανῶν οὐδεὶς λόγος γίνεται εἰς τὸν Ποιμένα τοῦ Ἑρμᾶ. Συνεπῶς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀβάσιμον καὶ τὸ τελικὸν συμπέρασμα διὰ τοὺς ὡς ἄνω δῆθεν χριστιανούς αὐτοκτονούντας ὅτι: **«Ἡ συμπεριφορὰ τους αὐτῇ πρὸς νὰ προβλημάτισε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης»**²⁴. Τοιοῦτος προβληματισμὸς δὲν ὑπῆρξεν καθ' ὅσον γνωρίζομεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ἐνθα δὲν μαρτυροῦνται περιστατικὰ αὐτοκτονίας χριστιανῶν λόγῳ πτωχείας κατ' αὐτὴν τὴν περιόδον καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν προκύπτει ἀπὸ τὰ συγχεκκριμένα κείμενα τοῦ Ποιμένος τοῦ Ἑρμᾶ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προκύπτει μόνον ἡ ὑποχρέωσις τῶν χριστιανῶν νὰ βοηθοῦν πάντα πτωχὸν ἄνθρωπον, εὐρισκόμενον εἰς δυσχερῆ θέσιν ἐπιβιώσεως²⁵.

δ) **Παχώμιος**: Ὡς ἐπεσήμανεν ἤδη ὁ ἀεμνή-

στος Καθηγητὴς Ἡ. Βουλγαράκης²⁶, ἡ πρώτη γνωστὴ μαρτυρία περὶ στερήσεως ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως εἰς αὐτόχειρα προέρχεται ἀπὸ τὸν τρίτον²⁷ καὶ τέταρτον βίον²⁸ τοῦ Παχωμίου. Ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τῆς περιγραφῆς τοῦ αὐτοῦ συμβάντος εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς βίους προκύπτουν τὰ ἀκόλουθα πραγματικὰ περιστατικά: Κάποιοι ἄνθρωποι, ῥάπτῃς κατὰ τὸ ἐπάγγελμα, εὗρέθη, ζητῶν ἐργασίαν, ἔξω ἀπὸ τὴν μονὴν, τῆς ὁποίας Ἡγούμενὴ ἦτο ἡ ἀδελφὴ τοῦ Παχωμίου καὶ Πνευματικὸς τῆς Μονῆς ὁ ἴδιος. Τὸν ἄνδρα αὐτὸν συνήντησε τυχαίως μία νεαρὰ ἐκ τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὸν Θεὸν παρθένων τῆς Μονῆς, ἡ ὁποία εἶχε ἐξέλθει διὰ ἰδικήν της ὑπόθεσιν. Ἐρωτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ῥάπτου, ἐὰν ὑπῆρχε δυνατότης νὰ τοῦ δοθῇ ἐργασία σχετικὴ μὲ τὸ ἐπάγγελμά του, ἡ παρθένος ἀπήντησε ἀρνητικὰ, λέγουσα ὅτι ἡ Μονὴ εἶχε τοὺς ἰδικούς της ῥάπτας. Μία ἄλλη ἐν τούτοις μοναχὴ, ἰδοῦσα ἀπὸ ἀπόστασιν τὴν συνάντησιν αὐτήν, ἐσυκοφάντησε τὴν πρώτην ὅτι ἐπρόκειτο περὶ αἰσχροῦς συναντήσεως, καὶ ἐπέτυχε νὰ γίνῃ πιστευτὴ ὑπὸ μέρους τῆς ἀδελφότητος. Ἡ συνέχεια τῆς περιγραφῆς κατὰ τὸν τρίτον βίον τοῦ Παχωμίου ἔχει ὡς ἀκολουθῶς: *«Αὐπηθεῖσα δὲ ἐκείνη ὡς τοιαύτην ὑποστᾶσα συκοφαντίαν, τὴν μηδὲ εἰς ἔννοιαν αὐτῆς ἐλθοῦσαν καὶ μὴ ἐνέγκασα τὸ πρᾶγμα ἔβαλεν ἐαυτὴν εἰς τὸν ποταμὸν λάθρα καὶ ἐτελεύτησεν οὕτως»*²⁹. Κατὰ τὸν τέταρτον ἐξ ἄλλου βίον τοῦ Παχωμίου τὸ αὐτὸ σημεῖον ἔχει ὡς ἀκολουθῶς: *«Ἡ οὖν συκοφαντηθεῖσα σφόδρα δηγθεῖσα τὴν καρδίαν καὶ μὴ ἐνεγκοῦσα μηδὲ τὸ ψευδὲς τῆς ὀυπαρᾶς κατηγορίας, ἐξελθοῦσα λαθραῖως εἰς τὸν ποταμὸν ἔρριπεν ἐαυτὴν καὶ οὕτω τὸν βίον κατέστρεψεν»*³⁰. Ἡ περίπτωσις εἶναι σαφής: Ἡ μοναχὴ παρθένος δὲν ἦτο παράφρων, ἀλλὰ ἐθίγη πολὺ ἐπειδὴ ἐσυκοφαντήθη καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἠτύχτη. Τὰ πραγματικὰ περιστατικὰ ὅμως ἐμφανίζουν καὶ δευτέραν αὐτοκτονίαν. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἡ μοναχὴ, ἡ συκοφαντήσασα τὴν πρώτην, μετενόησε διὰ τὸ ἄδικον κακὸν τὸ ὁποῖον προεκάλεσε, ἀλλὰ ἀντὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξιλέωσιν εἰς τὴν μετάνοιαν, τὴν ἐξομολόγησιν, τὰ δάκρυα καὶ τοὺς στεναγμούς, περιῆλθεν εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἠτύχτη καὶ αὐτὴ δι' ἀπαγχονισμοῦ. Λίαν παραστατικῶς ἐν προκει-

μένῳ ὁ τρίτος βίος τοῦ Παχωμίου διαλαμβάνει: *«Εἰς συναίσθησιν δὲ ἐλθοῦσα ἡ συκοφαντήσασα καὶ ἐωρακυῖα ὅτι ἀπὸ πονηρίας ἐσυκοφάντησε καὶ τὸ ἄλλος τοῦτο εἰργάσατο τῇ ἀδελφότητι, λαβοῦσα ἐαυτὴν ἀπήγξατο καὶ αὐτὴ μὴ ἐνεγκοῦσα τὸ πρᾶγμα»*³¹. Συναφῶς καὶ ὁ τέταρτος βίος τοῦ Παχωμίου ὑπογραμμίζει ὅτι τὴν αὐτοκτονίαν τῆς πρώτης μοναχῆς *«γνοῦσα ἡ συκοφαντήσασα καὶ συνείσα ὡς αὐτὴ γένοιτο τῇ παρθένῳ τῆς ἀδίκου ἀπολαΐας αἰτία, δέον διὰ μετανόιας καὶ ἐξαγορεύσεως καὶ δακρύων καὶ στεναγμῶν τὸ παῖσμα ἰάσασθαι· ἡ δὲ εἰς ἀπόγνωσιν, φεῦ, ἐμπίπτει καὶ τὴν αὐτὴν τῇ συκοφαντηθείσῃ ὀλιγοψυχίαν σχοῦσα ἡ ἀθλία βρόχων ἀψαμένη ἐκ τοῦ εὐθέως ἀπήγξατο»*³². Ἐδῶ σαφέστατα ἡ αἰτία τῆς αὐτοκτονίας τῆς δευτέρας παρθένου-μοναχῆς ἦσαν αἱ τύψεις, τὰ ὁποῖα εἶχε, διότι προεκάλεσε τὸν ἄδικον θάνατον τῆς πρώτης μοναχῆς. Τὰ πραγματικὰ αὐτὰ περιστατικὰ ἔχουν μεγίστην σημασίαν τόσον διὰ τὴν τελικὴν ἀξιολόγησιν τῶν δύο αὐτῶν αὐτοκτονιῶν, ὅσον καὶ διὰ τὸ θέμα ἡμῶν γενικώτερον. Τὴν τελικὴν κρίσιν τῶν δύο συγκεκριμένων αὐτοκτονιῶν ἔκανε ὁ Παχώμιος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀρμοδίως ἀπηρθύνθησαν αἱ λοιπαὶ μοναχαὶ περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ Παχώμιος ὑπῆρξε κατηγορηματικὸς: Ἀπηγόρευσε τὴν ἐκκλησιαστικὴν κηδεῖαν καὶ διὰ τὰς δύο αὐτοκτονήσασας μοναχάς. Κατὰ τὸν τρίτον βίον τοῦ Παχωμίου *«Αὐτῇ γὰρ δὲ ταῦτα τῷ μεγάλῳ»* (οὕτως ὡς συνάγεται σαφῶς ἐκ τῶν συμφραζομένων χαρακτηρίζεται ὁ Παχώμιος) *«αἱ λοιπαὶ παρθένοι καὶ ἐκέλευσε τούτων μηδεμιᾶς προσφορὰν ἐπιτελεσθῆναι»*³³. Καὶ ὁ τέταρτος βίος τοῦ Παχωμίου διαλαμβάνει σχετικῶς: *«Τούτων δὲ εἰς ἀκοὰς ἐλθόντων τῷ μεγάλῳ πατρί, ἐκεῖνος καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐαυτὰς διαχειρισμένων κατὰ τῶν, μηδετέρας μὲν τούτων προσφορὰν ἐπιτελεσθῆναι ἐκέλευσε»*³⁴, ἐνῷ ἐπετίμησε καὶ τὰς μοναχάς, αἱ ὁποῖαι παρέλειψαν νὰ ἐλέγξουν τὸ ἀναληθὲς τῆς συκοφαντίας. Εἶναι σαφές ὅτι ἡ πρώτη αὐτὴ μαρτυρία περὶ στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως πέραν τῆς ἀξίας, τὴν ὁποῖαν ἔχει λόγῳ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς, ἔχει καὶ ἰδιαίτεραν σημασίαν διότι εὗρίσκεται ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ πρὸς τὸν μετὰ ὀλίγας δεκαετίαις Τιμοθ. 14, διότι

ἀποδεικνύει ὅτι τὸ «*ἢ ἄλλως πως*» τούτου ὑποδηλώνει καὶ ἄλλους τρόπους αὐτοκτονίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλεται ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Ἐδῶ ἔχομεν δύο διαφορετικούς τρόπους ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκτονοῦντος διὰ κρημνίσεως ἢ μαχαίρας. Εἶναι ἢ διὰ πνιγμοῦ εἰς ποταμὸν αὐτοκτονία τῆς πρώτης μοναχῆς καὶ ἢ δι' ἀπαγχονισμοῦ τῆς δευτέρας. Ἀλλὰ καὶ οἱ λόγοι αὐτοκτονίας ἐδῶ, ἐντασσόμενοι ἐπίσης εἰς τὸ «*ἢ ἄλλως πως*» τοῦ Τιμοθ. 14, εἶναι ἡ λύπη ἐκ συκοφαντίας διὰ τὴν πρώτην αὐτοκτονήσανσαν καὶ αἱ τύψεις διὰ τὴν δευτέραν. Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν θεωροῦνται οὔτε λόγοι ἄρσεως τοῦ ἀδίλου τῆς πράξεως τῆς αὐτοκτονίας, οὔτε λόγοι ἄρσεως τοῦ καταλογισμοῦ, οὔτε λόγοι συγγνώμης. Συνεπῶς καὶ ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ἡ αὐτοκτονία εἶναι «τιμωρητέα» ἀνεξαρκήτως τρόπου, ἢ μέσου τελέσεως αὐτῆς. Κατόπιν τούτων κρίνομεν ὅτι παρὰ τὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία νομοθετεῖ μόλις τὸν 4ον αἰῶνα ρητῶς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων, ἐν τῇ πράξει ἡ αὐστηρὴ ἀντιμετώπισις αὐτῶν, ἔστω εἰς τοπικὸν ἐπίπεδον, πρέπει νὰ θεωρηθῇ βεβαία. Συναφῶς καὶ ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Ἡ. Βουλγαράκης, ἐκτιμῶν τὸ σύνολον τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἠρεύνησε, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα: «*Ἡ ἄρνησις τῆς Ἐκκλησίας νὰ συνοδεύει μὲ ἐξοδιστικὰς ἐνέργειαι τοὺς αὐτόχειρες πρέπει νὰ ἀποτελοῦσε ἀρχαία παράδοσις. Ἄν ὅμως ἡ παράδοσις αὕτη ἐφθάνε μέχρι τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους δὲν εἶναι ἐξακριβομένο*»³⁵. Δι' ἡμᾶς τοῦλάχιστον ἡ περίπτωσις τοῦ Ἰούδα, ὡς ἀνεπτύξαμεν ἀνωτέρω, εἶναι παράδειγμα βεβαίας μὴ ταφῆς καὶ κηδεύσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων.

11. Μετὰ τὸν Τιμοθ. 14 καὶ καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἤτοι μέχρι καὶ τὸ 787 δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἢ Κανὼν, ρυθμίζων τὸ θέμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων.

12. Μετὰ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους ἡ σημαντικώτερη μαρτυρία περὶ τῆς καθιερωμένης ἤδη ποινῆς τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως εἰς αὐτοκτονοῦντα εἶναι, φρονῶ, αὕτη τοῦ περὶ τὸ 826 θανόντος Θεοδώρου Στουδίτου. Οὗτος εἰς ἐπιστολὴν αὐτοῦ τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει

«Λαυρεντίῳ τέκνῳ» περιγράφει τὸ ἀκόλουθον λίαν ἐνδιαφέρον διὰ τὸ θέμα ἡμῶν πραγματικὸν περιστατικόν³⁶. Ἐν τῇ κωμοπόλει τῶν Ἀντισάρων «*ἐτελέσθη δράμα*», τὸ ὁποῖον προεκλήθη «*ἐκ τοῦ πονηροῦ δαίμονος*». Εἰδικώτερον **ἠὲ αὐτοκτόνησεν** δι' ἀπαγχονισμοῦ ὁ **υἱὸς τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀθανασίου**, ὃν ὁ Θεόδωρος Στουδίτης ἀποκαλεῖ ἀδελφὸν καὶ ὑπογραμμίζει τὸν μεγάλον στεναγμὸν ὅλων καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Στουδίτου. Ὁ «ἀπαγχονισθεὶς» ἂν καὶ ἦτο σημαῖνον πρόσωπον μὲ ἀξίαν καὶ ἰκανότητος καὶ θέσιν καὶ περιουσίαν καὶ χωρὶς κανένα πρόβλημα, ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον «*τηλικούτον κακὸν ἀπεργάσασθαι ἀγχόνῃ χρησάμενος*»³⁷. Εἰς τὴν συνέχειαν, ἀφοῦ ὁ Θεόδωρος Στουδίτης ἐκφράζει καὶ πάλιν θλίψιν καὶ ὀδύνην, δίδει τὴν πληροφορίαν, ὅτι, ὅπως ἐδήλωσεν εἰς αὐτὸν ὁ παραλήπτης τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ Λαυρέντιος, ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως ἐδείκνυνον μεγάλην ἀποστροφὴν πρὸς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ αὐτοκτονήσαντος, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, ὥστε ἀπέφευγον ἀκόμη καὶ νὰ ἐγγίζουσιν τούτους, ἢ νὰ προβαίνουν εἰς δανεισμὸν ἄρτου ἀπὸ αὐτοῦς. Ὁ Θεόδωρος Στουδίτης ὅμως δὲν κάμπτεται ἀπὸ τὸ δράμα τῶν συγγενῶν, οἱ ὅποιοι μετὰ μεγάλης ὀδύνης «*θρηνοῦσιν τὸν Ἰουδοτέλειστον*», καὶ «*ἐκστασιν ἐξέστησαν ἀφορήτου θλίψεως, καὶ ζητοῦσι παράκλησιν*»³⁸. Ἐπικρίνει δριμύτατα τὴν κακὴν συμπεριφορὰν τῶν «συγχωριανῶν» τοῦ αὐτοκτονήσαντος πρὸς τοὺς οἰκείους τούτου, ὅμως ρητῶς ἀρνεῖται, παρὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, τὴν «*προσφορὰν*» καὶ «*λειτουργίαν*» ὑπὲρ τοῦ αὐτοκτονήσαντος: «*Προσφορὰ μὲν γὰρ καὶ λειτουργία ὑπὲρ αὐτοῦ οὐ θέμις γίνεσθαι πάντῃ*»³⁹. Διὰ τοὺς συγγενεῖς προτείνει ἀγαθοεργίας καὶ διὰ τοὺς «συγχωριανοὺς» νὰ κοινωνοῦν μετὰ τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτοκτονήσαντος. Εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀπαγχονισμοῦ ζητεῖ νὰ τοποθετηθῇ σταυρός, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ τόπος δὲν μιαίνεται ἐκ τῆς αὐτοκτονίας. Τὰ ἀνωτέρω δεικνύουν ὅτι καὶ κατὰ τὸν Θεόδωρον Στουδίτην κριτήριον πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ αὐτοκτονοῦντος δὲν εἶναι καὶ οὔτε πρέπει νὰ εἶναι ὁ πόνος καὶ ἡ θλίψις τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἡ παιδαγωγία πρὸς σωτηρίαν τῶν πιστῶν καὶ ἀποφυγὴν τῆς αὐτοκτονίας. Περαιτέρω εἰς τὸν **Νομοκάνονα** εἰς **ΙΔ'** τί-

τλους τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἀναγινώσκουμεν ἐπὶ τοῦ θέματος ἡμῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα: *«Πῶς γίνεται προσφορά ὑπὲρ τοῦ ἑαυτὸν ἀνελόντος, Τιμοθέου ιδ'»*⁴⁰. Τὴν θέσιν τοῦ Τιμοθ. 14 ἀκολουθεῖ εἰς σύντομον σχόλιον αὐτοῦ εἰς τὸν Κανόνα τοῦτον καὶ ὁ Βαλσαμών, ὁ ὁποῖος, ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἐκ μικροψυχίας, ἢ ἐξ ἐπιτηρείας ἀνθρώπων, ἢ ἄλλως πως αὐτοκτονοῦντα, ἀρνεῖται τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκκλησιαστικὴν προσφορὰν ἐπαγόμενος: *«ὑπὲρ γὰρ τοῦ τοιούτου οὐ δεῖ οὔτε εὔχεσθαι, οὔτε προσφέρειν, ὅτι αὐτοφονευτὴς ἐστὶ»*⁴¹. Συναφῶς καὶ ἡ γνωστὴ *«Σύννομις»* τῶν ἱ. Κανόνων διαλαμβάνει: *«Υπὲρ τοῦ ἀνελόντος ἑαυτὸν οὐκ ἔστι προσφορά, εἰ μὴ ταῖς ἀληθείαις ἔκφρων ᾖ»*⁴². Εἰς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν κινούμενον καὶ τὸ Πηδάλιον σχολιάζει (διατηρεῖται ἡ ὀρθογραφία τοῦ Πηδαλίου): *«Μερικαῖς φοραῖς δὲ θανατόνει τινὰς τὸν ἑαυτὸν του, ἢ ἀπὸ κἁμμίαν βλάβην καὶ ὀχλησιν ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἀπὸ ὀλιγοψυχίαν καὶ λύπην ὑπερβολικὴν, ἢ ἄλλην κἁμμίαν ἀφορμὴν, θέλωντας καὶ ἔχοντας τὸν νοῦν του ὑγιᾶ, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ γένη λειτουργία καὶ μνημόσυνον, ἐπειδὴ καὶ ἐστάθη αὐτὸς τοῦ ἑαυτοῦ του φονεύς»*⁴³.

IV.

**Τὸ «ἐκφρενὲς» τοῦ αὐτοκτονοῦντος
ὡς λόγος ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς
κηδεύσεως αὐτοῦ.**

13. Τὸ «ἐκφρενὲς» τοῦ αὐτόχειρος ἀποτελεῖ λόγον κατ' ἐξάίρεσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοῦ, ἢ ἄλλως λόγον ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοῦ. Ἡ ἐξάίρεσις αὐτὴ ρητῶς προβλέπεται ἐκ τοῦ ὡς ἄνω Τιμοθ. 14, ὁ ὁποῖος σαφῶς ἐπιβάλλει εἰς τὸν κληρικόν, ὁ ὁποῖος καλεῖται νὰ κηδεύσῃ τὸν αὐτοκτονήσαντα, νὰ ἐξετάσῃ, ἐὰν ᾖτο ἀληθῶς «ἐκφρενής», ὅταν ἠυτοκτόνησεν. Ἡ σχετικὴ διατύπωσις τοῦ ἱ. Κανόνος: *«Υπὲρ αὐτοῦ διακρίναι ὀφείλει ὁ κληρικός, εἰ τὸ ἀληθὲς ἐκφρενὲς ὢν πεποίηκε τοῦτο»* εἶναι τόσον σαφές, ὥστε καὶ ἐνταῦθα σύσσωμος ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἐδέχθη, ὅτι ὁ ὄντως «ἐκφρενής» αὐτόχειρ κηδεύεται ἐκκλησιαστικῶς. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀντὶ ἄλλης ἀποδείξεως περὶ τῆς ὁμοφώνου σχετικῆς γνώμης

παραπέμπομεν εἰς τὰ αὐτὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα παραθέσαμεν ἀνωτέρω εἰς τὴν § 8. Ἐνταῦθα ἀρκοῦμεθα νὰ ὑπογραμμίσωμεν κάτι, τὸ ὁποῖον ἴσως ὡς αὐτονόητον δὲν ὑπογραμμίζεται δεόντως. Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν χρόνον τοῦ «ἐκφρενοῦς». Τὸ ἐκφρενὲς τοῦ δράστου αὐτοκτονίας διὰ νὰ ἀποτελῇ λόγον κατ' ἐξάίρεσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοῦ πρέπει νὰ ὑφίσταται κατὰ τὸν χρόνον τῆς αὐτοκτονίας. Ἡ φράσις *«εἰ τὸ ἀληθὲς ἐκφρενὲς ὢν πεποίηκε τοῦτο»*, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν ἡ μετοχὴ «ὢν», θεωρηθῇ ὡς χρονικὴ, ἢ αἰτιολογικὴ, δηλώνει τὴν ὑπαρξιν τοῦ «ἐκφρενοῦς» τοῦ δράστου, ὅταν *«πεποίηκε τοῦτο»*, δηλαδή κατὰ τὴν ὥραν τῆς πράξεως. Τοῦτο ἔχει ὅλως ἰδιαίτεραν σημασίαν διὰ τὰς περιπτώσεις «ἐκφρενοῦς» ἀσθενοῦς, ὁ ὁποῖος ἐμφανίζει καὶ διαστήματα ἐχεφροσύνης. Εἶναι γνωστόν, ἐκ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοιούτων «φωτεινῶν διαλειμμάτων ἐχεφροσύνης», ἐφ' ὅσον ἀποδεικνύονται ἀρμοδίως κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ψυχιατρικῆς, ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ συνάψῃ ἐγκύρως δικαιοπραξίας, ἀκόμη καὶ γάμον. Ἴσως ἐκ τούτου θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ θέσις ὅτι δὲν πρέπει νὰ κηδευθῇ ἐκκλησιαστικῶς ὁ ἐκφρενής, ὁ αὐτοκτονῶν κατὰ τὴν διάρκειαν ἐνὸς τοιούτου «φωτεινοῦ» διαλειμματος. Τοιαύτη ὁμως θέσις δὲν θὰ ἐλάμβανε ὑπ' ὄψιν τὸ εὐμετάβλητον τῆς ψυχοπαθολογικῆς καταστάσεως ἐνὸς τοιούτου «ἐκφρενοῦς» καὶ τῆς δημιουργίας ἐκ τούτου ἐνὸς «τεκμηρίου» φρενοβλαβείας αὐτοῦ, ἢ τουλάχιστον ἀμφιβολίας πραγματικῆς περὶ τοῦ ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς αὐτοκτονίας αὐτοῦ ᾖτο «ἐκφρενής», ἢ εὐρίσκετο ἐν διαλείμματι ἐχεφροσύνης. Ἐπὶ ὑπάρξεως ὁμως τοιαύτης ἀμφιβολίας πρέπει κατὰ τὰ εἰδικῶς κατωτέρω εἰς τὴν § 26 ἐκτιθέμενα νὰ κηδευθῇ.

V.

**Τὸ «μὴ ἔχειν ἑαυτὸν» τοῦ αὐτοκτονοῦντος
ὡς λόγος ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς
κηδεύσεως αὐτοῦ.**

14. Ὁ «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» αὐτόχειρ κατὰ τὸν Τιμοθ. 14, κηδεύεται ἐκκλησιαστικῶς. Ἡ ὑπὸ πολλῶν ταύτισις τοῦ «μὴ ἔχοντος ἑαυτὸν» πρὸς τὸν «ἐκφρενὴ», ἥτοι τὸν παράφρονα, δὲν εἶναι

ὀρθή. Εἰδικώτερον «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει συνειδήσιν τῶν πραττομένων. Ὁ παράφρων, ὡς γνωστόν, δὲν ἔχει συνειδήσιν τῶν πραττομένων. Συνεπῶς πᾶς παράφρων, πᾶς «ἐκφρενής», εἶναι ταυτοχρόνως καὶ «μὴ ἔχων ἑαυτὸν». Δὲν συμβαίνει ὅμως ἀναγκαίως καὶ τὸ ἀντίστροφον, δηλαδή πᾶς «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» δὲν εἶναι ἀναγκαίως καὶ παράφρων. Συνεπῶς τὸ «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» τοῦ Τιμοθ. 14 εἶναι ἔννοια εὐρύτερη ἀπὸ τὸ «ἐκφρενής» τοῦ αὐτοῦ Κανόνος. Ὑπάρχουν δηλονότι ἄνθρωποι «μὴ ἔχοντες ἑαυτὸν», χωρὶς ἐν τούτοις νὰ εἶναι ἐκφρενεῖς. Τῷ ὄντι, ὡς ἤδη ἀπὸ τοῦ 1978 ἐδέχθημεν, ὁ δρᾶστης δὲν πράττει ἐν ποινικῇ ἐννοίᾳ καὶ συνεπῶς δὲν ἐγκληματαί εἰς πᾶσαν περίπτωσιν πλήρους ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. Οὕτω διεθνῶς ὡς εὐρισκόμενοι ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως ἢ ἄλλως ὡς μὴ ἔχοντες συνειδήσιν τῶν πραττομένων θεωροῦνται οἱ εὐρισκόμενοι εἰς κατάστασιν βαθέος ὕπνου (ὑπνοβάται), ἀναισθησίας, ἐπιληψίας κ.λπ.⁴⁴ Εἰς μίαν τοιαύτην κατάστασιν δρῶν τις εἶναι ἀσφαλῶς «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» διότι εὐρίσκεται ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως, δὲν εἶναι ὅμως «ἐκφρενής», ἥτοι ψυχοπαθής. Οὕτως, ἐὰν τις ὑπνοβάτης, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπνοβασίας αὐτοῦ, ρίψη ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ διαμερίσματος αὐτοῦ, εὐρισκόμενου εἰς ὄροφον πολυκατοικίας, ἢ οἰκίας εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τούτου ἀποθάνῃ, πρέπει νὰ κηδευθῇ ἐκκλησιαστικῶς, διότι ἂν καὶ μὴ ψυχοπαθής, «οὐκ εἶχεν ἑαυτὸν», δηλαδή δὲν εἶχε συνειδήσιν τῶν πράξεων αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνεργείας του, διὰ τῆς ὁποίας ἔρριπεν ἑαυτὸν κάτω καὶ ἀπέθανεν ἐκ τούτου. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν οὐδέποτε ἠρνήθη τὴν κηδεῖαν προσώπων ἀπωλεσάντων τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τοιαύτην ἀπάλειψιν τῆς συνειδήσεως αὐτῶν. Τὴν αὐτὴν ἀντιμετώπισιν ὀρθῶς ἐπιδεικνύει καὶ εἰς περιπτώσεις πλήρους ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως ἐπὶ ἀσθενοῦς, ὅστις ἄνευ συνειδήσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων, ὑπὸ τὴν ἐπιρριαν ὑψηλοῦ πυρετοῦ, δημιουργοῦντος παραλήρημα, πλήρους ἀναισθησίας κ.λπ. ἀφαιρεῖ δι' ἰδίας κινήσεως εἰς στιγμήν, καθ' ἣν οὐδεὶς προσέχει τοῦτον, ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἐτοποθετήθη εἰς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν κρατήσῃ εἰς τὴν ζωὴν μέχρι νὰ

ἀναλάβῃ τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καὶ νὰ βελτιωθῇ ἢ κατάστασις τῆς υἰείας αὐτοῦ. Ἐὰν ἐκ τῆς τοιαύτης ἀφαιρέσεως προκαλέσῃ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἢ Ἐκκλησία πρέπει νὰ τὸν κηδεύσῃ ἐκκλησιαστικῶς (καὶ αὐτὸ πράττει εἰς τὴν πράξιν) διότι οὗτος προεκάλεσε τὸν θάνατον αὐτοῦ «μὴ ἔχων ἑαυτὸν», δηλαδή μὴ ἔχων συνειδήσιν τῶν πραττομένων. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ λεχθῇ καὶ διὰ πάντα ἄλλον καταστρέφοντα τὴν ζωὴν του, ἢ προκαλοῦντα τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ἐν οἰαδήποτε καταστάσει πλήρους ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως. Πότε ὑπάρχει πλήρης ἀπάλειψις τῆς συνειδήσεως εἶναι ἀσφαλῶς θέμα πραγματικὸν ἐκάστης συγκεκριμένης περιπτώσεως. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, φρονῶ, ὅτι τὸ «μὴ ἔχων ἑαυτὸν» καὶ τὸ «οὐκ εἶχεν ἑαυτὸν» τοῦ Τιμοθ. 14, ἐρμηνευόμενα ὀρθῶς κατὰ τὰ ἀνωτέρω καλύπτουν πᾶσαν περίπτωσιν αὐτόχειρος, ἐνεργοῦντος ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, ὀφειλομένης εἰς οἰονδήποτε ἀνυπαίτιον λόγον, ἥτοι λόγον διὰ τὸν ὁποῖον δὲν εὐθύνεται ὁ δρᾶστης, λόγον διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπάρχει οὔτε *actio libera in causa*, ἥτοι ἐλευθέρᾳ ἐν τῇ αἰτίᾳ πράξης. Διότι ἐπὶ περιπτώσεως καθ' ἣν τις εὐρίσκεται ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν περιῆλθεν ἐξ ἰδίας ὑπαιτιότητος, ὅτε εἶχεν συνειδήσιν τῶν πραττομένων (ὡς ἐπὶ παραδείγματι συμβαίνει ἐπὶ εὐρισκόμενου ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως λόγῳ πλήρους μέθης, τὴν ὁποίαν προεκάλεσε σκοπῶς ὁ ἴδιος), ἐνδέχεται νὰ δημιουργηθῇ πρόβλημα μὴ κηδεύσεως αὐτοῦ, ἐὰν «ἐμέθυσεν» πιστεύων ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος πλήρους μέθης θὰ ὀδηγήσῃ ἑαυτὸν εἰς τὸν θάνατον. Οὕτως, π.χ. ἐὰν τις ἀποφασίσῃ νὰ αὐτοκτονήσῃ καὶ μὴ εὐρίσκων τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος νὰ πράξῃ τοῦτο, ἔχων συνειδήσιν τῶν πραττομένων, ἀνέρχεται εἰς λίαν ἀπόκρημνον τόπον, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἡ κάθοδος εἶναι ἀδύνατος διὰ τελούντα ἐν πλήρει μέθῃ καὶ ἐκεῖ καταναλίσκων τὴν ἀπαιτούμενην ποσότητα οἴνου περιέχεται εἰς κατάστασιν πλήρους μέθης καὶ παραπατῶν κρημνίζεται καὶ ἀποθνήσκει. Περί τῶν προθέσεων δὲ αὐτοῦ νὰ ἐνεργήσῃ οὕτως ἄφησεν καὶ σχετικὸν ἐπιβεβαιωτικὸν σημεῖωμα. Ἐνταῦθα, παρὰ τὴν ὑπαρξιν πλήρους ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεώς του κατὰ τὴν ὥραν τῆς πτώσεώς του, εἶναι δυ-

νατὸν νὰ κριθῇ ὡς αὐτοκτονήσας, ἐὰν τελικῶς ἐτέλεσεν ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισεν, ἐνῶ εἶχε συνειδήσιν τῶν πραττομένων καὶ κατὰ τὸ ἐν τῷ νῷ σχέδιον αὐτοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀντὶ ἄλλου τρόπου αὐτοκτονίας (δι' ὅπλου, μαχαίρας κ.λπ.), ἐπέλεξε αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Συμπερασματικῶς κατὰ ταῦτα δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν ἀποψιν ὅτι ἐπὶ πλήρους ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως τοῦ αὐτόχειρος κατὰ τὴν ὥραν τῆς αὐτοχειρίας αὐτοῦ εἶναι ἐπιτρεπτή ἡ ἐκκλησιαστικὴ κηδεύσεως τούτου ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν περιήγαγεν σκοπίμως καὶ ὑπαιτίως εἰς τοιαύτην κατάστασιν τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀκριβῶς διὰ νὰ καταστρέψῃ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὴν ζωὴν αὐτοῦ.

15. Τὰ ἀνωτέρω ἐνισχύονται, φρονοῦμεν, ἀπὸ πραγματικὰ περιστατικὰ τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίσθηκαν ἀναλόγως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει. Χαρακτηριστικὸν τοιοῦτον περιστατικὸν συνέβη εἰς τὸ κλίμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας κατὰ τὸ α' ἡμισυ τοῦ 4ου αἰῶνος. Μοναχὸς τις εὕρισκόμενος εἰς κατάστασιν «ἐκστάσεως» ἐγκατέλειπε τὸν χώρον ἀσκήσεως αὐτοῦ καὶ κατόπιν περιπλανήσεως κατέληξεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Πανός: *«καὶ οὕτω μετὰ χρόνον ἐκστατικὸν ὄντα ἔρριπεν αὐτὸν εἰς τὸν ὑποκαυστήρα τοῦ βαλανείου καὶ ἐκάει»*⁴⁵. Τὸ περιστατικὸν αὐτὸ ἀνέφερεν ὁ Παχώμιος διδάσκων τοὺς περὶ αὐτὸν μοναχοὺς. Δεδομένου ὅμως ὅτι ὁ Παχώμιος ἐκοιμήθη τὸ ἔτος 346, τὸ ἔτος αὐτὸ ἀποτελεῖ χρόνον ante quem συνέβη αὕτη ἡ αὐτοχειρία. Ἡ ἐπιλογὴ αὐτῆς ἐνταῦθα ἐγένετο διότι δὲν ἀπέχει πάρα πολὺ ἀπὸ τὸν Τιμόθεον Ἀλεξανδρείας (379-385), ὁ ὁποῖος προφανῶς ἐγνώριζε τὸ περιστατικὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει χώραν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ παλαιότερον. Ἀκόμη ὅμως μεγαλυτέραν σημασίαν ἔχει τὸ περιστατικὸν αὐτό, διότι ὁ Παχώμιος δὲν διέταξε τὴν στέρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοῦ τοῦ μοναχοῦ, ἐνῶ εἰς δύο ἄλλας περιπτώσεις μοναζουσῶν, αἱ ὁποῖαι, πέραν πάσης ἀμφιβολίας, ηὔτοκτόνησαν, διέταξε, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, νὰ μὴ κηδευθοῦν ἐκκλησιαστικῶς. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἐδῶ ἐπιεικὴς ἀντιμετώπισις τοῦ ῥιψαντος ἑαυτὸν εἰς τὸν καυστήρα τοῦ βαλανείου, ἦτοι τοῦ δημοσίου λουτροῦ καὶ κατακαέντος, ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αὐτὸς ἦτο «ἐκστατικός», δη-

λαδὴ εὕρισκετο εἰς κατάστασιν «ἐκστάσεως». Τί ἀκριβῶς ἦτο δι' αὐτὸν αὕτη ἡ κατάστασις δὲν γνωρίζομεν, δεδομένου ὅτι ἡ «ἐκστασις» δηλώνει τόσον τὴν παραφροσύνην, ὅσον καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ νοῦ, καὶ τὴν ἐκστασιν μετὰ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν⁴⁶, δηλαδὴ καταστάσεις ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως, χωρὶς ὑπαρξιν παραφροσύνης. Τὸ αὐτὸ περιστατικὸν περιγράφεται καὶ εἰς τὸν *«Τέταρτον βίον»* τοῦ Παχωμίου, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ διαφωτίζεται περισσότερον τὸ πρᾶγμα. Κατὰ τὴν περιγραφὴν αὐτὴν ὁ ἐν λόγῳ μοναχὸς κυριευθεὶς ὑπὸ ἀλαζονείας παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ δαίμονος ὁ ὁποῖος ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν ὑπὸ μορφὴν ὡραίας γυναικὸς καὶ τὸν ἐξηπάτησε, ὡς δῆθεν διωκομένη, νὰ τὴν κρύψῃ ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ ἀπὸ τοὺς διώκτας αὐτῆς, μετ' ἀποτέλεσμα τὴν μετ' αὐτῆς σαρκικὴν ἁμαρτίαν. Μετανοήσας ἐξομολογεῖται τὴν ἁμαρτίαν του εἰς τὸν γέροντα Παλάμιωνα καὶ τὸν Παχώμιον, κλαίων διὰ τὸ ἁμάρτημά του. Αἰφνιδίως ὅμως *«ὑπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος ἔλαν - νόμενος»* καὶ *«ὥσπερ οἱστρῶ τινὶ βληθεὶς διὰ τῶν θυρῶν ἐξεπῆδησεν καὶ πρὸς τὸ ὄρος ἔτεινε δρόμῳ μακρῷ»* μέχρις ὅτου ἔφθασε *«εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Πανός καλουμένην»* καὶ ἐκεῖ *«μετ' ὀλίγον εἰς βαλανεῖον τινὸς ἐσχάραν ἐνήκεν ὁ ἄθλιος ἑαυτὸν καὶ διεφθάρη ὑπὸ τοῦ πυρός»*⁴⁷. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο περιγραφῶν τοῦ αὐτοῦ πραγματικοῦ περιστατικοῦ προκύπτει σαφῶς ὅτι ὁ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον αὐτοθανατωθεὶς μοναχὸς ἦτο *«ἐκστατικός»* μετὰ τὴν ἔννοιαν ὅτι «δὲν εἶχεν ἑαυτόν», χωρὶς νὰ εἶναι βέβαιον ὅτι ἦτο παρὰ φρων, διότι ἐμφανίζεται ὅχι ὡς «ἐκφρενής», ἀλλὰ ὡς εὕρισκόμενος ὑπὸ τοιαύτην ἐπήρεια τοῦ δαίμονος, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ συνειδήσιν τῶν πραττομένων, μετ' ἀποτέλεσμα νὰ ῥίψῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν πυρακτωμένην ἐσχάραν τοῦ βαλανείου καὶ νὰ ἀποθάνῃ. Ἀναλογικῶς δύνανται νὰ κριθοῦν καὶ ἄλλαι περιπτώσεις «μὴ ἐχόντων ἑαυτόν», ἐὰν δι' ἰδίας πράξεως αὐτῶν καταστρέψουν τὴν ζωὴν αὐτῶν.

VI.

Τὸ ἐπιτρεπτὸν τῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτοκτονοῦντος ἐξ ἐνδεχομένου δόλου

16. Κατὰ κανόνα τὰ ἐκ δόλου ἐκκλησιαστικὰ ἐγκλήματα τιμωροῦνται, εἴτε διαπράττονται ἐξ

ἀμέσου δόλου, εἴτε τελοῦνται ἐξ ἐμμέσου ἢ ἐνδεχομένου δόλου⁴⁸. Ἄμεσος δόλος ὑπάρχει ὅταν ὁ δράστης προβλέπει ὡς ἄμεσον ἢ ἀναγκαίαν συνέπειαν τῆς πράξεως αὐτοῦ τὸ ἐγκληματικὸν ἀποτέλεσμα καὶ παρὰ ταῦτα ἐνεργεῖ ἀκριβῶς διότι αὐτὸ ἐπιδιώκει ἢ ἀποδέχεται τὴν ἀναγκαίαν ἐπέλευσιν αὐτοῦ⁴⁹. Ἐμμεσος ἐξ ἄλλου ἢ ἐνδεχόμενος δόλος ὑπάρχει ὅταν ὁ δράστης προβλέπει τὸ ἐγκληματικὸν ἀποτέλεσμα ὡς ἐνδεχομένην συνέπειαν τῆς πράξεως αὐτοῦ, καὶ παρὰ ταῦτα ἐνεργεῖ, ἀποδεχόμενος τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο⁵⁰. Κατὰ τὸν Π. Παναγιωτάκον τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔγκλημα τῆς αὐτοκτονίας δὲν τιμωρεῖται ὅταν ὁ δράστης στερεῖται τοῦ λογικοῦ, ἢ ἐνῆργησεν ἐξ ἀμελείας⁵¹. Συνεπῶς ἐξ ἀντιδιαστολῆς φαίνεται νὰ δέχεται ὅτι τιμωρεῖται καὶ ὅταν τελεῖται ἐξ ἐμμέσου ἢ ἐνδεχομένου δόλου. Μία τοιαύτη ὁμως θέσις δὲν στηρίζεται κανονικῶς. Ἀντιθέτως καὶ οἱ ἱ. Κανόνες καὶ ἡ παγία πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας δὲν τιμωροῦν τὴν ἐξ ἐμμέσου ἢ ἐνδεχομένου δόλου αὐτοκτονίαν. Τῷ ὄντι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν οὐδέποτε ἠρνήθη τὴν ἐκκλησιαστικὴν κηδευσιν, ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τελοῦντα εἰς «ταίρκο» τὸ γνωστὸν «πῆδημα τοῦ θανάτου», λαβὼν τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῶν συχνῶν θανάτων, οἱ ὅποιοι λαμβάνουν χώραν κατὰ τὴν ἐκτέλεισιν αὐτοῦ. Ὁ ἐκτελὼν αὐτὸ τὸ ἄκρως ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ζωὴν αὐτοῦ «πῆδημα τοῦ θανάτου» γνωρίζει ὅτι ἐνδέχεται νὰ ἀποτύχη καὶ εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας νὰ θανατωθῇ, πίπτων ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῆς «πίστας» ἀπὸ μεγάλου ὕψους καὶ παρὰ ταῦτα ἐνεργεῖ, ἥτοι τὸ ἐκτελεῖ, ἀποδεχόμενος τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο. Τοιαύτας περιπτώσεις ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἀντιμετώπισεν πάντοτε ἐπιεικῶς, κηδεύουσα τὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμμέσως αὐτοθανατούμενον. Ἀλλὰ καὶ ὁ 2ος Κανὼν τοῦ Μ. Βασιλείου προσφέρει ἓν λίαν χαρακτηριστικὸν παράδειγμα καταστροφῆς τῆς ἰδίας ζωῆς ἀπὸ ἔμμεσον ἢ ἐνδεχόμενον δόλον, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐπέβαλε τὴν ποινὴν τῆς στερεῆσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Πρόκειται διὰ τὴν περίπτωσηιν γυναικός, ἡ ὁποία προβαίνει εἰς αὐτοἀμβλωσιν καὶ ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὡς *«αὐτὴ ἢ ἐαυτὴ ἐπιβουλεύσασα, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἓνα - ποθνήσκουσι ταῖς τοιαύταις ἐπιχειρήσεσιν αἱ γυναῖκες»*. Κατὰ τῶν γυναικῶν τούτων ὁ κανὼν ἐπιβάλλει τὸ εἰς αὐτὸν προβλεπόμενον ἐπιτίμιον, ἐὰν

ἐπιζήσουν, ἐνῶ, ἐὰν ἀποθάνουν, οὐδέποτε ἐστέρησεν αὐτὰς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν αὐτοεunuχιζόμενον, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ χαρακτηρίζεται ὡς «αὐτοφονευτῆς» ἑαυτοῦ «καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρὸς» (Ἀποστ. 22) καὶ «φονεὺς... ἑαυτοῦ» δὲν τιμωρεῖται μὲ στερεῆσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως, ἐὰν ἀποθάνῃ, ἀκριβῶς διότι ἐνεργῶν τὸν αὐτοεunuχισμόν δὲν εἶχεν σκοπὸν τὴν ἐπίτευξιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλ' ἄλλον, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν πύρωσιν τῆς σαρκὸς κλπ. καὶ ἀπλῶς ἀποδέχεται καὶ τὸ ἐνδεχόμενον τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐὰν μολυνθῇ καὶ ἀποθάνῃ. Ἀκόμη εἰς ἅπαντα τὰ λίαν ἐπικίνδυνα ἐπαγγέλματα, ὁ ἀσκῶν ταῦτα, γνωρίζει κατὰ τὸ δῆ λεγόμενον ὅτι «παίζει μὲ τὸν θάνατον» καὶ ἀποδεχόμενος τὸ ἐνδεχόμενον τοῦτο, ἐνεργεῖ ὅχι διὰ νὰ ἀποθάνῃ, ἀλλὰ μὲ ἄλλον σκοπὸν, ἀποδεχόμενος ὁμως καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐπιβάλλει τὴν ποινὴν τῆς στερεῆσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως καὶ οὕτω διὰ τῆς μακροαίωνος πρακτικῆς αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῶν σχετικῶν κανονικῶν διατάξεων δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐπὶ αὐτοχειρίας ὅχι ἐξ ἀμέσου δόλου, ἀλλὰ ἐκ δόλου ἐμμέσου ἢ ἐνδεχομένου, ὁ αὐτόχειρ δὲν στερεῖται τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως.

VII.

Τὸ ἐπιτρεπτὸν τελέσεως ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως εἰς περιπτώσεις αὐτοθανατώσεως μὴ συνιστωσῶν αὐτοκτονίαν

17. **Ὁ ἐκούσιος σταυρικὸς θάνατος τοῦ ἱ. Χριστοῦ**, ἰδρυτοῦ τῆς πίστεως ἡμῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ Ἄδου, ἐθεωρήθη ἀείποτε ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἡ μεγίστη θυσία, ἢ αὐτοθυσία, καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἀπετέλει ἀνεπίτρεπτον βλασφημίαν τυχὸν χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ ὡς αὐτοκτονίας⁵².

18. **Τὸ ἐκούσιον μαρτύριον** τῶν μαρτυρησάντων ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως⁵³, καθ' οἷονδῃποτε τρόπον γενόμενον, οὐδέποτε ἀντιμετωπίσθη ὡς αὐτοκτονία. Ἀντιθέτως ἐθεωρήθη ὡς λόγος, αἶρων τὸν ἄδικον χαρακτηῖρα τῆς πράξεως τῆς ἀφαιρέσεως τῆς ἰδίας ζωῆς, ἢ ἀκόμη καὶ πολὺ πε-

ρισσότερον ὡς πρᾶξις ἀξία τιμῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία πάντοτε τιμᾷ τοὺς μαρτυρήσαντας ὑπὲρ Χριστοῦ, ἀκόμη καὶ ὅταν, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ σωθοῦν διὰ τῆς φυγῆς, προετίμησαν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τοὺς διώκοντας αὐτοὺς καὶ ὁμολογοῦντες ὅτι εἶναι χριστιανοὶ νὰ προκαλέσουν τὸν θάνατον αὐτῶν. Ἡ Ἐκκλησία, ἂν καὶ συνιστᾷ τὴν ἀποφυγὴν αὐτῆς τῆς συμπεριφορᾶς (ἐπειδὴ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, μὴ ἀντέχοντες εἰς τὰς βασάνους ἐθυσίασαν τελικῶς εἰς τὰ εἰδωλα⁵⁴), οὐδέποτε ἐθεώρησεν τούτους ὡς αὐτοκτονοῦντας, ἀλλ' ἀντιθέτως τοὺς τιμᾷ ὡς μάρτυρας τῆς πίστεως καὶ ὁμολογητάς⁵⁵. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ Ἰουστίνος, φιλόσοφος καὶ μάρτυς, ἔχει ἐπιφυλάξεις καὶ κρίνει ὅτι δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ θεῖον θέλημα ἡ ἀθρόα προσέλευσις τῶν χριστιανῶν εἰς τὸ μαρτύριον: *«Ὅπως δὲ μὴ τις εἴπῃ· Πάντες οὖν ἑαυτοὺς φονεύσαντες πορεύεσθε ἤδη παρὰ τὸν θεὸν καὶ ἡμῖν πράγματα μὴ παρέχετε, -ἐρῶ δὲ ἦν αἰτίαν τοῦτο οὐ πράττομεν, καὶ δι' ἣν ἐξεταζόμενον ἀφ' ὧς ὁμολογοῦμεν. οὐκ εἰκὴ τὸν κόσμον πεποιη-
κέναι τὸν θεὸν δεδιδάγμεθα, ἀλλ' ἡ διὰ τὸ ἀνθρώ-
πειον γένος· ... εἰ οὖν πάντες ἑαυτοὺς φονεύσο-
μεν, τοῦ μὴ γεννηθῆναι τινα καὶ μαθητευθῆναι εἰς τὰ θεῖα διδάγματα, ἡ καὶ μὴ εἶναι τὸ ἀνθρώπει-
ον γένος, ὅσον ἐφ' ἡμῖν, αἵτιοι ἐσόμεθα, ἐναντίον τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ καὶ αὐτοὶ ποιοῦντες, ἐὰν τοῦτο πράξωμεν. ἐξεταζόμενοι δὲ οὐκ ἀρνούμε-
θα...»*⁵⁶. Παρὰ τὴν γνώμην αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐτιμώρησεν τούτους, ἐνῶ ἀντιθέτως, ἀπελευθερωθεῖσα, μετὰ τὴν περίοδον τῶν διωγμῶν, τοὺς ἔκρινε πάντοτε θετικῶς.

19. Ἡ ἀφαίρεσις ὑπὸ μαρτύρων «ἰδία χειρὶ» τῆς ζωῆς αὐτῶν: Εἶναι γνωσταὶ περιπτώσεις ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἱ ὁποῖοι ἂν καὶ «ἐχειρίσαντο» ἑαυτούς, δηλαδὴ ἂν καὶ προεκάλεσαν τὸν θάνατον αὐτῶν δι' ἰδίας πράξεως, δὲν ἀντιμετωπίσθησαν ὡς αὐτοκτόνοι, ἀλλ' ὡς μάρτυρες τῆς πίστεως. Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν σχετικῶν παραδειγμάτων, ἡ περιγραφή τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖ εἰδικὴν ἐργασίαν, ἀρκούμεθα ἐδῶ νὰ ἀναφέρωμεν ὠρισμένα χαρακτηριστικά. Εἶναι γνωστὴ ἡ περίπτωσις τῆς μάρτυρος **Ἀπολλωνίας** εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Συνελήφθη ὀλίγον πρὸ τοῦ διωγμοῦ τοῦ Δεκίου καὶ ὑπεβλήθη εἰς πολλὰς βασάνους διὰ νὰ ἀρνηθῇ τὴν πίστιν αὐτῆς εἰς Ἰ. Χριστόν. Ἐκείνη

ὑπέμεινε καρτερικῶς τὰ μαρτύρια καὶ ὅτε οἱ διώκτες αὐτῆς ἤναψαν πῦρ καὶ διὰ νὰ κάμψουν τὸ φρόνημα αὐτῆς, τὴν ἠπειλοῦν ὅτι θὰ ἐρριπτον αὐτὴν εἰς αὐτὸ διὰ νὰ καῇ, ἐκείνη, κάποιαν στιγμὴν, ἠδυνήθη, παραπλανῶσα τοὺς φρουροὺς αὐτῆς, νὰ ἐγερθῇ καὶ μὲ ὀρμὴν ἐπήδησεν εἰς τὸ πῦρ καὶ κατεκάη: *«Συντόνως ἐπήδησεν εἰς τὸ πῦρ καὶ καταπέφλεκται»*⁵⁷. Πρόκειται σαφέστατα περὶ πράξεως αὐτοχειρίας, διότι ἔπραξε μόνη, ἐκουσίως καὶ ἔχουσα σῶας τὰς φρένας. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο ἔπραξε διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὁ ἄδικος χαρακτήρ τῆς πράξεως αὐτῆς αἴρεται καὶ διὰ τοῦτο ὄχι μόνον δὲν κατετάγη εἰς τοὺς αὐτοκτονοῦντας, ἀλλ' ἀντιθέτως εἰς τοὺς μάρτυρας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀργότερον, ὅτε οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν ἦσαν ἤδη παρελθόν, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ὁμιλεῖ μετὰ θαυμασμοῦ δι' ἄνδρας καὶ γυναῖκας, οἱ ὁποῖοι πρὸ τοῦ κινδύνου νὰ ἀπωλέσουν τὴν πίστιν αὐτῶν εἰς περίοδον διωγμῶν, προεκάλεσαν διὰ τῆς δικῆς τῶν συμπεριφορᾶς καὶ πράξεως τὸν θάνατον αὐτῶν: *«Πολλοὶ γὰρ ἴσως καὶ εἰς κρημνὸν ἑαυτοὺς ἀφήκαν, καὶ εἰς πελάγη ἔρριψαν καὶ ξίφος διὰ τοῦ στήθους ἤλασαν καὶ ἀνῆψαν καὶ πολλῶν τοιούτων δραμάτων ὁ καιρὸς ἔγεμεν ἐκεῖνος»*⁵⁸. Καὶ ἐνταῦθα ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον «πολλοὶ» προέβησαν εἰς ἐκουσίαν ἐξωτερικὴν συμπεριφορὰν, συνιστῶσαν κατ' ἀρχὴν ἄδικον πρᾶξιν αὐτοκτονίας, εἶναι ἡ εἰς Χριστὸν πίστις καὶ διὰ τοῦτο αἴρεται ὁ ἄδικος χαρακτήρ τῆς πράξεως αὐτῶν καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐθεώρησαν αὐτοὺς αὐτοκτονήσαντας, ἀλλὰ μάρτυρας τῆς πίστεως, ἔστω καὶ ἐὰν μόνοι καὶ ἐκουσίως κατέστρεψαν τὴν ζωὴν των, ρίπτοντες ἑαυτοὺς εἰς κρημνόν, ἢ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ διαπερῶντες τὸ στήθος αὐτῶν διὰ ξίφους.

20. Τὸ πίπτειν ὑπὲρ πίστεως: Οὐδέποτε ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μὲ στέρησιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως περιπτώσεις γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐτερμάτισαν τὴν ζωὴν των διὰ νὰ μὴ χάσουν τὴν τιμὴν καὶ τὴν πίστιν αὐτῶν. Ἰκανὰς τοιαύτας περιπτώσεις περιγράφει ὁ ἀείμνηστος Καθηγητὴς Ἡ. Βουλγαράκης, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ παραπέμπομεν σχετικῶς⁵⁹, ἀρκούμενοι ἐκ τούτων νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα μόνον τὴν χαρακτηριστικὴν περίπτωσιν 2000 ὡραίων χριστιανῶν γυναικῶν, αἱ

ὅποια, συλληφθεῖσαι ἐν πολέμῳ, ὠδηγοῦντο μὲν προορισμὸν τὰς ἀγκάλας ἀνδρῶν. Κατὰ τὴν πορείαν αὐτῶν, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἤθελον νὰ πλυθοῦν, ἔπεισαν τοὺς φρουροὺς αὐτῶν νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Τότε συνεφώνησαν ὅλοι ὅτι ἐκινδύνευεν, ἐὰν ἔφθαναν εἰς τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ὅχι μόνον ἡ τιμή, ἀλλὰ καὶ ἡ πίστις αὐτῶν. Ἀπεφάσισαν ὅτι ἔπρεπε νὰ προτιμήσουν τὸν θάνατον. Οὕτως ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἔπασαν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐπνίγησαν. Ἡ πτώση ἔγινε ἀφοῦ ἔκαναν τὸν σταυρὸν αὐτῶν, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰ. Χριστοῦ. Κατὰ τὴν σχετικὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου Ἐφέσου, αὐταὶ αἱ γυναῖκες, ἐνεδυναμώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰ. Χριστοῦ νὰ προβοῦν εἰς αὐτὴν τὴν πράξιν χάριν τῆς πίστεως αὐτῶν καὶ οὕτω παρέδωκαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν εἰς χεῖρας Θεοῦ⁶⁰.

21. **Αὐτοκτονία πρὸς ἀποφυγὴν ἀτιμώσεως:**

Πολλὰ χριστιανὰι γυναῖκες ἠὲ αυτοκτόνησαν διὰ νὰ μὴ ὑποστοῦν βεβαίαν ἀτίμωσιν. Αὐταὶ ὅχι μόνον δὲν ἐστερήθησαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως, ἀλλ' ἀντιθέτως, ἐνίοτε, ἐπληρέθησαν ὑπὸ πολλῶν πατέρων, ὡς ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος ἐπαινεῖ αὐτάς, αἱ ὁποῖα ἠὲ αυτοκτόνησαν διὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ στέφανον τῆς παρθενίας, καὶ θεωρεῖ αὐτάς ὡς σεσωσμένας. Οὕτως, ἐμπράκτως δέχεται καὶ ἄλλους λόγους ἐπιτροπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτοκτονούντος, πέραν τῶν ἐνδεικτικῶν λόγων τοῦ Τιμοθ.14. Ὁμοίως τοποθετεῖται καὶ ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος Καισαρείας περὶ τῆς συζύγου Ρωμαίου ἐπάρχου, ἡ ὁποία πρὸ τῆς παραδόσεως αὐτῆς εἰς τοὺς προαγωγούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ὠδήγουν αὐτὴν εἰς πορνεῖον, ἠὲ αυτοκτόνησεν διὰ ξίφους, χάριν τῆς ἀρετῆς, ἀγαθοῦ ἀθανάτου. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἠὲ αυτοκτόνησεν καὶ ἡ Ἁγία Πελαγία, ἡ Δομνίνα καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς Βερνίκη καὶ Προσδόκη, τιμώμεναι ὑπὸ τοῦ ἱ. Χρυσόστομου ὡς παρθενομάρτυρες, ὡς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι⁶¹. Ὁ Νικηφόρος Κάλлистος ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν ἐναρέτου γυναικὸς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, συζύγου τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἀπαχθεῖσα, ὠδηγεῖτο εἰς τὸν Μαξέντιον πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν σαρκικῶν αὐτοῦ ὀρέξεων. Εἰς δεδομένην στιγμὴν παρεκάλεσε τοὺς συνοδεύοντας αὐτὴν νὰ ἐπιτρέψουν εἰς αὐτὴν νὰ καλλωπισθῇ, διὰ νὰ γίνῃ ὠραιότερα. Τοῦτο καὶ ἐπέτυχεν· «**μω** - **νωθεῖσα δέ, τὴν μάχαιραν κατὰ τῶν ἐγκάτων**

ἤλανε· τὸ μὲν αὐτῆς νεκρὸν ἐκείνοις λιποῦσα, ἔργοις δὲ αὐτοῖς παραδεικνύσα, ὅτι τὸ μόνον ἀπάντων χρημάτων ἀνὸλεθρον καὶ ἀήτητον ἢ παρὰ τοῖς χριστιανοῖς πέφυκεν ἀρετὴ»⁶². Ἐδῶ ἔχομεν αὐτοκτονίαν γυναικὸς πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀπωλείας τῆς ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης αὐτῆς. Ἡ αὐτοχειρία αὐτῇ ἀνεξαργήτως τοῦ θέματος, ἀνπρέπει νὰ προτιμᾶται ἢ ὅχι ἀπὸ τὴν ἀτίμωσιν, θέμα τὸ ὁποῖον ἐκφεύγει τοῦ παρόντος, οὐδέποτε ἀντιμετωπίσθη μὲ στέρησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως. Ὁ αὐτὸς Νικηφόρος Κάλлистος ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν τῆς μάρτυρος **Εὐφροασίας, ἡ ὁποία ἀρνηθεῖσα νὰ θυσιάσῃ εἰς τὰ εἰδῶλα ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἱκανοποιήσεως τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων ἀκολάστων ἀνδρῶν. Ταλαντευομένη μεταξὺ δύο κακῶν, δηλαδὴ τῆς ἀπωλείας τῆς ζωῆς ἢ τῆς ἀρετῆς αὐτῆς, ἀπεφάσισεν νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς⁶³. Εὐρεθεῖσα εἰς τὸν χῶρον, ἐνθα ἐπρόκειτο νὰ βιασθῇ, ἔπεισε τὸν ὑποψήφιον βιαστὴν αὐτῆς ὅτι ἐγνώριζε τὴν τέχνην τῆς φαρμακείας καὶ ἠδύνατο νὰ παρασκευάσῃ παρασκευάσμα, τὸ ὁποῖον θὰ καθιστᾷ αὐτὸν «ἀνάλωτον», δηλαδὴ προστατευόμενον ἀπὸ κτυπήματα μαχαίρας. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου προσέφερε ἑαυτὴν διὰ δοκιμὴν. Τῷ ὄντι τῆς ἐπετρόπη νὰ κατασκευάσῃ ἐξ ἐλαίου καὶ κηροῦ παρασκευάσμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἤλειψε τὸν αὐχένα αὐτῆς καὶ ἐν γνώσει ὅτι θὰ προκαλέσῃ τὸν θάνατον αὐτῆς προέτρεψε τὸν ὑποψήφιον βιαστὴν αὐτῆς νὰ τὴν πλήξῃ διὰ μαχαίρας εἰς τὸν τράχηλον, διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ «φαρμάκου» αὐτῆς. Τοῦτο καὶ ἐγένετο, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν ἀποκεφαλισμὸν αὐτῆς⁶⁴. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐτιμώρησε ταύτην, οὔτε τὴν ἔψεξεν. Ἀντιθέτως ἐπαινεῖται καὶ τιμᾶται ὡς μάρτυς.**

22. **Ἡ αὐτοθυσία χάριν προστασίας τῆς ζωῆς ἄλλων:** Πολλὰ εἶναι αἱ περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας θυσιάζει τις τὴν ζωὴν αὐτοῦ διὰ νὰ σώσῃ ἄλλον, ἢ ἄλλους. Τοιαῦτα πράξεις χαρακτηρίζονται ὡς ἀλτρουϊστικά, ἢ ἥρωικά καὶ ὅχι ὡς αὐτοκτονία. Συχνότατα θυσιάζει τις τὴν ζωὴν αὐτοῦ διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν ἄλλων ἀπὸ πνιγμόν, ἀπὸ φωτιά, ἀπὸ σεισμόν κ.λπ. Τὸ θέμα δὲν ἀμφισβητεῖται καὶ ἀρκούμεθα μόνον εἰς τὴν ἀπλὴν ἀναφορὰν τούτου.

23. **Τὸ πίπτειν ὑπὲρ πατρίδος:** Τὸ πίπτειν

«ὕπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν» ἀντιμετωπίσθη πάντοτε ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς αὐτοθυσία καὶ οὐχὶ ὡς αὐτοκτονία⁶⁵ καὶ κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν οὐδέποτε ἐπέβαλεν διὰ τοῦτο στερήσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως.

24. **Ἡ ἀνακλαστική «αὐτοκτονία»:** Δὲν ἀντιμετωπίζεται ὡς αὐτοκτονία ὁ θάνατος, ὁ ὁποῖος προκαλεῖται δι' ἀνακλαστικῆς κινήσεως τοῦ θανατωθέντος, μὴ ἐλεγχομένης ὑπ' αὐτοῦ, ὡς π.χ. συμβαίνει ἐπὶ σπαστικῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα συνεπεία μιᾶς σπαστικῆς κινήσεως αὐτῶν εἶναι δυνατόν νὰ πέσουν καὶ νὰ προκαλέσουν τὸν θάνατον αὐτῶν⁶⁶.

VIII.

Ἡ μετάνοια ὡς λόγος ἐπιτρεπτοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως

25. Ἐάν τις αὐτόχειρ πρὶν ἀποθάνῃ μετενόησε εἰλικρινῶς, τότε συγχωρεῖται καὶ κηδεύεται, διότι διὰ τῆς μετανοίας ἐξαλείφεται καὶ αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα. Κατὰ τὸν Μητροπολίτην Τυρολόης Παντελεήμονα Ροδόπουλον, ἡ ποινὴ τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἐπιβάλλεται εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Μεταξὺ ἄλλων, αὐτῆς τῆς κηδεύσεως στεροῦνται «καὶ οἱ αὐτόχειρες, ἐκτὸς ἐὰν ἔπασχον τὰς φρένας, ἢ ὀλίγον πρὶν πεθάνουν μετενόησαν»⁶⁷. Ἡ ἀποψις αὐτῇ, ὀρθῇ βεβαίως, προφανῶς λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὸ σύνηθες συμβαῖνον, τῆς ἐπελεύσεως δηλαδὴ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτόχειρος ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν πρᾶξιν του, ὅποτε ὑπάρχει καὶ ὀλίγος χρόνος διὰ μετάνοιαν. Τὰ ἴδια ὅμως πρέπει νὰ ἰσχύσουν καὶ ὅταν ὁ θάνατος τοῦ αὐτόχειρος ἐπέρχεται ἱκανὸν χρόνον μετὰ τὴν πρᾶξιν του, ἀλλὰ πάντως ὡς ἄμεσον ἀποτέλεσμα αὐτῆς. Οὕτω πίπτων τις εἰς τὸ κενὸν διὰ νὰ αὐτοκτονήσῃ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιζήσῃ ὀλίγον χρόνον ἔχων τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καὶ νὰ μετανόησῃ εἰλικρινῶς, νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ νὰ κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Πίπτων ἐν συνεχείᾳ εἰς κατάστασιν ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως καὶ ἀποθνήσκων μετὰ μακρὸν χρόνον, κηδεύεται, διότι τὸ ἁμάρτημα αὐτοῦ ἐξηλείφθη διὰ τῆς μετανοίας ἀνεξαρκῆτως χρόνου μετανοίας αὐτοῦ. Τὴν μεταμέλειαν δέχεται καὶ ὁ Γ. Ράμμος, ὡς λόγον ἄρσεως τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκκλη-

σιαστικῆς κηδεύσεως⁶⁸. Πότε ὑπάρχει ἀληθὴς μετάνοια εἶναι βεβαίως ζήτημα πραγματικὸν καὶ θὰ κριθῇ κατὰ περίπτωσιν ἀρμοδίως. Ἐν ἀμφιβολίᾳ πάντως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὑπάρχουσα.

IX.

Ἐν ἀμφιβολίᾳ (in dubio) κήδευσιν

26. Εἰς τὴν ζωὴν πολλάκις ἐμφανίζονται ὅρια καὶ περιπτώσεις (Zwischenfällen) κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἔχων τὴν εὐθύνη τῆς τελέσεως τῆς κηδείας περιέρχεται εἰς κατάστασιν ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ἂν συντρέχῃ ἢ ὄχι κάποιος ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τελέσεως κηδείας εἰς αὐτόχειρα. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς δὲν ὑπάρχει κανονικὸς λόγος ἀπαγορεύσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως αὐτῶν κατ' ἐφαρμογὴν τῆς γνωστῆς κανονικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν ἀμφιβολίᾳ (in dubio) μεταξὺ δύο λύσεων προτιμᾶται ἡ καλλιτέρα ἢ ἐπιεικεστέρα διὰ τὸν πιστόν. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ἀναβαπτισμὸς θεωρεῖται τόσον βαρὺ ἐκκλησιαστικὸν ἔγκλημα, ὥστε ὁ κληρικός, ὁ ὁποῖος ἀναβαπτίζει κάποιον γνωρίζων ὅτι εἶναι βεβαπτισμένος, καθαιρεῖται (Ἀποστολ. 47). Ἐὰν ὅμως ὑπάρχῃ ἀμφιβολία περὶ τοῦ ἐὰν εἶναι ἢ ὄχι βεβαπτισμένος, βαπτίζεται (κανόνες Καθ. 72 (80) καὶ ΣΤ' 84). Ἐπὶ ἀμφιβολίας ἐπιβολῆς μεταξὺ δύο ποινῶν προτιμᾶται ἡ ἐπιεικεστέρα⁶⁹ κ.λπ. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει κανονικὸν κώλυμα νὰ τηρήσῃ ἀνάλογον στάσιν καὶ ἐπὶ ἀμφιβολίας ὑπάρξεως ἢ ὄχι λόγου ἐπιτρέποντος κατ' ἐξαίρεσιν τὴν κηδεῖαν αὐτόχειρος, νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐπιεικεστέραν λύσιν, δηλαδὴ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κήδευσιν τούτου.

X.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος

27. Τὸ θέμα τῆς αὐτοκτονίας ἀπησχόλησεν καὶ τὴν ἐπίσημον Διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία μάλιστα ἐξέδωκε καὶ σχετικὰς ἐπ' αὐτοῦ ἐγκυκλίους. Τὴν πρώτην ἐξ αὐτῶν «Περὶ τοῦ μὴ κηδεύειν τοὺς αὐτοκτονοῦντας διὰ τῆς κανονισμένης ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας» ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1888 «Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», ἀπευθύνουσα ταύτην «Πρὸς τοὺς ἀνὰ τὸ Κράτος Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχους

χας»⁷⁰. Εἰς τὴν Ἐγκύκλιον ταύτην διαλαμβάνονται θαυμάσιαι τοποθετήσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς αὐτοκτονίας, γενικῶς, ἀπὸ πλευρᾶς θεολογικῆς καὶ κοινωνικῆς καὶ ἐν τέλει ρητῶς ἀπαγορεύεται ἡ τέλεσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεῖας τῶν αὐτοκτονούντων. Περὶ τοῦ ζητήματος ὅμως τῆς κατ' ἐξαίρεσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως δὲν ἀσχολεῖται αὐτὴ ἡ Ἐγκύκλιος. Τούτου ἕνεκεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔκρινε ἀναγκαίαν τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὡς ἄνω ἐγκυκλίου. Πρὸς τοῦτο ἐν ἔτει 1900 ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξέδωκε νέαν ἐγκύκλιον «Περὶ ἐπεξηγήσεως καὶ συμπληρώσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 2844/672 Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου περὶ τῶν αὐτοκτονούντων», τὴν ὁποῖαν ἀπηύθυνεν «Πρὸς τοὺς ἀνὰ τὸ Κράτος Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας καὶ τὰς Ἐπισκοπικὰς Ἐπιτροπὰς»⁷¹. Εἰς τὴν ἐγκύκλιον ταύτην ἀφοῦ ὑπογραμμίζεται ὅτι κακῶς ἡρμηνεύθη ἡ πρώτη ἐγκύκλιος ὡς ἀπόλυτος, τονίζεται μὲ ὁρθὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Τιμοθ. 14 Κανόνα καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Βαλσαμῶνος ἐρμηνείαν τοῦ Κανόνος τούτου, ὅτι ὁ Κανὼν αὐτὸς ἐξαίρει τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τοὺς «ἐκφρενεῖς». Κατόπιν τούτων καὶ «πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῆς σφαλερῶς νοηθείσης ἐγκυκλίου τοῦ 1888 ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἔγνω, ἐπεξηγοῦσα καὶ συμπληροῦσα τὴν ἐγκύκλιον ἐκείνην νὰ διατάξῃ καὶ διατάσσει ταῦτα. Ἀπαγορεύει τὸ ἐκκλησιαστικῶς κηδεύειν τοὺς νεκρούς, τῶν εἰς τὸ μέγα καὶ φοβερόν ἁμάρτημα τῆς αὐτοκτονίας ὑποπιπτόντων, καὶ τελεῖν ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιμνημοσύνης εὐχὰς καὶ δεήσεις. Τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης ἐξαίρουσιν οἱ ἔκφρονες αὐτοκτόνοι, ὧν τὴν ἕνεκα ἀλλοιώσεως καὶ παθήσεως τῶν φρενῶν ἔλλειψιν τῆς συνειδήσεως κατὰ τὴν αὐτοκτονίαν βεβαίως πιστοποιήσιν δύο τοῦλάχιστον ἱατρῶν δόντων ἤδη τὸν δι' ἱατροδικαστικὰς πράξεις νενομισμένον ὄρκον». Ἡ νέα αὐτὴ θέσις τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἀσφαλέςτατα ἀποτελεῖ σημαντικὴν πρόοδον πρὸς τὴν ὁρθὴν κατεύθυνσιν, διότι εἰσάγει τὴν κατ' ἐξαίρεσιν τέλεσιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως διὰ τοὺς «ἐκφρονες αὐτοκτόνους». Ἡ ἀπαίτησις τῆς βεβαιώσεως τῆς παθήσεως τούτων ὑπὸ δύο ἀρμοδίων ἱατρῶν δὲν εἶναι θέμα οὐσίας, ἀλλὰ θέμα περὶ τὴν ἀποδείξιν ἢ βεβαίωσιν τῆς παθήσεως τῶν φρενῶν.

Παρὰ ταῦτα καὶ μετὰ τὴν ἐγκύκλιον ταύτην πολλοὶ ἐξηκολογοῦν νὰ ἀπευθύνωνται πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον διὰ πᾶσαν περίπτωσιν αὐτοκτονίας. Ὅθεν καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος διὰ νέας ἐγκυκλίου αὐτῆς «Περὶ τῶν αὐτοκτονούντων», τὴν ὁποῖαν ἀπηύθυνεν «Πρὸς τὰς Ἐπισκοπικὰς Ἐπιτροπὰς»⁷², παραγγέλλει τὴν τήρησιν τῆς ἐγκυκλίου τοῦ 1900, διὰ τῆς ὁποίας ἐπετράπη ἡ ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ ταφῆς τῶν αὐτοκτονούντων καὶ ἡ ὑπὲρ αὐτῶν τέλεσις μνημοσύνων «ὅταν δύο τουλάχιστον ἐπιστήμονες ἱατροὶ βεβαιώσωσιν, ὅτι ὁ αὐτοκτονήσας εὗρίσκετο κατὰ τὴν αὐτοκτονίαν ἐν ἑλλείψει συνειδήσεως, ἕνεκα ἀλλοιώσεως καὶ παθήσεως φρενῶν». Εἶναι ἀναμφήριστον ὅτι καὶ ἡ ἐγκύκλιος αὐτὴ κινεῖται πρὸς τὴν ὁρθὴν κατεύθυνσιν τῆς κατ' ἐξαίρεσιν τελέσεως ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἐπὶ αὐτοκτονούντων, δεχομένη τὴν τέλεσιν ταύτην ἐπὶ αὐτοχείρων ἐνεργησάντων ἀπὸ ἑλλειψιν συνειδήσεως λόγῳ ἀλλοιώσεως καὶ παθήσεως τῶν φρενῶν. Εἶναι ὅμως σαφές ὅτι τὸ πρωτεῦον εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶναι ἡ ἑλλειψις συνειδήσεως τῶνπραπτομένων καὶ δευτερόντως ὁ ἀνυπαίτιος λόγος εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται αὐτὴ ἡ ἑλλειψις. Πάντως ἀποτελεῖ ἡ θέσις αὐτῆς τῆς ἐγκυκλίου ἀφετηρίαν διὰ περαιτέρω βελτίωσιν τῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας, πάντοτε μὲ βάσιν τὸν ΙΔ' Κανόνα τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας καὶ τοὺς λοιποὺς ἱ. Κανόνας, μὲ κριτήριον ὅχι μόνον τὸ «ἐκφρενὴς ὢν» αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ «μὴ ἔχων ἑαυτόν», τὰ ὁποῖα, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, δὲν ταυτίζονται, διότι «μὴ ἔχων ἑαυτόν» δὲν εἶναι μόνον ὁ ἐκφρενὴς (πάντοτε), ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δι' ἄλλους λόγους περιήλθον ἀνυπαίτιως, δηλαδὴ ἄνευ ὑπαιτιότητος αὐτῶν, εἰς κατάστασιν ἐλλείψεως ἢ ἀπαλείψεως τῆς συνειδήσεως, περὶ τῶν ὁποίων εἵπομεν τὰ δέοντα ἀνωτέρω. Περαιτέρω αἱ ἐδῶ προτεινόμεναι περιπτώσεις τοῦ κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρεπτοῦ τῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτόχειρος, δύνανται, φρονῶ, νὰ ὀδηγήσουν διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ εἰς τὴν ἐλαχιστοποίησιν, ἂν μὴ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ προβλήματος.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Α'

Κριτήριο ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τῆς

ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τῶν αὐτοκτονούντων εἶναι ὁ σωτηριολογικὸς χαρακτῆρ τῶν ἱ. Κανόνων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν ἢ ἐπιτιμίων. Κατάργησις τῶν τελευταίων μὲ σκοπὸν τὴν ἀνακούφισιν τοῦ πόνου τῶν συγγενῶν τοῦ αὐτόχειρος δὲν εἶναι κανονικῶς ἐπιτρεπτή, διότι τοιοῦτόν τι θὰ ἀνέτρεπεν ὁλόκληρον τὸ σωτηριολογικὸν οἰκοδόμημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀντιμετώπισεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐγκλημάτων καὶ ἁμαρτημάτων.

Β'

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ κήδευσις τῶν αὐτοχείρων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συνόλου τῆς κανονικῆς τάξεως καὶ παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅχι μόνον τοῦ Τιμοθ. 14, ἐπιτρέπεται, ἢ ἐπιβάλλεται εἰς τὰς ἀκολούθους περιπτώσεις:

1. Ὄταν ὁ αὐτόχειρ κατὰ τὸν χρόνον τῆς αὐτοχειρίας αὐτοῦ εἶναι **«ἐκφρενής»**, ὅταν δηλονότι πάσχει ἐκ πνευματικῆς νόσου τοιαύτης, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τὴν σημασίαν τῆς πράξεως τῆς αὐτοχειρίας αὐτοῦ.

2. Ὄταν ὁ αὐτόχειρ **«δὲν ἔχει ἑαυτόν»**, δηλαδὴ ὅταν δι' οἰονδήποτε λόγον δὲν ἔχει συνείδησιν τῶνπραττομένων ὑπ' αὐτοῦ. Τοῦτο συμβαίνει ὅχι μόνον ὅταν εἶναι ἐκφρενής, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης περιπτώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν προκαλεῖ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν ἀνυπαιτίῳ πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ. Ἐδῶ ἐντάσσονται αὐτόχειρες, ὡς εἶναι οἱ προκαλοῦντες τὸν θάνατον αὐτῶν ἐν ἀνυπαιτίῳ ὑπνοβασίᾳ, ἐν ἀνυπαιτίῳ καταστάσει παραισθήσεων, ἐν καταστάσει σεληνιασμοῦ, ἀναισθησίας, πλήρους ἀνυπαιτίου μέθης κ.λπ., κατὰ τὰς ὁποίας ὁ αὐτόχειρ κατὰ τὸν χρόνον τῆς πράξεως τῆς αὐτοχειρίας αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐν πλήρει ἀπαλείψει τῆς συνειδήσεώς του, χωρὶς νὰ εἶναι ἐκφρενής.

3. Ὄταν προκαλῇ τις τὸν θάνατόν του **εἰς ἄσκησιν ἄλλου καθήκοντος αὐτοῦ**, ἀπορρέοντος ἀπὸ τὴν κανονικὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, ἢ ἐρειδόμενον ἐπ' αὐτῆς, ἢ συγχωρούμενον ὑπ' αὐτῆς, ὡς εἶναι περιπτώσεις ἐκουσίου μαρτυρίου ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ, περιπτώσεις αὐτοθυσίας ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ὑπὲρ ἄλλων ἀνθρώπων καὶ πρὸς σωτηρίαν τῆς ζωῆς αὐτῶν,

καὶ γενικῶς εἰς πᾶσαν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν συντρέχει λόγος δυνάμενος νὰ θεμελιώσῃ εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν (in concreto) τὴν ἄρσιν τοῦ ἀδίκου χαρακτῆρος τῆς πράξεως τῆς αὐτοκτονίας (προσταγῇ, ἢν ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελέσῃ, σύγκρουσις καθήκοντος, κατάστασις ἀνάγκης κ.λπ.), ἢ τὴν ἄρσιν τοῦ καταλογισμοῦ.

4. Ὄταν ὁ αὐτόχειρ προκαλεῖ τὸν θάνατόν του **ἐξ ἀνακλαστικῆς κινήσεως** αὐτοῦ τὴν ὁποίαν δὲν ἐλέγχει, ἂν καὶ ἔχει συνείδησιν τῶνπραττομένων, ὡς συμβαίνει ἐπὶ σπαστικῆς κινήσεως «σπαστικοῦ» ἀτόμου.

5. Ὄταν ὁ αὐτόχειρ προκαλεῖ τὸν θάνατόν του ὅχι ἐξ ἀμέσου δόλου (dolus malus), ἀλλὰ **ἐξ ἐμμέσου, ἢ ἐνδεχομένουδόλου**, ἢ ἐξ ἀμελείας, ἢ τυχαίως.

6. Ὄταν ὁ αὐτόχειρ **μετανοήσῃ** διὰ τὴν πράξιν κατὰ πάντα χρόνον καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του.

7. Ὄταν ὑπάρχει **ἀμφιβολία (in dubio)** ὑπάρξεως, ἢ μὴ ἑνὸς τῶν ἀνωτέρω λόγων εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκτονούντος. Ἐὰν δηλονότι ἀμφιβάλλει κατὰ συνείδησιν ὁ ἔχων τὴν εὐθύνην τῆς λήψεως τῆς ἀποφάσεως ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως τοῦ αὐτόχειρος, ὡς πρὸς τὸ ἐὰν κατὰ τὸν χρόνον τῆς αὐτοκτονίας αὐτοῦ συνέτρεχεν εἰς τῶν ἀνωτέρω λόγων, ἢ ἐὰν ἀμφιβάλλῃ ὅτι πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ μετενόησεν εἰλικρινῶς, ἐν τοιαύτῃ ἀμφιβολίᾳ ὀφείλει νὰ ἀποφασίσῃ τὴν κήδευσιν τοῦ αὐτόχειρος.

Γ'

Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ὁ αὐτοκτονῶν δὲν πρέπει νὰ κηδεύηται ἐκκλησιαστικῶς κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ Τιμοθ. 14.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Ἡ παροῦσα γνωμοδότησις ἀνεπτύχθη προφορικῶς τὴν 11.1.2001 ἐνώπιον τῆς Συνδικτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Δογματικῶν καὶ Νομοκανονικῶν Ζητημάτων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐνεκρίθη παμψηφεί ὑπ' Αὐτῆς. Εὐχαριστίας ὀφείλω ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης εἰς τὴν συνεργάτιδα ἡμῶν Εἰρηνὴν Χριστινάκη - Γλάρου, Θεολόγον καὶ Δικηγόρον, ἥτις, λόγῳ τοῦ ἐπείγοντος τοῦ θέματος, συνεκέντρωσεν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν ἡμῶν ἱκανὸν πηγαῖον ὑλικόν, μέρος τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποίησαμεν ἐνταῦθα, προτρέποντες αὐτὴν εἰς περαιτέρω

ἔρευναν τοῦ θέματος εἰς βάθος, συμφωνοῦντες μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ ἡμῶν Ἡ. Βουλγαράκη, ὅτι πρὸς ἀπάντησιν εἰς σχετικὰ μὲ τὸ θέμα ἡμῶν ἐρωτήματα ἀπαιτεῖται ἡ συγγραφὴ Διατριβῆς καὶ μάλιστα, προσθέτομεν ἡμεῖς, λίαν ἐκτενοῦς. Εὐχαριστίας ὡσαύτως ὀφείλω καὶ εἰς τὴν συνεργάτιδα ἡμῶν Ἑλένην Πιαννακοπούλου, Θεολόγον, Μεταπτυχιακὴν Φοιτήτριαν τοῦ Π.Μ.Σ. τοῦ «Κανονικοῦ Δικαίου» διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς καταγραφῆς τῆς παρουσίας γνωμοδοτήσεως εἰς ἡλεκτρονικὸν ὑπολογιστὴν καὶ τὴν διόρθωσιν τῶν δοκιμίων.

2. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ.1-139.

3. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 18.

4. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ.18.

5. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ.7.

6. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 7.

7. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ.8, 17 κ.ά.

8. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 8, 15ἐπ.

9. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ.17.

10. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ.138-139.

11. (Ψευδο)κλημέντια, *Ὁμιλία IB' XIII* (ΒΕΠΕΣ 1, 163). Τὸ χωρίον ἐπαναλαμβάνεται αὐτολεξεῖ καὶ στήν «Ἐπιτομὴν Κλημεντίων», LXXXI (ΒΕΠΕΣ 1, 259) μὲ μόνην διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τοῦ «ἦν βυθός», ἔχει «ἦ βυθός».

12. (Ψευδο)κλημέντια, *Ὁμιλία IB' XIII* (ΒΕΠΕΣ 1, 163). Τὸ χωρίον ἐπαναλαμβάνεται αὐτολεξεῖ καὶ στήν «Ἐπιτομὴν Κλημεντίων», LXXXI (ΒΕΠΕΣ 1, 259) μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τοῦ «πάντως», ἔχει «πάντες», ἀντὶ τοῦ «ἡ μήτη χεῖροιν», ἔχει «εἰ μὴ τῇ χεῖροιν» ἀντὶ τοῦ «ἐν ᾧδῃ» ἔχει «ἐν ᾧδου» καὶ ἀντὶ τοῦ «περὶ τῆς αὐτοκτονίας κολάζονται» ἔχει «τῆς αὐτοκτονίας χάριν κολάζονται».

13. «Ἐπιτομὴν Κλημεντίων», LXXXI (ΒΕΠΕΣ 1, 259).

14. Π. Χριστινάκη, *Τὰ ὑποκειμενικά στοιχεῖα τοῦ ἀδίκου κατὰ τοὺς ἰ. Κανόνες*, Ἀθήνα 1986, σελ. 100 ἐπ. (ἡ αὕτη ἐργασία μετὰ πινων βελτιώσεων, περιελήφθη, ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον καὶ τὴν αὐτὴν σελιδαρίθμησιν, εἰς Π. Χριστινάκη, *Θέματα Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Α', Ἀθήνα 1993, σελ. 1-320.

15. Περὶ ὧν βλ. ἐκτενῶς Π. Χριστινάκη, *Τὰ ὑποκειμενικά στοιχεῖα τοῦ ἀδίκου κατὰ τοὺς ἰ. Κανόνες*, Ἀθήνα 1986, σελ. 100 ἐπ. Τοῦ αὐτοῦ, *Θέματα Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Α', Ἀθήνα 1993, σελ. 100.

16. Π. Χριστινάκη, *Θέματα Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Α', Ἀθήνα 1993, σελ. 105.

17. Ὁ Γ. Πουλῆς, «Ἡ στέρησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως», *Αἰρεμόπουλος*, 38 (1984), σελ. 276, διετύπωσε

τὴν θέσιν, ὅτι ἡ ποινὴ τῆς στερήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ἔλκει τὴν καταγωγὴν αὐτῆς ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω Κανόνα τοῦ Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας. Τοῦτο εἶναι ὀρθὸν ὑπὸ τὴν ἐννοίαν, ὅτι πρὸ τοῦ κανόνος τούτου δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἱερὸς κανὼν, ἐπιβάλλων στέρησιν ἐκκλησιαστικῆς κηδεύσεως ὡς ποινὴν εἰς αὐτοκτονοῦντα. Πρέπει ὅμως νὰ μὴ λησμονῇται, ὅτι ἡ ἐν γένει τιμώρησις τῆς αὐτοκτονίας θεολογικῶς ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ σῶμα ἡμῶν εἶναι ναὸς τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὅποιον κατοικεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ διὰ τοῦτο, «εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός» (Α' Κορ. 3, 17) ἐνῶ πρακτικῶς ἐφημερῶς καὶ πρὸ τοῦ Τιμοθ. 14, ὅπως ἀναπτύσσομεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς παρουσίας ἐνότητος.

18. Τὸ κείμενον τοῦ Κανόνος βλ. εἰς: Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων...*, τόμ.Δ', Ἀθήνησιν 1854, σελ. 339, Πηδάλιον (ἔκδ. Παπαδημητρίου), Ἀθήνα 1998¹², σελ. 673 (μετὰ ἀσημάντων φραστικῶν μικροδιαφορῶν) καὶ Α. Ἀλιβιζάτου, *Οἱ Τεροὶ Κανόνες*, ἐκδ. Ἀποστ. Διακονίας, Ἀθήνα 1997³, σελ. 541-542.

19. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήνα 1978, σελ. 610.

20. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήνα 1978, σελ. 610-611.

21. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 27-32.

22. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 32.

23. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 19-20.

24. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 32.

25. Ποιμὴν τοῦ Ἐρμά, *Παραβολὴ ι', IV*, (ΒΕΠΕΣ 3, 109-110).

26. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 34.

27. Παχωμίου, *Βίος τρίτος*, 44 (ΒΕΠΕΣ 41, 16-17).

28. Παχωμίου, *Βίος τέταρτος*, 39 (ΒΕΠΕΣ 41, 102).

29. Παχωμίου, *Βίος τρίτος*, 44 (ΒΕΠΕΣ 41, 17).

30. Παχωμίου, *Βίος τέταρτος*, 39 (ΒΕΠΕΣ 41, 102).

31. Παχωμίου, *Βίος τρίτος*, 44 (ΒΕΠΕΣ 41, 17).

32. Παχωμίου, *Βίος τέταρτος*, 39 (ΒΕΠΕΣ 41, 102).

33. Παχωμίου, *Βίος τρίτος*, 44 (ΒΕΠΕΣ 41, 17).

34. Παχωμίου, *Βίος τέταρτος*, 39 (ΒΕΠΕΣ 41, 102).

35. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήνα 1992, σελ. 27.

36. Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἐπιστολὴ ΠΝΓ «Λαυρεντίω τέκνω»*, PG 99, στήλ. 1476-1477.

37. Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἐπιστολὴ ΠΝΓ «Λαυρεντίω τέκνω»*, PG 99, στήλ. 1476Α.

38. Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἐπιστολὴ ΠΝΓ «Λαυρεντίω τέκνω»*, PG 99, στήλ. 1476C - 1477Α.

39. Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἐπιστολὴ ΠΝΓ «Λαυρεντίω τέκνω»*, PG 99, στήλ. 1477Β.

40. Φωτίου, *Νομοκάνων*, Τίτλ. ΙΔ', κεφ. ΣΤ' (Ράλλη - Ποτλή, *Σύνταγμα...*, τόμ. Α', σελ. 335).
41. Βαλσαμίων, *Σχόλιον εἰς Τιμοθ. 14* (Ράλλη - Ποτλή, τόμ. Δ', σελ. 340).
42. «Σύνοψις», εἰς Τιμοθ. 14 (Ράλλη - Ποτλή, τόμ. Δ', σελ. 340).
43. Πηδάλιον, *Ἑρμηνεία εἰς Τιμοθ. 14*, Ἀθήναι 1970⁷, σελ. 673.
44. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος*, Ἀθήναι 1978, σελ. 133 καὶ 388 καὶ τὴν ἐκεῖ βιβλιογραφίαν.
45. Τὴν σχετικὴν μαρτυρίαν ὀφείλομεν εἰς τὸν Παχώμιον (ΒΕΠΕΣ 40, 133 καὶ 41, 88).
46. Ι. Σταματάκου, *Λεξικὸν Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, Ἀθήναι 1994, σελ. 322.
47. Τὰ χωρία αὐτὰ καὶ τὴν ὅλην περιγραφὴν βλ. εἰς Παχώμιον, *Βίος τέταρτος*, 11, (ΒΕΠΕΣ 41, 87-88).
48. Βλ. Π. Παναγιωτάκου, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ*, τόμ. Γ', *Τὸ Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 172.
49. Π. Παναγιωτάκου, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ*, τόμ. Γ', *Τὸ Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 172, Π. Χριστινάκη, *Ἑγκληματολογία*, τευχ. Α1, Ἀθήναι 1989, σελ. 20.
50. Π. Παναγιωτάκου, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ*, τόμ. Γ', *Τὸ Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 172, Π. Χριστινάκη, *Ἑγκληματολογία*, τευχ. Α1, Ἀθήναι 1989, σελ. 20.
51. Π. Παναγιωτάκου, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ*, τόμ. Γ', *Τὸ Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ἐκκλησίας*, Ἐν Ἀθήναις 1962, σελ. 542.
52. Διὰ πλείονα βλ. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήναι 1978, σελ. 611-612. Βλ. καὶ Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήναι 1992, σελ. 45έπ., ἔνθα καὶ σχετικαὶ μαρτυρίαι, χαρακτηρίζουσαι τὸν ἐκούσιον στανρικὸν θάνατον τοῦ Κυρίου ὡς «θυσίαν», ἢ «αὐτοθυσίαν».
53. Διὰ πλείονα βλ. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήναι 1978, σελ. 611.
54. Βλ. Α' Οἴκουμ. Συνόδου, Κανὼν 12.
55. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήναι 1992, σελ. 20έπ.
56. Ἰουστίνου Μάρτυρος, *Απολογία Β' ὑπὲρ χριστιανῶν πρὸς τὴν ρωμαίων σύγκλητον*, ΒΕΠΕΣ 3, σελ. 202.
57. Πρόκειται διὰ μαρτυρίαν τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, τὴν ὁποίαν διέσωσεν ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος (ΒΕΠΕΣ 17, 200, 7).
58. Ἰωάννης Χρυσόστομος (PG 50, 589D).
59. Βλ. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήναι 1992, σελ. 49έπ.
60. Περισσότερα βλ. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήναι 1992, σελ. 50έπ., ὅπου καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.
61. Περισσότερα βλ. Ἡ. Βουλγαράκη, *Αὐτοκτονία καὶ ἐκκλησιαστικὴ ταφή*, Ἀθήναι 1992, σελ. 50έπ., ὅπου καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.
62. Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ζ', 21 (PG 145, 1253B).
63. Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ζ', 13 (PG 145, 1229D).
64. Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ζ', 13 (PG 145, 1232AB).
65. Διὰ πλείονα βλ. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήναι 1978, σελ. 612.
66. Διὰ πλείονα βλ. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήναι 1978, σελ. 611-612.
- Διὰ πλείονα βλ. Π. Χριστινάκη, *Ἡ ἀπόπειρα ἐκκλησιαστικοῦ ἐγκλήματος* (Διατριβὴ ἐπὶ Διδακτορίᾳ), Ἀθήναι 1978, σελ. 133.
67. Παντελεήμονος Ροδοπούλου (Μητροπολίτου Τυρολόης καὶ Σερεντίου), *Μαθήματα Κανονικοῦ Δικαίου*, Θεσσαλονίκη 1980, σελ. 207.
68. Γ.Θ. Ράμμου, *Στοιχεῖα Ἑλληνικοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Ἀθήναι 1947, σελ. 112.
69. Π. Παναγιωτάκου, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 105.
70. Ἀριθμ. Πρωτ. 2844/672/10.6.1988. Τὴν ἐγκύκλιον ταύτην βλ. εἰς Ἀρχιμ. Στεφάνου Παννοπούλου, *Συλλογὴ τῶν ἐγκυκλίων τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος...*, Ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 576-577.
71. Ἀριθμ. Πρωτ. 196/198/27.3.1900. Τὸ κείμενον βλ. εἰς Ἀρχιμ. Στεφάνου Παννοπούλου, *Συλλογὴ τῶν ἐγκυκλίων τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος...*, Ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 577-578.
72. Τὸ κείμενον βλ. εἰς Ἀρχιμ. Στεφάνου Παννοπούλου, *Συλλογὴ τῶν ἐγκυκλίων τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος...*, Ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 578.

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ

Η ΑΥΣΤΡΙΑ ΘΕΤΕΙ ΕΝ ΙΣΧΥΪ ΝΟΜΟΝ ΙΔΡΥ ΟΝΤΑ ΚΡΑΤΙΚΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΕΩΣ ΕΠΙ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ

Τὸν Αὐγούστου τοῦ 1998 ἡ Αὐτρία ἔθεσεν ἐν ἰσχύϊ τὸν Νόμον τῆς 20.8.1998, διὰ τοῦ ὁποίου ἰδρύεται κρατικὴ ὑπηρεσία περὶ αἱρέσεων. Ὁ νόμος αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ 14 παραγράφους (οἱ νόμοι στὴν Αὐστρία χωρίζονται σὲ παραγράφους καὶ σὲ ἐδάφια καὶ ὄχι σὲ ἄρθρα). Ἐπισημαίνομε τίς κυριώτερες διατάξεις τοῦ νόμου τούτου:

Ἡ πρώτη παράγραφος τοῦ ἐν λόγω νόμου ἔχει ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς:

“Σκοπὸς τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ τούτου νόμου εἶναι ἡ ἴδρυσις μιᾶς ὑπηρεσίας, τὰ καθήκοντα τῆς ὁποίας θὰ εἶναι, ἡ προειδοποιήσις καὶ ἡ τεκμηρίωσις περὶ τῶν κινδύνων, πού προέρχονται ἀπὸ τίς δραστηριότητες τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν πρὸς αὐτὰς προσομοιάζουσών·.

Κατὰ τὴν 2αν παράγραφον τοῦ νόμου ὡς πληροφορήσις καὶ τεκμηρίωσις περὶ τῶν αἱρετικῶν δραστηριοτήτων νοεῖται ἡ ἀφορῶσα δραστηριότητες τῶν θρησκευτικῶν ἢ κοσμοθεωρητικῶν κοινοτήτων, ἀπὸ τίς ὁποῖες προκύπτουν κίνδυνοι.

Ἡ ὡς ἄνω ὑπηρεσία θὰ ἀποτελεῖ ἴδρυμα δημοσίου δικαίου ἐδρεῦον στὴ Βιέννη καὶ διακρινόμενον ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ κρατικοῦ ἔθνοσήμου.

Οἱ εἰδικότερες περαιτέρω ἀρμοδιότητες τῆς νέας αὐτῆς ὑπηρεσίας συνίστανται στὴν πληροφόρησιν καὶ τεκμηρίωσιν περὶ τῶν κινδύνων, οἱ ὅποιοι προέρχονται ἀπὸ προγράμματα καὶ δραστηριότητες τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν παρομοίων πρὸς αὐτὰς, ἐφ’ ὅσον ὑπάρχει ὑποψία πρὸς τοῦτο καὶ ἐφ’ ὅσον οἱ ἐντεῦθεν κίνδυνοι ἀφοροῦν τὴν ζωὴν, τὴν φυσικὴν ἢ ψυχικὴν ὑγίαν τῶν πολιτῶν, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός των, καθὼς καὶ τὴν ἐλευθερίαν εἰσόδου ἢ ἐξόδου σὲ ἢ ἀπὸ μίαν θρησκευτικὴν ἢ κοσμοθεωρητικὴν κοινότητα, τὴν ἀκεραιότητα τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, τὴν περιουσίαν ἢ τὴν οἰκονομικὴν αὐτοτέλειαν τῶν πολιτῶν, ἢ τὴν ἐλευθέραν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν τῆς ἡ νέα ὑπηρεσία προβαίνει στὴν συλλογὴ πληροφοριῶν πάσης φύσεως καὶ ἀρχειοθέτησιν αὐτῶν, σὲ συνεργασία μὲ ἄλλες ὑπηρεσίες, σὲ ἀνταλλαγὴ πληροφοριῶν μετ’ αὐτῶν καὶ σὲ συνεργασία μὲ ἄλλες παρόμοιες ὑπηρεσίες ἄλλων κρατῶν. Ἡ νέα ὑπηρεσία ὑποχρεοῦται, μετὰ τῶν ἄλλων, νὰ ἐκδίδῃ ἀνακοινώσεις καὶ γνωστοποιήσεις πρὸς τὸ κοινόν, ἐφ’ ὅσον διαπιστώνει ἀνακύπτοντες κινδύνους ἐκ τῆς δράσεως τῶν αἱρέσεων. Ἡ νέα ὑπηρεσία θὰ ἀνήκει στὸ Ὑπουργεῖο Περιβάλλοντος, Νεότητος καὶ Οἰκογενείας, ὃ δὲ ἐπικεφαλῆς τῆς διευθυντῆς θὰ εἶναι κρατικὸς λειτουργὸς ἐκ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο.

Τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον τῆς Αὐστρίας νομιμοποιεῖ κρατικὸν φυλλάδιον περὶ αἱρέσεων

Τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον τῆς Αὐστρίας διὰ τῆς ἀπὸ 19.1.1999 ἀποφάσεώς του ἀπέρριψεν αἴτημα τῶν αἱρέσεων νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ ἐκδοσις κρατικῶν ἀνακοινώσεων, διὰ τῶν ὁποίων τὸ κοινὸ ἐπροειδοποιεῖτο περὶ τῆς δραστηριότητος τῶν αἱρέσεων. Διὰ τῆς ἐν λόγω ἀποφάσεώς του τὸ ὡς ἄνω δικαστήριον ἐδέχθη, ὅτι ἡ κρατικὴ δρᾶσις ἢ συνισταμένη στὴν προειδοποίησιν τοῦ κοινοῦ περὶ τῆς δραστηριότητος ὀρισμένων αἱρέσεων ἀποτελεῖ μίαν ἐνέργειαν, σχετιζομένην πρὸς τὸ καθήκον τοῦ κράτους γιὰ τὴν προστασία τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν του. Μία τοιαύτη κρατικὴ δρᾶσις ἀνάγεται στὸ δημόσιον συμφέρον καὶ χαρακτηρίζεται ὡς ὑψίστη. Ἡ ἐν λόγω κρατικὴ προειδοποίησις συνίστατο στὴν κυκλοφορίαν φυλλαδίου ἐκδοθέντος ὑπὸ κρατικῆς ὑπηρεσίας ὑπὸ τὸν τίτλον “ΑΙΡΕΣΕΙΣ - Η ΓΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ”. Τὸ ἐν λόγω κρατικὸν φυλλάδιον ἀνεφέρετο στὴν αἵρεσιν “SRI CHIN - MOY”, μὲ τὸ ὁποῖον προειδοποιεῖτο τὸ κοινόν, ὅτι ἡ ἐν

λόγῳ αἵρεσις ἀσκοῦσε ἐμπορικὴν δραστηριότητα καὶ χρησιμοποιοῦσε τὴν ἐλευθερίαν ἐκφράσεως καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν ὡς κάλυμμα γιὰ δραστηριότητες οἱ ὁποῖες περιορίζουν τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν. Τὸ ἐν λόγῳ κρατικὸν προειδοποιητικὸν διὰ τὶς αἵρέσεις φυλλάδιον ἀπευθυνόταν πρὸς τὶς κρατικὰς ὑπηρεσίες καὶ πρὸς τὸ κοινὸν καὶ ἔγινε γνωστὸν διὰ τῶν μέσων ἐνημερώσεως. Τὸ πληροφοριακὸν τοῦτον φυλλάδιον εἶχεν ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Περιβάλλοντος, Νεότητος καὶ Οἰκογενείας, εἰς δὲ τὸν πρόλογον αὐτοῦ ἀνεφέρετο, ὅτι στίς ἀρμοδιότητές του περιλαμβάνεται καὶ ἡ ὑποχρέωσις προειδοποιήσεως τῶν Αὐστριακῶν Πολιτῶν περὶ τῶν “εὐφυῶν” καὶ μὴ ἐμφανῶν μεθόδων καὶ ἐπιδιώξεων τῶν τοιούτων ομάδων (σεκτῶν) καὶ ἐνημερώσεως περὶ τῶν συνεπειῶν καὶ τῶν σχέσεων ἐξαρτήσεως κ.ο.κ. Εἰδικώτερον τὸ ἐν λόγῳ φυλλάδιον εἰς τὸν πρόλογόν του ἀνέφερε τὰ κάτωθι:

Ἡ γνώσις προστατεύει:

Τὸ παρὸν φυλλάδιον προσφέρει πληροφορίες περὶ ἐνὸς συγχρόνου κοινωνικοῦ φαινομένου,

ἥτοι περὶ τῶν δραστηριοτήτων τῶν ψευδοθρησκευτικῶν ομάδων, τῶν ψυχοθηρησκειῶν ἢ τῶν κινήσεων - Γκουρού, οἱ ὁποῖες γενικῶς χαρακτηρίζονται ὡς “αἵρέσεις”. Παρ’ ὅτι οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ομάδες αὐτὲς μᾶς εἶναι γνωστὲς ἀπὸ τὶς προσωπικὰς μας γνώσεις καὶ ἀπὸ τὰ ρεπορτάζ τῶν μέσων ἐνημερώσεως, συχνὰ ἐρχόμεθα ἀντιμέτωποι μὲ ἀναφορὰς περὶ ψυχικῶν σχέσεων ἐξαρτήσεως τῶν μελῶν τῶν «αἱρέσεων» λόγῳ ἀπολύτου ἀπομονώσεώς των ἀπὸ συγγενεῖς καὶ φίλους ἢ περὶ ἄλλων ἀμφιβάλλων καὶ ἐπικινδύνων πρακτικῶν ὁρισμένων ὁργανώσεων ἔναντι τῶν μελῶν τους.

Τέλος, τὸ ἐν λόγῳ φυλλάδιον ἀναφέρει περαιτέρω ὅτι τὸ Αὐστριακὸν κράτος, καίτοι σέβεται τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν, ἐν τούτοις δὲν ἀποδέχεται δραστηριότητες ποὺ περιορίζουν τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἢ τῆς ἐλευθερίας ἐκφράσεως καὶ πρέπει νὰ πληροφορῇ τὸν λαὸν περὶ τούτου (περιοδικὸν Juristische Blätter, Μάρτιος 2000, σελ. 179 επ.).

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

«Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἐκκλησίας γράψον: Τάδε λέγει ὁ Ἅγιος ὁ ἀληθινός: Ἴδού δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεργμμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν» (Ἀποκ. 3, 8).

Μακαριώτατε Δέσποτα, Σεπτὲ Πρωθιεράρχα τῆς καθ' Ἑλλάδα Παυλείου Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας,

Σεβασμοπόθητος χορεία τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων Τιμώτατοι ἀδελφοὶ Συμπρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι,

Ἀγιόλεκτον Πλήρωμα τῆς εὐδρόμου ταύτης ἱερᾶς ὁλκάδος.

Εὐφραίνεται σήμερον θεοπρεπῶς καὶ ἱεροπρεπῶς ἡ πανάσπιλος Νύμφη τοῦ Χριστοῦ, Ἁγία Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐποφειλομένη πρὸς τὸν ἐν

Τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμ. κ. **Θεολόγου Ἀποστολίδη**
Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Τριάδι Θεὸν ἀναπέμπουσα ἐτήσιον δοξολογίαν «καθ' ἣν ἡμέραν ἀπελάβομεν τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν σὺν ἀποδείξει τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων, καὶ καταστροφῇ τῶν τῆς κακίας δυσσεβημάτων», ἀνάμνησιν ποιούμενη ἱερὰν τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἱερῶν εἰκόνων, γεγονὸς ὅπερ ἐσήμανε τὸν θρίαμβον αὐτοῦ τοῦ ὑπερφυοῦς μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις, κατὰ τὸν οὐρανοβάμονα Παῦλον, ἐστὶ «τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν» (Κολοσ. 1, 26), τοῦτο δὲ ἐβεβαίωσε διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν τὸν ἐκφαντορικὸν καὶ ἐξόχως ἐπιστηρικτικὸν λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τοῦ διαμηνύσαντος, συμβολικῶς τῷ τρόπῳ, διὰ τοῦ ἱεροῦ Συγγραφέως τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τῆς κατὰ Φιλαδέλφειαν Ἐκκλησίας, τὸ ἀκατάλυτον καὶ αἰώνιον τῆς Ἐκκλησίας Του «ἣν περιεποιήσατο τῷ τιμίῳ Αὐτοῦ Αἵματι». Ἐν ταύτῳ ὅμως, εἰς τὴν ἰδίαν μεταφορικὴν καὶ συμβολικὴν ἐξαγγελίαν τοῦ Κυρίου, ἐνυπάρχουν καὶ ἕτερά τινα στοιχεῖα ἰδιαίτερος σημαντικὰ καὶ ἀποκαλυπτικά, ὁριοθετοῦντα τὴν πορείαν, τὴν προοπτικὴν καὶ τὴν ἐν χρόνῳ λειτουργικὴν διακο-

νίαν τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ.

Πέποιθα δέ, ὅτι εἰσαγωγικῶς δὲν θὰ ἦτο περιττὸν νὰ λεχθῇ ὅτι προσεγγίζων τις διασταλτικῶς τὴν ἐξαγγελίαν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Φιλαδελφείας, τῆς συγκεκριμένης δηλονότι ἱστορικῆς περιωνύμου πόλεως τῆς ἀείποτε ἑλληνικωτάτης Ἰωνίας, δίχα ἰδιαίτερου κινδύνου θὰ ἠδύνατο νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἀναφέρεται κυρίως εἰς ὁλόκληρον τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἥτις ἐστὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν Ἐκκλησία τῆς φιλαδελφίας, τῆς ἀγάπης δηλονότι πρὸς πάντα ἄνθρωπον, υἱὸν καὶ θυγατέρα τοῦ κοινοῦ πατρὸς τοῦ βροτείου Γένους, ἀνεξαρτήτως πάσης διακρίσεως καὶ διαχωρισμοῦ. Ἡ Ἁγία Ἐκκλησία ἡμῶν, ἐπὶ δύο χιλιάδας ἔτη ἐν τῇ πράξει καθημερινῶς πιστοποιεῖ τὸν Λόγον τοῦ Κυρίου τοῦ διδάξαντος ἔργοις τε καὶ λόγοις τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ ταύτην ὁρίσαντος ὡς στοιχεῖον ἀσφαλὲς τῆς εἰς Αὐτὸν πίστεως: «ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους... ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις» (Ἰω. 13, 34-36).

Ἡ θεοδίδακτος καὶ ἱερὰ αὕτη παρακαταθήκη ὁριοθετεῖ διὰ τὴν Ἁγίαν Ὁρθοδοξίαν τὸν ὑπαρκτικὸν καὶ λειτουργικὸν τρόπον διακονίας Αὐτῆς ἐν τῷ κόσμῳ. Αὕτη, ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ καὶ μάλιστα εἰς τὴν διττὴν διάστασίν της, νοεῖται καὶ βιοῦται πρωτίστως ὡς δώρημα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀποτελοῦσα τὴν πεμπουσίαν καὶ τὸ τέλος τῆς ὑπάρξεώς της. Δι' αὐτῆς προσομιλεῖ πρὸς τὸν Οὐράνιον Δομήτορά της, δι' αὐτῆς κοινωνεῖ μετὰ τῶν τέκνων Αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς τέλος διαλέγεται πρὸς πάντα ἄνθρωπον διαβιοῦντα ἐν τῷ κόσμῳ. Πρὸς αὐτὴν τὴν Ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν λοιπὸν προσομιλεῖ διὰ τοῦ μυστολέκτου Θεολόγου Μαθητοῦ καὶ Εὐαγγελιστοῦ, ὁ Ἅγιος καὶ ὁ Ἀληθινός, ὁ Μάρτυς ὁ πιστός, λέγων ὅτι ἐδόθη αὐτῇ ὡς πολυτίμητον δώρημα Θύρα καὶ μάλιστα Θύρα ἀνεργμμένη.

Ἡ εἰκὼν αὕτη, σαφῶς παραπέμπει εἰς τὰ λόγια

καὶ τὰς περὶ Ἐαυτοῦ ἐπαγγελίας τοῦ Κυρίου, ὁμιλοῦντος πρὸς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ καὶ λέγοντος ὅτι: «ἐγὼ εἰμι ἡ Θύρα. Δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ σωθήσεται καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εὐρήσει» (Ἰω. 10, 9). Ἡ Θύρα αὕτη καὶ μάλιστα ἡ ἀνεωγμένη εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ Κύριος, ὅστις λύσας τὸ μεσότειχον τοῦ φραγμοῦ ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον προσήγαγε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ὁ Κύριος ἡμῶν ἐστὶ ἡ θύρα τῆς εὐλογίας καὶ τῆς σωτηρίας. Ἐκεῖνος ὅστις ἤνοιξε τὴν κεκλεισμένην Ἑδεμικὴν Θύραν τῆς ὁργῆς καὶ ὠδοποίησε πάσῃ σαρκὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασιν. Διὰ τῆς τε ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ὑπερφυνῶν γεγονότων τῆς θείας Αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς οἰκονομίας «τοῦ Σταυροῦ, δηλονότι, τοῦ Τάφου, τῆς τριημέρου Ἀναστάσεως, τῆς εἰς Οὐρανὸν Ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καθέδρας...» ἡ αὐταπάγγελτος ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἡ Θύρα τῆς σωτηρίας διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Κυριολεκτῶν, λοιπόν, εἰς Ἐαυτὸν ἀναφέρεται καὶ ἑαυτὸν ὑποδηλοῖ ὁ Κύριος, πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Φιλαδέλφου Ἐκκλησίας ὁμιλῶν.

Τὸ ἀπολυτρωτικὸν ὅμως καὶ σωτήριον ἐπὶ γῆς ἔργον Του, μετὰ τὴν εἰς οὐρανὸν Ἀνάληψίν Του, συνεχίζει καὶ πάλιν ὁ Κύριος διὰ τῆς Ἐκκλησίας Του, «ἥτις ἐστὶ τὸ μυστικὸν Σῶμα Αὐτοῦ» καὶ εἰς ἣν κατ' ἐπέκτασιν δύναται νὰ εὖρη ἐφαρμογὴν ὁ αὐτὸς λόγος. Ὡς Θύρα καὶ μάλιστα ἀνεωγμένη πρὸς ἅπαντα τὸν κόσμον ὑπάρχει ἀλλὰ καὶ δραστηριοποιεῖται ἱεραποστολικῶς καὶ σωτηριωδῶς ἐπὶ δύο χιλιάδες συναπτά ἔτη «ἡ οὐράνιος Νύμφη ἡ κεκοσμημένη τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς», ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἡ Ὁρθόδοξος δηλονότι Ἐκκλησία, ἀποτελοῦσα τὸ ἅγιον Σῶμά Του καὶ τὴν μυστικὴν κιβωτὸν δι' ἧς ὁ κόσμος σώζεται ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας. Ἔργον αὐτῆς ἱερώτατον ἀποτελεῖ ἡ ἐν τῷ κόσμῳ μαρτυρία τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἡ ἱερουργία τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, ἥτις συντελεῖται διὰ τοῦ Αἵματος Αὐτοῦ, τοῦ «ἐκχυθέντος ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας», τῇ ἐλευθέρᾳ βουλήσει καὶ συνεργείᾳ παντὸς ἀνθρώπου. Ἡ μαρτυρία αὐτῆς τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς σωτηρίου προοπτικῆς, ἣν ἐκφράζει ἡ Ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία, ὑποδηλοῦται σαφῶς διὰ τῆς

εἰκόνος τῆς ἀνεωγμένης θύρας. Ἀπέναντι εἰς τὰ καταθλιπτικὰ ἀνθρώπινα ἀδιέξοδα, τὰ τε ὑπαρξιακὰ ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ἡμέραν, ἡ Ἁγία Ὁρθόδοξία προσφέρει αὐτὴν τὴν προοπτικὴν ἡ ὁποία ἀναπτεροῖ τὰς ἀνθρωπίνους ψυχὰς, τὰς πληγωμένας ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὰς ἰοβόλους ἐπιβουλὰς τοῦ ἀντικειμένου καὶ τὰς ὁδηγεῖ πρὸς τὰ ἄνω «ἐνθα καὶ τὸ εἶναι προσέλαβον». Ἡ καταθλιπτικὴ καὶ συνθλιπτικὴ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν παρουσία τοῦ θανάτου, τοῦ τε πνευματικοῦ καὶ τοῦ σωματικοῦ, δύναται νὰ ὑπερβαθῇ ἀληθῶς μόνον διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν διακρατοῦντα τὰς κλεῖς τοῦ Θανάτου καὶ τῆς Ζωῆς. Ἡ ἀνθρωπίνη μικρότης καὶ στενοκαρδία νικῶνται μόνον διὰ τῆς ἀγάπης, ἣν ἐδίδαξεν καὶ ἐφήρμοσεν πρῶτος εἰς ἡμᾶς ὁ ἀγαπήσας πρὸ καταβολῆς κόσμου Κύριος. Ὁ κόσμος ἅπας ἐνοῦται πραγματικῶς καὶ οὐσιαστικῶς μόνον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεανθρώπου, ὅστις καταλλάσσει ἐν ἑαυτῷ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα, ἀποκαθιστῶν ἐνὶ ἐκάστῳ τὴν ἐσωτερικὴν πληρότητα καὶ εἰρήνην πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς ἑαυτόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἅπασαν τὴν κτίσιν, λογικὴν τε καὶ ἄλογον. Οὕτως, ὁ Χριστὸς καθίσταται τὸ ὄντως παγκόσμιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἀγκαλιάζει διὰ τῆς ἀγάπης του καὶ θεραπεύει διὰ τῆς θυσίας του ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Ἡ περιλάλητος παγκοσμιοποίησις, ἡ ὁποία ἐπ' ἐσχάτων προβάλλεται διὰ παντὸς προσφύρου μέσου ἐξικνουμένη εἰς τὸ οἰκονομικὸν ἀλλὰ καὶ πολιτισμικὸν ἐπίπεδον, ἀλλὰ ὡς διαφαίνεται καὶ εἰς τὸ θρησκευτικὸν τοιοῦτον διὰ τῆς συγκριτιστικῆς ἀναμειξεως στοιχείων ἀπὸ ὅλας τὰς θρησκείας τοῦ κόσμου, ἐγένετο πραγματικότης πρὸ χιλιάδων ἐτῶν, ἐν τῷ παγκοσμίῳ προσώπῳ τοῦ Κυρίου «ὅστις πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν», ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ οἰκουμενικῇ διαστάσει τῆς Ἁγίας Ὁρθοδοξίας ἡ ὁποία κατὰ τὴν προτροπὴν τοῦ Κυρίου «πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28, 19-20), δραστηριοποιεῖται ἱεραποστολικῶς, δίκην θύρας ἀνεωγμένης, πρὸς ἅπαντα τὸν κόσμον, μεταφέρονσα τὸ μήνυμα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, διότι «Ἡ Ὁρθόδοξία ἔχει οἰκουμε -

*νικὴν ἀποστολὴν, ἔχει τὴν δύναμιν ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν κόσμον ἕναν κα-
θαρώτερον Χριστιανισμόν, ἕναν πνευματικώτε-
ρον ἀνθρωπισμόν καὶ μίαν θερμότεραν ἀγάπην»*
(Τραϊὰν Κώστιπς, Σέρβος θεολόγος).

*«Ἴδὸν δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμέ-
νην»!*

Διαβιοῦντες σήμερον ἐντὸς ἐνὸς παραπαίον-
τος κόσμου, ὅστις ἀναζητεῖ ἐναγωνίως ἔρεισμα
ἰσχυρὸν καλῶς τεθεμελιωμένον, ἵνα στηρίξῃ ἐπ'
αὐτοῦ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν προσδοκίαν τοῦ
μέλλοντός του, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὰς παρούσας συν-
θήκας προδιαγράφεται ἰδιαίτερος ζοφερόν, ἐπι-
τακτικὸν προβάλλει τὸ χρέος καὶ ἡ ὑποχρέωσις
τῆς Ἁγίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἣτις, τοῦτο
μὲν διετήρησε καθαρὰν καὶ μακρὰν πάσης νοθεύ-
σεως τὴν ἅπαξ παραδοθεῖσαν πίστιν τοῖς Ἁγίοις
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ἰούδα 3), τοῦτο δὲ νικηφό-
ρος, τῇ ἐπιπνοίᾳ τοῦ Παναγίου Πνεύματος,
διεξῆλθε πρὸς τοὺς τρεῖς αἰώνιους πειρασμοὺς
τοῦ μεγάλου πειραστοῦ τῆς οἰκουμένης, τοῦ Δια-
βόλου, τουτέστιν, τῆς ἀφομοιώσεως ὑπὸ τῆς κο-
σμικῆς ἐξουσίας, μεθ' ἧς οὐδέποτε ἐταυτίσθη, ὡς
τοῦτο ἐγένετο ἐν τῇ ἑτεροδόξῳ Δυτικῇ χριστιανο-
σύνῃ, συνυπάρχουσα διαλεκτικῶς καὶ ὅλως δια-
κριτῶς μετ' αὐτῆς, συνεργαζομένη μετ' αὐτῆς ὡς
αὐτὴ κρίνεται ἐπωφελὲς διὰ τὸ πεπιστευμέ-
νον αὐτῇ ποίμνιον, ἀπέχει δὲ τῆς ἐφαμάργτου προ-
σκολλήσεως εἰς τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, περιφέρουσα ἐν
τῷ κόσμῳ μετὰ καυχήσεως τὴν πτωχείαν τοῦ Κυ-
ρίου καὶ πορευομένη αἰείποτε κατὰ τὸ λόγιον τοῦ
Ἀποστόλου Παύλου «διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ
δυσφημίας καὶ εὐφημίας», «ὡς πτωχὴ πολλοὺς δὲ
πλουτίζουσα, ὡς μηδὲν ἔχουσα καὶ πάντα κατέ-
χουσα» (Β' Κορινθ. 6, 4-10), καὶ τῆς νοθεύσεως τέ-
λος τοῦ μηνύματος τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας δι'
ὀθνεῖων στοιχείων ἀποδιδούσα τέλος πάντοτε τὴν
τιμὴν, τὴν λατρείαν καὶ τὴν προσκύνησιν, «τῷ
μόνῳ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ
μόνῳ σοφῷ Θεῷ».

Ἡ πίστις εἰς «τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέ-
στειλεν Ἰησοῦν Χριστόν», ὡς προκατηγγέλθη ὑπὸ
τῶν προφητῶν καὶ δικαίων τῆς Παλαιᾶς Διαθή-
κης, ὡς εὐηγγελίσθη ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ
Σωτῆρος Χριστοῦ, ὡς ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν αὐτο-

πῶν Μαρτύρων αὐτοῦ θεοκηρύκων Ἀποστόλων,
ὡς διεφυλάχθη ἐκ τῆς λύμης τῶν αἰρέσεων ὑπὸ
τῶν πνευματοφόρων πατέρων καὶ ὁμολογητῶν
τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐβιώθη καὶ βιοῦται ὀρθοδόξως
ὑπὸ τοῦ Πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, Κλή-
ρου καὶ Λαοῦ, ὡς ἰσομερὲς καὶ ἁρμονικὴ δηλονό-
τι σύζευξις δόγματος καὶ ἡθους, πίστεως καὶ
ζωῆς, ὀρθοδοξίας καὶ ὀρθοπραξίας, ὡς παρεδόθη
εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν ἀοιδίμων πατέρων ἡμῶν, οἵτινες
παντὶ σθένει, ἀπορούμενοι καὶ διαπορούμενοι,
θλιβόμενοι καὶ κακουνχούμενοι, ὑβριζόμενοι καὶ
διωκόμενοι, διεφύλαξαν αὐτήν, συνιστᾶ τὴν μονα-
δικὴν ἐλπίδα σωτηρίας διὰ τὸν σύγχρονον κό-
σμον. Καὶ ταύτην τὴν μαρτυρίαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς
ἐλπίδος «τὴν θύραν ταύτην τὴν ἐν Κυρίῳ ἀνεω-
γμένην» (Β' Κορινθ. 2, 13), ὑποχρεούμεθα νὰ τὴν
καταθέσωμεν παντὶ τρόπῳ πρὸς τοὺς ἐγγὺς καὶ
μακρὰν εὐρισκομένους ἀδελφούς ἡμῶν. Τοῦτο
προστάσσει ὁ Κύριος, ὁ κατακρίνας τὸν τὸ τάλαν-
τον κρύψαντα ἀσύνετον δοῦλον, τοῦτο ἐπιβάλλει
τὸ ἥθος τῆς Ὁρθοδοξίας, ἣτις οὐδέποτε ἔστερξεν
εἰς μίαν μονοδιάστατον προσέγγισιν τοῦ μυστηρίου
τῆς πίστεως, τοῦτο ἀπαιτοῦν αἱ συνθήκαι τῆς
ζωῆς ὡς αὐταὶ ἰδιαίτερος ἀπανθρώπως διαμορ-
φοῦνται παγκοσμίως σήμερον, τοῦτο ἐπιζητοῦν
τέλος οἱ ἀδελφοί μας, ἀναγνωρίζοντες τὸ μεγα-
λεῖον, τὴν γνησιότητα καὶ αὐθεντικότητα τῆς
ἁγίας Ὁρθοδοξίας, ὡς ὁ πρῶτος Πρόεδρος τῆς
Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς κ. J. Delors διεκήρυξε
κατὰ τὸν πλέον ἐπίσημον τρόπον λέγων· «Ἡ
Εὐρώπη ἔχει ἀνάγκη τῆς συμβολῆς τῆς Ὁρθοδό-
ξου Ἐκκλησίας... Οἱ Εὐρωπαῖοι τῆς Δύσεως ἔχουν
πολλὰ νὰ λάβουν ἀπ' αὐτὴν διότι ἀποτελεῖ μίαν
πρόσκλησιν καὶ ἕνα ἄνοιγμα πρὸς τὴν διάστασιν
τοῦ ὑπερβατικοῦ, τὴν διάστασιν τοῦ μυστηρίου,
τὸ ὁποῖον ἔχει κρατήσῃ ἀλώβητον ἡ Ὁρθόδοξος
Ἐκκλησία, ἡ ὁποία συντελεῖ εἰς τὴν θεμελίωσιν
αὐτῶν τούτων τῶν ἀξιών, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐδράζε-
ται ἡ οἰκοδόμησις τῆς Εὐρώπης», ὡς ἐπίσης καὶ ὁ
προσφάτως κοιμηθεὶς διαπρεπὴς Βυζαντινολόγος
Steven Runciman, δηλώσας προφητικῶς τὸ 1994
εἰς Λονδῖνον, προεῖπεν: «Ἄν καὶ δὲν θὰ ζῶ γιὰ νὰ
τὸ δῶ, πιστεύω ὅτι ἀπὸ τίς μεγάλες ἱστορικῆς
Ἐκκλησίαις, στὸν ἐπόμενο αἰῶνα θὰ ἐπιβιώσῃ μό-
νον ἡ Ὁρθόδοξος, γιὰτὶ δὲν ἔχει ἀποτινάξει τὴν

ἰδέα ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι μυστήριον», ἀλλὰ καὶ ὁ διαπρεπὴς Καρδινάλιος τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας J. Willebrands, πρῶτον Πρόεδρος τῆς Ποντιφικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν προώθησιν τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν, ἀνενδοιάστως ἐδήλωνε λέγων ὅτι: «ἔχομεν ἀνάγκην τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς ὁρθοδόξου πνευματικότητος, διότι δὲν δυνάμεθα μὲ τὴν μονομέρειαν τῆς δυτικῆς σκέψεως νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων μας». Ἡ σημερινὴ ἐορτὴ, κατ' οὐδένα τρόπον δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ὡς ἡμέρα ἐφησυχασμοῦ καὶ ἐπαναπαύσεως ἐπὶ τῶν δαφνῶν τῶν ἀειμνήστων πατέρων μας, τῶν στερεωσάντων καὶ ὑπερμαχησάντων τῆς ἀγίας καὶ ἀμώμου Πίστεώς μας. «Ὡρα γὰρ ἡμᾶς ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι».

«Ἰδὼν δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι».

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸν ῥοῦν τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας τῆς Ἐκκλησίας, πολλοὶ προσεπάθησαν νὰ κλείσουν τὴν θύραν ταύτην, ἣν ἤνοιξεν ἡ πανσθενὴς Δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου. Πόσοι διώκται, πόσοι τύραννοι, πόσοι αἵρετικοί, ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας ἄλλοτε τὴν σπάθην τῆς ἐξουσίας, ἄλλοτε γραφίδα μεστήν ἰοῦ θανατηφόρου, ἐπιθυμοῦντες νὰ νοθεύσουν καὶ νὰ παραχαράξουν τὴν ἀλήθειαν τῆς Πίστεως, ὡς αὕτη παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν θεοκηρύκων Ἀποστόλων καὶ τῶν πνευματοφόρων Πατέρων, ἄλλοτε περιβεβλημένοι τὸ μοναχικὸν ἢ ἱερατικὸν τριβώνιον, γενόμενοι διὰ τῆς ἀστάτου καὶ ψυχοφθόρου ζωῆς των αἵτιοι σκανδαλισμοῦ ψυχῶν, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανεν, λυσσώδως ἐπεδίωξαν τὴν ἐξαφάνισιν αὐτῆς; Οὐδεὶς ὅμως ἠδυνήθη νὰ κλείσῃ αὐτὴν τὴν θύραν, ἣν ὁ Κύριος ἤνοιξεν καὶ διακρατεῖ. Ἀκουσόμεθα τοίνυν τοῦ χρυσορρήμονος Πατρὸς λέγοντος: «Πόσοι ἐπολέμησαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ οἱ πο-

λεμήσαντες ἀπώλοντο; Αὕτη δὲ ὑπὲρ τοὺς οὐρανούς ἀναβέβηκε. Τοιοῦτον ἔχει μέγεθος ἡ Ἐκκλησία. Πολεμουμένη νικᾷ, ἐπιβουλενομένη περιγίνεται, ὑβριζομένη λαμπρότερα καθίσταται, δέχεται τραύματα καὶ οὐ καταπίπτει ὑπὸ τῶν ἐλκῶν, κλυδωνίζεται ἀλλ' οὐ καταποντίζεται, χεμιάζεται ἀλλὰ νανάγιον οὐχ ὑπομένει, παλαίει, ἀλλ' οὐχ ἡττᾶται, πνικτεύει ἀλλ' οὐ νικᾶται» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Πρὸς Εὐτρόπιον Β'). «Ἀκουέτωσαν Ἕλληνες, ἀκουέτωσαν Ἰουδαῖοι τὰ κατορθώματα ἡμῶν καὶ τὴν προεδρίαν τῆς Ἐκκλησίας» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία εἰς Ἡσαΐαν στ' 1). Ἀκουέτωσαν ταῦτα πάντες..., ἀκουέτωσαν ταῦτα καὶ οἱ ἡμέτεροι «οἱ κρατοῦντες πλήθους καὶ γεγανρωμένοι ἐπὶ ὄχλοις ἀνθρώπων».

Μακαριώτατε Δέσποτα,

Λαμπρὰ καὶ φωσφόρος ἀνέτειλεν ἐν τῷ νοητῷ στερεώματι τῆς Ἐκκλησίας ἡ παρούσα ἐορτὴ καὶ ἄγγελοι μετὰ ἀνθρώπων συνεορτάζουσι τὸν θρίαμβον τοῦ φωτὸς κατὰ τοῦ σκότους, τῆς ἀληθείας κατὰ τοῦ ψεύδους, τῆς Ὁρθοδοξίας κατὰ τῆς αἵρέσεως, τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Βελίαρ. Ἡ μεγαλόφωνος τῶν Ὁρθοδόξων ὁμήγυρις ἀγάλλεται σήμερον καὶ σκιρτᾷ πνευματικῶς, ἀντιπελαγοῦσα προσκυνητικῶς τὰ πνευματικὰ τροφεῖα πρὸς τὴν κοινὴν ἡμῶν Μητέρα Ἀγίαν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὴν Ἀρχίφωτον Τριάδα, τὸν ὕμνον δοξολογικῶς ἀναμέλπουσα, ἐν εὐχαριστίᾳ πολλῇ καθομολογεῖ περὶ τῆς Ἀμωμήτου ἡμῶν Πίστεως καὶ λέγει: «Αὕτη ἡ πίστις τῶν Ἀποστόλων, αὕτη ἡ Πίστις τῶν Πατέρων, αὕτη ἡ Πίστις τῶν Ὁρθοδόξων, αὕτη ἡ πίστις τὴν Οἰκουμένην ἐσθίριξεν».

Ἀμήν καὶ τῷ Τρισαγίῳ Θεῷ δόξα.

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ Α ΟΙΔΙΜΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ ΚΥΡΟΝ ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΝ (ΤΑΜΠΟΥΡΑΤΖΑΚΗΝ) ΤΟΝ ΚΡΗΤΑ (1929 - 2001)

*«Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν
στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν Αὐτόν» (Ἰακ.1,12)*

Μακαριώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα, Σεπτὲ
Πρωθιεράρχα τῆς καθ' Ἑλλάδα Ἀγιοπάτης τοῦ
Χριστοῦ Ἐκκλησίας,

Σεβασμιώτατε Ἐκπρόσωπε τῆς Α.Θ.Π. τοῦ
Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, Μητροπολίτα Διδυ-
μοτείχου καὶ Ὁρεστιάδος κ. Νικηφόρε,

Τιμωτάτη καὶ πολυσέβαστος Χορεία τῶν Ἀ-
γίων Ἀρχιερέων,

Θεόλεκτε τῶν Πρεσβυτέρων τε καὶ τῶν Δια-

Τοῦ Πανοσ. Ἀρχιμ. κ. **Θεολόγου Ἀποστολίδη**
Ἀρχιεραγματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

κόνων τῆς θεοσώστου ταύτης Ἐπαρχίας Σύλλο-
γε,

Ἐξοχώτατοι καὶ Ἐντιμώτατοι Ἐκπρόσωποι
τῆς τε Πολιτικῆς καὶ τῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας
τῆς Πόλεως ταύτης,

Φιλόχριστε καὶ πενθηφόρε λαὸ τοῦ Θεοῦ,

Σήμερον ἡ Ἀγιοπάτη Παῦλειος Ἐκκλησία
τῆς Ἑλλάδος ἐν σιγῇ καὶ δάκρυσι συναχθεῖσα,
προπέμπει ἐν ἀγάπῃ πολλῇ καὶ προσευχῇ δια-
πύρῳ τὸν ἐκ τῶν ἐπιγείων εἰς τὰ ἐπουράνια, ἐκ
τῶν φθαρτῶν εἰς τὰ ἄφθαρτα, ἐκ τῶν προσκαί-
ρων εἰς τὰ αἰώνια ἐκδημήσαντα πολυσέβαστον
Αὐτῆς θεράποντα Μητροπολίτην Νέας Σμύρνης
κυρὸν Ἀγαθάγγελον.

Σήμερον τὸ Χριστεπώνυμον Πλήρωμα τῆς
Χριστοφόρου ὀλκάδος τῆς Νέας Σμύρνης, τῆς
ἐχούσης ὡς οἶακα τὸν ὑπὸ πάντων εὐσεβῶς
προσκυνούμενον πάντιμον τοῦ Κυρίου τρισόλ-
βιον καὶ τρισμακάριστον Σταυρόν, θρηνεῖ στε-
ναγμοῖς ἀλαλήτοις τὴν ἀπώλειαν τοῦ δεξιοῦ
αὐτῆς πρωρέως καὶ ὀδύνη ὀξεῖα καθαμιάσει

τὰς καρδίας αὐτοῦ.

Σήμερον αἱ ἀγγελικαὶ τῶν οὐρανῶν δυνά-
μεις, δηλονότι τὰ πολύμομα Χερουβεὶμ καὶ τὰ
ἑξαπτέρυγα Σεραφεῖμ, προπορεύονται εἰς τὴν
μακαρίαν ὁδόν, ἣν πορεύεται ὁ ἀοίδιμος τοῦ Ἱε-
ροῦ Θυσιαστηρίου τῆς Νέας Σμύρνης ἀρχιθύ-
της, προαγόμενος εἰς τὸ παραστήναι αὐτὸν καὶ
εἰς τὸ Ἅγιον καὶ Ὑπερουράνιον καὶ Νοερὸν Θυ-
σιαστήριον, ἔνθα ὁ χορὸς τῶν τῆς Σμυρναίων
Ἐκκλησίας Ἱεραρχῶν, ἐν οἷς Βουκόλος ὁ
πρῶτος αὐτῆς Ἐπίσκοπος, Πολύκαρπος ὁ τοῦ
ἡγαπημένου καὶ ἐπιστηθίου πνευματικὸς υἱός,
Χρυσόστομος ὁ Ἱερομάρτυς, ὁ ἐπ' ἐσχάτων
ἀναρριπίσας τὸ τοῦ Φιλοχρίστου Γένους ἡμῶν
λάβαρὸν κεκοσμημένον ταῖς ῥανίσι τῶν τιμίων
αὐτοῦ αἱμάτων, τὸ ἀναμφίλεκτον σημεῖον ἀνα-
φορᾶς τοῦ νόστου καὶ τῶν ὁραμάτων, τῶν ἀλή-
στου μνήμης Πατρίδων τῆς Ἰάδος, τῆς Ἰωνικῆς
δηλονότι, γῆς.

Σήμερον, ἡμέραν καθ' ἣν ἀπογράφεται ὁ τῆς
Ἑλλάδος πληθυσμός, καταγράφεται ἐν βίβλῳ
ζωῆς τῇ πανσθενεῖ δεξιᾷ τοῦ Ὑψίστου καὶ ὁ πά-
νυ εὐλαβῆς Αὐτοῦ λάτρης καὶ διάκονος.

Ὁ μακαρία τῇ λήξει γενόμενος Μητροπολί-
της Νέας Σμύρνης κυρὸς Ἀγαθάγγελος, υἱὸς τοῦ
Ἱερέως Κωνσταντίνου Ταμπουρατζάκη, εὐ-
κλεῆς καρπὸς ἐκ ρίζης λευιτικῆς, ἐγεννήθη εἰς
τὴν ἐνδοξὸν τῶν Κρητῶν γῆν ἐν σωτηρίῳ ἔτει
ἐνάτῳ καὶ εἰκοστῷ καὶ ἐνακοσιοστῷ καὶ χιλιο-
στῷ, ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν, οἱ ὅποιοι ἔπλαττον
καὶ ἐμόρφουν αὐτὸν τοῖς τῆς εὐσεβείας δόγμασι.

Ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ χρόνων ἐβημάτισε,
«ἐν τοῖς τοῦ Πατρὸς τοῦ ἐν Οὐρανοῖς», ἥτοι ἐν
οἴκῳ Κυρίου, ἔνθα ἀπέκτησεν τούτῳ μὲν ὑγιὲς
ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, τούτῳ δὲ λατρευτικὴν

παιδείαν, οὐ τὴν τυχοῦσαν. Ταῦτα ὑπῆρξαν οἱ ἀκρογωνιαίοι λίθοι ἐφ' ὧν ἐθεμελιώθη τὸ θεότεχνον οἰκοδόμημα τῆς κατὰ Χριστόν, ἐν Χριστῷ καὶ διὰ Χριστὸν ζωῆς του. Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διήκουσεν εἰς τὴν Νεάπολιν τῆς Μεγαλονήσου Κρήτης, μετὰ δὲ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τοῦ Γυμνασίου Νεαπόλεως μετέβη, κατόπιν συστάσεως τοῦ σοφοῦ Ἱεράρχου Πέτρως κυροῦ Διονυσίου τοῦ Μαραγκουδάκη, εἰς τὸ Παλαίφατον Πατριαρχεῖον τῆς Ἁγίας Σιών, τῆς Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, ἔνθα ἔστησαν οἱ ὠραῖοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πόδες, καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν πνευματικὴν σκέπην καὶ προστασίαν τοῦ ἐναρέτου καὶ σοφοῦ Ἀγιοταφίτου Καλλίστου τοῦ Μηλαρά.

Ἐκεῖ, ὁ παιδιόθεν θερμάνας τὰ μύχια τῆς καρδίας του πόθος, εὐρῆκε *«καιρὸν τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ»*. Ἀποθέμενος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον εἰσῆλθεν εἰς τὰς ἀγγελιομμήτους τάξεις τοῦ Μοναχικοῦ Πολιτεύματος καὶ ἐν τῷ Πανιέρῳ Ναῷ τῆς Ζωοφόρου Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔλαβε τὴν Θεῖαν Χάριν, τὴν τὰ ἀσθενῇ θεραπεύουσαν καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσαν, καταστάς διάκονος τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, ὁ *«μέγα καὶ φοβερόν καὶ αὐταῖς ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν»*. Ἐνετάχθη εἰς τὰς τάξεις τῆς Γεραῶς καὶ Σεβασμίας Ἀγιοταφικῆς Ἀδελφότητος, τῆς ἀγρύπνου φρουροῦ τῶν Παναγίων Προσκυνημάτων τοῦ Κυρίου καὶ τῆς θεματοφύλακος τῶν αἰωνίων καὶ ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τοῦ φιλοχρίστου Ἑλληνικοῦ Γένους ἐπ' αὐτῶν. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς τετραετοῦς ἐν Ἱεροσολύμοις διαμονῆς του (1946 - 1950) εἰργάζετο, κατόπιν διορισμοῦ του ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ, εἰς τὴν Ἀρχιεραγματεῖαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὡς Γραμματεὺς, βοηθῶν ταῦτοχρόνως καὶ τὸν ἀείμνηστον σοφὸν Γέροντά του, Διευθυντὴν τοῦ ἐπισήμου Περιοδικοῦ τοῦ Πατριαρχείου «Νέα Σιών», εἰς τὴν ἔκδοσιν τούτου. Ἡ ἄφατος καὶ ἄμετρος τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης φιλανθρωπία, τὸν ἀνύψωσεν, ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν πατρίαν χθόνα, διὰ τῆς τελεσιουργοῦ Χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸ λαβεῖν τὴν τῆς Ἱερατείας Χάριν καὶ παραστήναι

τῇ Ἁγίᾳ Τραπέζῃ καὶ ἱερουργεῖν τὸ Ἅγιον καὶ Πανακήρατον Σῶμα καὶ τὸ Τίμιον Αἷμα.

Τῆς Ἱερᾶς Ἐπιστήμης θεράπων ἐγένετο μετὰ τὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ κλεινοῦ ἄστεως τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ τῆς Ἑλλάδος Παιδευτηρίου, σπουδὰς του, ὥστε *«ἐνδοξάζεσθαι ὁ Θεὸς ἐν τοῖς θαυμασίοις Αὐτοῦ»*.

Μετὰ βαθυτάτης φιλοπάτριδος διαθέσεως ὑπηρετήσεν τὸ Ἔθνος ἡμῶν εἰς τὰς ἐνδόξους αὐτοῦ Ἐνόπλους Δυνάμεις, ὡς Ἱεροκέρυξ πλείστον στρατιωτικῶν μονάδων.

Μετὰ τὴν ἀποστράτευσίν του ἐκ τῶν τάξεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὡς ὑπότροφος τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως μετέβη εἰς Παρισίους δι' ἀνωτέρας σπουδὰς, ἔνθα παρηκολούθησε μαθήματα εἰς τὴν ἐκείσε Νομικὴν Σχολὴν ἰδίᾳ εἰς τοὺς τομεῖς τῆς Θρησκευτικῆς Κοινωνιολογίας, ὡς καὶ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου.

Παραλλήλως πρὸς τὰς σπουδὰς του ἐν Γαλλίᾳ (1958 - 1962) ἐξυπηρετήσεν ποιμαντικῶς διαφόρους Ὁρθοδόξους Ἑλληνικὰς Κοινότητες τῆς Γαλλίας, Πορτογαλίας καὶ Γερμανίας.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1967 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν τῆς Σόφιας (Βουλγαρία) διὰ ποιμαντικὴν ἐκεῖ διακονίαν.

Μετὰ ταῦτα διωρίσθη Ὑποδιευθυντὴς καὶ Πνευματικὸς τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸ ὁποῖον προσέφερεν ὅτι τίμιον εἰς μόρφωσιν καὶ παράστασιν, εἰς δρᾶσιν καὶ ἐγκαρτέρησιν, εἰς καθῆκον καὶ θυσίαν, *«εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ»* ὃ ἐστὶν ἔργον ὑψηλὸν καὶ ἅγιον καὶ χριστοθέλητον. Διὰν εὐόρκως καὶ ἐπιτυχῶς ὑπηρετήσεν τὴν διεύθυνσιν τῆς Θρησκευτικῆς Διαφωτίσεως, Τύπου καὶ Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τοῦ 1968 ἀνέλαβε τὴν εὐθύνην ἐκδόσεων λειτουργικῶν βιβλίων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔστρεψε τὴν φιλόστοργον προσοχήν του, ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας κινούμενος καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς τοὺς ἐπιθυ-

μοῦντας νὰ διευρύνουν τὰς σπουδὰς των, ἀπὸ τοῦ 1960 μέχρι σήμερον, ἦτο ἡ ἐξεύρεσις ὑποτροφίῶν καὶ ἡ ἀποστολὴ Ἑλλήνων Θεολόγων, ἀποφοίτων τῶν Ἑλληνικῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς μετεκπαίδευσιν. Τῆς φροντίδος ταύτης τοῦ Μακαριστοῦ Ἱεράρχου, ἔτυχον ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα Ἑλληνες Θεολόγοι, παραμείναντες εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὡς ὑπότροφοι, ἀπὸ δύο ἕως τέσσαρα ἔτη. Πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν κατέχουν σήμερον ἐπιλέκτους θέσεις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ Πανεπιστήμια.

Ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς καὶ ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑνακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ τετάρτῳ (1974) πρόφρονι ἐπινεύσει τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «ἐκλήθη καθάπερ Ἀαρόν» καὶ «ἐτέθη ἐπὶ τὴν αἰήφωτον τῆς τοῦ Διδυμοτείου καὶ Ὁρεστιάδος λυχνίαν» τῆς Ἑλληνικῆς καὶ μαρτυρικῆς Θρακικῆς γῆς, διὰ νὰ λάμπῃ τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἵνα ἰδῶσιν τὰ καλὰ τῆς Πίστεως ἡμῶν ἔργα καὶ δοξάζωσι τὸν Πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς Οὐρανοῖς.

Τὴν ἀκριτικὴν ταύτην θεόσωστον Ἐπαρχίαν ἐποίμανεν θεοφιλῶς πλεόν των δέκα ἐνιαυτῶν τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου, ἀναπτύξας πλουσίαν κηρυκτικὴν, ποιμαντικὴν, ἐθνικὴν, κοινωνικὴν καὶ φιλανθρωπικὴν δραστηριότητα.

Ἐκ τῶν θεοφρουρητῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνικοῦ Κράτους τῶν τελούντων ὑπὸ τὴν Πανάχραντον Σκέπην τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ, ἐκλήθη τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πρώτου Ἱεράρχου Ἱεροσολύμων, Ἰακώβου λέγω τοῦ Ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, ἵνα τεθῇ ἐπὶ τὴν λυχνίαν τῆς τῶν ἐν Ἑλλάδι Σμυρναίων Ἐκκλησίας, τὴν ἀφθεῖσαν ἐκ τῆς φρυκτωρούσης ἐστίας τῆς ἀλυτρώτου ἱερᾶς γῆς.

Εἰς τὸν θρόνον αὐτῆς ἀνῆλθε καὶ εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ θεόλεκτον πλήρωμα τῆς Μητροπόλεως ταύτης, προσαπενίζον ὡς πρὸς τὸν ἀπασπράπτοντα ἄγγελον, τὸν ποθοῦμενον ἵνα ἀποκυλῇσιν τὸν λίθον τῆς ζοφώδους δουλείας ἐκ τοῦ μνημείου τῆς ἐσταυρωμένης Μικρασιατικῆς γῆς.

Καὶ ταύτην τὴν ἀρχιερατικὴν διακονίαν ἐπληροφόρησε θεοφιλῶς δεκαπενταετίαν ὁλόκληρον ὁ αἰδίδμιος Ἱεράρχης, κατὰ τὴν πρὸς τὸν

ἄγγελον τῆς τῶν Σμυρναίων Ἐκκλησίας οὐρανόπεμπτον φωνὴν «*Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς*», ἥς ἀψευδεῖς μάρτυρες τυγχάνουσιν ἡ ἀνοικοδόμησις πολλῶν νέων Ἱερῶν Ναῶν ὡς καὶ ἡ ἰδρυσις Ἱερᾶς Μονῆς, τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τοῦ θεοφιλοῦς καὶ λαοφιλοῦς Ἀγίου τῶν ἐσχάτων χρόνων, Νεκταρίου Ἐπισκόπου Πενταπόλεως. Μεστὸν εὐχύμων καρπῶν ὡσαύτως ὑπῆρξεν τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον τοῦ ἀποδεικνυόμενον διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ὁργανώσεως καὶ ὑποδειγματικῆς λειτουργίας Ἰδρυμάτων, ὡς τῶν ἀπόρων κοροσίδων ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*Ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας*», τῆς Στέγης Προνοίας «*Οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι*» καὶ τῆς Στέγης ὑπερηλίκων «*Ὁ Ἅγιος Ἀγαθάγγελος*», ἅτινα καὶ ἤδη προσφέρουσι στοργὴν καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς πονοῦντας καὶ θλιβομένους. Ὁ λόγος τοῦ πάντοτε ἦτο δυνατός, ἐμπειρικός, ὀρθόδοξος, παραδοσιακός καὶ διὰ τοῦτο λίαν ἐπιστηρικτικὸς καὶ ὠφέλιμος. Τὸ ἀκμαῖον φρόνημα, τὸ ἀδούλωτον πνεῦμα, ἡ πείσμων ἐμμονὴ εἰς ὃ, τι ἐθεώρει ὡς τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ δίκαιον, ἡ ἀκατάβλητος ἀγωνιστικότης, γνωρίσματα ἰδιαίτατα τῶν βλαστῶν τῆς ἐνδόξου καὶ ἡρωοτόκου Κρήτης, θαυμαστῶς καὶ ἰσομερῶς συνηρμοσμένα μετὰ φιλοστοργίας καὶ εὐαισθησίας ψυχικῆς, ἐχαρακτηρίζον τὸν προκείμενον ἡμῖν νεκρόν, οὐ μόνον κατὰ τοὺς λαμπροὺς χρόνους τῆς χρυσῆς νεότητος. Τοῦναντίον πρὸς τὴν φθορὰν τῆς φύσεως, ταῦτα ἠῤῥξανον θαυμαστῶς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρώτης ἀλλὰ καὶ τῆς ὑστερῆς σωματικῆς δοκιμασίας. Ὅσον ὁ γενναῖος Ἱεράρχης ἐπολεμεῖτο ὑπὸ τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀσθενείας, τόσον ἀνεδεικνύετο τὸ ψυχικόν του μεγαλεῖον, τὸ ἀκατάβλητον τοῦ φρονήματος του, τὸ χαλύβδινον τοῦ χαρακτῆρος του, γνωρίσματα ἅτινα ἐστερεοῦντο ἐπὶ τὴν ἀσάλευτον πέτραν τῆς ἀκλονήτου πίστεώς του εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

Ὅτε δὲ ἐπλήρωσε τὸν χρόνον τῆς ἐπὶ γῆς παροικίας του, «*θεαρχίῳ νεύματι*» ἐλήφθη καὶ μετεφυτεύθη ὡς ἐλαία κατάκαρπος εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν καὶ μακαρίαν ὁ οὐρανουπολίτης ἡδὴ Ἱεράρχης.

Διὰ πάντα ταῦτα ἔνδακρυς καὶ σιγῶν προσ-

εύχεται ὁ ἱερός καὶ εὐαγής Κληρὸς τῆς θεοσώστου ταύτης Ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου ἐναγώνιος ὑπῆρξεν ἡ μέριμνα τοῦ ἀοιδίμου Ἱεράρχου, τοῦ καὶ ἀόκνως κοπιάσαντος, ὥστε νὰ ἀναδεικνύωνται Κληρικοὶ εὐλαβεῖς, σεμνοπρεπεῖς, πλήρεις ἐνθέου ζήλου μέτοχοι τῆς ἱερᾶς τε καὶ τῆς θύραθεν παιδείας, ἱκανοὶ νὰ ὑπερμαχήσουν τῶν τῆς πίστεως Ἀληθειῶν, εἰς καιροὺς δυσχειμέρους ἐναντίον τῶν ἰοβόλων ἐπιφορῶν τοῦ ἀλάστορος καὶ τῶν ποικίλων ὀργάνων αὐτοῦ.

Διὰ πάντα ταῦτα ὁ περιούσιος τῆς Ἐπαρχίας ταύτης λαὸς συγκρατεῖ τὰ δάκρυά του εἰς τὰς πηγὰς τῶν, ἀπὸ τὴν προσδοκίαν τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως καὶ ἀπὸ τὴν παρηγορον σκέψιν ὅτι κατέρχεται εἰς τὸν τάφον «ὥσπερ σῖτος ὥριμος, κατὰ καιρὸν αὐτοῦ θεριζόμενος, ἢ ὥσπερ θυμὸν - νία ἄλωνος καθ' ὥραν συγκομισθεῖσα» (Ἰωβ 5, 26).

Διὰ πάντα ταῦτα οἱ λύχνοι οἱ καιόμενοι καὶ τὰ θυμιάματα τὰ εὐωδιάζοντα εἰς τοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας συνοδεύουν τὸν ἀποιχόμενον Ἱεράρχην.

Διὰ πάντα ταῦτα πληροὶ τὸν (νεφελοσκεπῇ) Ἀττικὸν οὐρανὸν ὁ βαρυαλγὼν ἥχος ἐκ τοῦ ἱεροῦ κωδωνοστασίου τοῦ Μητροπολιτικοῦ τούτου Ναοῦ, πιστοῦ καὶ τελείου ἀντιγράφου ἐκείνου τῆς ποθητῆς πατρίδος, τὸ ὁποῖον ἡ ἀνύστατος καὶ ἀκάματος φροντίς τοῦ μακαριστοῦ Ποιμένος ἀνήγειρεν ἐνταῦθα.

Διὰ πάντα ταῦτα, καίτοι ἡ κατ' ἄνθρωπον θλίψις πληροὶ τὰς ψυχὰς τοῦ τε Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς καθ' Ἑλλάδα Παυλείου Ἐκκλησίας καὶ ἀπάσης τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας Αὐτῆς, ἥς τίμιον καὶ ἐπίλεκτον Μέλος ἐπὶ εἰκοσιεπταετίαν ὁλόκληρον διετέλεσεν ὁ προκειμένος Ἱεράρχης, ἐν τούτοις μυστικῶς αὐτὸς μακαρίζεται ὑφ' ἀπάντων διὰ τὴν ἐκ τῶν λυπηρῶν καὶ προσκαιρῶν πρὸς τὰ εὐφρόσυνα καὶ αἰώνια

μετάστασίν του, ἐπισφραγίζουσιν ἓνα μικρὸν καὶ τετιμημένον ἐπίγειον βίον, μεστὸν χριστιανικῆς πραότητος, πολυμεροῦς πλὴν ἀθορύβου φιλανθρωπίας, ἀνεπιδείκτου φιλεργίας καὶ εὐγενείας ψυχῆς. Ἡ συμπαθεστάτη καὶ λίαν προσφιλὴς εἰκὼν του θὰ παραμένῃ ἕσαεὶ ἐγκεχαραγμένη γραμμασι ἀνεξιτήλοις εἰς τὰς ψυχὰς πάντων ἡμῶν.

Καὶ νῦν, σεπτὲ Ποιμενάρχα τῆς ἀπορφανισθείσης ταύτης Ἱερᾶς Μητροπόλεως, πορεύου ἐν εἰρήνῃ, δίχα φόβου, τὴν μακαρίαν τρίβον, τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν ἄνω φωτοφορίαν, ἐνθα «ὁ τῶν ἐορταζόντων ἥχος ὁ ἀκατάπαυστος» καὶ ἡ ἄληκτος χαρὰ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων Ἀγίων, ἵνα λάβῃς τὸν στέφανον τὸν ἀμαράντινον, «ὃν ἐπηγγείλατο Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν Αὐτόν». Συνοδεύουσί σε σήμερον αἱ ὑποκάριοι εὐχαὶ τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας, προεξαρχούσης Αὐτῆς τῆς Αὐτοῦ Μακαριότητος τοῦ μεγατίμου Προκαθημένου Αὐτῆς καὶ σύμπαντος τοῦ Ἱεροῦ Κληρῶν. Συνηγοροῦσιν ὑπὲρ σοῦ οἱ ἀδιάλειπτοι ἁγῶνες καὶ αἱ καθ' ἡμέραν ἀγωνίαι σου, τὰ δάκρυά σου καὶ οἱ στεναγμοὶ σου ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπολογοῦνται διὰ σέ, δι' ὅσα ἐν βίῳ ὡς ἄνθρωπος ἡμαρτες, οἱ ὑπὸ σοῦ ἔργοις τε καὶ λόγοις στηριχθέντες, παιδαγωγηθέντες καὶ εὐεργετηθέντες. Πορεύθητι, τὸ λοιπόν, ἀγαλλόμενος, πολυσέβαστε Ἱεράρχα, εἰς τὸν ὑποκάτω τοῦ Ξύλου τῆς ζωῆς ἡτομιασμένον Σοι, ὑπὸ τοῦ Πανοικτίρμονος Θεοῦ, τόπον τῆς ἀναπαύσεως καὶ δεῖθητι τοῦ ἐλεήμονος Θεοῦ, ἵνα πταισμάτων ἄφεσιν παράσχῃ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν.

Ἀγαθαγγέλου τοῦ Σεβασμιωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου, τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Νέας Σμύρνης, ἡμῶν δὲ Πατρός καὶ Ἱεράρχου, εἴη ἡ Μνήμη ἄληστος ἐν τοῖς νῦν καὶ ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις.

Γένοιτο.

ΧΕΙΡΟΤΟΝΗΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΑ ΦΕΙΜ (21.1.2001)

Σεβασμιώτατε Γέροντα, Ἀρχιεπίσκοπε Αὐστραλίας κ.κ. Στυλιανέ,

Σεπτὴ χορεία τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων,

Εὐλαβέστατοι συμπρεσβύτεροι καὶ ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ καὶ τῆς πεφύλημένης Πατρίδος ἀπόδημοι,

Ἐν συντριβῇ ψυχῆς καὶ καρδίας εὕρισκόμενοι ἐντὸς τοῦ περικαλλοῦς τούτου Καθεδρικοῦ Ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, αἶνον καὶ δοξολογίαν προσάγω καὶ ὕμνον εὐχαριστίας αἰδίδιον ἀναπέμπω εἰς τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν διὰ τὰ περὶ ἐμὲ κατ' αὐτὰς τελούμενα, ὅτι «ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου εἰς πλατυσμόν» (Ψαλμ. ριζ).

«Καὶ θάμβει πολλῶ συνεχόμενος» διὰ τὰ γενόμενα περὶ ἐμὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐν κενώσει ἐγγίζω τὴν στιγμὴν ταύτην ἐνώπιον τῆς φλεγόμενης καὶ μὴ κατακαιομένης βάτου, τοῦ ἱεροῦ καὶ ἁγίου θυσιαστηρίου, ἐν ᾗ καλοῦμαι εἰς θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, εἰς ἱερουργίαν τοῦ μυστηρίου τῆς ἀδιασπάστου ἀποστολικότητος, εἰς διακονίαν καὶ μαρτυρίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν. Τὸ θαῦμα τῆς ἀλλοιώσεως τῆς Δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου θὰ μεταβάλλῃ ἐντὸς ὀλίγου ἐμὲ τὸν ἀπλοῦν ποιμένα εἰς θεηπόλον τῶν Μυστηρίων τῆς Θείας Οἰκονομίας. Ἦδη οἱ Ἄγγελοι ὑπερίπτανται ἔμπροσθεν τοῦ ἐπιγείου θυσιαστηρίου καὶ προευντρεπίζουσι τὴν μικρὰν ταύτην ὁδόν, ἥτις μὲ χωρίζει ἐκ τῆς Ἁγίας Τραπέζης. Ὁ Ὑψιστος Θεὸς θὰ εἰσέλθῃ ὅλος ἐν τῇ ψυχῇ μου, ἵνα μὲ καταστήσῃ τύπον Χριστοῦ, ἐπέχοντα τὸν τόπον Αὐτοῦ. Ἐν βαθείᾳ συναισθήσει τῆς ἀναξιότητος καὶ ἐλαχιστότητός μου, ἀποβλέπων πρὸς τὸ δυσβάστακτον τοῦ ἀναλαμβάνομένου σταυροῦ, καταφεύγω εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου καὶ τὴν χάριν Ἐκείνου ἐπικαλοῦμαι, ἵνα ἰκανώσῃ ἐμὲ τελειῶσαι τὴν δύναμιν Του ἐν τῇ ἀσθενείᾳ μου.

Ἐκλήθην καὶ προσέρχομαι, ἵνα διακονήσω ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν Σεπτὴν Σεβασμιότητα, τὴν με-

στὴν ἀγάπης καὶ προσφορᾶς αὐτοθυσιακῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Ἀπόδημον τῆς Αὐστραλίας Ἑλληνισμόν, τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἰδέαν, τοὺς δύο τούτους πόλους τῆς ὑποστάσεως ἡμῶν. Εἵλκυσέ με ἡ σοφία καὶ ἡ βαρύτης τοῦ λόγου Ὑμῶν, τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς Ὑμῶν καὶ ὁ ὀραματισμὸς Ὑμῶν, ἵνα ἐμφυσησθε πνοὴν ζωῆς εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας διὰ νὰ ἀποβῇ Αὕτη φάρος ἀκτινοβολῶν καὶ διαχέων τὰς ἀκτῖνας τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως καὶ τῶν ἰδεωδῶν τοῦ Γένους ἀνὰ τὰς Πολιτείας τῆς θαυμαστῆς ταύτης Πέμπτης Ἡπείρου.

Ἦλθον ἵνα, ὡς ταπεινὸς διάκονος τῆς καθ' Ὑμᾶς θεοσώστου Ἀρχιεπισκοπῆς ἐν εὐγνώμονι ἀφοσιώσει, συμπορευθῶ Ὑμῖν καὶ τοῖς ὀραματισμοῖς Ὑμῶν, προσβλέπων ὡς πρὸς πυξίδα προσανατολισμοῦ, περὶ ἣν θὰ στρέφηται ἡ πᾶσα μου διάθεσις, ἐν ὑποταγῇ διὰ βίου παντός, κατὰ πάντα ἐπόμενος Ὑμῖν ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ γνώμῃ θεοφιλεῖ.

Ἐπιτρέψατέ μοι, ἵνα κατὰ τὴν εὐσημον τοῦ βίου μου ταύτην στιγμὴν δανεισθῶ τοὺς σεπτοὺς λόγους Ὑμῶν διὰ νὰ διακηρύξω τὴν πίστιν μου ὅτι «διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν κατὰ χάριν κοινωνίαν κτιστοῦ καὶ ἀκτίστου, ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως, ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι υἱὸς καὶ ἐν ταυτῷ Πατήρ, διότι προμαχὼν ἄχρι θανάτου διὰ τὴν καθαρότητα τῆς διδασκαλίας Αὐτῆς καὶ μὴ ἐπιτρέπων ἐν τῇ συνειδήσει του τὴν ἐλαχίστην ἀπόκλισιν ἀπὸ ἐκεῖνα ἅτινα οἱ Πατέρες ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἔδογματίσαν, ὑποτάσσεται ἀνεπιφυλάκτως τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ καὶ οὕτω ἀναδεικνύεται υἱὸς τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴν χαρισματικὴν διάκρισιν «ὁμοούσιος τῷ Πατρί. Ὁ υἱὸς τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας γίνεται καὶ ὁ ἴδιος κατὰ τρόπον ἄρρητον καὶ μυστηριακὸν ἀλλὰ καὶ συγχρόνως δραστηκότατον Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας».

Καλοῦμαι ὅθεν νὰ ζήσω μὲ μίαν ἀγάπην διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν Θεὸν πέραν οἰωνδῆποτε

συνόρων συμβατικής λογικής.

Καλοῦμαι νὰ ζήσω μὲ ἀσκητικὴν ἐγρήγορσιν διὰ τὴν ὑπέρβασιν τῆς σκοτεινῆς ἀβύσσου τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγώ. Νὰ κάμω ἀσκητήριον τὴν πόλιν, τὴν ὑπερκόπωσιν, τὴν καθημερινὴν πραγματικότητα. Ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἀμείλικτον προσωπικὸν ἀγῶνα ἀγνότητος, κατανύξεως καὶ ταπεινώσεως νὰ πηγᾷ ἡ δύναμίς μου.

Καλοῦμαι νὰ ζήσω μὲ βαθεῖαν αἴσθησιν καθολικῆς εὐθύνης καὶ ἀποστολικῆς συνειδήσεως ὡς «παγκόσμιος ἄνθρωπος» μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι πιστότης εἰς τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν σημαίνει πιστότης εἰς τὸ ἀποστολικὸν χρέος.

Καλοῦμαι νὰ παρηγορῶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ μὲ προφητικὴν ἐνόρασιν καὶ τόλμην νὰ καταθέτω ρωμαλέαν μαρτυρίαν περὶ τῆς Ἀληθείας καὶ μὲ προφητικὴν δύναμιν νὰ γκρεμίζω «πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ» (Β' Κορινθ. Ι 5), πᾶν εἶδος ἀτομικῶν εἰδώλων –ἀνέσιν, ἐξουσίαν, δόξαν, κοσμικὰς συμβατικότητας– τὰ ὅποια δὲν ἔπαυσαν νὰ ἀναστήλωννται εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς καὶ ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ χώρου.

Καλοῦμαι νὰ γίνῃ ἡ Ἐπισκοπικὴ μου διακονία μία σταυρώσιμος μαρτυρία Ἀναστάσεως, διὰ νὰ ζοῦν οἱ Ἀδελφοί μου τὸ Πάσχα Κυρίου ὡς συνεχὴ ἔξοδον ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς ἀποκαρδιώσεως εἰς τὴν χώραν τῆς ἐλπίδος, ἀπὸ τὴν οἰανδήποτε δουλείαν «εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. Η, 21) εἰς μίαν ἐποχὴν τεχνοκρατικῆς θυέλλης, κοινωνικῶν συγκρούσεων μεταξὺ ἀπιθάνων συμφερόντων καὶ ἀπροσώπων δυνάμεων, εἰς περίοδον καθ' ἣν διακηρύσσεται ἐπιμόνως ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης διὰ νὰ καλύπτεται ἡ ἔντεχνος ἢ ἀτεχνος καταπάτησίς των, ἐντὸς μιᾶς πολυμόρφου ἀνθρωπότητος ἐξελισσομένης εἰς ἐνιαίαν μεγαλούπολιν μὲ ἄνω τῶν δύο τρίτων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς μὴ χριστιανούς, εἰσελθούσης πρὸ ὀλίγου εἰς τὸν 21ον ἡλεκτρονικὸν αἰῶνα.

Καλοῦμαι νὰ μὴν ποθῶ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ νὰ διψῶ τὴν μαρτυρίαν, νὰ μὴν ἐπιβάλω τίς ἀρχές μου ἀλλὰ νὰ ἀγωνισθῶ νὰ συναντήσω τὰ πρόσωπα τῶν ἀδελφῶν μου, νὰ μὴ μετέχω εἰς τὸ αὐτοκαταστροφικὸν παίγνιον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ

τῆς ἐξουσίας ἀλλ' ἐμπράκτως νὰ ὑποδεικνύω τὴν ἡρεμον ζωτικότητα τοῦ πράου καὶ ἀγαθοῦ Ἀρχιποίμενος Ἰησοῦ, Ἐκείνου ὅστις εἶναι ὁ νικητὴς τῆς Ἱστορίας, καθιστάμενος οὕτω αὐθεντικὸς λειτουργὸς τῆς εὐχαριστιακῆς ἀναμνήσεως πρὸς φανερώσει εἰς ἓνα κόσμον καθημαγμένον, βυθιζόμενον εἰς τὰς ἀμφιβολίας του, ὅχι τὸν φόβον τοῦ κενοῦ καὶ τὸν δισταγμὸν τῆς ἀπιστίας ἀλλὰ τὴν ἐμπειρίαν τῆς παρουσίας τοῦ Ἀναστάντος καὶ Ζῶντος Χριστοῦ, τοῦ Ἰδίου καὶ Ἀπαράλλάκτου εἰς τοὺς αἰῶνας, τοῦ Χριστοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου ἀρραγοῦς οἰκοδομήματος ζωῆς, μοναδικοῦ ἐφαλτηρίου διὰ τὴν ὑπέρβασιν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆς φθορᾶς, τοῦ φράγματος τοῦ θανάτου.

Τὸ ἐπισκοπικὸν ὑπόουρημα καὶ τοὺς ἀγῶνας πρὸς τὸ καταξιώνουν, ἐπιθυμῶ ὅπως καθορῶ καὶ ὁραματίζομαι ἐντὸς τῆς ἀποκαλυπτικῆς ἀτμοσφαίρας τῶν Γραφῶν καὶ τῆς χαρισματικῆς ἐκδιπλώσεως τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ὁδηγητικὴ καὶ δεσμευτικὴ φωνὴ διὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ ζῶντος Θεοῦ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν τῆς ἀγάπης, ἀπευθυνόμενη διὰ τῆς ἐσχατολογικῆς καὶ ὀριακῆς ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας Ἐφέσου: «Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνίων τῶν χρυσῶν».

«Οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ τὸν κόπον σου καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ ὅτι οὐ δύνη βαστάσαι κακοὺς, καὶ ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσί, καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ ἐβάστασας διὰ τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐ κεκοπίπας».

Θεωρεῖται ἄραγε τολμηρὰ ἡ μεταφορὰ τοῦ προβληματισμοῦ τῆς ἀρχηγόνου Ἐκκλησίας εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν;

Ἴσως πλέον τολμηρὰ θὰ ἦτο ἡ ἀποσιώπησις αὐτοῦ τοῦ προβληματισμοῦ.

Ὅμως ἡ θεόπνευστος διδαχὴ συνεχίζεται:

«Ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην τὴν πρῶτην ἀφῆκας, μνημόνευε οὖν πόθεν πέπτωκας καὶ μετανόησον καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποιήσον».

Ἡ ἐπισκοπικὴ διακονία δὲν μπορεῖ νὰ ἐκδιπλωθῇ καὶ νὰ ἀνθήσῃ παρὰ μόνον ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχει:

Τὸ «εἰ φιλεῖς με Πέτρε, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου».

Κι ὅταν δὲν ὑπάρχει ἡ στοργή πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀπαλὸς θεϊκὸς λόγος μεταποιεῖται εἰς δριμὺν ἔλεγχον καὶ εἰς προτροπὴν πρὸς ἐπιστροφὴν.

Καὶ ἡ τρίτη ἐνότης. Ὁ Πανάγιος Κύριος ὑπογραμμίζει μίαν ἔκφρασιν καὶ μίαν στάσιν τῆς ζωῆς τοῦ ἐπισκόπου, πὺν τοῦ εἶναι πάνυ εὐάρεστος:

«Ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν ἃ καὶ γὼ μισῶ».

Ὁ Τρισάγιος Θεὸς δὲν ἀποδέχεται τὸν συμβιβασμὸν μὲ τὰ ἔργα τῆς φανυλότητος ἐνῶ ἴσονται ἀναμένων μετ' ἀφάτου στοργῆς τὰ πρόσωπα τῆς ἀστοχίας. Δὲν θεωρεῖ γνησίαν τὴν ἐπισκοπικὴν διακονίαν πὺν μὲ τὴν πρόφασιν τῆς εἰρηνεύσεως ἢ τῆς ταπεινώσεως ἀνοίγει τὴν δίοδον εἰς τὴν πρακτικὴν τοῦ ἐκχυδαΐσμοῦ καὶ τῆς σεσηπυΐας χοϊκότητος, ἀδιαφοροῦσα διὰ τὴν ἐπέκεινα προοπτικὴν καὶ ἀξιοπρέπειαν τοῦ τιμωτάτου ἀνθρώπινου προσώπου.

Πιστεύω ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ διάγραμμα καὶ τοῦ ἰδικοῦ μου ἐπισκοπικοῦ χρέους. Τὸ βάρος τῆς εὐθύνης μου. Ὁ σταυρὸς πὺν ἀναλαμβάνω ἵνα λιτανεύσω εἰς τὸ «μονοπάτι τῆς Ἱστορίας», ὡς ὁ ἐορταζόμενος σήμερον Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, ὁ κορυφαῖος Μυστικὸς Θεολόγος, ὁ πυκνὸς στοχαστής τοῦ Θεοῦ ὑπομνήσκει διὰ τοῦ σωτηριολογικοῦ του ἀξιώματος: «τὰ φαινόμενα πάντα δεῖται Σταυροῦ».

Σεβασμιώτατε Γέροντα,

Πρὸ εἴκοσι ἐτῶν, περὶ τὴν ἡλίου δύσιν ἐνὸς Σαββάτου, ἐν τῷ καθολικῷ τῆς παλαιφάτου Ἱ. Μονῆς Πεντέλης, καθοσιούμην διὰ τῶν χειρῶν τοῦ συνιεργοῦντος Ὑμῖν ἐν τῇ προσωπικῇ μου Πεντηκοστῇ, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ζακύνθου κ. Χρυσοστόμου, ὡς Καθηγουμένου Αὐτῆς διὰ τῆς τεθεσπισμένης κουρᾶς εἰς τὸν μοναχικὸν βίον. Διέτρεξα ἔκτοτε τὸν μοναχικὸν δόλιχον, ἀνάντην, ἀντίξοον, ἐνίοτε ἀνελέητον ὅπως εἶναι εἰς ἀγῶνας καὶ ἐναλλασσόμενα παλαίσματα ὡς Ἱερομόναχος ἐν τῷ κόσμῳ, σύμμαχον ἔχων τὸν ἀθλοθέτην Κύριον Ἰησοῦν.

Ἐν ὑπακοῇ ἀδιακρίτῳ καὶ πειθαρχίᾳ ἀπολύτῳ

πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὅπου Αὕτη ηὐδόκησε καὶ ἡγαθύνθη νὰ μὲ καλέσῃ πειθηνίως διηκόνησα.

Ἡρότητα ὅμως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ «ὅταν δὲ ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν», δὲν χορηγεῖ περιθώριον δι' οὐδένα ἀπολογισμὸν ἔργου καὶ δὴ ἐν τῷ ἀμπελῶνι Του.

Δέομαι ἐκτενῶς τοῦ μισθαποδότου, ὅπως ἐν τῇ ἀδεκάστῳ κρίσει Του ἀποφανθῇ ἐπικεικῶς ὡς Ἑλεήμων, «ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ».

Ἐπιθυμῶ ὅμως, ὅπως τὴν πανιερωτάτην ταύτην ὥραν ὡς ἐξομολόγησιν διὰ τὴν δεκαεπταετὴ ἐνασχόλησίν μου μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Δικαιοσύνης ὡς Ἀνακριτῆς καὶ Γραμματεὺς τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καταθέσω ἐνώπιον τῆς συνηγμένης οἰκογενείας τοῦ αἰωνίου Θεοῦ ὅτι ἐπειράθην μὲ τὰς πράξεις μου νὰ διατρανώσω καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διακονίας μου ὅτι ἡ κανονικὴ διερεύνησις μᾶς ὑποθέσεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν εἶναι ἡ αὐστηρὰ τεχνοκρατικὴ διαπίστωσις ἐνὸς ἐγκλήματος καὶ ἡ ἄτεγκτος ἐφαρμογὴ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ εἶναι πτυχὴ βιώσεως τοῦ μυστηρίου Τῆς, λειτουργία ἀποκαταστάσεως τῆς ὁλοκληρίας τοῦ σώματος Τῆς, δυναμικὴ πράξις τῆς αὐτοσυνειδησίας Τῆς καὶ ἔκφρασις τοῦ πόθου Τῆς ἵνα πορευεῖται ἀδιακόπως λειτουργοῦσα ἐντὸς τῆς χάριτος τοῦ Τιμωτάτου καὶ Καθαρωτάτου Θεοῦ, Ὅστις ἐγεννήθη ταπεινῶς ἐν φάτνῃ, ἀπέθανε ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς ἐπὶ τοῦ ξύλου, ἀνέστη ἐν δόξῃ καὶ ζεῖ.

Καὶ νῦν ἐνώπιόν μου ὑψοῦται τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον ὡς ἕτερον Σινᾶ (Ἑξοδος ΙΘ, 18). Καὶ ἤδη ὁ σεπτὸς οὗτος χώρος πληροῦται ἐκ τῶν πυρίνων γλωσσῶν τῆς Πεντηκοστῆς.

Πρὸ τῆς φρικώδους ὁμως ταύτης στιγμῆς καθ' ἣν κύπτω τὸν αὐχένα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, πρὸ τοῦ θείου περὶ ἐμὲ θελήματος, ἐπιτρέψατέ μοι ὅπως καταθέσω τὸν εὐλαβὴ φόρον τιμῆς καὶ ἐκζητήσω τὰς προσευχὰς τῶν ἐν οὐρανίοις θαλάμοις αὐλιζομένων σεπτῶν γονέων μου τῶν μὴ ἐναντιωθέντων εἰς τὴν μοναχικὴν μου ἀφιέρωσιν, καίτοι ἐτύγχανον ὁ μοναδικὸς βλαστὸς τῆς οἰκογενείας των.

Ὡσαύτως πρὸς τὸν Μακαριστὸν Ἀρχιεπίσκο-

πον Ἀθηνῶν κυρὸν Σεραφεῖμ, ἀνθ' ὧν πλησμονὴ ἀγάπης ὑπὲρ τῆς ἐλαχιστότητός μου κατειργάσατο, καὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους μου ἐν τῇ Νομικῇ καὶ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τοὺς πνευματικούς ποδηγέτας ὅλων τῶν βαθμίδων εἰς οὓς χρεωστικῶς ἀνεξοφλήτους ὀφείλω χάριτας.

Εὐγνωμοσύνην ὁμως ἰσόβιον χρεωστῶ τῷ Παναγιωτάτῳ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ μοι Κυρίῳ Βαρθολομαίῳ καὶ τῇ περὶ Αὐτὸν Ἁγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ τοῦ Πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου διὰ τὴν εὐμενεστάτην ἀποδοχὴν τῆς περὶ ἐμὲ ἱερωτάτης Ὑμετέρας προκρίσεως καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ πληθωρικὴν Αὐτῶν ἀγάπην.

Ἰδιαιτάτα ἐν ταυτῷ εὐχαριστῶ Ὑμᾶς, τὸν στοργικὸν μου πνευματικὸν Πατέρα, τὸν ἀσυμβίβαστον Ἀγγελον τῆς ζωῆς μου, τὸν τεχνουργὸν τῆς ὥρας ταύτης διὰ τὴν πρὸς με ἄμετρον καλοκαγαθίαν καὶ συμπάθειαν.

Εὐχαριστῶ τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν κ.κ. Χριστόδουλον καὶ τὸν Πρωτοσύγκελλον Αὐτοῦ Πρωτοπρεσβύτερον π. Θωμᾶν Συνοδινὸν διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἐπιδειχθεῖσαν ἐμπιστοσύνην καὶ ἀγάπην των.

Εὐχαριστῶ ἅπαντας Ὑμᾶς, τὴν ἐκλεκτὴν χορείαν τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων καὶ ἀδελφῶν συμπρεσβυτέρων, οἵτινες προφρόνως ἀνταπεκρίθητε εἰς τὴν χαρὰν μου ταύτην καὶ συνελθόντες ἐπιτελεῖτε ἔργον θαυμαστὸν καὶ μέγαλον.

Εὐχαριστῶ τοὺς πρεσβυτέρους μου Ἀδελφούς Θεοφιλεστάτους Ἀγίους Ἀρχιερεῖς Δέρβης κ. Ἱεζεκιήλ, Ἀριανζοῦ κ. Ἰωσήφ καὶ Ἀπολλωνιάδος κ. Σεραφεῖμ διὰ τὴν φιλόστοργον καὶ θερμουργὸν ὑποδοχὴν μου ἐν τῇ θαυμαστῇ οἰκογενεῖᾳ Αὐτῶν καὶ τὴν παντὶ σθένει στήριξιν τῶν ἀσταθῶν μου βημάτων.

Εὐχαριστῶ τοὺς ἐν Ἀδελαΐδι διακονηθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ Ἑνορίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου Prospect διὰ τὴν ἀδελφικὴν των στοργὴν καὶ τὴν ἀνάψυξιν τῆς ἀγωνίας μου.

Ὑπισχοῦμαι εἰλικρινῶς ὅτι πάντας τοὺς προ-

αναφερθέντας ἰσοβίως θὰ διατηρῶ ἐκτύπως ἐν τῷ κειμηλιαρχεῖῳ τῆς καρδίας μου.

Εὐχαριστῶ τέλος ὅλους ἐσᾶς ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, οἱ ὅποιοι προφρόνως συνήλθατε εἰς τὴν χαρὰν ταύτην καὶ παρακαλῶ καὶ δέομαι καὶ ἱκετεύω διὰ τὰς προσευχὰς πάντων ὑμῶν πρὸς ἱκάνωσιν ἀπὸ Θεοῦ ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου καθὼς εἰσέρχομαι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ καθοσιοῦμαι ὀλοτελής τῷ Κυρίῳ, τῷ θυσιαστηρίῳ Αὐτοῦ, τῇ διακονίᾳ Αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, τῷ Σταυρῷ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἐπαρον, νῦν, Δέσποτα Ἁγίε, ἔπαρον τὰς χεῖρας Σου· σεβασμία τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων χορεία, τίμιον πρεσβύτεριον καὶ ἐν Χριστῷ διακονία, λαὸς τοῦ Κυρίου περιούσιε, ἐπάρατε πρὸς Κύριον τὰς χεῖρας ὑμῶν· διαπετάσατε τῶν προσευχῶν ὑμῶν τὰς πτέρυγας πρὸς τὰ οὐράνια σκηνώματα καὶ ἱκετεύσατε τὸν ἐν Τριάδι ὑμνούμενον καὶ δοξαζόμενον Θεὸν ἡμῶν, ἵνα τῇ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ Ἁγίου αὐτοῦ πνεύματος φωτίσῃ καὶ ἐνισχύσῃ με, ὡς ἐνίσχυσε καὶ ἐφώτισε τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους καὶ Προφῆτας, ὡς ἡγίασε τοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ εὐδοκήσῃ ἵνα ἐν ἐμοὶ τῷ ταπεινῷ Αὐτοῦ δούλῳ ἀποδείξῃ ἀνεπίληπτον καὶ ἀκατάγνωστον τὴν χάριν τῆς Ἐπισκοπῆς, εἰς τὸ ἀναφέρειν θυσίαν καὶ προσφορὰν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ Αὐτοῦ.

Σὺ δέ, Κύριε Ἰησοῦ, Θεέ μου, εἰς Ὅν ἀείποτε ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων τὰς ἐλπίδας μου καὶ τὴν ζωὴν ἀνεθέμην, Σὺ Χριστέ λυτρωτά μου, οἰκονόμον πιστὸν τῆς Ἀρχιερατικῆς χάριτος ἀνάδειξόν με· ποίησόν με μιμητὴν Σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος τιθέντα τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων· ὁδηγὸν τυφλῶν· φῶς τῶν ἐκ σκότει παιδευτῆν ἀφρόνων· διδάσκαλον νηπίων· παρήγορον τῶν ἐν θλίψει προστάτην τῶν ἀδικουμένων καὶ πασχόντων· φωστῆρα ἐν κόσμῳ· ἵνα καταρτίσας τὰς ψυχὰς τῶν λογικῶν τοῦ Θεοῦ προβάτων, παραστῶ χάριτι Σῇ, ἀκαταίσχυντος τῷ Βήματί Σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μεγάλῃ καὶ ἐπιφανεῖ τῆς ἀνταποδόσεώς Σου τῆς δικαίας. Ἀμήν.

ΤΟ ΑΡΘΡΟΝ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

- ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ
- ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
- ΔΙΑΦΟΡΑ

Τὸ ἄρθρον τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Συντάξεως

**ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΩΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΚΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ**

Ἡ ἐπιχειμένη ἔλευσις στήν Ἀθήνα τοῦ Πάπα Ἰωάννου - Παύλου Β' καθιστᾷ ἐπικάιρη τὴν ὑπόμνησιν τῆς ἀληθινῆς ἐννοίας τοῦ παπικοῦ πρωτείου, περὶ τῆς ὁποίας καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔχει γίνεαι λόγος στὶς στήλες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία».

Ὡς γνωστὸν, τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα συνδέεται μὲ τὸ ἀποδιδόμενον στὸν Ἀπ. Πέτρον διακονικὸν πρωτεῖον. Ὁ κορυφαῖος αὐτὸς Ἀποστόλος, -ἐνῶ χαρισματικῶς καὶ ποιοτικῶς κατέχει τὴν ἰδίαν

τορίας, θεωρήθηκε ὅτι εἶναι «πρωτόθρονος», ὅτι εἰς αὐτὴν ἀνήκει ἡ *prima sedes*.

Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἱστορικοῦ πρωτείου τοῦ πάπα Ρώμης ἰδοῦ ἓνα δειγματοληπτικὸν διαχρονικὸν ἀνθολόγιον σχετικῶν ἐπισημάνσεων:

1. Ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος τονίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἰδρύθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, φυλάσσει τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν. Ὅπως ἐπισημαίνει ὁ W. Kasper, στήν διδασκαλίαν τοῦ Εἰρηναίου δὲν ὑπάρχουν οἱ μεταγενέστερες ἀξιώσεις τῶν παπῶν περὶ κυριαρχικοῦ πρωτείου.

2. Ὁ ἐπιφανὴς ρωμαιοκαθολικὸς πατρολόγος B. Altaner τονίζει ὅτι ὁ ἅγιος Κυπριανὸς δὲν ἀναγνωρίζει στὸν Ἀπ. Πέτρον ἐξουσίαν δικαιοδοσίας (*Jurisdiktionsgewalt*) πάνω στοὺς ἄλλους Ἀποστόλους. Τὸ ἀποδιδόμενον στὸν Ἀπ. Πέτρον πρωτεῖον εἶναι πρωτεῖον τιμῆς.

3. Ὁ Ἱωάννης ὁ Χρυσόστομος τονίζει ὅτι ὁ Κύριος θεμελίωσε τὴν Ἐκκλησίαν ὄχι ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου Πέτρου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς πίστεως (Migne Ἐ.Π. 52, 806).

Ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι ἔχουν τὴν ἰδίαν ἀξίαν: «Ὅταν δὲ Παῦλον εἶπω, οὐ τοῦτον μόνον λέγω, ἀλλὰ καὶ Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην, καὶ πάντα αὐτῶν τὸν χορόν. Καθάπερ γὰρ ἐν λύρᾳ μὲν διάφοροι μὲν αἱ νευραὶ, μία δὲ ἡ συμφωνία· οὕτω καὶ ἐν τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων διάφορα μὲν τὰ πρόσωπα, μία δὲ ἡ διδασκαλία, ἐπειδὴ καὶ εἰς ὁ τεχνίτης ἦν, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τὸ κινεῖν τὰς ἐκείνων ψυχὰς» (Migne Ἐ.Π. 50, 588).

Σὲ ὅλους τοὺς Ἀποστόλους ὁ Σωτὴρ χάρισε τὴν δύναμιν τοῦ χωρὶς διάκρισιν («ἀδιακρίτως») (Αὐτ., 592).

Ὁ Χρυσόστομος ἐπαναλαμβάνει ὅτι οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος, Παῦλος καὶ Ἰωάννης εἶναι ἰσοῦτοι. Ἐκαστος τῶν Ἀποστόλων καθεταί ἐπὶ ἐνὸς ἐκ τῶν δώδεκα θρόνων. Ὡς πρῶτοι καὶ κορυφαῖοι εἶναι ὁ Ἰάκωβος, Πέτρος καὶ Ἰωάννης. Ὁ Παῦλος καὶ ὁ

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀθηνῶν, Τακτικοῦ Μέλους τῆς Εὐρωπαϊκῆς
Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ἱεραρχικὴν βαθμίδα, τὴν ὁποίαν κατέχουν ὅλοι οἱ Ἀπόστολοι, οἱ ὁποῖοι πάνω στήν ἰδίαν πέτραν τῆς πίστεως στὸν Χριστὸν οἰκοδόμησαν τὴν Ἐκκλησίαν-, συχνὰ ἀπὸ ἀποψιν διακονικῶν λειτουργημάτων ἀναφέρεται ὡς ὁ πρῶτος ἀνάμεσα στοὺς ἴσους Ἀποστόλους. Ἀλλὰ ὄχι μόνον ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, ἀλλὰ κάθε ἐπίσκοπος μὲ τὴν χειροτονίαν του γίνεται φορεὺς τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως τοῦ Πέτρου καὶ διάδοχος ὅλων τῶν Ἀποστόλων. Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ταυτίζωμεν τὸ διακονικὸν πρωτεῖον μὲ τὰ ἐκκλησιαστικοπολιτικὰ κυριαρχικὰ προνόμια καὶ τὶς ἀξιώσεις περὶ πρωτείου ἐξουσίας τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης.

Ἀναμφιβόλως ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης, μέσα στήν Ἡνωμένην Ἐκκλησίαν, κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν στήν ἱεραρχικὴν διαβάθμωσιν τῶν ἐπισκόπων. Μέσα στὸ πλαίσιον τοῦ συστήματος τῆς μὴ καταργηθείσης Πενταρχίας ὁ Πάπας εἶναι ὁ Πατριάρχης τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος, ἐφ' ὅσον ἔχει τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ὡς *primus inter pares*, κατέχει τὴν πρώτην ἱεραρχικὴν θέσιν ὄχι *de jure divino*, ἀλλὰ *de jure humano* ἐκ τῶν ἱστορικῶν λόγων, ἐνεκα τῶν ὁποίων ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ὡς συνδεομένη μὲ τὸ κέντρον τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρα-

Πέτρος εἶναι οἱ στύλοι τῆς Ἐκκλησίας, οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἀποστόλων.

Ὁ Χρυσόστομος υπογραμμίζει ἐπίσης τοὺς λόγους τοῦ Ἀπ. Παύλου: «Ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀνέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν» (Γαλ. β', 11). Ὁ Ἀπ. Παῦλος, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος, ψέγει τὸν Ἀπ. Πέτρον ἐνώπιον τῶν πιστῶν καὶ ἐπὶ πλέον ὑπενθυμίζει τὸ γεγονός αὐτὸ στὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν, γιὰ νὰ τὸ γνωρίζουν ὅχι μόνον οἱ τότε παρόντες, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιστολῆς καὶ ὅλοι οἱ κατοικοῦντες τὴν Οἰκουμένην (Migne Ἑ.Π. 51, 373 ἐξ. καὶ 61, 141).

Ἐν σχέσει πρὸς τὸ παπικὸν πρωτεῖον, καὶ ὁ ἥδη μνημονευθεὶς ρωμαιοκαθολικὸς πατρολόγος B. Altaner υπογραμμίζει ὅτι πουθενὰ στὰ ἔργα τοῦ Χρυσόστομου δὲν ἀναγνωρίζεται ἵχνος κυριαρχικοῦ πρωτείου τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας.

4. Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ἐπισημαίνει ὅτι ὁ Πάπας εἶναι *primus inter pares*. «Ὁ ἐπίσκοπος, ὅπου καὶ ἐὰν βρῖσκεται, εἴτε στὴν Ρώμην, εἴτε στὴν Κωνσταντινούπολιν, εἴτε στὴν Ρήγιον, εἴτε στὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔχει τὴν ἰδίαν ἀξίαν καὶ τὴν ἰδίαν ἱερωσύνην. Ὅλοι εἶναι διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων» (Epist. 146, § 1).

5. Ὁ 36ος κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁρίζει «ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκεῖνον, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέρον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἴτα ὁ Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως».

6. Ὁ ἅγιος Φώτιος ὁ Μέγας ἀναγνωρίζει τόσο τὸν Ἀπ. Πέτρον ὡς κορυφαῖον ἀνάμεσα στοὺς Ἀποστόλους, «ἐφ' ᾧ τὰ τῆς Ἐκκλησίας κεῖται θεμέλια» (Migne Ἑ.Π. 102, 609), ὅσον καὶ τὸ πρωτεῖον τιμῆς τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης.

7. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης τόνιζει ὅτι ἡ «πρεσβυτέρα Ρώμη» εἶναι «ἡ κορυφαιοτάτη τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἧς Πέτρος πρῶτος θρόνος» (Migne Ἑ.Π. 99, 1332).

8. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἐπισημαίνει ὅτι οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος εἶναι ἰσοῦτοι: «Ὁρᾶτε, λέγει, Πέτρον καὶ Παῦλον τὸ περιφανές καὶ ὁμότιμον ὅσον, καὶ ὡς ὑπ' ἀμφοτέρων

ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία βαστάζεται» (Migne Ἑ.Π. 151, 361).

9. Ὁ Ρῶσος θεολόγος N. v. Arseniew, ὁ ὁποῖος ἀποκρούει ἐμφαντικῶς τὰ παπικὰ δόγματα τῆς Α' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, καταθέτει τὴν ἐξῆς ὁμολογίαν γιὰ τὸ παπικὸν πρωτεῖον μὲ παλαιοχριστιανικὴν ἔννοιαν: «Ἡ Ρώμη εἶναι κατὰ τὴν τάξιν ἡ πρώτη καθέδρα, ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθοδοξίαν, ἡ καθέδρα, ἡ ὁποία εἶναι «προκαθήμενη τῆς ἀγάπης», ἡ ὁποία ἔχει ἀγιασθῇ μὲ τὸ αἷμα τῶν δύο Ἀποστόλων (Πέτρον καὶ Παῦλον) καὶ ἀναριθμητῶν μαρτύρων, τοὺς ὁποίους ὁ Πάπας ἅγιος Λέων ὠνόμασε τὸ στέμμα της, ποὺ κοσμεῖται ἀπὸ πολύτιμους λίθους».

10. Ὁ μακαριστὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Δημήτριος τὴν 14ην Δεκεμβρίου 1973 σὲ Γράμμα πρὸς τὸν Πάπαν Παῦλον ΣΤ' τόνισε, ὅτι ἡ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, συμφώνως πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἀναγνωρίζει τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης ὡς Προκαθήμενον στὴν ἀγάπην καὶ στὴν τιμὴν.

11. Ἐνωρίτερον ὁ ἀείμνητος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Δημήτριος, τὸν Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους 1973 κατὰ τὴν ἀντιφώνησιν εἰς προσφώνησιν τοῦ καρδινάλιου Willebrands μέσα στὸν Πατριαρχικὸν Ναόν, μὲ κρυσταλλίνην διαύγειαν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τόνισε περὶ τοῦ παπικοῦ πρωτείου τὰ ἐξῆς: «Υποδεχόμεθα τὴν Ὑμετέραν Σεβασμότητα ὡς ἐκπρόσωπον τοῦ πρώτου κατὰ τὴν Δύσιν ἐπισκόπου καὶ Πατριάρχου τοῦ Ἀγιοτάτου καὶ προσφύλου ἡμῶν πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ΣΤ'. Ἵνα δὲ ὦμεν σαφεῖς, εἰλικρινεῖς καὶ ἔντιμοι πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν κόσμον ἅπαντα, ὀφείλομεν ἵνα ἐπαναλάβωμεν καὶ τονίσωμεν ὅτι οὐδεὶς ἐν τῇ Χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ ἐπίσκοπος κέκτηται προνόμιον, θεῖον ἢ ἀνθρώπινον, παγκοσμιότητος ἐπὶ τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὅτι πάντες ἡμεῖς, εἴτε ἐν Ρώμῃ, εἴτε ἐν τῇ Πόλει ταύτῃ, εἴτε ἐν οἰαδήποτε πόλει, ἀπὸ οἰασδήποτε ἐκκλησιαστικῶς ἱεραρχικῆς ἢ πολιτικῆς τοποθετήσεως, ἐσμὲν ἅπλως καὶ μόνον συνεπίσκοποι ὑπὸ τὸν μόνον ἄκρον ἀρχιερέα, τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πάντοτε ἐν τῇ ἀνέκαθεν ἐκκλησιαστικῶς παραδεδεγμένῃ ἱεραρχικῇ τάξει... Ἐπιθυμοῦμεν, ὡς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἵνα τονίσωμεν, ὅτι ἅπασαι αἱ

ἐφεξῆς παγκαθολικαὶ καὶ πανορθόδοξοι συναντή -
σεις, διάλογοι καὶ διαβουλεύσεις, ἔσονται ἐπὶ τῶν
ἀκολούθων θεμελιωδῶν βάσεων:

Πρῶτον, ἡ ὑπάτη ἀuthεντία τῆς μιᾶς, ἁγίας, κα -
θολικῆς καὶ ἀποστολικῆς κεῖται ἐπὶ τῆς Οἰκουμε -
νικῆς Συνόδου τῆς καθόλου Ἐκκλησίας.

Δεύτερον, οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ
καθολικῇ ταύτῃ Ἐκκλησίᾳ κέκτηται ἐξουσίαν ἢ δι -
καίωμα ἢ κανονικῶς ὑπαγορευόμενον δίκαιον ἐφ'
οἵασδήποτε ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας, ἄνευ τῆς
τοῦ ἐτέρου οἰκείας κανονικῆς βουλήσεως καὶ συγ -
καταθέσεως...».

Εἶναι τόσο ἐγγλωττα τὰ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου
Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου λεχθέντα
περὶ τῆς ἀληθινῆς ἐννοίας τοῦ Παπικοῦ Πρωτείου,
ὥστε πᾶν σχόλιον περιττεῦει. Εἶναι πιθανότατον

ὅτι οἱ λόγοι τοῦ μακαριστοῦ αὐτοῦ Προκαθημένου
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνετέ -
λεσαν στὸ νὰ κάμῃ τίς ἐξῆς χαρακτηριστικὲς δηλώ -
σεις ὁ ἀείμνηστος Πάπας Παῦλος ΣΤ': «Παρακαλῶ
θερμῶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ φωτίσῃ ὅλους ἐμᾶς,
ποιμένες καὶ θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας μας, γιὰ νὰ
ἀναζητήσωμε ἀπὸ κοινοῦ μορφές, στίς ὁποῖες αὐτὸ
τὸ ποιμαντικὸν λειτούργημα τοῦ Πέτρου θὰ ἀπο -
δειχθῇ διακονία τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία θὰ ἀναγνωρί -
ζεται τόσο ἀπὸ τοὺς μὲν, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς
ἄλλους».

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ' ἐπανελή -
φθησαν κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθὸν καὶ ἀπὸ τὸν
Πάπαν Ἰωάννην - Παῦλον Β'. Ἡ ἐπίσκεψις στὴν
Ἀθήνα θὰ ἀποδείξῃ κατὰ πόσον ἡ ἐπανάληψις
αὐτῆ τῶν ἰδίων λόγων ἦταν εὐκαιρινή.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

**Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ὡς τὸ φωτεινὸν
κέντρον τοῦ θεολογικοῦ στοχασμοῦ**

Εἶναι ἄξιον ἰδιαίτερας ἐξάρσεως τὸ ὅτι ὁ ἑλλη-
νικὸς λαὸς ἐορτάζει τὴν ἁγίαν ἡμέραν τοῦ Πάσχα
ὡς «κλητὴν καὶ ἁγίαν ἡμέραν», ὡς «μίαν τῶν Σαβ-
βάτων», ὡς «βασιλίδα καὶ κυρίαν», «ἐορτῶν ἐορτὴν
καὶ πανήγυριν πανηγύρεων» ὡς τὴν ἡμέραν, κατὰ
τὴν ὁποίαν «ὁ Ἐμμανουήλ» ἀφοῦ προηγουμένως
«τῷ Σταυρῷ προσήλωσε τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν», «ζωὴν
διδόντες θάνατον ἐνέκρωσε, τὸν Ἀδὰμ ἀναστήσας ὡς
φυλάνθρωπος».

Οἱ Ὁρθόδοξοι πιστοί, πιστεύοντες ἀκραδάντως
ὅτι «εἰ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, κενὸν ἄρα
τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν» (Α΄ Κορ.
5, 14), ἀποκρούουν σταθερῶς οἰανδήποτε ἄρνησιν
τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως καὶ χαίρουν γιὰ δια-
πρεπεῖς ἐκπροσώπους τῆς θεολογικῆς σκέψεως στὴν
Δύσιν, οἱ ὁποῖοι καταπολεμοῦν τὴν ἄρνησιν αὐτήν.
Ὑπενθυμιζόμεν τὸ φωτεινὸν παράδειγμα τοῦ ἐπιφα-
νοῦς γερμανοῦ θρησκευτοφιλολόγου Eugen Biser, ὁ
ὁποῖος κατακρίνει τὴν διαδεδομένην τάσιν στοὺς
ὀρθολογιστικὸς θεολογικὸς κύκλους τῆς Δύσεως
πρὸς «περιθωριοποίησιν» (Marginalisierung) τῆς
Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ πρὸς μεταφορὰν αὐτῆς
ἐκ τοῦ φωτεινοῦ κέντρου τοῦ θεολογικοῦ στοχα-
σμοῦ στοὺς σκοιόφως (Zwielicht) «ἀπομυθευτικῶν» καὶ
«ὑπαρξιακῶν ἐρμηνειῶν».

Εἶναι εὐχάριστον τὸ ὅτι καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἑλλη-
νικὴ Θεολογία θεωρεῖ ὡς ἐμφυχοῦσαν ἐντελέχειαν
τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τὴν πίστιν στοὺς ἀδιάσειστον
γεγονὸς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ καταδικά-
ζει οἰανδήποτε –ἐκδηλουμένην κατὰ κανόνα εἰς
ἄρθρα ἐφημερίδων, γραμμένα ἀπὸ μὴ θεολόγους–
τάσιν περὶ θωριοποίησεως τῆς Ἀναστάσεως ὡς ὑπο-
νόμουν τῶν θεμελίων τοῦ Χριστιανισμοῦ πολὺν πῶ
ὑπουλὴ καὶ πῶ ἐπικίνδυνη ἀπὸ τὸν πόλεμον, ποὺ
ἔκαναν σὲ παλαιότερες ἐποχὲς οἱ ἄρνητὲς τῆς Θεό-
τητος τοῦ Κυρίου. Πρέπει συνεχῶς νὰ καταδικάζε-
ται μία τέτοια θεολογία, ποὺ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ ἴστο-
ρικὸν ὑπόβαθρον τῶν σταθμῶν τῆς ζωῆς τοῦ Κυρί-
ου καὶ χρησιμοποιοῦντας τὸ προσωπεῖον τῆς εὐσεβεῖς

ας ἀναζητεῖ μόνον τὸ βαθύτερον ὑπαρξιακὸν νόη-
μα, τὸ ὁποῖο ἔχουν οἱ σχετικὲς διηγήσεις τῆς Καινῆς
Διαθήκης γιὰ τὸν καθένα προσωπικῶς!

Τὰ θεμέλια τοῦ μέλλοντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς Ἑθνικῆς ἐορτῆς ὁ Μακ. Ἀρχιεπί-
σκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδου-
λος, κατὰ τὸν ἐσπερινὸν τῆς ἐορτῆς τοῦ Εὐαγγελι-
σμοῦ στὸν Ἱ. Καθεδρικὸ Ναὸ τῶν Ἀθηνῶν, ἐξῆρε
τὴν συμβολὴν τῆς Ἐκκλησίας στὴν διατήρησιν τῆς
ἐλληνικότητος τοῦ Ἑθνους, τονίσας τὰ ἑξῆς: «Στὶς
ἡμέρες μας ἀκούονται ἱστορικὰ ψεῦδη καὶ λαοπολο-
γίαι τόσο γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ὅσον
καὶ γιὰ τὸν Προκαθήμενόν της. Ἄν μέχρι σήμερα
ἔχουμε φρόνημα ἐλληνικὸν καὶ δὲν ἔχουμε γίνε μου-
σουλμάνοι καὶ γενίτσαροι, τὸ ὀφείλομε στὴν Ἐκκλη-
σίαν».

Ἐπίσης, μετὰ τὸ πέρας τῆς μεγάλης παρελάσεως
γιὰ τὴν ἐθνικὴν μας ἐπέτειον, δήλωσε τὰ ἑξῆς: «Ἡ
σημερινὴ ἐπέτειος ἀνοίγει τὴ σκέψη μας στὶς μεγά-
λες ὥρες τῆς ἱστορίας μας. Στὶς κορυφαῖες ἐκείνες
ὥρες, οἱ ὁποῖες ἐδίδαξαν τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ
καὶ τὸ λαὸ μας καὶ ἔχουν μιὰ δραματικὴ ἐπικαιρότη-
τα. Οἱ Ἕλληνες μπῆκαν σὲ ἐκείνον τὸν ἀγῶνα κατ’
ἀρχὴν ἐνωμένοι, ἀλλὰ πιστεύοντες σὲ ἀξίες καὶ
ἀρχές, αὐτὸ τοὺς ἔδωσε μιὰ συνοχὴ κοινωνικὴ καὶ
τοὺς ὁδήγησε στὴ νίκη γιατί ἀπέδειξαν ὅτι πάνω καὶ
πέρα ἀπὸ τὰ ὕλικά ὑπάρχουν καὶ πνευματικά.
Χωρὶς αὐτὰ καμιά ἐπιδίωξη τοῦ ἀνθρώπου δὲν μπο-
ρεῖ νὰ εὐδοκηθῇ. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο δίδαγμα,
ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν 25ῃ Μαρτίου τοῦ 1821,
εἶναι ἓνα δίδαγμα, τὸ ὁποῖο τὸ ἔχουμε ἀνάγκη στὴν
σημερινὴ κοινωνία, γιατί Ἑλληνισμὸς χωρὶς Παρά-
δοση, χωρὶς Ἀρχές, χωρὶς Ἀξίες καὶ κυρίως χωρὶς
Πίστη, εἶναι ἓνας Ἑλληνισμὸς, ποὺ δὲν ἔχει Μέλλον».

«Ἡ Ἐκκλησία στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821»

Μὲ τίς εὐλογίαις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Χρι-
στοδούλου, μὲ τὴν φροντίδα τῆς Συνοδικῆς Ἐπι-
τροπῆς Τύπου, Διαφωτίσεως καὶ Δημοσιῶν Σχέσεων

τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ ἐπιμέλειαν τοῦ Πανος. κ. Ἀγαθαγγέλου Χα - ραμαντίδη ἐκδόθηκε στὸ σχῆμα καὶ στὴν καλλιτε - χνικὴ μορφή τοῦ περ. “Εφημέριος” ἑκτακτον 40σέλι - δον ἀφιέρωμα μὲ τὸν τίτλον “Ἡ Ἐκκλησία στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821”.

Ὑπὸ τοῦ ἀφιερώματος αὐτοῦ γίνεται ὑπόμνησις ὅτι ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρα - τίας, ὡς φιλόστοργος μήτηρ καὶ ὡς “ἡ ὄρνις τὰ νοσ - οῖα ἑαυτῆς” (Ματθ. κγ', 37) ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τῶν Ἑλλήνων· ἀπεσόβησε ἐξισλαμισμοῦς· διετήρη - σεν ἐπὶ αἰῶνες τὴν γλῶσσαν, τίς παραδόσεις καὶ τὴν ἐθνικὴν συνειδήσιν τῶν Ἑλλήνων· προετοίμασε τὴν Ἐθνεγερσίαν καὶ ἐνεψύχωσε τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Στὰ λεγόμενα στὸ Ἀφιέρωμα ἂς ἐπιτραπῇ νὰ προστεθῇ ὅτι τὸ πόσον ἡ Ἐκκλησία ἐνέπνεε τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐξῆς περι - γραφῆς τοῦ Γάλλου Rouquerville, ὁ ὁποῖος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦταν πρὸξενος στὴν Πάτρα: “Ὅταν κρότησε τὸ ἐλληνικὸν πυροβόλον, «οἱ κάτοικοι τῶν κοιλάδων τοῦ Ἀλφειοῦ ἄθροοι προσέρχονται εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ σήμαντρα συνεχῶς ἤχουν. Οἱ ἱερεῖς ποιοῦνται λιτανείας καὶ σύρουν κατόπιν αὐτῶν τοὺς λαούς. Τονίζουν τὸν ψαλμόν, ἐκζητοῦντες παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἵνα διασκορπίσῃ τοὺς βαρβάρους καὶ ἀπο - νεμίῃ τὰς δάφνας τῆς νίκης εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ. Αἱ γυναικες ἀναρτοῦν τοὺς νυμφικοὺς αὐτῶν στεφά - νους ἐπὶ τῆς εἰκόνης τῆς Παρθένου... Οἱ γέροντες γονυπετεῖς προσεύχονται...». Ὡς σύνθημα καὶ ἐγερ - τήριον σάλπισμα χρησιμοποιοῦν τὸν ψαλμικὸν στί - χον: «Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ καὶ φηγάτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν» (Ψαλμ. ξξ', 2).

Τὸ ἠθικὸ καὶ πολιτικὸ βάρος τῶν ὑπογραφῶν

Στὸ τέλος τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου 2001 θὰ λήξῃ ἡ –κατόπιν αἰτήσεως ἐρχομένων γιὰ τὸ Πάσχα στὴν Ἑλλάδα ὁμογενῶν– παραταθεῖσα συλλογὴ ὑπο - γραφῶν πρὸς ἐνεργοποίησιν σχετικοῦ ἄρθρου τοῦ Συντάγματος γιὰ τὴν διενέργειαν δημοψηφίσματος ὑπὲρ ἢ ἐναντίον τῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευματος στὶς ταυτότητες.

Γιὰ τὸ τεράστιον ἔργον τῆς συλλογῆς καὶ τοῦ πολλαπλοῦ ἠλεκτρονικοῦ ἐλέγχου οἱ ὁποῖες ἀναμέ - νεται νὰ εἶναι περισσότερες τῶν τριῶν ἑκατομμυ - ρίων, ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος τὴν 27ην Μαρτίου, μετὰ τὸ τέλος τῆς συνε - δρίας τῆς σχετικῆς εἰδικῆς Συννοδικῆς Ἐπιτροπῆς, δήλωσε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἐξῆς:

“Θέλω νὰ εὐχαριστήσω τὸν ἐλληνικὸ λαὸ γιὰ τὴν πιστότητα, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε ἀπέναντι στὴν Ἐκκλησία. Θέλω νὰ τὸν διαβεβαιώσω πῶς ἡ Ἐκκλη - σία μας στηρίζεται στὸ λαὸ μας, ὁ ὁποῖος ἀμετακίνη - τα εἶναι τοποθετημένος ὑπὲρ τῆς διασώσεως καὶ δια - τηρήσεως τῆς πνευματικῆς του ταυτότητος καὶ τῆς παραδόσεως αὐτοῦ τοῦ τόπου. Θέλουμε νὰ ἐλπίζου - με ὅτι τὸ ἠθικὸ καὶ πολιτικὸ βάρος, τὸ ὁποῖον ἔχουν οἱ ὑπογραφές, ποὺ ἔχουν συλλεγῆ, θὰ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο θὰ διαμορφώσῃ ἐν συνεχείᾳ καὶ τίς περαι - τέρω ἐξελίξεις γι' αὐτὸ θέμα».

Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι τὸ φωτεινὸν παράδειγμα δημο - κρατικῶν κρατῶν τῆς Δύσεως πρὸς ἐνεργοποίησιν τοῦ ἰδεώδους τῆς ἄμεσης δημοκρατίας θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, συμφώνως ἄλλως τε καὶ πρὸς τὸ Σύνταγμα μας.

Ὁ ἀποχρῶν λόγος τοῦ ζητουμένου δημοψηφίσματος

Στὴ συνέχεια πρέπει νὰ ὑπομνησθῇ ὁ ἀποχρῶν λόγος τῆς διενεργείας τοῦ δημοψηφίσματος, τὸ ὁποῖον ζητεῖται διὰ τῆς συλλογῆς ὑπογραφῶν. Εἶναι προφανές ὅτι μὲ τὴν λογικὴν τῆς χρήσεως δύο μέ - τρων καὶ δύο σταθμῶν ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις Διοικη - τικῆς Ὑποστήριξης τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν πρὸς τίς περιφέρειες, τοὺς δήμους καὶ τίς κοινότητες ὑποστηρίζει ὅτι «τὸ θρήσκευμα μπορεῖ νὰ ἀναγρα - φεῖ σὲ πιστοποιητικὸ μόνον ἐφόσον ἀποτελεῖ σύμ - φωνα μὲ τὸ νόμο, προϋπόθεσις ἐνασχέσεως δικαιο - μάτων. Ἀντίθετα ἂν ζητεῖται γιὰ τὴν ἔκδοσις δελτίου ταυτότητος, δὲν πρέπει νὰ ἀναγράφεται».

Στὴν νομικίστικη αὐτὴν ἄποψιν, ἡ ὁποία στηρίζε - ται σὲ μονομερῆ ἐπίκλησιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιο - μάτων, εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ πειστικὴ ἀπάντησις μὲ τίς ἐξῆς εὐστοχες διατυπώσεις τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας κ. Ἀναστασίου Μαρί - νου: «Ἄν ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀναγραφή προσβάλλει τὴν

θρησκευτική συνείδηση αὐτῶν, οἱ ὅποιοι δὲν θέλουν νὰ δηλώσουν τὴ θρησκεία τους, ἄλλο τόσο, ἂν μὴ καὶ περισσότερον, προσβάλλεται ἡ θρησκευτικὴ συνείδηση αὐτῶν ποὺ θέλουν νὰ διακηρύξουν τὶς θρησκευτικὰς τους πεποιθήσεις ὅταν μὲ τὴν ἀπαγόρευση τῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευύματος εἰς τὴν ταυτότητα δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ τὸ πράξουν, δηλαδὴ δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ ἀποδεικνύουν εὐχερῶς ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν σὲ ποιά ἐκκλησία ἡ θρησκευτικὴ κοινότητα ἀνήκουν ἐπιδεικνύοντας, καθ' ὃ ἔχουν δικαίωμα ἀπὸ τὸ ἄρθρο 13 τοῦ Συντάγματος, τὸ δελτίον ταυτότητος, δοθέντος μάλιστα ὅτι θρησκευτικὴ ἔλευθερία σημαίνει ὅχι μόνον τὸ δικαίωμα νὰ μὴν ἀποκαλύπτεις τὴν θρησκεία σου ἢ τὴν ἀθεΐα σου, ἀλλὰ καὶ τὸ δικαίωμα νὰ τὴν δηλώνεις ὅπου, ὅπως καὶ ὅταν θέλεις».

Ἐπὶ τέλους δὲν θὰ ὑψώσουν φωνὴν διαμαρτυρίας;

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς “Παγκόσμιας Ἡμέρας τῆς Γυναίκας” (8 Μαρτίου) ὁρθόδοξον περιοδικὸν ὑπέμνησε τὴν ἐξῆς διακήρυξιν, τὴν ὁποίαν στὸ πρόσφατον παρελθὸν παρουσίασαν γυναῖκες ὑπουργοὶ στὶς Βρυξέλλες:

«Τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημερώσεως καὶ ἡ διαφήμιση ἀποτελοῦν τὸν παραμορφωτικὸ καθρέπτη τῆς σύγχρονης γυναίκας καὶ εὐθύνονται γιὰ τὴ διαστρεβλωτικὴ εἰκόνα ποὺ τῆς ἀποδίδεται γιὰ τὴ διαιώνιση στερεοτύπων γιὰ τὰ δύο φύλα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ρεαλιστικά».

Ὅρθως τὸ ὥς ἄνω περιοδικὸν προσθέτει τὰ ἐξῆς: «Ἡ ἀπαράδεκτη καὶ ὑποτιμητικὴ αὐτὴ εἰκόνα τῆς γυναίκας ὑπογραμμίζει τὴ βαθειὰ κρίση τῶν ἀξιών. Καὶ ἀντὶ νὰ ἐπικεντρωθῇ τὸ ἐνδιαφέρον στὴ ρίζα τοῦ κακοῦ, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴ σαρκολατρικὴ θεώρηση τῆς γυναίκας, ἐξαντλοῦνται στὴν ἀνισότητα τῶν φύλων καὶ τῶν εὐκαιριῶν ποὺ ὑπάρχει στὰ Μ.Μ.Ε. Ὅμως τὸ πρόβλημα δὲν βρίσκεται στὴν πυκνότητα τῶν τηλεοπτικῶν ἐμφανίσεων τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ στὴν ποιότητα, στὴν ἐξευτελιστικὴ ἐμπορευματοποίηση τῆς γυναίκας ἀπὸ τὸν διαφημιστικὸ πυρετό. Ἐπὶ τέλους δὲν θὰ ὑψώσουν φωνὴν διαμαρτυρίας οἱ γυναικεῖες Ὄργανώσεις, γιὰ νὰ σταματήσουν νὰ διαφημίζουν τὴ γυναῖκα σὰ “γλάστρα” ἢ σὰν σεξουαλικὸ ἀντικείμενο;».

Ε.Δ.Θ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΥΠΟΥ τῆς 13ης Μαρτίου 2001

Συνήλθε ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, ἀπὸ 5ης ἕως 8ης Μαρτίου ἐ.ἔ., στὴν τακτικὴ κατὰ μῆνα Συνεδρία τῆς ἡ Διαρκῆς Ἱερᾶ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὶς Συνεδριάσεις:

Α. Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ἐνημέρωσε τὰ μέλη τῆς Δ.Ι.Σ.:

– Γὰ τὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ μὲ κάθε Ἐκκλησιαστικὴ λαμπρότητα ἑορτασμὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ ὁποῖος τελέστηκε στὸν Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ γιὰ τὸ θερμὸ κλίμα ποὺ ἐπικράτησε κατὰ τὸ γεῦμα τὸ ὁποῖο παρέθεσε ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας πρὸς τὰ Μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

– Γὰ τὸ Δεῖπνο τὸ ὁποῖο ἐπρόκειτο νὰ παραθέσει ὁ Πρέσβυς τῆς Ρωσίας στὴν Ἑλλάδα πρὸς τὰ Μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τὸ ὁποῖο πραγματοποιήθηκε μέσα σὲ ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα, τὴν Δευτέρα 5 Μαρτίου ἐ.ἔ.

– Γὰ τὴν ὥς σήμερα πορεία τῆς διαδικασίας Συλλογῆς Ὑπογραφῶν σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῶν Ταυτοτήτων, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ἀπολύτως ἐπιτυχῆς, καὶ μάλιστα ἐν ὧσιν τῆς καταληκτικῆς ἡμερομηνίας τοῦ ἐγχειρήματος αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας μας.

– Γὰ τὸ Σεμινάριο Ἐκκλησιαστικῆς Δικονομίας γιὰ τοὺς Ἱερεῖς τοῦ Λεκανοπεδίου Ἀττικῆς, τὸ ὁποῖο πραγματοποιήθηκε μὲ ἐπιτυχία καὶ μὲ τὴν συνεργασία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Δημοσίας Διοικήσεως.

– Γὰ τὸ θέμα τῆς Ἐπισκέψεως τοῦ Πάπα στὴν Ἑλλάδα.

– Γὰ τὸ θέμα τῶν διμερῶν συνομιλιῶν μεταξὺ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

– Γὰ τὴν ἀνακαίνιση καὶ ἀξιοποίηση τοῦ κτιρίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὶς Βρυξέλλες.

Β. Κατὰ τὴν διάρκειά τῶν ἐργασιῶν τῆς ἡ Δ.Ι.Σ. ἀποφάσισε:

– Νὰ ἐκφράσει τὴν ἀνησυχία τῆς γιὰ τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ἀναγνωρισθεῖ ἐπὶσημῶς καὶ διεθνῶς τὸ Κράτος τῶν Σκοπίων μὲ ὄνομα ποὺ θὰ περιέχει τὸν

ὄρο «Μακεδονία».

– Νὰ μὴ διατυπώσῃ ἄρνηση, παρὰ τὶς ὁποῖες ἐπιφυλάξεις ποὺ θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ἔχει ὡς πρὸς τὴν πραγματοποιοίησιν αὐτῆς τῆς Ἐπισκέψεως, στὴν ἱκανοποίηση τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Ρωμαίου Ποντίφηκα νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴν Ἑλλάδα, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι εἶχε προηγηθεῖ ἐπίσημη πρόσκληση ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι αὐτὴ ἔχει αὐστηρὰ καὶ μόνον προσκυνηματικὸν χαρακτήρα.

– Νὰ ὀρίσῃ Ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς ἄλλους φορεῖς θὰ ρυθμίσει τὶς λεπτομέρειες τῆς ἀναφερόμενης στὸ ἐπίπεδο ἐθιμοτυπικοῦ χαρακτῆρα γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῆς Ἐκκλησίας μας σὲ διάφορες Ἐκδηλώσεις σύμφωνα πάντοτε μὲ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες καὶ τὶς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας.

– Νὰ πραγματοποιηθοῦν οἱ διμερεῖς συνομιλίες μεταξὺ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ διήμερον 5 καὶ 6 Ἀπριλίου ἐ.ἔ. Τὴν Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ποὺ θὰ λάβῃ μέρος στὶς συνομιλίες αὐτὲς ἀποτελοῦν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου κ. Προκόπιος Πρόεδρος, καὶ Μέλη οἱ: α) Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Ἀμβρόσιος, β) Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἀττικῆς κ. Παντελεῆμων, γ) Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Εὐστάθιος, δ) Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ κ. Δανιὴλ, ε) Αἰδεσιμολογιώτατος Πρωτοπρεσβύτερος κ. Θωμᾶς Συνοδινός, Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ στ) Ἐλλογιώτατος κ. Παναγιώτης Χριστινάκης, Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καθηκόντων Γραμματέως ἀνατεθέντων εἰς τὸν Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην κ. Χρυσόστομον Σκλήφαν, Βοηθὸν Γραμματέα - Πρακτικογράφον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

– Νὰ ἀποστείλῃ ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἀμερικανικὴ Πρεσβεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἐκθεσὴ τοῦ State Department περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας στὴν Ἑλλάδα. Ἐπίσης ἡ παραπάνω ἀπάντησις νὰ δημοσιευθεῖ στὸ Περιοδικὸ «Ἐκκλησία» καὶ νὰ καταχωρισθεῖ στὶς ἰστοσελίδες τοῦ INTERNET.

– Νὰ εὐχαριστήσῃ ὅλους ὅσοι συνέβαλαν ὥστε νὰ πραγματοποιηθεῖ κατὰ τὴν πρέπουσα Ἐκκλησιαστικὴ Τάξιν ὁ ἐορτασμὸς τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

– Νὰ τιμήσει σὲ πανηγυρική ἐκδήλωση ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε τὴν Πέμπτη 8 Μαρτίου ἐ.ἔ. στὴν αἴθουσα συσκέψεων τῆς Ἱεραρχίας τὸν Ἐντιμολογώτατο κ. Μιχαὴλ Σάλλα, Πρόεδρο τοῦ Ὁμίλου Τραπεζῆς Πειραιῶς μὲ τὴν ἀνώτατη διάκριση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ παράσημο τοῦ Αποστόλου Παύλου, γιὰ τὴν οἰκονομική ἐνίσχυση τοῦ προγράμματος ἐπιχορηγήσεως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τοῦ τρίτου παιδιοῦ τῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν τῆς Θράκης.

– Νὰ ἀποσταλεῖ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Εὐαγγέλου Λέκκου γιὰ τὸ θέμα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας α) στοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτες, β) στοὺς Βουλευτὲς καὶ γ) νὰ καταχωρισθεῖ στὶς ἰστοσελίδες τοῦ INTERNET.

– Νὰ ἐκπροσωπηθεῖ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὶς ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις «Παύλεια» στὴν Βέροια, ἀπὸ 26ης ἕως 29ης Ἰουνίου ἐ.ἔ., ἀπὸ τὸν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Θερμοπυλῶν κ. Ἰωάννη.

– Νὰ ἀποσταλεῖ Ἐγκύκλιος στοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, γιὰ τὸ θέμα τῆς κηδεύσεως α) τῶν αὐτοχείρων καὶ β) τῶν ἀβαπτίστων νηπίων.

– Νὰ τιμηθοῦν ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος οἱ Κληρικοὶ τῆς Ἐκκλησίας μας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν συμπληρώσει πενήτηνταετία καὶ πλεον στὴν Ἱερατικὴ Διακονία.

– Νὰ ἀποσταλεῖ συγχαρητήριο ἔγγραφο στὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης κ. Εὐστάθιο γιὰ τὸ ἐπιτελούμενο ἀπὸ τὴν Μητρόπολή του φιланθρωπικὸ καὶ κοινωνικὸ ἔργο.

– Νὰ συσταθεῖ ὑποεπιτροπή, ἔργο τῆς ὁποίας θὰ εἶναι ἡ ἐπιμόρφωση Κληρικῶν καὶ Λαϊκῶν Στελεχῶν τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

– Νὰ ἀνατεθεῖ στὸν Κλάδο Ἐκδόσεων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.), ἡ ἔκδοση τιμητικοῦ πολυσυλλεκτικοῦ Τόμου γιὰ τὸν Ἅγιο Απόστολο Παῦλο, Ἰδρυτὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως ἑκατὸν πενήντα ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξη Αὐτῆς ὡς Αὐτοκεφάλου.

Γ. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἀσχολήθηκε ἐπίσης μὲ θέματα τῆς Ε.Κ.Υ.Ο., μὲ διάφορα ὑπηρεσιακὰ θέματα τῶν Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, ἐγκρίσεις ἀποσπάσεων Κληρικῶν στὸ ἐξωτερικὸ καὶ διορισμοὺς μελῶν Ἐπισκοπικῶν Δικαστηρίων Ἱερῶν Μητροπόλεων.

(Ἐκ τῆς Ἀρχιγραμματείας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου)

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΥΠΟΥ τῆς 26ης Μαρτίου 2001

Συνέρχεται αὐριο τὸ ἀπόγευμα, 27ῃ τοῦ μηνὸς

Μαρτίου ἐ.ἔ., στὶς 6 μ.μ. στὸ Συνοδικὸ Μέγαρο (Μονὴ Πετράκη) ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, ἡ Ἐπιτροπὴ Διαδικασίας τῆς Συλλογῆς Ὑπογραφῶν γιὰ τὸ θέμα τῆς προαιρετικῆς ἢ μὴ ἀναγραφῆς τοῦ Ὁρθησκέυματος στὰ νέα Δελτία Ταυτοτήτων.

Ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ συνεδριάσει ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Διαφάνειας καὶ θὰ ἀσχοληθεῖ μὲ θέματα ποὺ ἀφοροῦν στὴν πορεία τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος. Παράλληλα αὐριο τὸ ἀπόγευμα θὰ ξεκινήσει στὴν Ἱερὰ Σύνοδο ἡ διασταύρωση μὲ ἠλεκτρονικοὺς ὑπολογιστὲς τῶν στοιχείων ὧν ἔχουν ὑπογράψει, πρὸς ἐντοπισμὸ τυχόν διπλοεγγραφῶν.

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου)

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ τῆς 28ης Μαρτίου 2001

Συνήλθαν χθές, 27ῃ τοῦ μηνὸς Μαρτίου ἐ.ἔ., στὰ Γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, στὴν προγραμματισθεῖσα κοινὴ Συνεδρία τους, οἱ Ἐπιτροπὲς α) Διαδικασίας τῆς Συλλογῆς Ὑπογραφῶν γιὰ τὸ θέμα τῆς προαιρετικῆς ἢ μὴ ἀναγραφῆς τοῦ Ὁρθησκέυματος στὰ νέα Δελτία Ταυτοτήτων καὶ β) Ἐλέγχου καὶ Διαφάνειας στὴν ὁποία συμμετέχουν ἀνώτατοι Δικαστικοί, ἔγκριτοι Νομικοὶ καὶ Καθηγηταὶ Πανεπιστημίου, προκειμένου νὰ ἐξετάσουν διάφορα θέματα, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως τῆς διαδικασίας τοῦ ἐλέγχου τῶν ὑπογεγραμμένων καὶ ἀποσταλέντων Ἐντύπων.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Συνεδρίας ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησή του γιὰ τὴν μέχρι τώρα πορεία τῆς Συλλογῆς τῶν Ὑπογραφῶν, ἡ ὁποία ἐστέφθη ἀπὸ πλήρη ἐπιτυχία καὶ ἀπέδειξεν γιὰ μία ἀκόμη φορὰ τὴ σταθερὴ προσήλωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ τόσο στὴν Ἐκκλησία του ὅσο καὶ στὶς διαδικασίες τοῦ Δημοκρατικοῦ Πολιτεύματος καὶ εὐχαρίστησε τὰ μέλη τῶν δύο Ἐπιτροπῶν γιὰ τὴν προσφορά τους στὸ τόσο σημαντικὸ ἐγχείρημα τῆς Ἐκκλησίας. Στὴ συνέχεια ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Διαδικασίας τῆς Συλλογῆς Ὑπογραφῶν, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κ. Ἱερόθεος ἐνημέρωσε τοὺς παρισταμένους γιὰ τὴν μέχρι τώρα λίαν ἐπιτυχή, ὅπως τὴν χαρακτήρισε, πορεία τοῦ θέματος ἀναφερθεὶς καὶ σὲ πρακτικὲς ὀψεις τῆς ὅλης διαδικασίας.

Μετὰ τὸ πέρασ τῆς Συνεδρίας ἐπεδείχθη στοὺς Ἐκπροσώπους τῶν Μ.Μ.Ε. ἡ αἴθουσα στὴν ὁποία ἔχουν ἐγκατασταθῇ οἱ Ἡλεκτρονικοὶ Ὑπολογιστὲς

καθώς καὶ ἡ διαδικασία ἐλέγχου τῶν Ἐντύπων.

Στὴ συνέχεια ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος ἔκανε τὶς ἐξῆς δηλώσεις:

«Καθὼς σὰς εἶναι γνωστὸ, τὴν 25ῃ Μαρτίου ἔληξε ἡ χρονικὴ περίοδος τῶν ἑξὶ μηνῶν τὴν ὁποία εἶχε ὀρίζει ἡ Ἱερὰ Σύνοδος γιὰ τὴν συλλογὴ τῶν ὑπογραφῶν. Οἱ ὑπογραφές ὅπως ὅλοι γνωρίζετε δὲν ἦταν γιὰ τὴν ἀναγραφὴ ἢ μὴ τοῦ θρησκευματος στὶς Ταυτότητες, ἀλλὰ αἴτηση πρὸς τὴν Κυβέρνηση γιὰ τὴν ἐνεργοποίηση τοῦ ἄρθρου 44 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος τὸ ὁποῖον προβλέπει τὴν διενέργεια Δημοψηφίσματος γιὰ σοβαρὰ ζητήματα. Εἶμαι στὴν εὐχάριστη θέσῃ αὐτὴ τῇ στιγμῇ νὰ διαβεβαιώσω τὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία του, ἡ Ἐκκλησία μας, αἰσθάνεται πολὺ ὑπερήφανη γι' αὐτὸν καὶ νιώθει θαύτατη ἱκανοποίηση γιὰ τὸ μέχρι στιγμῆς ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς σταυροφορίας. Εἶναι κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω καὶ νὰ συγχαρῶ ὅλους τοὺς Ἕλληνες, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀναλάβει νὰ φέρουν εἰς πέρας αὐτὸ τὸ ἐγχεῖρημα καὶ ἀναφέρομαι στὴν Ἐπιτροπὴ Ὁργανώσεως αὐτῆς τῆς Σταυροφορίας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κ. Ἱερόθεο καὶ τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνάτιο καὶ Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμητοῦ κ. Δανιὴλ. Τώρα ἦλθε ἡ ὥρα τῆς διασταύρωσης τῶν Ἐντύπων τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν στὴν Ἱερὰ Σύνοδο, προκειμένου νὰ μπορούμε μὲ ἀξιοπιστία νὰ ἀπευθυνθοῦμε στὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ καὶ νὰ τοῦ ποῦμε τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς προσπάθειας. Οἱ ὑπογραφές ὅπως ἔχουμε πεῖ καὶ ἄλλες φορές περνοῦν ἀπὸ τέσσερις διαδοχικὲς φάσεις ἐλέγχου. Ἡ πρώτη φάση εἶναι ἐκείνη ποὺ γίνεται σὲ κάθε ἐνορία ὅπου ὑπάρχουν συνεστημένες ἐπιτροπές οἱ ὁποῖες ἐλέγχουν τὴν γνησιότητα καὶ τῶν ὑπογραφῶν καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων. Στὴν συνέχεια τὰ δελτία ὑποβάλλονται στὴν οἰκεία Ἱερὰ Μητροπόλη καὶ γίνεται ὁ ἐλεγχος ἀπὸ τὸ εἰδικὸ ὄργανο τὸ ὁποῖο ἔχει συσταθῇ ἀπ' αὐτῇ. Ἀπὸ τὶς Μητροπόλεις τὰ Ἐντυπα ἀποστέλλονται στὴν Ἱερὰ Σύνοδο ὅπου ἐλέγχονται μέσῳ ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν. Ἦδη πρὸ ὀλίγου εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ σὰς ἐπιδείξουμε τὴν αἴθουσα ὅπου ἔχουν ἐγκατασταθῇ οἱ ἠλεκτρονικοὶ ὑπολογιστὲς καὶ γίνεται ὁ ἐλεγχος τῶν Ἐντύπων προκειμένου νὰ ἐπισημανθοῦν τυχόν διπλοῦπογραφές. Ὑπάρχουν ἔνδεκα (11) τέτοια μηχανήματα καὶ ὑπολογίζεται ὅτι συνολικὰ καὶ ἀπὸ τὶς δύο ὁμάδες ἐργασίας καταχωρίζονται σὲ αὐτὰ πενήντα χιλιάδες (50.000) Ἐντυπα καθε ἡμέρα. Πιστεύουμε ὅτι σὲ ἐνάμισι μὲ δύο μῆνες

θὰ ἔχουμε τὸ τελικὸ ἀξιόπιστο καὶ φερέγγυο ἀποτέλεσμα. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἐλεγχὸ ἡ Ἐπιτροπὴ Διαφάνειας τὴν ὁποία ἔχει συστήσει ἡ Ἱερὰ Σύνοδος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐγκρίτους Καθηγητὰς Πανεπιστημίου τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἢ τῆς Παντείου καὶ Ἐπιτίμους Ἀνωτάτους Δικαστικοὺς θὰ ἐπιθεωρήσει τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἐπεξεργασίας καὶ θὰ συντάξει μιὰ διαπιστωτικὴ πράξη τὴν ὁποία θὰ ὑποβάλει στὴν Ἱερὰ Σύνοδο. Ἐχομε ἀποφασίσει νὰ μὴν παραδώσουμε στὴν Βουλὴ ἢ στὴν Κυβέρνηση αὐτοῦσια τὰ Δελτία τὰ ὁποῖα φέρουν τὰ ὀνόματα καὶ τὶς ὑπογραφές αὐτῶν ποὺ ὑπέγραψαν. Αὐτὸ τὸ κάνουμε γιὰ νὰ προστατεύσουμε τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μὰς ἐμπιστεύθηκαν. Θὰ δώσουμε μόνον τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸ ὅπως αὐτὸς θὰ προκύψει ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐλέγχους τοὺς ὁποῖους ἔχουμε ἤδη ἐνεργοποιήσει. Θέλω νὰ εὐχαριστήσω γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ γιὰ τὴν πιστότητα τὴν ὁποία ἐπέδειξε καὶ ἐπιδεικνύει ἀπέναντι στὴν Ἐκκλησίαν του. Θέλω νὰ τὸν διαβεβαιώσω ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας στηρίζεται στὸν Λαὸ μας, ὁ ὁποῖος εἶναι τοποθετημένος ὑπὲρ τῆς διασώσεως καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς πνευματικῆς ταυτότητος καὶ τῆς παραδόσεως αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ἐλπίζουμε ὅτι τὸ ἠθικὸ καὶ πολιτικὸ θάρος τῶν ὑπογραφῶν οἱ ὁποῖες ἔχουν συλλεγῇ, θὰ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο θὰ διαμορφώσει ἐν συνεχείᾳ καὶ τὶς περαιτέρω ἐξελίξεις γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ».

Ἀκολούθως ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου ἀνακοίνωσε ὅτι:

α) Ὁ ἀριθμὸς τῶν μέχρι τῆς 31.12.2000 ὑπογεγραμμένων καὶ ἀποσταλέντων στὴν Ἱερὰ Σύνοδο Ἐντύπων, ἀνέρχεται σὲ δύο ἑκατομμύρια πεντακοσίες ἐξήντα ὀκτὼ χιλιάδες ἑκατὸν ὀκτὼ (2.568.108), ἐνῶ ἀπὸ ἐγκυρες καὶ διασταυρωμένες πληροφορίες ποὺ ὑπάρχουν ἀπὸ πολυάνθρωπες Ἱερές Μητροπόλεις σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ὁ ἀριθμὸς μέχρι τώρα ἔχει ξεπεράσει τὰ τρία ἑκατομμύρια.

β) Ἐπειδὴ ὑπάρχουν αἰτήματα πρὸς τὴν Ἱερὰ Σύνοδο ἀπὸ Ἕλληνες, φοιτητὲς καὶ ἐργαζομένους, ποὺ ζοῦν στὸ Ἐξωτερικὸ καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἔλθουν γιὰ τὴν ἐορτὴ τοῦ Πάσχα στὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ ἤθελαν νὰ ὑπογράψουν στὰ Ἐντυπα γιὰ τὸ θέμα τῶν Ταυτοτήτων, ἀπεφασίσθη ἡ καταληκτικὴ ἡμερομηνία ἀποστολῆς στὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῶν Ἐντύπων ἀπὸ ὅλες τὶς Ἱερές Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ εἶναι ἡ 30ῃ Ἀπριλίου ἐ.ἔ. Μέχρι τότε καὶ ἔως ὅτου ὁλοκληρωθῇ ἀπὸ τὶς κατὰ τόπους Ἱερές Μητροπόλεις ἡ συγκέντρωση καὶ ἡ διασταύρωση τῶν στοιχείων τῶν Ἐντύπων, θὰ ὑπάρχει ἡ δυνατότητα σὲ ὅσους γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο δὲν μπόρεσαν νὰ ὑπογράψουν μέχρι τώρα, νὰ προσέλθουν στοὺς

Ἱεροῦς Ναοὺς καὶ μέσα στὸ κλίμα τῆς εὐπρέπειας καὶ τῆς αὐξημένης εὐθύνης ποὺ ἀφ' ἑνὸς μὲν χαρακτηρίζει τὴν ὅλη προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιβάλλει ἡ κατάνυξη τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ ἡ πνευματικὴ εὐφροσύνη τῆς Ἑορτῆς τοῦ Ἀγίου Πάσχα, νὰ υπογράψουν καὶ

γ) Οἱ Ἱερὲς Μητροπόλεις δέον ὅπως ἀποστείλουν τὰ ἀπὸ 1.1.2001 ἕως 30.4.2001 υπογεγραμμένα Ἔντυπα στὴν Ἱερὰ Σύνοδο, προκειμένου νὰ ὁλοκληρωθῇ ὁ ἀπαραίτητος ἔλεγχος γιὰ τὴν ἐξακρίβωση τῶν διπλοῦπογραφῶν.

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου)

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΥΠΟΥ τῆς 29ης Μαρτίου 2001

Μὲ ἀφορμὴ τηλεοπτικὴ ἐκπομπή, ἡ ὁποία μεταδόθηκε προσφάτως καὶ κατὰ τὴν ὁποία ἀναφέρθηκαν μετὰξὺ διαφόρων ἀνακριθειῶν καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν διάθεση τῶν χρημάτων τὰ ὁποῖα συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τὴν δυσκοφορία στὶς Ἱερὲς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ κατὰ τὸ προσκύνημα τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνας τοῦ «Ἄξιόν Ἑστίν» γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τῶν πληγέντων ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1999 στὴν Ἀττικὴ, πρὸς ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας διευκρινίζονται τὰ ἑξῆς:

1. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ Ἐγκύκλιο Σημείωμά της πρὸς τὴν Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν καὶ τὶς Ἱερὲς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπευθύνθηκε πρὸς τὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ καὶ ζήτησε τὴν συνδρομὴ του γιὰ τὴν υποστήριξη τῶν σεισμοπαθῶν τῆς Δυτικῆς Ἀττικῆς. Συγκεντρώθηκε τὸ ποσὸ τῶν 200.000.000 δραχμῶν, μὲ τὸ ὁποῖο ἀγοράσθηκαν καὶ παραχωρήθηκαν 100 οἰκίσκοι γιὰ τὴν στέγαση τῶν σεισμοπλήκτων στὴν ἰδιαιτέρως πληγεῖσα ἀπὸ τὸν καταστρεπτικὸ σεισμὸ περιοχὴ τῶν Ἄνω Λιοσίων. Ἐπιπροσθέτως ἐδόθη ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Κεντρικὴ Ὑπηρεσίαν Οἰκονομικῶν τὸ ποσὸν τῶν 21.000.000 δραχμῶν γιὰ τὴν ἀγορὰ τριῶν λυομένων Ἱερῶν Ναῶν, οἱ ὁποῖοι ἐτοποθετήθηκαν ἕνας στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Νέας Ἰωνίας καὶ δύο στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Περιστερίου, γιὰ τὶς λατρευτικὰς ἀνάγκες τῶν σεισμοπλήκτων.

2. Ἀμέσως μετὰ τὴν θεομηνίαν καὶ συγκεκριμένα τὴν ἴδια ἡμέραν, μὲ ἐντολὴ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, ἐκταμιεύθηκε ἀπὸ τὸ Ταμεῖο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν τὸ ποσὸ τῶν 20.000.000 δραχμῶν, γιὰ τὴν κάλυψη ἀμέσων ἀναγκῶν τῶν πληγέντων. Ἀπὸ τὰ χρήματα αὐτὰ ἕνα μέρος ἐδόθη ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴν στὴν Ἀνωτάτη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ἑλλάδος γιὰ οἰκονομικὴ ἐνί-

σχυση τῶν σεισμοπλήκτων πολυτέκνων οἰκογενειῶν καὶ τὰ ὑπόλοιπα γιὰ τὴν ἀγορὰ οἰκίσκων.

3. Τὰ χρήματα ποὺ συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τὸ προσκύνημα τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνας τοῦ «Ἄξιόν Ἑστίν», ἡ παραχώρηση τῆς ὁποίας ἐζητήθη προσωπικὰ ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο καὶ ἐγένετο εὐγενῶς ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Κοινότητα τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀνῆλθαν στὸ ποσὸν τῶν 476.078.615 δραχμῶν. Ἀπὸ αὐτά:

α) Κατασκευάσθηκε οἰκισμὸς ἀπὸ 114 λυόμενους οἰκίσκους, ὁ ὁποῖος στοίχισε συνολικὰ 290.700.000 δραχμές, ἐγκαταστάθηκε στὴ θέση «Μεγάλα Σχίνα» Μενιδίου καὶ ἐγκαινιάσθηκε στὶς 18 Φεβρουαρίου 2000 ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο, παρουσίᾳ πολλῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν, Μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, Βουλευτῶν κ.ἄ.

β) Τὸ ποσὸ τῶν 60.000.000 δραχμῶν διατέθηκε γιὰ τὴν προμήθεια καὶ ἄλλων 30 λυομένων οἰκίσκων ποὺ συγκρότησαν δεύτερο οἰκισμὸ, στὸν Δῆμο Ἄνω Λιοσίων, ἐπὶ τῶν ὁδῶν Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ Θέτιδος (Λεωφόρος Ἀσπροπύργου - Ἐλευσίνας). Ὁ οἰκισμὸς αὐτὸς ἐγκαινιάσθηκε ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο στὶς 26 Ἀπριλίου 2000, παρουσίᾳ Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν τοῦ Λεκανοπεδίου, τοῦ Ὑπουργοῦ ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. κ. Κωνσταντίνου Λαλιώτη καὶ ἄλλων.

γ) Ἐπίσης ποσὸν 140.000.000 δραχμῶν διατέθηκε γιὰ τρίτο οἰκισμὸ ἀπὸ 70 λυόμενους οἰκίσκους πρὸς κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τῶν σεισμοπλήκτων τῆς Δυτικῆς Ἀττικῆς.

Τὰ ποσά, τὰ ὁποῖα προαναφέρθηκαν, ἀποτελοῦν μέρος μόνον τῆς προσφορᾶς ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας μας πρὸς τοὺς δεινῶς δοκιμασθέντας καὶ ἀκόμη δοκιμαζομένους ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1999, κατοίκους τῆς Δυτικῆς Ἀττικῆς, χωρὶς νὰ ἀναφερθοῦν οἱ προσφορὰς σὲ τρόφιμα, κλινοσκεπάσματα, ἐνδύματα καὶ ἡμερήσια συσσίτια, γιὰ τὰ ὁποῖα μάρτυρες εἶναι οἱ κατὰ τόπους Ἀρχεὲς καὶ περισσότερο ὁ σεισμόπληκτος Λαὸς, ποὺ ἐνίσχυσε τὴν μέριμναν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία σταθερὰ καὶ σιωπηρὰ συνεχίζει νὰ βρίσκεται στὸ πλευρὸ του.

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου)

ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

**Ἐπισκέψεις τοῦ Μακαριωτάτου
στὸ Κέντρο Βρεφῶν «Μητέρα» καὶ
στὸ Ἰδρυμα «Ἡ Θεοτόκος»**

Τὸ Κέντρο Βρεφῶν «Μητέρα» στοὺς Ἀγίους

Ἀναργύρους ἐπισκέφθηκε σήμερα στίς 10 τὸ πρωῒ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστόδουλος σὲ μία, ὅπως τόνισε, ἐπίσκεψη ποιμαντικοῦ χαρακτήρα.

Τὸν Προκαθήμενο τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ὑποδέχθηκε ἡ Πρόεδρος τοῦ Κέντρου κ. Στεφάνου, ἡ ὁποία στὴ σύντομη προσφώνησή της, ἀφοῦ τὸν εὐχαρίστησε γιὰ τὴν ἐντονη παρουσία τῆς Ἐκκλησίας στὸ χώρο τῆς κοινωνικῆς πρόνοιας, ἀπηύθυνε ἑκκληση γιὰ τὴν ἀνάδειξη τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀναδοχῆς, καὶ ἰδιαίτερα τῶν μὴ ὑγιῶν βρεφῶν, ἐνὸς θεσμοῦ κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.

Ὁ Μακαριώτατος στὴν ὁμιλία του ὑπογράμμισε ὅτι καὶ τὰ μὴ ὑγιῆ βρέφη ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα μὲ ὅλα τὰ ἄλλα. Ὑπάρχει δυστυχῶς κάποια ἀπροθυμία στὴν ἀναδοχή τους, σημείωσε, ἡ ὁποία ὅμως μπορεῖ νὰ ξεπεραστεῖ ἐὰν ὑπάρχει χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ διάθεση προσφορᾶς. «Πρέπει νὰ προσανατολιστοῦμε», τόνισε ὁ Μακαριώτατος, «στὴν πεποίθηση ὅτι ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἀγκαλιᾶζει καὶ τὰ εὐχάριστα καὶ τὰ δυσάρεστα. Παρησία καὶ ἀγάπη εἶναι ὅσα χρειαζόμαστε γιὰ νὰ στηρίξουμε αὐτὰ τὰ βρέφη ποὺ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν προστασία μας. Ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ γιὰ ἀγάπη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ γίνεται καθημερινὰ πράξη». Καὶ κατέληξε: «Ἡ Ἐκκλησία, ποὺ βρίσκειται στὴν πρωτοπορία τῆς κοινωνικῆς προσφορᾶς, εἶναι ὑπερήφανη γιὰ τὸν ἐλληνικὸ λαὸ ποὺ διακρίνεται ἀπὸ ἀγάπη καὶ φιλότιμο καὶ προσφέρει μὲ αὐτοθυσία ὑπηρεσίες στὸν πάσχοντα ἄνθρωπο».

Στὴ συνέχεια ὁ Μακαριώτατος ἐπισκέφθηκε τὸ Ἰδρυμα «Ἡ Θεοτόκος». Ἀπευθυνόμενος στὰ παιδιά τοῦ Ἰδρύματος, ποὺ τοῦ ἐπιφύλαξαν θερμὴ ὑποδοχή, τὰ κάλεσε νὰ ἀντιμετωπίζουν τὴ ζωὴ μὲ ἐλπίδα καὶ αἰσιοδοξία. «Βλέπω τὴν πίστη ποὺ ἔχετε, ἡ ὁποία εἶναι τὸ μεγαλύτερό σας ἐφόδιο. Μὲ πίστη καὶ μὲ τὶς γνώσεις ποὺ σᾶς προσφέρουν γιὰ διάφορες τέχνες οἱ δάσκαλοί σας εἶμαι σίγουρος ὅτι θὰ προοδεύσετε στὴ ζωὴ σας», τόνισε χαρακτηριστικά. Ὁ Μακαριώτατος πρόσφερε σὲ ὅλα τὰ παιδιά ἓνα σταυρὸ καὶ μιὰ εἰκόνα καὶ στὴ συνέχεια ἐπισκέφθηκε τὰ ἐργαστήριά τους.

(9.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

**Συνάντηση τοῦ Μακαριωτάτου
μὲ τὸν Πρόεδρο τοῦ Κινήματος
Σοσιαλδημοκρατῶν κ. Βάσο Λυσσαρίδη**

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστόδουλος δέχθηκε σήμερα στίς 3 τὸ μεσημέρι στὸ Ἀρχιεπισκοπικὸ Μέγαρο τὸν Πρόεδρο τοῦ Κινήματος Σοσιαλδημοκρατῶν (ΚΙ.ΣΟ.)

Κύπρου κ. Βάσο Λυσσαρίδη.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συνάντησης, ποὺ διήρκεσε περίπου μισὴ ὥρα, ἐγίνε ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων γιὰ τὴν πορεία τοῦ μείζονος ἐθνικοῦ ζητήματος τῆς Κύπρου, ποὺ διέρχεται μία ἰδιαίτερα κρίσιμη φάση. Ὁ κ. Λυσσαρίδης ὑπογράμμισε ὅτι ὁ Κυπριακὸς Ἑλληνισμὸς δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ δεχθεῖ λύσεις ἐθνικὰ ἐπιζήμιες, καθὼς ἡ τουρκοκυπριακὴ πλευρὰ ἐκθιάζει συστηματικὰ προκειμένου νὰ ἐπιβάλει τὶς ἀπόψεις της. Δυστυχῶς στὴν πολιτικὴ, σημείωσε χαρακτηριστικά, δὲν ἐπικρατοῦν ἐνίστε οἱ ἀρχές του δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς.

Ἀπὸ τὴν πλευρά του ὁ Μακαριώτατος ἐξέφρασε τὴν ἀμέριστη συμπαράσταση τοῦ ἰδίου προσωπικῶς καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὸν ἀγωνιζόμενο Κυπριακὸ Ἑλληνισμὸ. Ὅπως τόνισε, ἡ Ἐκκλησία ἔχει καθήκον νὰ καλλιεργεῖ ἀκμαῖο τὸ ἐθνικὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει σὲ καμία περίπτωση ὅτι ἀναμιγνύεται στὴν πολιτικὴ. Περαιτέρω ἐπισήμανε ὅτι μία λύση ποὺ δὲ θὰ εἶναι δίκαιη δὲν θὰ εἶναι καὶ βιώσιμη. Εἴμαστε ἓνας μικρὸς λαὸς ποὺ εἰδικότερα τώρα χρειαζόμαστε περισσότερο ἀπὸ ποτὲ ἄλλοτε νὰ διαφυλάξουμε μέσα μας τὴν πνευματικὴ μας ταυτότητα, γιὰτὶ ἀλλιῶς θὰ συνθλιβοῦμε ἀπὸ τὶς δυνάμεις ἐκείνες ποὺ ἰσοπεδώνουν ἱστορία καὶ παραδόσεις, ὑπογράμμισε. Τέλος ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἀνέφερε ὅτι οἱ πολιτικὲς καὶ ἐκκλησιαστικὲς ἡγεσίες ὀφείλουν πάντα νὰ συνεργάζονται γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν ἐθνικῶν καὶ πνευματικῶν στόχων.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συνάντησης ὁ κ. Λυσσαρίδης, ἐξερχόμενος τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Μεγάρου, ἔκανε τὶς ἀκόλουθες δηλώσεις:

«Εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ ἐνημερώσω τὸν Μακαριώτατο γιὰ τὶς προοπτικὲς καὶ τοὺς κινδύνους ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ ἐθνικὴ ὑπόθεση τῆς Κύπρου, ἡ ὁποία εἶναι ὑπόθεση ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ στὸν μητροπολιτικὸν χώρο καὶ στὸν ἐλληνοκυπριακὸν χώρο τῆς διασπορᾶς.

»Ἡ ἐμπλοκὴ καὶ ἡ συστράτευση ὅλων μας εἶναι ἀπαραίτητη καὶ θὰ ἀποτελέσει τὸ κλειδὶ τῆς ἐπιτυχίας γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ. Ὑπάρχει μία ἐπικίνδυνη στασιμότητα καὶ πίεση ἀπὸ ξένους κύκλους νὰ ἀποδεχθοῦμε ἄμεσα ἢ ἔμμεσα κατολισθήσεις ποὺ νὰ ὀδηγοῦν σὲ μία συνομοσπονδιακὴ λύση, σὲ δύο χωριστὰ κράτη καὶ σὲ καταπάτηση ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ μας. Ὁ Μακαριώτατος πλήρως συμπαρίσταται σὲ αὐτὴ τὴν ὑπόθεση καὶ ἔχει τὶς ἴδεις ἀγωνίες μὲ τὶς δικές μας».

(9.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

Ἐπίσκεψη Ἀντιπροσωπείας τῆς Π.Ε.Μ.Ε. στόν Μακαριώτατο

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστόδουλος δέχθηκε σήμερα στὶς 12.30' τὸ μεσημέρι στὸ Ἀρχιεπισκοπικὸ Μέγαρο ἀντιπροσωπεία τῆς Προοδευτικῆς Ἑνώσης Μητέρων Ἑλλάδος (Π.Ε.Μ.Ε.) μὲ ἐπικεφαλὴς τὴν Ἀντιπρόεδρο κ. Ε. Κιάου.

Κατὰ τὴ συνάντησή τους ἡ κ. Κιάου, ἀφοῦ ὑπογράμμισε ὅτι ἡ Π.Ε.Μ.Ε. ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὶς μητέρες, τὶς συζύγους καὶ τὶς ἀδελφές τῶν ἀγωνιστῶν καὶ ἀγωνιστριῶν ποὺ σύρθηκαν στὶς φυλακές, βασανίσθηκαν, ἐξορίσθηκαν καὶ δολοφονήθηκαν ἀπὸ τὴ χούντα, ἐπέδωσε στὸν Μακαριώτατο ὑπόμνημα γιὰ τὰ βασανιστήρια ποὺ ἔγιναν κατὰ τὴ θλιβερὴ αὐτὴ περίοδο τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας, καθὼς ἐπίσης καὶ βιντεοκασέτα ποὺ γυρίσθηκε ἀπὸ τὴν τηλεόραση τῆς ὁλλανδικῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀφορᾷ στὴν ἐξέγερση τοῦ Πολυτεχνείου, προκειμένου ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ νεολαία, νὰ θυμίζει σὲ αὐτὴν τὰ χρόνια τῆς δικτατορίας. Ἐπιπρόσθετα ἡ κ. Κιάου ἀπηύθυνε στὸν Μακαριώτατο πρόσκληση νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴν ἔκθεση τῆς Π.Ε.Μ.Ε. στὸ χῶρο τοῦ Πολυτεχνείου στὶς ἐκδηλώσεις μνήμης καὶ σεβασμοῦ ποὺ γίνονται ἐκεῖ κάθε χρόνο τὴν ἡμέρα τῆς ἐπετείου.

Ὁ Μακαριώτατος, ἀποδεχόμενος τὴν πρόσκληση, ἐπισήμανε χαρακτηριστικὰ ὅτι οὐδέποτε ἀνέφερε σὲ δηλώσεις του ὅτι δὲν ἔγιναν βασανιστήρια τὴν περίοδο τῆς χούντας, ἀλλὰ ὅτι ἐκείνη τὴν περίοδο δὲν γνώριζε. «Ὅταν ὁμως», τόνισε, «ἔγινε Μητροπολίτης Δημητριάδος τὸ 1974 καὶ ἄρχισα νὰ ἐπισκέπτομαι σχολεῖα στὸ Βόλο, ἀκούγοντας τὶς ἔντονες διαμαρτυρίες τῶν μαθητῶν γιὰ τὴ στάση τῆς Ἐκκλησίας στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας, τοὺς ζητοῦσα ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας συγγνώμη καὶ τοὺς ἔλεγα ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔπρεπε ἐκεῖνα τὰ χρόνια νὰ ὑψώσει φωνὴ διαμαρτυρίας καὶ νὰ τηρήσει τὴ στάση ποὺ ἔπρεπε. Ἀπὸ τότε ἔδωσα εὐχὴ καὶ κατάρρα στὸν ἑαυτό μου ὅταν βλέπω τὰ κακῶς κείμενα, νὰ μιλῶ καὶ νὰ τὰ κατακρίνω».

Κατὰ τὴν συνάντηση οὐδεμία ἐρώτηση ἔγινε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Π.Ε.Μ.Ε. γιὰ τὸ ἐὰν ὁ Μακαριώτατος γνώριζε τὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου. Οἰοσδήποτε ἰσχυρισμὸς περὶ τοῦ ἀντιθέτου εἶναι καθ' ὅλα ψευδὴς καὶ ἀνυπόστατος καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπίκλησή του μόνον λύπη προκαλεῖ.

(15.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

Ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως Ἡμέρα “Ἱερατικῶν Κλήσεων”

Τὴν προσεχὴ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστόδουλος, θὰ προστεῖ τῆς Θείας Λειτουργίας στὸν Καθεδρικὸ Ἱ. Ναὸ Ἀθηνῶν. Ἡ Κυριακὴ αὕτη ἔχει ὀρισθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μας ὡς ἡμέρα προσευχῆς γιὰ τὴν ἀνάδειξη νέων κληρικῶν, ποὺ νὰ διαπνέονται ἀπὸ ἱεραποστολικὸ φρόνημα, διάθεση αὐτοθυσίας καὶ πνεῦμα προσφορᾶς.

Στῇ Θεῇ Λειτουργίᾳ θὰ συμπροσευχηθοῦν οἱ σπουδαστές τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν μὲ τοὺς καθηγητές τους καὶ ὁ Μακαριώτατος θὰ χειροτονήσει εἰς Διάκονον τὸν κ. Ἀντώνιο Πασσάλη, θεολόγο.

(16.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

Ἐνίσχυση σεισμόπληκτου πολυτέκνου

Στὸ πλαίσιο τῆς διαρκoῦς προσφορᾶς τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν πρὸς τὶς πολύτεκνες οἰκογένειες καὶ δὴ αὐτὲς ποὺ ἐπλήγησαν ἀπὸ τὸν σεισμὸ τῆς 7ης Σεπτεμβρίου 1999, ὁ Πανοσιολογίωτατος Ἀρχιμανδρίτης π. Ἰάκωβος Μπιζαοῦρης, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδούλου, ἐπέδωσε χθὲς τὸ μεσημέρι στὸ Ἀρχιεπισκοπικὸ Μέγαρο ἐπιταγὴ ὕψους εἴκοσι (20) ἑκατομμυρίων δραχμῶν στὸν κ. Σπυρίδωνα Νικολόπουλο, πατέρα πέντε παιδιῶν.

Τὸ ὡς ἄνω ποσό, τὸ ὁποῖο διατέθηκε ἀπὸ μέρος τοῦ ὑπολειπόμενου ποσοῦ ἐκ τοῦ συνολικῶς συγκεντρωθέντος κατὰ τὸ προσκύνημα τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνης Παναγίας «Ἄξιόν Ἑστίν» τοῦ Ἁγίου Ὁρους, προσεφέρθη στὸν κ. Νικολόπουλο γιὰ τὴν ἀγορὰ οἰκίας πρὸς στέγαση τῆς οἰκογένειάς του.

(16.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

Ἀπεσταλμένος τοῦ Πάπα κομίζει ἐπιστολὴν στὸν Μακαριώτατο

Φθάνει σήμερα τὸ πρωῒ στὴν Ἀθήνα ὁ εἰδικὸς ἀπεσταλμένος τοῦ Πάπα Ἰωάννη - Παύλου II, Σεβασμιώτατος κ. Λεονάρντο Σάντρι, ἀναπληρωτῆς τῆς Γραμματείας τοῦ Κράτους τοῦ Βατικανοῦ (ὑπουργὸς Ἑσωτερικῶν), κομίζων προσωπικὴ ἐπιστολὴ τῆς Α.Α. πρὸς τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστόδουλο.

Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Πάπα θὰ γίνῃ δεκτὸς ἀπὸ τὸν Προκαθήμενο τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας στὶς 5

τὸ ἀπόγευμα στὸ Ἀρχιεπισκοπικὸ Μέγαρο.

(20.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

Διευκρινίσεις γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Πάπα στὴν Ἀθήνα

Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπίσημη ἀνακοίνωση τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἐπίσκεψης τοῦ Πάπα στὴν Ἀθήνα καὶ τὰ σχετικὰ δημοσιεύματα ἐπὶ τοῦ θέματος, τὸ Γραφεῖο Τύπου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν διευκρινίζει τὰ ἀκόλουθα:

1) Ἡ πρόσκληση γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Πάπα στὴν Ἀθήνα ἐγίνε ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία.

2) Ἡ ἐν λόγω ἐπίσκεψη ἔχει καθαρῶς προσκυνηματικὸ χαρακτήρα καὶ σὲ καμία περίπτωση ποιμαντικὸ.

3) Ἡ μὴ ἐκφραση ἀντίρρησης τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὴν ἐπίσκεψη αὐτὴ ἐγίνε μὲ τὴ σημαντικὴ ὑπογράμμιση τῶν ἐπιφυλάξεων Τῆς, λόγω τῶν κανονικῶν, ἱστορικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἐν γένει θρησκευτικῶν συνθηκῶν ποὺ ἔχουν διαμορφωθεῖ ἐδῶ καὶ ἀρκετοὺς αἰῶνες.

4) Ὅλες σχεδὸν οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διεξάγουν ἐπίσημο θεολογικὸ διάλογο μὲ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία. Ὁ διμερὴς αὐτὸς διάλογος ἄρχισε στὴν Πάτμο-Ρόδο τὸ 1980 καὶ συνεχίζεται μέχρι σήμερα παρὰ τὶς θεολογικὲς δυσχέρειες ποὺ ἀναφύονται.

5) Ὑπάρχουν σοβαρὲς ἐνδείξεις μετάνοιας τοῦ Πάπα, κάτι ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ συμβαίνει ὕστερα ἀπὸ ἑμμονὴ αἰῶνων ἀδιαλλαξίας καὶ μονολιθικότητος τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ Πάπας παραδέχεται ἤδη ἀπὸ τὸ 1997 τὰ σφάλματα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως οἱ Σταυροφορίες, τὸ δουλεμπόριο, ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ Γαλιλαίου, οἱ ἐπιθέσεις ἐναντίον μὴ Καθολικῶν, ἡ ἀρνητικὴ στάση ἐναντίον τῶν Ἑβραίων κ.ἄ. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἓνα πρῶτο βῆμα. Ὑπολείπονται πολλὰ ἀκόμη.

6) Μὲ τὴν ἐπίσκεψη αὐτὴ δίδεται ἡ εὐκαιρία γιὰ μιὰ θεολογικὴ μαρτυρία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, διὰ στόματος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδούλου. Ἀφενδὸς μὲν μὲ τὴν ὁμολογία τῆς προσήλωσης στὴν ἀνόθευτη ἀρχαία Παράδοση τῆς Μίας, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀφετέρου δὲ μὲ τὴν ἐπισήμανση στὸν ἐπισκέπτη Πάπα τῶν προβλημάτων τῆς διαίρεσης, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, τὸ μέγιστο ζήτημα τοῦ Οὐνίας.

7) Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιὰ χώρα τῆς ὁποίας ὁ λαὸς διακρίνεται γιὰ τὴν παραδοσιακὴ εὐγένειά του, τὰ φιλόξενα αἰσθήματά του καὶ τὸν ἀπόλυτο σεβασμὸ στὴν ἐλευθερία τῆς συνείδησης τοῦ οἰοῦν ἑκάστου.

8) Ὁ Ὁρθόδοξος πιστὸς λαὸς, προσηλωμένος στὴν Ἀγία του Ἐκκλησία, δὲν ἔχει τίποτα νὰ φοβηθεῖ ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη αὐτῇ. Τούναντίον δείχνει ἐν προκειμένῳ τὴν ὀρθόδοξη ταυτότητά του στὸ εὐρύτερο εὐρωπαϊκὸ γίγνεσθαι.

(21.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

Δήλωση τοῦ Μακαριωτάτου γιὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ Σ.Τ.Ε.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστόδουλος, ἀναφερόμενος στὴν ἀπόφαση τῆς Ὁλομέλειας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν προσφυγῶν πολιτῶν κατὰ τῆς σύστασης τῆς Ἀρχῆς Προστασίας Προσωπικῶν Δεδομένων γιὰ τὴν μὴ ἀναγραφὴ τοῦ στοιχείου τοῦ θρησκεύματος στὰ Δελτία Ἀστυνομικῶν Ταυτοτήτων καὶ τῆς σχετικῆς Κοινῆς Ὑπουργικῆς Ἀπόφασης τῶν κ.κ. Χρυσόχοϊδη καὶ Δρυῖ, προέβη στὴν ἀκόλουθη δήλωση:

«Ὅπως εἶναι γνωστὸ, στὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας δὲν προσέφυγε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ἐγκριτοὶ Ἕλληνες πολῖτες. Τοῦτο ἀπέφυγε νὰ πράξει ἡ Ἐκκλησία, σεβόμενη τὸν θεσμό. Καὶ ἡ μὲν Ἀρχὴ Προστασίας Προσωπικῶν Δεδομένων δὲν μπορεῖ νὰ ὑποκαταστήσει τὴ νομοθετικὴ ἐξουσία, οὔτε τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας μπορεῖ νὰ ἀκυρώσει ὑφιστάμενο νόμο. Ἐπομένως τὸν τελικὸ λόγο ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἀναγραφῆς ἢ μὴ τοῦ θρησκεύματος στὶς ταυτότητες τὸν ἔχει ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκεῖ τελικὰ θὰ κριθεῖ τὸ ζήτημα».

(21.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

«Δὲν κινδυνεύει ἡ Πίστη τῶν Ὁρθοδόξων» διεκλήρυξε ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστόδουλος, χοροστάτησε χθὲς τὸ θράδυ στὴν Ἀκολουθία τῶν Χαιρετισμῶν στὸν Ἱ. Ναὸ Ἀγίας Ζώνης Πατησίων, ὅπου ἐγίνε δεκτὸς ἀπὸ πλῆθος πιστῶν.

Κατὰ τὴν ὁμιλία του ὁ Μακαριώτατος, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στὴν Παναγία ποὺ εἶναι, ὅπως χαρακτηριστικὰ εἶπε, τὸ στήριγμα τῆς ὀρθόδοξης πίστεως μας, ὑπογράμμισε ὅτι ἡ πίστη τῶν Ὁρθοδόξων δὲν κιν-

δυνεύει ἀπὸ ἐξωτερικούς παράγοντες, εἰ μὴ μόνον ἀπὸ τὴν ἀδράνεια καὶ τὴν ἀδιαφορία τῶν ἰδίων τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν.

Ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας τόνισε ὅτι ἡ ἐπικείμενη προσκυνηματικὴ ἐπίσκεψη τοῦ Πάπα δὲν θέτει σὲ κίνδυνο τὴν ὀρθόδοξη πίστη μας, ἐφῶσον ἐμεῖς ἔχουμε αὐτοπεποίθηση καὶ σταθερότητα σ' αὐτήν.

Ὁ Μακαριώτατος σημείωσε ὅτι ὁ Πάπας ἔρχεται ὡς προσκυνητῆς καὶ ὅτι θὰ ἦταν δεῖγμα ὄχι μόνον ἀνασφάλειας ἀλλὰ καὶ ἀγένειας νὰ δηλώσει ἡ Ἐκκλησία μας ὅτι δὲν συμφωνεῖ στὴν πραγματοποίηση ἐνὸς ταξιδιοῦ ποὺ γίνεται ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Καὶ κατέληξε: «Οὔτε συμπροσευχές, οὔτε διαπραγματεύσεις περὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεώς μας πρόκειται νὰ γίνουν. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀνοικτούς ὀρίζοντες, δὲν αὐτοεγκλωβίζεται καὶ δὲν παρασύρεται ἀπὸ φανατισμούς ποὺ ἐκθέτουν καὶ τὴν ἴδια καὶ τὴ χώρα μας. Παρακαλῶ οἱ πιστοὶ νὰ ἔχουν ἐμπιστοσύνη πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴ των ἡγεσία, ποὺ χειρίζεται ὑπεύθυνα καὶ σοβαρὰ τὸ ὅλον θέμα».

(24.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

Ἐτήσια γενικὴ συνέλευση Ἑνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Μὲ τὴν παρουσία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδούλου, τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν Αἰδεσιμολογιωτάτου Πρωτ. π. Θωμᾶ Συνοδινού, τοῦ Διευθυντῆ τῆς Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης Αἰδεσιμολογιωτάτου Πρωτ. π. Κωνσταντίνου Ἀνδρουλάκη καὶ τῶν Προέδρων τῶν Ἑνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων τῶν Ἱερῶν Ναῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, πραγματοποιήθηκε σήμερα στὶς 10.30' στὸν Ἱερὸ Ναὸ Ἀγίου Παντελεήμονος Ἰλισσοῦ ἡ ἐτήσια Γενικὴ Συνέλευση τῶν 144 Ἑνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν μὲ θέμα «Ἀπολογισμὸς πεπραγμένων παρελθόντος ἔτους (2000)». Σύμφωνα μὲ τὸν ἀπολογισμὸ, κατὰ τὸ περασμένο ἔτος τὸ Γενικὸ Φιλοπτῶχο Ταμεῖο προσέφερε σὲ 8.520 συνανθρώπους μας εἴδη πρώτης ἀνάγκης καὶ χρηματικὰ ποσὰ συνολικοῦ ὕψους ἄνω τοῦ 1 δισεκατομμυρίου δρχ., ἐνίσχυσε 270 ἀπὸρους μὲ τακτικὰ βοηθήματα συνολικοῦ ὕψους 59.185.750 δρχ. καὶ χορήγησε σὲ ἄλλους 3.360 ἀδελφούς μας ἑκτακτὰ βοηθήματα συνολικοῦ ὕψους 31.037.568 δρχ.

Σὲ ἐπίπεδο Ἑνοριῶν, τὰ 64 Κέντρα Ἑνοριακῆς

Ἀγάπης ποὺ λειτουργοῦν σὲ ἰσάριθμες Ἑνορίες τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν προσέφεραν συνολικὰ 673.500 μερίδες φαγητοῦ συνολικοῦ κόστους 700.000.000 δρχ., ἐνῶ τὰ 3 Συσσίτια προσέφεραν 153.000 μερίδες φαγητοῦ συνολικοῦ κόστους 180.000.000 δρχ.

Ὅσον ἀφορᾷ στὰ Ἱδρύματα, γιὰ τὶς 17 Στέγες Γερόντων στὶς ὁποῖες φιλοξενοῦνται 327 γέροντες καὶ γερντισσες διατέθηκε πέρυσι τὸ συνολικὸ ποσὸ τῶν 130.000.000 δρχ. Γιὰ τὸ Κέντρο Ἀποκατάστασης Δυσπροσαρμόστων Ἀτόμων «Δάμαρις», στὸ ὁποῖο φιλοξενοῦνται 21 παιδιὰ μὲ εἰδικὲς ἀνάγκες, διατέθηκαν 58.377.086 δρχ., γιὰ τὴ Στέγη Κατακοίτων Γερόντων, στὴν ὁποία φιλοξενοῦνται 44 ὑπερήλικες 133.029.741 δρχ. καὶ τέλος γιὰ τὸν Βρεφονηπιακὸ Σταθμὸ, στὸν ὁποῖο φιλοξενοῦνται 138 νήπια 95.155.374 δρχ.

Ἡ Γενικὴ Συνέλευση ὁλοκληρώθηκε μὲ ὁμιλία τοῦ Μακαριωτάτου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ συνεχάρη τὴ Διεύθυνση Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης, τοὺς Προέδρους τῶν Ἑνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων καὶ τοὺς συνεργάτες τους γιὰ τὸ ἀξιόλογο καὶ πολὺ-πλευρὸ κοινωνικὸ καὶ προνοιακὸ ἔργο ποὺ ἀνιδιοτελῶς ἐπιτελοῦν, ἀναφέρθηκε διεξοδικὰ στὴν ἀνάγκη ἀνάπτυξης τοῦ φιλανθρωπικοῦ δικτύου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, καθὼς, ὅπως εἶπε, ἡ φτώχεια ἀγγίζει ὁλοένα καὶ περισσότερους συνανθρώπους μας, ποὺ δὲ διαθέτουν οὔτε τὰ πρὸς τὸ ζῆν. «Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ θρίσκεται κοντὰ τους καὶ νὰ ἐπιτελεῖ τὴν ἀποστολὴ Της, ἔστω κι ἂν ὀρισμένοι δὲν τὴν ἀναγνωρίζουν», σημείωσε χαρακτηριστικά.

Ὁ Μακαριώτατος ἔκανε λόγὸ καὶ γιὰ νέες κοινωνικὲς πρωτοβουλίες τῆς Ἐκκλησίας στὸ πλευρὸ τῶν ἀνθρώπων ποὺ βιώνουν τὸν κοινωνικὸ ἀποκλεισμὸ, ὅπως οἱ ἀθίγαντοι, τῶν νέων ζευγαριῶν ποὺ ἐργάζονται καὶ ἀδυνατοῦν νὰ μεγαλώσουν τὰ παιδιὰ τους καὶ τῶν νέων ποὺ πληττονται ἀπὸ τὴν μάλιστα τῶν ναρκωτικῶν. Μάλιστα τόνισε ὅτι ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν ἔχει ἤδη θέσει σὲ λειτουργία τὸ Ἰδρυμα Ψυχοκοινωνικῆς Ἀγωγῆς καὶ Στήριξης «Διακονία», στὸ ὁποῖο μποροῦν νὰ ἀπευθύνονται τόσο οἱ νέοι αὐτοὶ ὅσο καὶ οἱ γονεῖς τους, προκειμένου νὰ τυγχάνουν βοηθείας ἀπὸ ἰατροὺς, κοινωνικοὺς λειτουργοὺς καὶ ἄλλους εἰδικούς ἐπιστήμονες.

Τέλος ὁ Μακαριώτατος μίλησε γιὰ τὴν ἀνάγκη δημιουργίας Γηροκομείων σὲ ὅλες τὶς Ἑνορίες, ὥστε νὰ ἀντιμετωπισθεῖ τὸ σοβαρὸ πρόβλημα τῆς ἐγκατάλειψης τῶν ἡλικιωμένων ἀπὸ τοὺς οἰκείους τους.

(29.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

**Ἐπισκέψεις τοῦ Μακαριωτάτου
στο Ἰδρυμα Προστασίας Ἀπόρων Κορασίδων
«Ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας» καὶ
στο Γηροκομεῖο Ν. Σμύρνης**

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστόδουλος ἐπισκέφθηκε χθὲς τὸ ἀπόγευμα, ὡς τοποτηρητὴς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ν. Σμύρνης, τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Ἰδρυμα Προστασίας Ἀπόρων Κορασίδων καὶ Ὁρφανοτροφεῖο «Ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας», συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Πρωτοσύγκελλο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πανοσιολογιώτατο Ἀρχιμ. π. Βασίλειο Τζοβλᾶ, τὸν Γενικὸ Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο Αἰδεσιμολογιώτατο Πρωτ. π. Γεώργιο Ἀναστόπουλο καὶ ἄλλους κληρικούς.

Κατὰ τὴν ποιμαντικὴν χαρακτῆρα ἐπίσκεψή του ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας συνομίλησε μὲ τὶς 21 οἰκοτρόφους τοῦ Ἰδρύματος, ὀρισμένες ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἥπειρο καὶ τὴν Αἰθιοπία καὶ ἐξέφρασε τὴ βεβαιότητα ὅτι μὲ πίστη, ἐλπίδα, αἰσιοδοξία καὶ γνώση θὰ ἀντιπαρέλθουν τὶς ὅποιες δυσκολίες καὶ θὰ προοδεύσουν στὴ ζωὴ τους. Περαιτέρω ἀναφέρθηκε στὶς ἀνταγωνιστικὲς συνθήκες καὶ τὶς προκλήσεις τῶν σύγχρονων καιρῶν μὲ ἔμφαση στὸ ρόλο ποὺ καλεῖται νὰ διαδραματίσει ἡ Ὁρθοδοξία.

Στὴ συνέχεια ὁ Μακαριώτατος ἐπισκέφθηκε τὸ Γηροκομεῖο Ν. Σμύρνης, στὸ ὁποῖο φιλοξενοῦνται 20 γερόντισσες. Ὁ Μακαριώτατος συνομίλησε μαζὶ τοὺς καὶ ὑπογράμμισε τὴ διαρκὴ ἠθικὴ καὶ ὕλική συμπαράσταση τῆς Ἐκκλησίας στὴ Τρίτῃ Ἡλικία.

(29.3.2001)

(Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου)

ΙΕΡΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Λήμνου

Ἡ Συντροφιά Νέων Λήμνου, μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη κ. Ἱεροθέου, διοργάνωσε τὴ Δευτέρα 2 Ἀπριλίου 2001, ἐκδήλωση μνήμης γιὰ τὴ συμπλήρωση 150 χρόνων ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη, στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίας Τριάδος.

Γιὰ τὴν ὀρθόδοξη προσωπικότητα τοῦ Ἀλέξ. Παπαδιαμάντη μίλησε ὁ κ. Μανώλης Ρόκκος, φιλόλογος - καθηγητὴς, ἐνῶ ἐνδιάμεσα ἔγινε ἀνάγνωση κειμένων τοῦ λογοτέχνη ἀπὸ μέλη τῆς Συντροφιάς Νέων Λήμνου. Παράλληλα, γινόταν προβολὴ φωτεινῶν διαφανειῶν σχετικῶν μὲ τὸ πρόσωπο, τὴν οἰκογένεια, τὸ σπίτι καὶ τὸ νησι τοῦ λογοτέχνη,

ἔπειτα ἀπὸ τὴν εὐγενικὴ προσφορὰ τοῦ κ. Ἀντῶν Τσοῦμα καὶ τοῦ Δήμου Σκιάθου.

Στὴ συνέχεια, χαιρέτισε τὴν ἐκδήλωση ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἱερόθεος καὶ ἀκολούθησε ἐπιμνημόσυνη Ἀκολουθία στὴ μνήμη τοῦ αἰμνηστοῦ λογοτέχνη.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σεπτὸ Ποιμενάρχη μας, τὴν ἐκδήλωση τίμησαν μὲ τὴν παρουσία τοὺς ἀρκετοὶ ἱερεῖς καὶ πλῆθος κόσμου.

(3.4.2001)

(Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

Ἱερὰ Μητρόπολις Φθιώτιδος

Τὴν Κυριακὴν 18ην Μαρτίου ὅπου ἡ τοπικὴ μας Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν Σύναξιν τῶν Φθιωτῶν Ἀγίων θὰ τελεσθεῖ Ἀρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Λαμίας.

Εἰς τὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας κ. Νικόλαος θὰ ἐπιδώσει τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν διάκρισιν, τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος μετὰ διπλώματος, εἰς τὸν κ. Ἀθανάσιον Ἀκρίδαν, βιομήχανον, ἐκ τῆς πόλεως Σπερχειάδος, διὰ τὴν πολυσήμερον προσφορὰν του εἰς ἔργα πολιτισμοῦ, φιλανθρωπίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

(13.3.2001)

(Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως)

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ἱερὰ Μητρόπολις Γερμανίας

Μὲ ἀφορμὴ τὴν 180ῃ ἐπέτειο ἀπὸ τὴν ἑναρξὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 ἔγιναν στὸ Μόναχο ἐπίσημες ἐκδηλώσεις παρουσίᾳ ἐπισήμων ἐκπροσώπων τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Βαυαρικῶν ἐκκλησιαστικῶν, πολιτειακῶν καὶ πολιτικῶν Ἀρχῶν. Οἱ ἐκδηλώσεις ἔλαβαν χώραν ὡς ἑξῆς:

Τὴν Κυριακὴ 18 Μαρτίου 2001 ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γερμανίας κ. Αὐγουστίνος ἐτέλεσε πανηγυρικὴ Δοξολογία στὸν ἱερὸ ναὸ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, τὴ γνωστὴ Σαλθάτορκιρχε, στὸ Μόναχο. Τῆς Δοξολογίας προηγήθηκε Θεία Λειτουργία ποὺ ἐτέλεσε ὁ βοηθὸς Ἐπίσκοπος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γερμανίας, Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Θερμῶν κ. Δημήτριος.

Στὸν χαιρετισμὸ του ὁ Μητροπολίτης Γερμανίας τόνισε τὴν προσφορὰ τῆς Ἐκκλησίας στὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, τὴν προσφορὰ τῶν Φιλελλήνων καὶ ἰδιαίτερα τῶν Βαυαρῶν, καὶ ἀνέλυσε διεξοδικὰ τὸ πραγματικὸ

νόημα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

Στὴ Δοξολογία παρευρέθηκαν καὶ ἀπηύθυναν ἐπίσης χαιρετισμὸ ὁ Πρέσβης τῆς Ἑλλάδος στὴ Γερμανία κ. Δημήτριος Νεζερίτης, ἡ Ὑπουργὸς Παιδείας τῆς Βαυαρίας κ. Monika Hohlmeier, ἡ δήμαρχος τοῦ Μονάχου κ. Gertraud Burkert, ὁ ρωμαιοκαθολικὸς βοηθὸς ἐπίσκοπος κ. Franz Schwarzenböck, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μονάχου, Καρδινάλιου κ. Friedrich Wetter, ὁ ἱερέας Dr. Lothar Waldmüller, ὁ πάστορας κ. Wolfgang Töllner, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ εὐαγγελικοῦ ἐπισκόπου τῆς Λουθηρανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Βαυαρίας κ. Johannes Friedrich.

Ὅλοι οἱ ὁμιλητὲς τόνισαν τὶς ἀριστες σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Βαυαρῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βασιλέα τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Α΄ μέχρι καὶ σήμερα καὶ ἀναφέρθηκαν στὰ ὁρατὰ πολυάριθμα ἐπιτεύγματα σὲ ὅλη τὴ Βαυαρία καὶ ἰδιαίτερα στὸ Μόναχο ποὺ μαρτυροῦν τὴν ἀδιάκοπη φιλία ἀνάμεσα στὸ βαυαρικὸ καὶ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ. Τέτοια ἐπιτεύγματα εἶναι: ἡ Σαλβάτορκιρχε καὶ ὁ ἱερὸς ναὸς Ἀγίων Πάντων στὸ Μόναχο, ὁ ἱερὸς ναὸς Ἀγίου Παύλου στὴ Νυρεμβέργη, τὰ Πνευματικὰ Κέντρα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως στὸ Μόναχο καὶ Νυρεμβέργη ποὺ συμβάλλουν σημαντικὰ στὴν πολιτιστικὴ ἀνταλλαγὴ καὶ προσέγγιση τῶν δύο λαῶν, ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία στὸ Πανεπιστήμιό τοῦ Μονάχου, τὸ μάθημα τῶν ὀρθοδόξων θρησκευτικῶν στὰ βαυαρικὰ Γυμνάσια, ἡ ἀναγνώριση τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γερμανίας ὡς νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου κ.ἄ.

Στὴν Δοξολογία παρευρέθησαν ἐπίσης ὁ ἐπίσκοπος Θερμῶν κ. Δημήτριος, ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Βαυαρικῆς Βουλῆς κ. Helmut Ritzer, ἡ πριγκίπισσα τῆς Βαυαρίας Hella, ποὺ ἐκπροσώπησε τὸν βασιλικὸ Οἶκο Wittelsbach, ὁ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὸ Μόναχο κ. Δρ. Ἀναστάσιος Πέτροβας, οἱ καθηγητὲς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Μονάχου κ.κ. Θεόδωρος Νικολάου, Ἀθανάσιος Βλέτσης καὶ Κωνσταντῖνος Νικολακόπουλος, οἱ πρόεδροι τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἑλληνοβαυαρικῶν συλλόγων, ἐκπρόσωποι τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ πλῆθος κόσμου (περίπου 3000 Ἕλληνες καὶ Γερμανοί).

Μετὰ τὴ Δοξολογία ἡ Βαυαρικὴ Κυβέρνηση παρέθεσε Δεξίωση σὲ 400 περίπου Ἕλληνες καὶ Βαυαροὺς στὴν ἐπίσημη αἴθουσα τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Μονάχου.

Στὴ Δεξίωση ἡ Ὑπουργὸς Παιδείας κ. Monika Hohlmeier, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γερμανίας κ. Αὐγουστίνος καὶ ὁ Πρέσβης κ. Νεζερίτης ἀναφέρ-

θηκαν καὶ πάλι στὶς ἐπιτυχημένες ἑλληνοβαυαρικὲς σχέσεις. Ἡ κ. Ὑπουργὸς ἐθράβευσε στὴ διάρκεια τῆς Δεξίωσης 21 Γερμανοὺς μαθητὲς ποὺ ἐπισκέπτονται οὐμανιστικὰ γυμνάσια στὴ Βαυαρία καὶ ἔγραψαν εἰδικὲς ἐργασίες γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἐκθεση τῶν ἔργων αὐτῶν φιλοξενεῖται ἀπὸ τὶς 19 ἕως 23 Μαρτίου 2001 στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γερμανίας στὸ Μόναχο, Ungererstraße 131. Ἐκεῖ παρέχεται καὶ ἡ δυνατότητα συναντήσεων Γερμανῶν καὶ Ἑλλήνων μαθητῶν.

Τὴ Δοξολογία καὶ τὴν Δεξίωση ἐκάλυψαν εἰδησεογραφικὰ τόσο οἱ μεγάλες ἐφημερίδες τῆς Βαυαρίας Süddeutsche Zeitung καὶ Münchner Merkur, ὅσο καὶ ἡ βαυαρικὴ τηλεόραση καὶ ραδιοφωνία.

π. Ἀθηναγόρας Ζηλιασκόπουλος
Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου
Ἐφημέριος τῆς Σαλβάτορκιρχε

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Συμφώνως καὶ πρὸς ἐπίσημη ἀνακοίνωσιν τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τοῦ Βατικανοῦ ὁ Πάπας θὰ βρίσκεται στὴν Ἀθήνα τὴν 4ῃ Μαΐου ἐ.ἔ. Τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Μαΐου θὰ ἀναχωρήσῃ γιὰ τὴν Συρίαν, ὅπου θὰ παραμείνῃ ἕως τὴν 8ῃ Μαΐου. Ἐπίσης ὁ Πάπας δέχθηκε πρόσκλησιν καὶ τῆς Κυπριακῆς κυβερνήσεως νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τὴν Κύπρον, ἀλλὰ τοῦ ἐτέθη ὁρος νὰ μὴ ἐπισκεφθῇ τὸ ψευδοκράτος τοῦ Ντεκτάς.

– Γιὰ τὶς λεπτομέρειες τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Πάπα στὴν Ἀθήνα, καθὼς ἀνεγράφῃ στὶς ἐφημερίδες, ἐγίνε ἐκτακτὴ συνεδρίασις τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑλλάδος. Στὴν συνεδρίασιν αὐτὴν συμμετέσχον, ἐκτὸς τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, ἐκπρόσωποι τοῦ Συνδέσμου (Ρ)Καθολικῶν τῆς Ἑλλάδος, τῆς μονίμου Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑνώσεως (Ρ)Καθολικῶν Μοναχῶν Ἑλλάδος, τοῦ (Ρ)Καθολικοῦ ἐπιστημονικοῦ δυναμικοῦ, τῆς νεολαίας καὶ τῶν φοιτητῶν. Ἀπεφασίσθη νὰ ζητηθῇ νὰ τελεσθῇ ὑπὸ τοῦ Πάπα Θ. Λειτουργία στὸ Ὀλυμπιακὸ Στάδιο (!), ὡς καὶ μικρὰ τελετὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ προσκυνήματος τοῦ Πάπα στὸν χώρον τοῦ παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν Ἀρείου Πάγου.

– Ὁ Πάπας Ἰωάννης-Παῦλος Β΄ ἐξέλεξε 4 ἀγγλοφώνους καρδινάλιους ὡς μέλη τοῦ «Συμβουλίου καρδινάλιων πρὸς μελέτην τῶν ὀργανωτικῶν καὶ οἰκονομικῶν προβλημάτων τῆς Ἀγίας Ἐδρας».

– Τὰ πορίσματα τῆς ἐξετάσεως τῶν ἀφορῶντων στὴν μακαριοποίησιν τοῦ πρώην Προκαθημένου τῆς Πολωνίας καρδινάλιου Stefan Wyszynski καὶ τοῦ κατὰ τὸ 1984 δολοφονηθέντος ἱερέως Jerzy Popieluszko

εἶναι ἔτοιμα γιὰ νὰ ὑποβληθοῦν πρὸς λήψιν τελικῆς ἀποφάσεως στὴν εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν μακαριοποιήσεως καὶ ἁγιοποιήσεως.

– Ὁ Προκαθήμενος τῆς ΡΚαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας Καρδινάλιος Josef Glemp σ' ἓνα Συμπόσιον γιὰ «τὰ χίλια χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν Πολωνίαν καὶ στὴν Οὐγγαρίαν» τόνισε ὅτι «ἡ εὐρωπαϊκὴ ὁλοκληρώσις εἶναι ἡ λογικὴ συνέπεια τῆς ἱστορίας» καὶ ὅτι εἶναι ἀπαραίτητη ἡ παρουσία τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴ διαδικασία τῆς ἐνοποιήσεως τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἐνωμένη Εὐρώπη, εἶπε, πρέπει νὰ διατηρήσῃ τὶς χριστιανικὰς ἀξίες καὶ νὰ ἀποβάλλῃ τὰ ἴχνη τοῦ «λαϊκισμοῦ», ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε –ιδίως στὰ κομμουνιστικὰ κράτη– ν' ἀποκόψῃ τὶς ἱστορικὰς ρίζες τῆς Εὐρώπης. Ἡ πορεία πρὸς τὴν Εὐρώπην πρέπει νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ σοβαροὺς κινδύνους, ποὺ ἐλλοχεύουν στὴν Δύσι, ὅπως εἶναι τὸ καταναλωτικὸν φρόνημα, ἡ διάλυσις τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ ἐξάπλωσις τοῦ «πολιτισμοῦ τοῦ θανάτου», ποὺ ἀμφισβητεῖ τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς σὲ ἀγέννητα παιδιά, σὲ ἀνίατα ἀσθενεῖς κ.λπ.

– Ὁ ρωμαιοκαθολικὸς Τύπος ἐξήρῃ τὸ γεγονὸς τῆς συμπληρώσεως 70 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ διαπρεποῦς φίλου τῆς Ὁρθοδοξίας Καθηγητοῦ στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς αὐστριακῆς πόλεως Graz Prof. Dr. Philipp Harnoncourt, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡγετικὸν στέλεχος τοῦ Ἰδρύματος Pro Oriente καὶ ἔχει περίπου 550 δημοσιεύματα, ἀναφερόμενα ἀφ' ἑνὸς στὴν Χριστιανικὴν Λατρείαν καὶ Μουσικὴν καὶ ἀφ' ἑτέρου στοὺς οἰκουμενικοὺς διαλόγους καὶ ἰδίως στὴν προσέγγισιν ΡΚαθολικισμοῦ καὶ Ὁρθοδοξίας. Ὁ διεθνoὺς φήμης Καθηγητὴς Harnoncourt διακρίθηκε ἰδιαίτερως σὺν τὸ νὰ προβάλῃ τὴ μελέτη τῆς χριστιανικῆς λατρείας καὶ μουσικῆς ὡς χώρων, ἐντὸς τῶν ὁποίων γίνεται αἰσθητὴ κατ' εὐγλωττον τρόπον ἡ βιωμένη ἐνότης καὶ προσέγγισις τῶν χριστιανῶν, ἰδίως τῶν Ὁρθόδοξων καὶ τῶν ΡΚαθολικῶν (μακρὰν τῶν περὶ παπικοῦ πρωτείου ἀντιθέσεων).

Ε.Δ.Θ.

ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὁ πρῶν ΡΚαθολικὸς Ἀρχιεπίσκοπος Βιέννης καρδινάλιος Franz König ὡς ἐπισκέπτης ὁμιλητὴς στὴν ἀγγλικανικὴν Chist Church τῆς Βιέννης, ἐξήρῃ στὴν συμβολὴν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας στὴν

ἀνάπτειν τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Ἡ συμβολὴ αὕτη, ὅπως εἶναι, προηγήθηκε πολὺ τοῦ ἀνοίγματος τῆς ΡΚαθολικῆς Ἐκκλησίας στὸν οἰκουμενικὸν διάλογον μὲ ἀποφάσεις τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ. Συγχρόνως ἐξήρῃ τὴν οἰκουμενικὴν προσφορὰν τοῦ πρὸ 200 ἐτῶν καρδινάλιου John Henry Newman, ὁ ὁποῖος δημιούργησε γέφυρες μεταξὺ ΡΚαθολικισμοῦ καὶ Ἀγγλικανισμοῦ καὶ τιμᾶται σήμερον πολὺ τὸσον ἀπὸ τοὺς ΡΚαθολικοὺς, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀγγλικανούς.

– Εἰς συνέντευξιν Τύπου ὁ ἀγγλικανὸς ἐπίσκοπος τοῦ Rochester Μιχαὴλ Nazir-Ali τόνισε ὅτι εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἐτοιμάζει τὴν εἴσοδον γυναικῶν καὶ εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα, ἡ ὁποία εἴσοδος δὲν δύναται νὰ γίνῃ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἐπὶ ἑτῶν. Συγχρόνως ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ χειροτονία γυναικῶν ἐπισκόπων δὲν θὰ φέρῃ μεγαλύτερη διάσπασιν στὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, οὔτε θὰ δυσχεράνῃ τὶς ἐπαφὰς μὲ τὴν ΡΚαθολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὡς εἶναι γνωστὸν, μετὰ τὴν εἴσοδον τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν στὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν πολυάριθμες ἀγγλικανικὲς ἐνορίες ἀρνήθηκαν νὰ δεχθοῦν τὴν ἐξέλιξιν αὐτήν.

Ε.Δ.Θ.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ

Συμφώνως πρὸς τὴν νεωτάτην ἔκδοσιν τῆς «Παγκόσμιας Χριστιανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» («World Christian Encyclopedia»), ὁ Χριστιανισμὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ μεγίστη παγκόσμια θρησκεία, ποὺ ἔχει 1,9 δισεκατομμύρια πιστῶν σὲ 33.820 διάφορες ἐκκλησίες καὶ κοινότητες. Περίπου τὸ 31% τῶν κατοίκων τῆς γῆς εἶναι Χριστιανοί. Πρὸ 100 ἐτῶν οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν 32,2%. Ἡ δευτέρα μεγάλη θρησκεία, κατὰ τὴν ἰδίαν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν, εἶναι τὸ Islam μὲ 1,2 δισεκατομμύρια πιστῶν, ποὺ ἐκπροσωποῦν τὸ 19,6% τοῦ παγκοσμίου πληθυσμοῦ, ἐνῶ πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν τὸ ποσοστὸν ἦταν 12,3%. Στὴν ἰδίαν ἑκατονταετίαν ὁ ἀριθμὸς τῶν μὴ πιστευόντων ἀνῆλθεν ἀπὸ τὰ 3 ἐκατομμύρια στὰ 768 ἐκατομμύρια, δηλ. σὸ 12,7% τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τὴν ἰδίαν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν οἱ Ἰνδοῦιστές εἶναι 811 ἐκατομμύρια, οἱ Βουδιστὲς 360 ἐκατομμύρια, οἱ Sikhs 23 ἐκατομμύρια καὶ οἱ Ἰουδαῖοι 14 ἐκατομμύρια.

Ε.Δ.Θ.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 147/2001 «ΠΕΡΙ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΑΡΑ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔ ΟΣ»

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

1. Τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 4 περίπτ. ε' καὶ 9 παράγρ. 2 καὶ 4 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

2. Τὴν ἀνάγκην νομικῆς προστασίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νομικῶν Προσώπων καὶ Ὁργανισμῶν Αὐτῆς, ὡς καὶ νομικῆς κατοχυρώσεως τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐν γένει ὀργάνων Αὐτῆς διὰ τῆς συγκροτήσεως Νομικῆς Ὑπηρεσίας.

3. Τὴν ἀπὸ 8.3.2001 Ἀπόφασιν Αὐτῆς,

ΨΗΦΙΖΕΙ

Τὸν ὑπ' ἀριθμ. 147/2001 Κανονισμόν ἔχοντα οὕτω:

**ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 147/2001
«ΠΕΡΙ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΝΟΜΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
ΠΑΡΑ ΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔ ΟΣ»**

Ἄρθρον 1

Ἰδρυσις Νομικῆς Ὑπηρεσίας

1. Ἰδρύεται Νομικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπαγομένη εἰς τὴν Διάρκῃ Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

2. Ἀποστολὴ τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας εἶναι ἡ νομικὴ ἐξυπηρέτησις καὶ ὑποστήριξις, ὡς καὶ ἡ παροχὴ πάσης φύσεως νομικῶν καὶ δικηγορικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς ἐκκλησιαστικὰ νομικὰ πρόσωπα, μὲ σκοπὸν τὴν διασφάλισιν τῶν ἐννόμων συμφερόντων αὐτῶν εἰς τὰς πάσης φύσεως δραστηριότητας καὶ συναλλαγὰς των.

Ἄρθρον 2

Ὅργανα τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας

Ἡ Νομικὴ Ὑπηρεσία ἀποτελεῖται ἀπὸ: α) τὴν Διοικούσαν Ἐπιτροπὴν, β) τὸ Νομικὸν Συμβού-

λιον καὶ γ) τὸ Νομικὸν Γραφεῖον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὸν Προϊστάμενον καὶ τοὺς Δικηγόρους τούτου.

Ἄρθρον 3

Διοικούσα Ἐπιτροπὴ

1. Ἡ Διοικούσα Ἐπιτροπὴ τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας συγκροτεῖται ἀπὸ τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος καὶ δύο ἐν ἐνεργείᾳ Μητροπολίτας.

2. Οἱ δύο Μητροπολίται ὀρίζονται μετὰ τῶν ἀναπληρωτῶν αὐτῶν διὰ πράξεως τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου ἐπὶ πενταετεί θητείᾳ, δυναμένη νὰ ἀνανεωθῇ.

3. Διὰ τῆς αὐτῆς Πράξεως ὀρίζεται καὶ ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὁ ὁποῖος πάντως πρέπει νὰ προηγεῖται κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῶν δύο ὡς ἄνω Μητροπολιτῶν.

4. Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς ὀρίζεται ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀναπληρούμενος ἀπὸ τὸν νόμιμον ἀναπληρωτὴν του.

Ἄρθρον 4

Ἀρμοδιότητες καὶ λειτουργία
τῆς Διοικουσῆς Ἐπιτροπῆς

1. Ἡ Διοικούσα Ἐπιτροπὴ (Δ.Ε.) ἔχει τὰς ἀκολουθοῦς ἀρμοδιότητας:

α) Προτείνει εἰς τὴν Δ.Ι.Σ. τὸν διορισμὸν καὶ τὴν παῦσιν τοῦ Προέδρου καὶ τῶν Μελῶν τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου.

β) Προτείνει εἰς τὴν Δ.Ι.Σ. τὸν διορισμὸν καὶ τὴν παῦσιν τοῦ Προϊσταμένου καὶ τῶν δικηγόρων τοῦ Νομικοῦ Γραφείου.

γ) Θεωρεῖ τὸ Σχέδιον τοῦ Κανονισμοῦ περὶ Ἑσωτερικῆς Λειτουργίας τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας, τὸ ὁποῖον καταρτίζει τὸ Νομικὸν Συμβούλιον, τὸ ὑποβάλλει δὲ πρὸς ἔγκρισιν καὶ ψήφισιν εἰς τὴν Διάρκῃ Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

δ) Ἐποπτεύει τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας, λαμβάνουσα ὅλα τὰ ἀπαραίτητα πρὸς τοῦτο μέτρα.

2. Ἡ Ἐπιτροπὴ συνεδριάζει κατ'ὄπιν ἐγγράφου προσκλήσεως τοῦ Προέδρου αὐτῆς, εἰς δὲ τὰς συνεδριάσεις δύναται νὰ παρίσταται, ἄνευ ψήφου, ὡςάκις καλεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου, ὁ Προϊστάμενος τοῦ Νομικοῦ Γραφείου.

Ἄρθρον 5 Νομικὸν Συμβούλιον

1. Τὸ Νομικὸν Συμβούλιον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ (7) μέλη ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ., ἐπὶ τριετεί θητεία, δυναμένη νὰ ἀνανεωθῇ. Ὡς μέλη ὀρίζονται: ἐν ἐνεργείᾳ ἢ ὁμότιμοι καθηγηταὶ νομικοῦ μαθήματος ἐνὸς ἐκ τῶν Τμημάτων Νομικῆς τῆς Χώρας, ἐπὶ τιμῇ ἀνώτατοι δικαστικοὶ λειτουργοί, ὡς καὶ διακεκριμένοι δικηγόροι, με ἀρίστην ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν καὶ πενταετὴ τουλάχιστον θητείαν παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ.

2. Ἐν ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου, ὀριζόμενον ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ. μετὰ τοῦ ἀναπληρωτοῦ του, προεδρεύει αὐτοῦ. Ὁ Πρόεδρος συντονίζει τὰς ἐργασίας του, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι συγκαλεῖ τοῦτο, καθορίζει τοὺς εἰσηγητὰς καὶ διευθύνει τὴν συζήτησιν κατὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτοῦ.

3. Ὡς Γραμματεὺς τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου ὀρίζεται, ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, ἐκκλησιαστικὸς ὑπάλληλος, κληρικὸς ἢ λαϊκὸς, πάντως δὲ κάτοχος πτυχίου Νομικοῦ Τμήματος ἡμεδαποῦ Πανεπιστημίου ἢ ὁμοταγοῦς ἀλλοδαποῦ Πανεπιστημίου.

4. Εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου παρίσταται, ἄνευ ψήφου, ὁ Προϊστάμενος τοῦ Νομικοῦ Γραφείου.

Ἄρθρον 6 Ἀρμοδιότητες τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου

1. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

α) Γνωμοδοτεῖ ἐπὶ οἰοῦδήποτε νομικοῦ ζητήματος φερομένου ἐνώπιόν του, εἴτε ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, εἴτε ὑπὸ τοῦ Προϊσταμένου τοῦ Νομικοῦ Γραφείου.

β) Καταρτίζει, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Προϊσταμένου τοῦ Νομικοῦ Γραφείου, τὸ Σχέδιον τοῦ Κανονισμοῦ περὶ Ἑσωτερικῆς Λειτουργίας τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας.

2. Τὸ Νομικὸν Συμβούλιον εὐρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ παρισταμένων τοῦ ἡμίσεος πλέον ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτοῦ, ὅπωςδῆποτε ὅμως παρισταμένου τοῦ Προέδρου του ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ του.

3. Εἰς τὰ μέλη τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου, ἐφ' ὅσον αὐτὰ ἔχουν τὴν ἰδιότητα τοῦ δικηγόρου, δύνανται νὰ ἀνατίθεται, διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ Προέδρου αὐτοῦ καὶ τοῦ Προϊσταμένου τοῦ Νομικοῦ Γραφείου, ἡ ὑποστήριξις ὑποθέσεως τῆς Ἐκκλησίας ἐνώπιον Ἀνωτάτου Δικαστηρίου τῆς Χώρας ἢ Διεθνoῦς Δικαστηρίου.

4. Εἰς τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ Μέλη τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου δύναται με ἀπόφασιν τῆς Δ.Ι.Σ. νὰ χορηγοῦνται ἔξοδα παραστάσεως ἀνὰ συνεδρίαν.

Ἄρθρον 7 Προϊστάμενος τοῦ Νομικοῦ Γραφείου

1. Ὡς Προϊστάμενος τοῦ Νομικοῦ Γραφείου διορίζεται ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ. δικηγόρος με ἀρίστην ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν, δικαστηριακὴν ἐμπειρίαν καὶ δεκαετὴ τουλάχιστον θητείαν παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ.

2. Ὁ Προϊστάμενος τοῦ Νομικοῦ Γραφείου ἔχει τὰς ἐξῆς ἀρμοδιότητας:

α) Προϊσταται τοῦ Νομικοῦ Γραφείου καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του αὐτὴν παρακολουθεῖ τοὺς δικηγόρους τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ ἔργον των, ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς τὸν χειρισμὸν τῶν νομικῶν ὑποθέσεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, συντονίζει καὶ κατευθύνει τοὺς ἀνωτέρω δικηγόρους κατὰ τὸν χειρισμὸν τῶν εἰς αὐτοὺς ἀνατεθεισῶν ὑποθέσεων, ἐλέγχει τὴν πορείαν τῶν ὑποθέσεων καὶ ἐποπτεύει τὴν ὁμαλὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Νομικοῦ Γραφείου, ἀξιολογεῖ τὴν ἀπόδοσιν καὶ ἰκανότητα τῶν δικηγόρων τοῦ Νομικοῦ Γραφείου, εἰσηγούμενος σχετικῶς πρὸς τὴν Διοικούσαν Ἐπιτροπὴν.

β) Ἀποφασίζει περὶ ἀσκήσεως προσφυγῶν ἢ ἀγωγῶν ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς.

γ) Προτείνει τὴν παραπομπὴν εἰς τὸ Νομικὸν Συμβούλιον πρὸς μελέτην νομικῶν ζητημάτων, τὰ ὅποια χρήζουν, κατὰ τὴν κρίσιν του –λόγῳ σπουδαιότητος ἢ δυσχερείας– εἰδικῆς μελέτης καὶ ἀντιμετωπίσεως.

δ) Ὑποβάλλει ἐτησίως ἔκθεσιν εἰς τὴν Δ.Ι.Σ. περὶ τῆς πορείας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν σημαντικῶν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν δικῶν.

ε) Ἐκπροσωπεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ λοιπὰ Ἐκκλησιαστικά Νομικά Πρόσωπα ἐνώπιον παντὸς ἐθνικοῦ ἢ διεθνοῦς Δικαστηρίου, αὐτοπροσώπως ἢ διὰ τῶν δικηγόρων τοῦ Νομικοῦ Γραφείου, ὅταν τοῦτο τοὺς ἀνατίθεται.

3. Ἡ σχέσις ἐμμίσθου ἐντολῆς τοῦ Προϊσταμένου τοῦ Νομικοῦ Γραφείου μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος λύεται διὰ παραιτήσεως ἢ καταγγελίας ἔνεκα σπουδαίου λόγου. Ὡς σπουδαῖος λόγος θεωρεῖται ἰδίᾳ ἡ ἐπίδειξις ἀναρμόστου συμπεριφορᾶς, οἰαδήποτε ἐνέργεια θίγουσα τὸ κύρος τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνεπάρκεια, ἡ πλημμελὴς ἐκτέλεσις τῶν καθηκόντων καὶ ἡ ἐκ δόλου πρόκλησις ζημίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος. Τὴν καταγγελίαν ἐνεργεῖ ἡ Δ.Ι.Σ. προτάσει τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς.

Ἄρθρον 8

Δικηγόροι

1. Οἱ δικηγόροι τοῦ Νομικοῦ Γραφείου προσλαμβάνονται μὲ σχέσιν ἐμμίσθου ἐντολῆς ἐπὶ παγία ἀντιμισθία διὰ Πράξεως τῆς Δ.Ι.Σ. τῇ προτάσει τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς, κατόπιν σχετικῆς εἰσηγήσεως τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ Προϊσταμένου τοῦ Νομικοῦ Γραφείου.

2. Οἱ δικηγόροι παρέχουν τὰς ὑπηρεσίας των, συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ Προϊσταμένου τοῦ Νομικοῦ Γραφείου, καθ' ὅλας τὰς ἐργασίμους ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτῶν ὅποτεδήποτε, ἐφόσον παραστῇ σχετικὴ ἀνάγκη.

3. Διὰ τὴν λύσιν τῆς σχέσεως ἐμμίσθου ἐντολῆς τῶν δικηγόρων ἰσχύουν τὰ ὀριζόμενα εἰς τὸ ἄρθρον 7 παρ. 3 τοῦ παρόντος.

4. Διὰ πράξεως τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς, κατόπιν ἡτιολογημένης εἰσηγήσεως τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ Προϊσταμένου τοῦ Νομικοῦ Γραφείου, δύναται νὰ ἀνατίθεται ὁ χειρισμὸς συγκεκριμένων ὑποθέσεων, ἰδίᾳ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν ἰδιαιτέρας δυσχερείας ἢ ἔχουν σημαντικὸν ἀντικείμενον, εἰς δικηγόρους ἐκτὸς τοῦ Νομικοῦ Γραφείου.

5. Οἱ ἤδη ὑφ' οἵανδήποτε σχέσιν ἐργασίας

ὑπηρετοῦντες παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ δικηγόροι, ἅμα τῇ δημοσιεύσει τοῦ παρόντος ὑπάγονται ἐφ' ἐξῆς εἰς τὸ Νομικὸν Γραφεῖον.

Ἄρθρον 9

Γενικαὶ διατάξεις

1. Ὁ παρὼν Κανονισμὸς διέπει τὰς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν δικηγόρων αὐτῆς, ἐφαρμοζόμενος παραλλήλως πρὸς τὸν Κώδικα τῶν δικηγόρων καὶ τὴν λοιπὴν σχετικὴν νομοθεσίαν.

2. Πᾶν ἕτερον ζήτημα ἀφορῶν εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ μὴ καθοριζόμενον διὰ τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἢ τοῦ Κανονισμοῦ Ἑσωτερικῆς Λειτουργίας τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας, ρυθμίζεται διὰ Πράξεως τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς μετὰ γνώμην τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου.

3. Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

4. Καταργοῦνται ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος αἱ διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ, ὑπ' ἀριθμ. 117/1999, τοῦ ἁρθροῦ 8 τοῦ Κανονισμοῦ ὑπ' ἀριθμ. 12/1980, τῶν ἁρθρῶν 15, 31 παράγρ. 2, 33 παράγρ. 3, 35 παράγρ. 1 καὶ 3 καὶ 39 τοῦ Κανονισμοῦ 14/1981, ὡς καὶ πᾶσα διάταξις ἀντικειμένη εἰς τὸν παρόντα Κανονισμόν.

Ἄρθρον 10

Κάλυψις δαπάνης

Ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ προκαλεῖται δαπάνη εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὕψος τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ.

Ἀθῆναι 8 Μαρτίου 2001

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ἀρχιμ. Θεολόγος Ἀποστολίδης

Α Λ Λ Η Λ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

Ο ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΧΙΟΥ

Μετά πολλῆς χαρᾶς ἐδέχθημεν τὸν ἀποσταλέν-
τα ἡμῖν, περισπούδαστον Τόμον: «Μνήμες καὶ Μαρ-
τυρίες ἀπὸ τὸ '40 καὶ τὴν Κατοχὴ» καὶ ἐκφράζομεν
θερμὰς εὐχαριστίας διὰ τὴν προσφορὰν τούτου.

Ἡ συγγραφὴ αὕτη προσφέρει σημαντικὴν κατα-
γραφὴν καὶ ἀναμφίβολον μαρτυρίαν τῶν ἀγώνων,
τῆς πολυπλεύρου προσφορᾶς καὶ τῆς ἐν γένει θυ-
σίας τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς Ἐκ-
κλησίας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἅμα δὲ καὶ
ἀπότισιν ὀφειλομένης τιμῆς εἰς τοὺς Μάρτυρας
τοῦ Γένους καὶ τοὺς Ἐθνομάρτυρας Κληρικοὺς καὶ
ἀναγνωρίσεως τοῦ ὑπὲρ πάντων ἀγώνος καὶ τῆς
ὑπερόχου θυσίας των.

Συγχαίρομεν, ὅθεν, ἐγκαρδίως πάντας τοὺς μο-
χθήσαντας καὶ ἰδιαιτέρως ὑμᾶς καὶ εὐχόμεθα
πλουσίαν τὴν ἀντιμισθίαν παρὰ τοῦ Δωρεοδότου
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μετὰ πολλῆς τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης
† Ὁ Χίου ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ο ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΖΙΧΝΩΝ ΚΑΙ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ

Μετὰ πολλῆς χαρᾶς παρελάβομεν ταχυδρο-
μικῶς, σεπτῇ ἐντολῇ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπι-
σκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. ΧΡΙΣΤΟ-
ΔΟΥΛΟΥ:

1. Ἡμερολόγιον (τσέπης πολυτελέστατον) 2001
Ἰωβηλαῖον ἔτος τῆς Ἐκκλησίας.
2. Τόλμη (Μηνιαῖο ἐνημερωτικὸ περιοδικὸ τῆς
Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν (3 τεύχη).
3. Μνήμες καὶ Μαρτυρίες ἀπὸ τὸ 40 καὶ τὴν Κα-

τοχή, τὸν σπουδαιότατον καὶ πολυτελέστατον τό-
μον.

4. Ὡσαύτως τὸν τόμον «Ἡ προσφορὰ τῆς Ἐκ-
κλησίας 40 - 44».

5. «Ἐκκλησία καὶ ταυτότητες. Θεολογικὴ καὶ νο-
μικὴ θεώρηση τοῦ ζητήματος τῶν ταυτοτήτων».

Δι' ὅλας τὰς ἀνωτέρω ὑμετέρας πνευματικὰς
ἐκκλησιαστικὰς ἱστορικὰς καὶ ἐθνικὰς τιμητικὰς
προσφορὰς πρὸς τὴν ταπεινότητα ἡμῶν θερμότα-
τα εὐχαριστοῦμεν Ὑμᾶς, Μακαριώτατε, καὶ εὐχόμε-
θα καὶ προσευχόμεθα νὰ ζήσετε εἰς ἔτη πολλὰ, ἐπ'
ἀγαθῷ Ἐκκλησίας καὶ Ἐθνους ἡμῶν.

Εὐχέτης πρὸς Κύριον
Μετὰ πολλῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης
† Ὁ Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Ο ΜΟΝΑΧΟΣ ΜΩΨΗΣ

...Εὐχαριστῶ θερμὰ γιὰ τὴν εὐγενῆ ἀποστολὴν
τῆς δευτέρας ἐπηξημένης ἐκδόσεως τοῦ ἐνδια-
φέροντος τόμου «Ἐκκλησία καὶ ταυτότητες», τοῦ
ὁποίου καὶ εἶχατε τὴν πολύμοχθη ἐπιμέλεια.

Ἐπίσης ἔλαβα ἀπὸ τὴν Εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπι-
τροπὴ ἐπὶ τῆς Βιοηθικῆς τὸν καλοτύπωτο, πρωτό-
τυπο καὶ πολὺ καλὰ ἐπεξεργασμένο, ἐπίσης λίαν
ἐνδιαφέροντα τόμο «Ἐκκλησία καὶ μεταμοσχέυ-
σεις» τοῦ ὁποίου ἐπίσης εἶχατε τὴν καλὴ ἐπιμέ-
λεια...

Ταπεινὰ σὰς συγχαίρω γιὰ τὸ ἀξιόλογο ἔργο
σας καὶ ἐγκάρδια σὰς εὐχομαι πλούσια εὐλογημένο
τὸ Ἅγιον τοῦ Κυρίου μας Πάσχα.

Εὐχέσθε.

Μετὰ τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης
Ἐλάχιστος μοναχὸς
Μωΰσης Ἀγιορείτης

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 37 παρ. 2, καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33, 34, 36 καὶ 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν ἱερῶν Ναῶν

1) Ἀγ. Μάρκου Εὐγενικοῦ, 2) Ἀγ. Παρασκευῆς Ἀττικῆς, 3) Ἀγ. Μαρίνης Ἰλισίων, 4) Ἀγ. Γεωργίου Χαροκόπου Καλλιθέας, 5) Παναγίας Μαρμαριωτίσης Χαλανδρίου, 6) Ἀγ. Γλυκερίας Γαλατσίου, 7) Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Καλλιθέας, 8) Ὑψώσεως Τιμίου Σταυροῦ Κυψέλης

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 34/1α τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Κανονισμοῦ προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9ῃ Μαρτίου 2001

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Πειραιῶς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 37 καὶ 67 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Θείας Ἀναλήψεως Δραπετσώνας Πειραιῶς καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ἀμέσου κατωτέρας κατηγορίας κανονικὰ καὶ νόμιμα

προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Πειραιεὶ τῇ 23ῃ Μαρτίου 2001

† Ὁ Πειραιῶς ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Πειραιῶς

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν κατ' ἐξαίρεσιν δι' ἐπιλογῆς, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 15 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 5/1978 Κανονισμοῦ «Περὶ Κώδικος Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων», πληρῶσιν μιᾶς (1) θέσεως Κλάδου ΔΕ Ὁδηγοῦ Αὐτοκινήτου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μητροπόλεως, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τῶν κειμένων διατάξεων καὶ Κανονισμῶν προσόντων, ἀνάλογον προϋπηρεσίαν εἰς ἀντίστοιχον θέσιν, ὅπως ἐντὸς εἰκοσαήμερου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ τὴν ἐφημερίδα «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ» ὑποβάλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

Ἐν Πειραιεὶ τῇ 26ῃ Μαρτίου 2001

† Ὁ Πειραιῶς ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 11/2001 Πράξεως ἡμῶν προκηρύσσομεν τὴν διακονικὴν θέσιν τῆς Ἑνορίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ «Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου» Σταλοῦ Κυδωνίας καὶ προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐνεργήσωσιν τὰ δέοντα διὰ τὰ περαιτέρω.

Χανιά τῇ 8ῃ Μαρτίου 2001

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ